

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

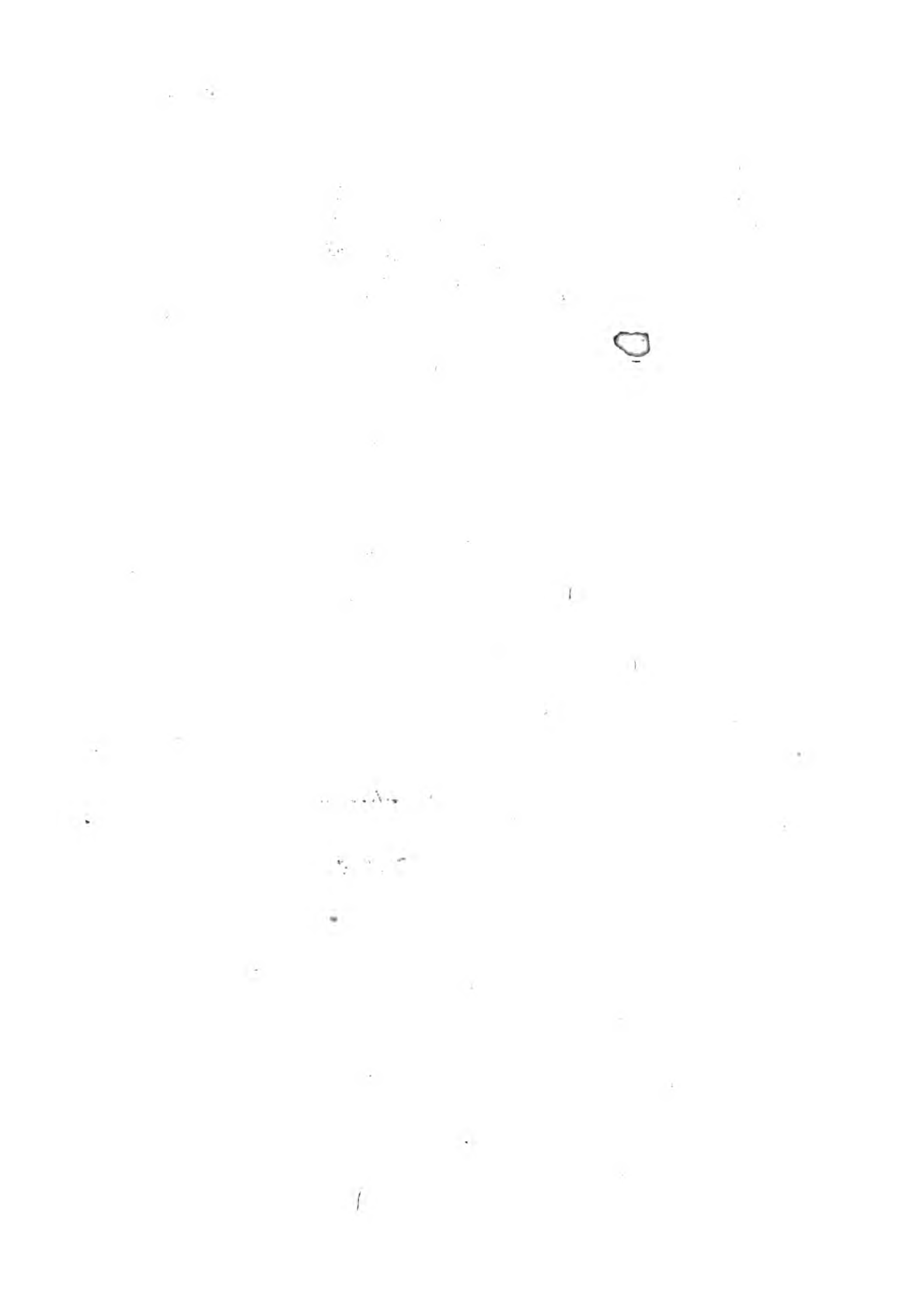
<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

4^a
S. 18. Art.
B. S.

TOMI PRIMI
PARS ALTERA,

17549 1007

8 11 1 2 3 4 5

M A

ACHARA. Urbs vetus a Fazello eo loci sita, ubi ad Pachynum promontorium prostratæ urbis cadaver adhuc hodie cernitur. Ejus sunt verba: *Vindicari portui ad occidentem, & in ea, quam Ruvecti salina facit, peninsula, Machara urbs, Cic. in Verrem, Ptole. lib. 3. Plinio, miris lacerata cadaveribus ad jactum fundæ imminet, a Neetinis, & villicis ejus agri accolis & senioribus civitas Macharis incorrupto adhuc ejus nomine, sed vulgo Cittatella appellata.* Verum enim vero alibi miras hæc veteresque ruinas Ichanae esse ostendi, *Machara*, sive *Imachara* Ennae, Agyrion, Assoro ad oppositam Vallis hujus plagam sitis opidis contermina, cum Ptolemæo, & Cicerone locanda. Vide *Ichana* & *Imachara*.

MACRA. Ortelio, & Mirabellæ, qui ex Plutarcho *Macram* extitisse olim putarunt; in Dionis enim vita ejus est mentio. Sed Palmerius in Exercit. ad Poetas Græcos, & Bonannus in Syrac. Illustr. *Macras* pro *Acras* irrepsisse apud Plutarchum optime affirmant.

MACROPOLIS. Ita appellatum Eryalum Castellum apud Syracusas tradit Hofmannus, qui Stephanum de Urbibus citat. Apud Ortelium, uti dixi *Macra* & *Macropolis* Siciliae opidum habetur.

MACTILA. Casale in agro Syracusano, quod Adelfia Rogerii Comitis neptis dedit cum S. Luciae Ecclesia Cephalæditano Episcopo anno mxxl. Ejus erat situs, ubi hodie rus *Taracatis*; alii ad *Mactilam* statuunt.

MACTORIUM. Vetus Opidum circa Gelenfem agrum. Stephani Epitomator: *Mactorium Siciliae urbs, te-*

ste Philisto lib. 1. quam . . . condidit. Deest conditoris nomen, neque ex Philisto intelligi potest, cujus historia perit. Meminit *Maëtorii* Herodotus lib. 7. & situm indicat: *Gelensium quidam*, inquiens, *per seditionem pulsi in Maëtorium opidum, quod supra Gelam situm est, profugerunt*. Hinc Aretius: *Supra Gelam Maëtorium urbem constituit Herodotus, hodie Mazarinum*. Confundit Ptolemæi Macharinam, & agrum Macharensen Ciceroni memoratum cum *Maëtorio*, sed perperam. Fazellus dec. 1. lib. 10. De Butera cogitat, ubi priscorum temporum ruinæ, cujus verba alibi exscripsi. Cluverius denique: *Apud Terramnovam, ait, extare veteris Gelæ reliquias supra docui. Ruinæ igitur istæ apud Buterium opidum ab antiqui Maëtorii situ minime abhorrent*. Sed enim Hyblam Minorem, cum aliis, ibi olim stetisse, supra ostendi. Mazarinum veteris structuræ est aliunde; quamvis haud procul, & per Geloum agrum, ipso Fazello etiam teste, plura habeantur antiquæ habitationis vestigia, ut inde de *Maëtorii* situ nihil certi statui posse, putaverim.

MACUBA ab Aretio & Fazello unus ex quinque fontibus Symæthi vocatur; sed Erycis, seu S. Pauli amnis, juxta ea, quæ superius statui, melius dixissent. Vide *Eryce Fl.* Aretius *Mucuba* habet.

MACYRUM enumerat Ptolemæus inter mediterranea Siciliæ opida. *Macharam* appellant fundum prope Pachynum, ubi jacentis opidi vestigia. *Machera* in agro Netino, *Renda*, *Rovettum*, & alia Feuda Mainitto de Sortino dicuntur in Martini Regis censu obnoxia. An ibi fuerit *Macyrum* non affirmo. Enumerati enim fun-
prope oram. Ichanam aliunde ad Macharæ rudera

ADINA. Diodorus lib. 16. Dionis iter ab Heu Minoa Syracusas describens. *In transitu, ait, Agri-*

Agrigentinos & Gelenfes, nonnullosque de Sicanis, & Siculis mediterranea incolentibus; Camarinenses insuper, & Madincos ad liberandum communi ope Syracusanos adhortatus, sibi adjunxit. Nulli ex veteribus memoratum esse opidum Madina, unde Madinai, advertit Cluverius. Quia porro Camarinenses Dionem assumpsisse socios ad debellandum Dionysium Diodorus testatur, qui in vulgaris ejus exemplaribus leguntur Madinai, nulli alii fuisse creduntur quam Motycenses, ex Motyca, seu Mutyca. De qua inferius.

MAGAEA. Fons in agro Syracusano. Aretius: *Tres fontes in agro Syracusano Plinius commemorat, Temenitem, Archidemissam, & Margeam, quorum cum recentioribus non faciunt nomina. Cluverius tamen descripto Dasconis sinu & Herculis templo Plutarcho in Niciae vita memorato, subdit: Hujus fani ruinis superstructa postmodum est aedes Divae Mariae Magdalena. Haud procul est fons vulgo dictus: Fons Magdalena. Is Siculis hoc aeo scriptoribus putatur esse Plinii Fons Magea. Plinii verba alibi exscripti, ubi de Archidemia, Aretio Archidemissa, uti est Margea pro Magea.*

MAGDALENA. Ager hodie in portu Syracusano eoque in sinu, quem Dasconem appellavit Thucydides; olim casale, de quo Alexander III. Rom. Pont. in suo diplomate, uti inferius. Ibi hodie Ecclesia ejusdem S. Magdalena titulo, Friderici Campixani viri omnium virtutum genere clarissimi pretiosa morte dudum illustrata; cujus meminit Pirrus. Vide *S. Maria Magdalena & Insula.*

MAGDALINUS. Vicus olim a Leontinis haud procul, Christifidelibus, Valeriani & Gallieni Rom. Imper. tempore, frequentatus, cujus in Actis S. Epiphanae fit mentio apud Cajetanum *Vita SS. Sicul.* Illum porro

hodie credunt esse ; qui a S. Lucia appellatur ; traduntque S. Epiphanam ibi natam . Nomen vero subinde a crypta & æde S. Luciae sortitum , quod hæc Virgo Syracusana Catanam ad S. Agathæ sepulchrum cum matre Eutychia properans, eò diverterit . Cryptæ parietes Græci operis picturæ exornant vetustissimæ . Eadem Abbatia titulo insignitur , ad nobilem Catanæ gentem de Amico spectans .

MAGELLA . Perantiquum Opidum cujus est apud Livium lib. 26. mentio : *Ad eos, scilicet ad Pœnos, Murgantina destiterunt terræ; sequuta defectionem illarum, Hybla & Magella sunt, & ignobiliores quædam aliæ* . Fazello videtur esse id castrum, quod inter Menas, & Catagajeronum urbes , vulgari nunc Siculis vocabulo dicitur *Mongelinum*, inquit Cluverius, qui ex situ Hyblæ & Murgantiæ , quibus in defectione ab Romanis sese adjunxit , alibi *Magellam* statuit ; ad Rosmanum scilicet inter Ennam & Aydonum . De eo enim Fazellus lib. 10. tradit dirutæ urbis arcisque monumenta adhuc servare . At enim , uti de Hyblæ Majoris & Murgantiæ situ incerti adhuc sumus , ita & de Magella . Negat Cluverius hanc esse locandam ad Mongelinum , quia intercedebant Leonitini , Menenini , atque Ennenses præclaræ tunc civitates ; num vero inter Rosmanum , Hyblam , & Murgantiam , haud procul Symathi ostio , ubi hæc ab eodem Cluverio stetisse creditur , non æquè aliæ intercedebant ? Pari itaque ratione Rosmani locus *Magella* minime congrueret .

MAGNISIS . Peninsula in sinu Megarensi , hodie Agusta portu . Vide *Tapsus* .

MAGNISIS . Amnis aliter *Cacyparis* , & vulgi voce *Cassibilis* , de quo actum .

MAGNUS . Fluvius *Symathus* & *Jarretta* . Id sibi

verbum vindicat, uti alibi dixi, quod ejus sint longe ab ostio fontes, ideoque cursus longissimus; aquæ etiam uberrimæ & alveus profundus lateque patens.

MAGNUS. Fluvius Anapus, dum *Ferula*, *Casari*, *Buxemii*, aliorumque vicinorum opidorum agros abluit, *Magni* fert nomen; alios enim vicinos facile superat.

MAGRENTINUM. Casale ad sacram Joannitarum militiam spectans. Ejus est in diplomate Friderici Siciliæ Regis & Imperat. de anno MCCIX. memoria, ubi bona Hospitali S. Joannis Jerosolymitani addicta recenset. *Bona in tenimento Syracusæ: Casale, quod dicitur Magrentinum, cum terra circumstante, sicut Gualterius de Caltagirone eidem domui militiæ Templi libere contulit & concessit.*

MALTANE. Casale, ejusdem Domus, uti in allata Cæsaris Bulla: *In tenimentis Butera Casalia duo, Maltanes, & Arnadenes, prout in privilegio Comitis de Ocria Butera fidelis nostri, per eum dictæ domui Templi super hoc facto, plenius continetur.*

MAMFRIA. Turris specula in rupe excelsa ardui, & difficilis ascensus, ad oram maritimam, inter Naufrii amnis ostia, & Terramnovam opidum posita. Fazello *Nanfria*.

MANGONUS. Collis prope Platiam, ad cujus radices *Sarracenorum olim Casale.*

MANUMUZZA. Hodie *Maroglius*, *Vagedrusa* apud veteres; hinc Silius lib. 14. populos enumerans, qui Marcello Consuli suppetias tulerunt, Syracusas obsidentibus, illos recenset: *Qui fontes Vagedrusæ colebant.* Quumque hi fontes sub Calatajerone ad occasum emergant, fumunt inde Pacius, & Aprilis non infirmum argumentum de ejusdem urbis antiqua fundatione. Pacius *Kadgerusa*
le-

legitimum fluminis nomen esse contendit, & varias idele-
co etymologias adducit; suas Bochartus profert, quas di-
scutere non vacat. Auctus itaque Manumuzza post ori-
ginem aliis aquis, inter Dirillum, & Terramnovam in Si-
culi Africani maris littore os sibi aperit. Fons porro tri-
plex est illi, alter sub Ecclesia S. Mariæ de Miraculis;
secundus vero supra Eremitarum domum, cui a S. Maria
de Refugio nomen in agro Pillæ; tertiusque in agro S.
Agathæ, pass. circiter M. a præfata Calatajeronis civitate.
Abluit fundos Rahalginesim, & Scalam, quorum excipit
aquis, ac Boggiodianum, relictisque ejusdem Calatajero-
nis finibus per Nixemis opidi terras diffunditur. Hinc li-
mosus, turbidusque pelago absorbetur.

MARCELLINUS Amnis. Aretius: *Fluvium in*
Syracusarum passu, ostium vero Marcellinum vocant, qui
a fonte Lafavara inter Sortinum, & Leontinum ortus, haud
multum peragrans in Megara portum diffunditur. Hunc
illum esse existimat Fazellus, quem Livius *Milliam* vo-
cat; eum quippe inter Syracusas & Leontinos ponit. Fa-
zello accinunt Bonfilius & Vita, qui Marcellinum Livii
Milliam, seu Mylam esse affirmant. Aretius tamen, Lean-
der & Cluverius Yhadedæ seu S. Juliano id nomen appin-
gunt; æquæ enim Marcellinus, & Yhadedæ inter Mega-
ram & Leontinos excurrunt. De fontibus & cursu etiam
idem Fazellus habet: *Oritur supra Sortinum, opidum ad*
occidentem pass. M. III. e fonte insigni, cui Favara est no-
men; & decurrens, ante quam Passus Syracusarum a traje-
ctu ejus urbis nomen accipiat, Curcuracium a Fridenico
Rege III., quod ad Claromontanos defecisset, deletum opi-
dum præterlabitur. Distat ostium Marcellini ab illo S. Ju-
liani pass. M. II. Alveus lapidosus, & hyberno tempore,
tranari; ob eisdem lapides, quos excrecentes aquæ oc-
cultant, difficilis.

MARCHETTUM. Arx apud Syracusas, quam Aretius memorat. In faucibus portus, ubi nunc Castrum Market est, Arx erat tyrannerum, Hieronisque Regis domus, qua Praetores postea uti solebant, thesauro plena, ac, ut Plutarchus ait, armorum copia ita munita, ut hominum LXX. millia illis armarentur. Ibi mea aetate & pons lapideus, quo insula ipsa adjungebatur, & obrutum, propter temporum injuriam, ac urbium everisionem, arcis inventum est aedificium, multaeque Statuae & caput e marmore, his literis inscriptum Extinctori Tyrannicae. Hanc arcem, quia Tyrannorum receptaculum, a Timolcone Corymbio deletam, quis restituisset, [Praetores enim, ut a Cicerone probatur, dein uti solebant,] mihi haud compertum quidem. Fuit iterum ab Romanis everfa, & in ruinis castrum Market erectum. Describit quoque eandem arcem Fazellus concluditque: Super ea demum ab incerto nobis auctore everfa castrum, cui Marybecto est nomen, a Sarracenis, uti ex forma, & nomine colligere licet, erectum est, quod & haecenus durat. At quum novis aedificiis & munitionibus, ad eam oram insula instrueretur, saeculo XVI. in ruinam abiit. Bonannus Aretii nomen retinet, & Marchettum appellat.

S. MARIA DE ARCU. Monasterium Cisterciensis Ordinis in agro Netino. Vide *Arcus*.

S. MARIA DE FUNDRO'. Monasterium sub S. Benedicti institutis. Vide *Condronum*.

S. MARIA MAGDALENA. Casale. Vide *Magdalena*.

S. MARIA DE NISCEMI. Opidum. Vide *Niscemis*, seu *Nixima*.

S. MARIA DE ROCCADIA. Monasterium ad Cistercienses spectans. Vide *Roccadia*.

S. MARIA DE TERRANA, ejusdem Ordinis Ab-

batia . De ea nonnulla recensui Calatajeronis sacras ædes enumerans . Reliqua consule inferius suo loco.

MARIELLA . Salina est ad Pachyni radices , in qua æstuante sole , aquæ ex imbribus congregatæ in sal concrescunt.

MARINEUM . Casale in agro Bidinensi sub Friderico II. juris erat *Petri de Formica* Militis . Martini Primi ætate ad *Calcerandum de Santapace* cum Lycodia spectabat ; estque hodie fundus , ejusdem opidi ditioni subiectus.

MAROGLIUS . Fluvius . Vide *Manumuzza* . Erravit hinc Fazellus , Terrænovæ aquis id vocabulum appingens , easque *Marogli* appellans , quem Massa , & Scutterus in tabula sequuntur . Gelam quippe , seu Terrænovæ fluvium vulgus *Disutterim* agnominat ; & *Manumuzzam* , veterum Vagedrusam , *Maroglium* dicit .

MARSA MURRA . Fundus dicitur in Regesto sepius memorato Friderici Regis , ad *Curiam* spectans ; sed in Martini censu Salinæ nomine venit , Bernardo de Caprera obnoxia . Fazellus ingentem sinum *Marza* appellatum , idest Portum , & *Murram* stagnum , quod in sal totum æstate convertitur , memorat . De quibus mox.

MARSA . Post Pachynum promontorium occasum versus sinus majorum navium capax aperitur , cujus occidentum caput vulgo *Punta Marsa* dicitur . Nomen est Punicum , Portum , uti innui , significans , Veteribus *Odyssææ* , & Ciceroni *Edissæ* . Cluverius hinc lib. 1. cap. 14. *Ptolemæo* ultimus locus in meridionali insula latere , proximusque Pachyno promontorio , memoratur *Odyssæum* promontorium , sive , Latine si loqui malis , *Ulyssæum* promontorium , quod idem esse deprehenditur , quod hodie vulgari vocabulo dicitur *Capo di Marza* , & item *Capo di Castelluccio* ; namque hoc ultimum est , quod in meridiem

vergit; Pachyno hinc jam ad ortum spectante. Huic Ulyssis promontorio sinus ab oriente adjacet, navium capacissimus, communique promontorii cognomine *Marsæ*, & *Castellucii* nuncupatus. Cluverius sinum ad occidentem promontorio adjacere, memoriæ lapsu scribit; prosequiturque insignis urbis disjectæ monumenta ex Fazello enarrare, de quibus dixi de *Castellucia* loquens; concludit denique: *Ego hunc eundem locum esse judicaverim, qui Ciceroni in Verrem lib. 5. corruptè Edissæ portus vocatur; quum fuerit Græcis incolis Odyssæ portus dictus. Vide Castellucium, & Edissæ.*

MARSAMEMUS. Sarracenici nominis statio, IV. pass. m. a portu Vindicaris in orientali Pachynensis oræ latere, ubi & duæ ejusdem appellationis sunt insulæ. Supra hanc, parvo interstitio, ad occidentem diruti opidulæ videntur reliquæ. Nicolosius in sua Geographia Naustatum Plinii portum inter Syracusas & Helori fluminis ostium ad *Marsamemum* statuit. At enim Helorus longe ante *Marsamemum* mari affunditur; perperam hinc Naustatum ibi designatur. Cluverius Pachyni portum, de quo Tullius in Verrem lib. 5. hunc locum esse judicavit: *Nostri autem classis erat in portu Pachyni*, ait ille; & Fazelli idcirco opinionem falsam arguit, qui ad *Langobardum* constituit. *Iste vero*, inquit, *Langobardus portus longe importuosior est, quam quem classis adversus piratas emissæ subire debuerit.* Si porro Marsamemus Pachyni portus fuerit, eò S. Hilarionem appulisse affirmandum. Vide *Langobardus*. Est ejusdem nominis turris ad stationis custodiam, & celebris Cetaria.

MARSARELLA. Statio in ora meridionali, vulgo *Mazzarellis*. De ea Fazellus: Hirminii fluminis ostium *Mazzarellis* ad m. pass. parva sequitur statio, & ad m. & d. passus moles quadam, & rupes extant rubræ. *Qui lo-*

cus, an is sit, quem Bucram extremum vocat Ptolemæus, incompertum est. In notis ego ad hanc Fazelli conjecturam, Bucram extremum, idest Promontorium, inter Caucana portum, & Hipparis ostium Ptolemæo statutam affirmo. Hinc alibi, ad Rasacaramim, sive Scaramim Bucra locanda ex Cluverio, & aliis. Surgit ibi Turris cognominis, ad oræ illius contra piratas tutamen.

MARSA OLIVERIS. Vide *Plemmyrium* Syracusani portus promontorium ad æstivum ortum se flectens.

MAULIS. Amnis Aretio *Limagunis*, antiquis *Hirminius*; hodie a *Ragusa* appellatus.

MAURONEUM. De quo in Urbani II. literis fit mentio. Fines enim Diœcesis Syracusanæ describens Pontifex habet: *Indeque tendens ad Mauroneum ascendit ad flumen de Calthaelphar.* Ex hisce verbis alibi deduxi *Mauroneum* idem esse, & Meneum.

MAYNUCUS. Parva Statio post Alpusalli, seu *Pozzalli* arcem in ora australi ad pass. M. II.

MAZARINUM. Opidum, a plerisque Ptolemæi Macharina, uti in quibusdam habetur exemplaribus, ab aliis vero Maſtorium urbs credita, cujus opidani Maſtorini; in Mazarini quippe agro non levia antiquæ habitationis monumenta occurrunt, & ab Gela haud procul positum opidum, in cujus finibus Maſtorium, quod paulo supra indicatum. Aretius: *Supra Gelam Maſtorium, quam & Ptolemæus Macharinam appellat, urbem constituit Herodotus.* Cicero *Macharensem* agrum dixit, hodie *Mazarinum*. Vetustum hinc, & nobile appellat Pirrus, & si recens omnino velit Fazellus; quin asserentes Maſtorium fuisse, in sole planè caligare, parum congrue scribat. Collem occupat consensu non satis arduo subvectum, cujus verticem planities parumper ad austrum prona extendit, cunctis cœli regionibus patens; hyemis

id.

idcirco tempore rigida , æstate solaribus radiis obnoxia , sed noctibus temperatis , aquarum denique indiga . Arx ruinis plena toti opido ad aquilonem dominatur . Dynastæ ædes conspicuæ & amplissimæ urbe metropoli dignæ , quas Josephus Brancifortius elapsi sæculi pene medio in meliorem formam redegit , & Carolus Caraffa Buteræ Princeps , earumdem diu incola , elegantissima aula festis theatralibus addicta, aliisque ornamentis , & typographica etiam officina cultiores reddidit , forum exornant . Ibi pro civili consilio basilica ; juri dicundo, publicisque negotiis deputatæ ædes , nec splendida desideratur Ecclesia . Foro recta & spatiosa respondet via , opidum fere medium secans , quam opidanorum privati lares delectatissimè constructi distinguunt . Suburbium non infrequens ad occidentem sedet, ita appellatum, quia ab reliquis partibus parum distitum , nullum quippe habet opidum pomerium , nec portas , sed latissime quaquaversum extenditur .

Princeps templum olim sub arce, S. Agathæ sacrum memorant ; cui circa forum aliud , S. Mariæ ad Nives titulo , humile successit ; sed novum hodie contra palatium cives moliuntur spectatissimum , & S. Luciae V. M. nomini dicatum , cujus honori , jam inde ab ævo Rochi Pirri ædes surgebat , ubi sacramentis administrandis opera navabatur , sub Parochi potestate , sedem in S. Mariæ habentis ; quæ unica est Paræcia . Ultra hanc S. Luciae , tresdecim aliæ filiales, uti appellant , majori etiam suffragantur ; sed præ cæteris sacra Regularium domus VII. in conspectu ponuntur . Societatis Jesu Collegium ab anno MDCXC. Carolo Caraffa de necessariis redditibus largiter prospiciente , fundatum , cujus Ecclesia nitido cultu superbit a palatio haud procul . Sanctimonialium Cœnobium in foro , quod Aloysio Moncada Josephi Comit

tis

tis uxor propriis fortunis ædificatum, S. Benedicti regulæ addixit post sæculi xvii. medium. Vivunt illæ artissimis legibus, albasque, & ceruleas vestes, velum, & cucullum jantinum indutæ, coluntque tutelarem Deiparæ Matrem S. Annam, cujus festus dies publicis nundinis est destinatus. Dominicanis fratribus S. Mariæ de Succursu Ecclesiam, adnexumque ædificavit asceterium anno mccccclxxx. Antonius Alagambe nobilis Mazarinensis. In S. Mariæ de Carmelo vetustissimo, & insigni templo, cui laxior area respondet, habent Dynastæ sacellum majus, S. Stephano dicatum, elegantissimis picturis, & marmorum varietate comptum, pro sepulturæ loco; lapideos hinc sarcophagos elegantissimos illud ostentat Fabricii, Joannis, Caroli. Ædem S. Hippolyti Minores Observantes anno mdlxxiii. tenuerunt in suburbio; sed illorum loco Reformatos itidem Minores Fratres, claustris visu dignissimis instauratis, in eam sæpius laudatus Princeps Caraffa induxit. Capuccinorum denique nobile extra opidum ad iii. lapidem circa meridiem in humiliori loco, quod antiquum sane Pirrus evulgat; in Ordinis enim annalibus foundationis annus mdlxxiv. designatur, spatiosum est Monasterium. Meminit idem Pirrus Monialium S. Luciae Benedictini instituti in ejusdem Virginis templo, quas defecisse tradit. Anno mdxxx. Commendam S. Joannis Jerosolymitani F. Petrus Gusimanus ejusdem Ordinis Mazarinensis congrua dote assignata excitavit, & Messanenſi Prioratui addixit. Extat ad S. Agathæ vetustam Ecclesiam sub castro Eremitarum domus. Prosequuntur opidani insigni cultu Christi Domini e Cruce pendentis simulacrum, cui solemne festum Kalendis Majis celebrant, & sese illi veluti præcipuo Patrono addictos gloriantur. Subsunt, quo ad internum forum Episcopo Syracusano, ejusque

Vicario; quo ad militiam provincialem Calatajeronensi Præfecto, cui æquites VII. pedites XXXIV. suppeditat, & Platiensi Comarchiæ. Eorum Magistratus civilis, uti in aliis opidis reipublicæ curam gerit, cujus electio penes dynastas, vitæ & necis causas cognoscendi jus habentes. Stemma est Dominis cum opido commune: Leo truncis brachiis vexillum præferens. Comitatus prærogativa ab anno MDVII. insignitum, in publico Regni consilio proferendi loco IX. suffragium jus illis tribuit, quorum hic ordo, & successio.

Manfredus, Simonis Policastri Comitis filius, Henrici Marchionis nepos, primus *Mazarini* dominus occurrit; suo enim diplomate anno MCLIII. signato, opidi jura Syracusano Episcopo concedit; mox aliis literis de anno MCLIV. S. Mariæ Ecclesiam se ibi extruxisse profitetur, eique agrum de Pirato attribuit. Ejus uxor Beatrix dicebatur, Odonis de Arcadio filia, ex qua hæredes tulit, quos in postrema charta memorat, sed reticuit nomina. De uxore Bartholomæi de Luce *Desiderata*, & eorum filia *Margarita* Vvillelmo Malconvenant nupta, alibi meas conjecturas expendi. *Simonem* cætero Comitem, Manfredi Patrem *Mazarinum* tenuisse, & si compertum non habeam, non inficio. *Manfredus* Mongelini dominus *Mazarinum* sub Aragonensibus possedit. *Joannes Mazarinus* Manfredi filius, ex opido, cui dominabatur, appellatus, ab Jacobo Rege desciscens bonis privatur; atque in mari præceps ætus occiditur, una cum Gualterio de Calatajerone. Hinc ejusdem principis beneficio anno MCCLXXXVIII. *Vitalis de Villanova* Messanensis in *Mazarini* possessionem ivit. Fratres habuit Joannem, & Pontium, genuitque ex Anna Artisinæ, & Rahaljoannis domini filia *Calcerandum*, desinitque mortalis esse anno MCCCIV. *Calcerandus* Friderici II. Regis fa-

familiaris effulsit, ductaque in uxorem *Riccarda* *Palmeria*, *Blancam*, & *Gratianam* filias suscepit. Hanc vero primæ superstitem *Raphaeli Brancifortio* copulavit, dotisque nomine opidi sui dimidium designans a *Stephano Brancifortio* *Raphaelis* patre pretium pro reliquo dimidio sibi solutum professus est. In censu hinc sub eodem *Friderico Raphael*, uti *Mazarini*, & *Gibillænæ* dominus *Regi* obnoxius dicitur. Ex eo *Fridericus* hujus nominis primus, unde *Nicolaum* ortum recensent gentilitiæ *Genealogiæ* tabulæ, & in *Capibrevio* *Barberius*, qui illi uxorem fuisse *Jacobam* memoriæ prodit. Verum *Michael de Platia* synchronus scriptor *Joannem* sub *Ludovico Rege* constituit *Mazarini* Baronem, qui neque erroris, neque oscitantæ argui a quoquam potest, civis enim sui optimè nomen callebat. Hinc *Jacoba* *Joannis* uxor, ex quibus *Nicolaus*, ex *Nicolao* *Fridericus* anno *MCCCCII.* post patris mortem inauguratus, de quo infra. *Joanni* fratres fuere *Rogerus*, alique. Hic *Ludovico* adhæsit, *Joannes* cum reliquis fratribus, *Claramontanas* partes secutus *Aloysii Neapolitani Regis* sese addixerat famulatu, suorumque *Platiensium* descitioni favebat. Hinc a *Rollando Aragonio* in conflictu circa *Calatajeronis* fines fugatus, captivus inde apud *Ennam* detentus diu fuit. *Furcam* ibi subiisse cum sociis perperam *Fazellus* evulgat; uti enim in nostris ad eundem *Animadversionibus* scriptum: *Rogerii* fratris precibus veniam *Joanni* *Ludovicus* benignissimè indulgit. Egit ille apud suos *Platiam* adhuc occupantes, atque nedum *Principi* suo conciliavit; sed ut pristinis paternis bonis donaretur, obtinuit. *Joannes* subinde fidem suam apud eundem Regem probavit, *Platiæque* præfectus, copias Regias in *Messanensi* oppugnatione rexit, uti loco citato. Ex *Joanne* *Nicolaus*, qui patriæ etiam præfectura donatus, sub *Martino*

tino Rege optime meruit, suosque Platienses ab eo
 descientes ad fidem pristinam traduxit. Hinc arcem
 Grassuliati, agrosque adnexos amplissimo rescripto sub
 annum mcccxciii. ab eodem Rege impetravit, ei-
 que deinceps charissimus evasit. Ex binis uxoribus
 Joanna Spatafora, & Joanna Lancea *Fridericum*, Tho-
 mam, & septem alios suscepit, exiitque mortalita-
 tem mcccci. Friderico in *Mazarini*, Thoma in
 Grassuliati possessione relictis. Uterque hinc in censu
 de anno mcccviii. sub Martino inter Barones ve-
 nit. Conjuges habuit Fridericus Margaritam Modicam,
 & Mariam, cum quibus *Nicolaum*, & filias quinque
 procreavit, asscutusque fratris Thomæ, sine prole de-
 cedentis, Grassuliati dynastiam ejusdem sæculi xxviii.
 anno fatis concessit. Fulsit *Nicolaus* ii. Regi a consi-
 liis, ductaque in uxorem Mansueta Joenia *Joannem* ex
 ea tulit, obiitque mccccli. Hic paternis fortunis
 Melillis dominatum aliquando adjecit, genuitque cum
 Beatrice N. uti habent Geanologiæ Tabulæ *Nicola-
 um Melchiorem*, Guilelmum, & Elisabetham, quam
 nuptui tradidit Antonio Abbatelli Cameratæ Comiti.
Nicolaus Melchior Ferdinando Rege annuente Comi-
 tatus insignia anno mdvii. assumpsit, copulavitque
 sibi Belladamam Alagonam ex Palatioli dominis, quæ
 a matre Elisabetha Tabarum, vulgo Tavis, amplissi-
 mis agris, ubi hodie Leonfortis exurgit opidum, do-
 natur. Relictis quidem *Joanne* ii. Antonio, Blasco, a-
 liisque filiis commune solvit Nicolaus tributum anno
 mdx. Illi vero hoc pacto paternas dynastias sunt as-
 secuti. *Joannes* primo loco natus *Mazarini*, & Gras-
 suliati hæres remansit; Antonius Messanæ Strategus
 Melillim accepit; emitque sibi quoque Mirthi domi-
 natum anno mdlv. obiitque novennio post. Blascus

denique tertius genitus, matris testamento Tavis secundum sui juris fecit. Hic Regni Vicarius & Messanæ etiam Strategus Cameratam ex dote habuit, uti alibi recolam. Jam ex *Joanne* II. & *Æmilia* Moncada Adranæ Comitis filia *Artalis*, & septem alii profluxere. *Artalis* cum Clara Tagliavia Castriveterani ducibus orta *Joannem* III. tulit, qui cum Dorothea Barresia Petrapretia hærede *Fabricium* genuit, in quo uno complures coaluisse comarchias alibi vidimus. Per id temporis Petrus Rivalora *Mazarini* opidum variis alienis obnoxium pecuniis sibi anno MDLXXXI. vindicaverat; quod mox insequenti *Fabritio* restituitur. Ex hoc Franciscus & Joannes, qui ante patrem diem obiere. Ex Francisco Joanna Austriaca; Joanni *Joseph* successit, qui cum eadem Margarita conventionem inita, *Mazarini*, & Grassulati dominium nactus, novo Nixemi oppidulo extructo, ejusdem Princeps est appellatus. Eo decedente Carolus Caraffa sororis filius obtinuit, qui *Mazarini* sedem fixit, opidum ædificiis sacris, profanisque nobilitavit; hinc complura egregia ejus ingenii opera typis *Mazarinensibus* excusa habemus. Illum soror Julia Caraffa excepit, postquam *Nicolaus Placidus* Brancifortius, de quibus latè dixi, ubi de Buteræ Principibus.

Mazarinum opidum est hodie frequentissimum, ac pingue; laribus enim 940. Caroli Cæsaris ævo, incolisque circa sæculi XVI. exitum 5131. constabat. Sequentis anno 1111. census fuit lar. 1389. civium 5748. Sub Victorio Amedeo lustrati lares 2199. incolæ 8228. novissime 9693. Ager satis amplus ubique runcatur, & feritur, pascuis ditissimus armenta nutrit, vino, oleo, fructibus abundat, mellis præstantissimi copia laudatur, oleribus, aliisque ad vitam necessariis non indi-

indiget, venationum denique delicias præbet. Sulphuris fodina in eo, quod non exigua quantitate eductum, purgatumque lucra colonis offert. In fundo, quod *Supremum Castellucium* appellant, cinericei coloris latex emanat sulphureus, malis cutaneis remedium præsentissimum; sed fons ejusdem agri præ cæteris celebratur, aquas emittens falsas, quarum libra salis partes xv, humoris ii. continet. Sal autem eductum ardentissimum est. Longitudinis gradum xxxviii. *Mazari-num* non attingit, & xxxvii. latitudinis vix excedit. Egregios protulit viros, quos inter memorantur Ægidius Mancuso ordinis S. Francisci de Paula, omnium scientiarum typus, uti Annales Paulenses deprædicant, qui librum de Philos. & Theolog. controversiis Lugduni edidit. Floruit sæculo xvi. ex Pirro. Sed Ægidium Mongitorius in Bibl. Claromontanis accenset. Joseph Artalis Poesis studiis, sed Martis artibus simul addictus. In ejus vita, libris *Encyclopædiæ* præfixa Catanensis patria vulgatur, & sese ipse Catanensem jactabat, ideoque civibus meis alibi adnumeravi. Fuit Ernesto Bransuvicensi, Luneburgi Principi a custodia corporis dux, animi fortitudine, & gladiatoria nemini secundus; fulsit Eques Constantinianus, obiitque Neapolis anno mdcclxxix; vulgavit *Encyclopædiam* Etruscis varii generis carminibus refertam. Antonius Blundus Societ. Jesu vitæ innocentia, & sanctimonia clarus ob edita opuscula a Mongitore inter Scriptores Siculos relatus, tyrones ad plures annos instituit, Deiparæ amantissimus, erga pauperes largus, Dei & cœlitum sæpissima apparitione dignatus, Panormi piissime obdormiit mdcxlix; laudatur ab Aguilera, & Alberto. Idem Mongitore Bernardum Bussèma, ordinis Prædicatorum eximium oratorem, ac Rocchum Sortinum

Sacerdotem gravioribus disciplinis imbutum, & a vulgatis ingenii monumentis utrosque commendat.

MAZARUNUS Amnis in agro cognomine, qui ad Netinum S. Salvatoris Monialium cœnobium ex donatione Antonii Caramanna Regii Ærarii Conservatoris spectat, ortum habens, sub Claromonte opido, Dirillum, sive Achatem fluvium auget; quin & ipsi Dirillo per aliquem terræ tractum vocabulum attribuit. Vide *Dirillus*.

MEGARA. Ad Alabi fluminis ostium, Urbs vetus, olim Hybla ab Hyblone Siculorum Rege appellata, ab Jonis, & Doriensibus, quorum magna pars erant ex Megara Græca urbe, aucta est, uti in superioribus dixi de Hybla loquens, ubi *Megara* Siculæ auctores ex Thucydide, & Strabone retuli, eorumque verba, & aliorum veterum expendi. Ad discrimen autem *Megara* in Græcia hæc dicta fuit *Megara* Hyblensis, & opidani *Megarenses* Hyblenses, uti Cluverius lib. 2. advertit; quamvis mel, quod in ejus agris præstantissimum legebatur, Hyblæum semper diceretur. De Alabo fluvio, quem Cantaram hodie appellant, alibi dixi, & rursus de Milillis agro agens, illius fontes, cursumque promam, longe diversum, ac Fazellus describit. In ipso autem littore ad jactum teli ab dextera Alabi ripa diruti opidi mœnia ex quadratis, ingentibusque faxis hinc inde disjecta spectantur, ambitus pass. 111. circiter m. Errat enim Fazellus idem *Megarensē* pomœrium non nisi pass. m. colligere scribens. Intra eamœnia ædificiorum magnæ, ac mirandæ spectantur reliquiæ, nec leve urbis magnificentissimæ vestigium. Quamvis enim Ptolemæus Tab. VII. in mediterraneis *Megaras* posuerit; in ipsa tamen stetisse maris ora liquet, quod sinus amplissimus inter Taurum promontorium

rium, & Tapsum peninsulam, in quem medium Alabus annis affunditur, *Sinus Megarensis* dictus est, de quo Virgilius *Æneid.* lib. 3. Hinc Megaris Plinio in ipso refertur littore, & Mela lib. 2. cap. 7. *A Peloro* scribit, *ad Pachynum ora, quæ extenditur, hæc fert illustria: Messanam, Tauromenium, Catanam. Megaridem, Syracusas.* Thucydides apud *Megaram* Athenienses cum viginti navibus unam intercepisse Syracusanorum onerariam, quæ domum navigabat, lib. 6. memorat; Tullius in *Verr.* lib. 5. *Hæc una navis e classe nostra non capta est, sed inventa ad Megaridem.* Ovidius denique *Fast.* 4.

Liquerat Ortygiam, Megaræaque, Pantagiamque. Cætero Megarenses Sículos Selinuntis authores sive instauratores fuisse, pulsos inde Phœnicibus, idem Thucydides tradit: *centum, postquam ibi habitare cœperunt, annis Selinuntem, misso illuc Pammilo, condidere.* Brevi quippe adeo potentia creverant. Annis ccxlv. a conditu etiam, & patria, & agro *Megarenses* ab Gelone Syracusanorum Rege pulsi sunt. Agrum idcirco Thucydides ditionis Syracusanæ paullo post Gelonem fuisse affirmat: *Athenienses navigaverunt ad Megara versus, quæ sunt in Sicilia, unde exterminatis a Gelone Tyranno opidanis, Syracusani agrum possidebant.* Herodotus Gelonem magna vi *Megaris* expugnatis, Syracusana Urbe nobiles viros, divitesque donasse testatur, plebem vero sub hasta vendidisse. Quum agro nihilominus fertilissimo uterentur, eosdem Syracusanos opidum instaurasse affirmat. Hieroni hinc 11. *Megara* in celebri illa cum Romanis divisione cessit; & Sosium Syracusarum ducem per *Megara* suorum duxisse exercitum, Hieronymo occiso, Livius tradit. Quod
exiguum

exiguum tunc fuerit opidum ex Silii verbis lib. 4. colligimus, quibus ait:

Nec major Megara Motyce.

In Marcum Marcellum Romanum Consulē subinde peccavit, a quo, ad metum cæteris incutiendum, captæ, funditusque deleta est, quod idem Livius testatur. Quocirca Tullius lib. citato dicit: *Megara locus est juxta Syracusas*; ubi locum, non opidum, aut castellum vocat. Bello civili inter Augustum, & Pompeii filium exardescente, rursus restituta perhibetur; Pompeii enim experta furorem cum aliis insulæ civitatibus exciditur; Mox Cæsaris munificentia, ubi hodie Augusta sedet, novos habuit colonos. Strabo quidem, qui ejusdem Augusti assecutus est tempora de Naxo & Megara habet: *Urbes istæ non existunt amplius, & Hyblæ nomen etiamnum durat ob Hyblæi mellis præstantiam.* Sub Armato nihilominus Siciliæ, Maximiani Cæsaris ævo, Consulari plures SS. Martyres in sacris Siculis Fastis leguntur passi, & in Itinerario Medii ævi Cluverius legit: *Tapsus distat ab opido Megara Castello Syracusanorum Stadia XI. pas. scilicet mcccclxxv;* quod justum est intervallum hodie inter Tapsu n peninsulam, & Alabum amnem. Ex his Aretii lapsum conjicias scribentis: *Megaram Hyblamque unam esse multi dicunt, nobis vero eam esse Megaram, quæ Augusta nuncupatur ab Augusto Casare instaurata, magis placet; & Hybla supra ipsam Megaram pluribus authoribus collocatur, nunc Melillis.* Megara Thucydidi, Herodoto, Scilaci, Stephano, Plutarco, Martiano Heracleensi, sive Scimno Chienfi, Straboni, Ptolemæo, Plinio, Melæ & aliis celebratur. Dum suis viveret legibus numeros edidit, ubi Palladis galeatæ caput, & noctua eidem sacra, exprimuntur; caput item Ammonis caprina cornua supra sinistram aurem habentis cum epigrapha

MEFAPA. Accenset ejus civibus Fazellus Theognem Poetam, Philosophum, & Historicum, qui olympiade xcix. floruit, scripsitque ad Cyrum Persarum Regem *Gnomologiam*, sententiasque tercentas ad vitæ regimen elegiis complexus est, & alia versibus edidit. Epicarum comœdiæ inventorem, a nonnullis quidem patria Syracusanum, sed ab Aristotele, Tullio & Cluverio Megarensē appellatum; & Alcinoū Poetam tragicum, quem Suidas, Giraldus, & Crassus Megaræ natum dicunt in Sicilia.

MELICHIE fons apud Syracusas ex Plinio, ejusque in agro erumpens, incerti hodie situs. Verba Plinii alibi de Archidemia etiam fonte scribeus retuli.

MELILLIS Opidum in collibus Hyblæis, quorum jugis cingitur, & vetus Hybla idcirco quibusdam credita, Alabi fontibus imminens. Sed enim Stephani Epitomator: *Styella*, ait, *Castellum Megaridis in Sicilia, Gentilitius Styellinus*. Idem alibi: *Una autem Hyblarum Tyella vocatur*. Tyella corruptum esse Cluverius optime advertit pro legitimo *Styella*. Quod id Castellum *Melillis* fuerit, certo certius non affirmo, sed conjecturis agendo, quod supra Megaram, quæ & Hybla, & in ejus collibus situm *Melillis* opidum videtur, veteri *Styellæ* suffectum non incongrue putaverim. Forte etiam castellum, quod in agro Megarensi Nicias Atheniensis obsessum non expugnavit, eo loci, ubi hodie *Melillis* dudum stetit. Vetustatis siquidem monumenta passim circa idem opidum, ac per vicinia detecta, cryptæ, ubi olim mortales degebant, sepulchra, lateres, vasa, aquæductus, aliaque id genus de illius antiquitate non obscura præbent indicia A melle Hyblæo satis celebri, de quo dixi, *Melillim* caterò nomen accepisse Pirrus, & Aretius vulgarunt, quasi

Mel

Mel Hyblæ. *A præstantia mellis*, inquit ille, not. 3. lib. 3. nomen recepit, ejus namque ager cannis mellitis feracissimus est, quibus Saccarum conficitur nobilissimum; collesque occupat *Saliētis* floribus, quibus apes avidissime vescuntur, passim abundantes. Fazellus autem novi nominis opidum esse *Melillim* affirmat; & Carra a Sarracenis ita appellatum tradit; uti autem hoc non inficior; complura enim ex antiquis vocabulum immutasse Sarracenis agentibus satis constat; ita Fazello morem gerere ex iis mox recitatis facile haud possum. *Melillis* prospectus est terra ac mari jucundissimus; sinum quippe Megarenses, ubi Augustæ portus, & Tapsum peninsulam hodiè *Magnisim*, agrosque fertilissimos, & irriguos, veluti specula sub se tenet; acclivis hinc ad opidum ascensus, & arduus, situsque, ubi illud sedet, ad ortum austrumque pronus patet. Arx olim in suprema ora quadris lapidibus tota compingebatur, adeo inter sese connexis, uti pene integra moles videretur; ampla aliunde, omnique ex parte præruptis infidebat rupibus. Hæc anno MDXLIII, ex terræmotu quassata, primis deinde concussionibus die Januarii IX. alterius terræmotus de anno MDCXCIII. disjecta penitus jacuit, nec nisi superstites ejus spectantur ruinæ; Post primum opidi ingressum ad ortum S. Sebastiani Mar. elegans ac perinsignis statim basilica sese videndam præbet, ubi sacra servantur ad civium pietatem fovendam. Est enim Divus illorum præcipuus tutelar, cujus festum kalendis Maiis, ingenti pompa, & summa populi ex posita circumquaque regione, atque ex longinquis frequentia, cum nundinis celebratur. Signum ejusdem martyris, ab anno MCCCCXIV. prope littus, ut ferunt, inventum, innumeris prodigiis clarum, multisque idcirco donariis quotidie a confluenti ægrorum copia

pia ornatum, ibi colitur, ipsique opido famam conciliat. Ampla hinc via assurgit, privatis civium ædibus utrinque dispositis, quæ in duas circa medium diffinitur, harumque una ad majorem Ecclesiam decentissimæ structuræ, ac solam paræcialem, S. Nicolao sacram, Archipresbytero commissam, parūque inclinato solo sitam, ducit; Altera autem via reliquas opidi partes superiores complectitur, quæ sub arce extenduntur, & a Turre nova denominantur, cujus extant quoque rudera. Ibi Minorum Fratrum de Observantia, uti ajunt; Cenobium, qui in S. Mariæ de Jesu extra opidum olim, mox intra ab anno mdcxiv. ad S. Antonini Templum migrantes aptas instituto ædes coluere. Sed Carmelitis locus prope princeps templum anno mdcxx. est datus, quorum sub ordinis tutelari B. Virgine Ecclesia, & huic adnexum non vulgare peristylum. Minores denique Capuccini primo lapide dudum ab anno mdcxxvi. situ parum apto usi sunt, hinc post decennium, nobile, & amœnum in superiori regione Monasterium sibi construxerunt. Moniales demum Benedictinæ in Ecclesia, & claustris sub S. Pauli Apost. nomine, decenter degunt, Joannis Horosci Syracusani Pontificis decreto, & Civium munificentia fundatæ, a S. Sebastiani æde haud procul. Per reliquas opidi regiones in v. Ecclesiis Divinus cultus promøvetur, & incolarum religioni sit satis.

Cives habuit Melillis ab honestate natalium semper commendatos, quorum præcipui Augustam demigrantes sedes ibi statuerunt; Ejus est Magistratus juxta provinciæ mores, Decuriones iv. Syndicus, & Judices cum Præfecto. Spectat ad Dioecesim, & Syracusanam Comarchiam, & provincialis militiæ Leontino Instruitori subiecta, equites v. peditesque lx. suppeditabat.

T. P. P. II.

D.

Ejus

Ejus fuit census sæculo XVI. larium 706. incolarum 4361. Sequenti juxta Pirrum lares 1376. cives 4983. numerabat, ex Regiis verò libris lar. 1404. incolas 5451. Anno decurrentis XIII. lares 1419. animas 5353; & novissime 5605. Latitudo eadem illi est, ac proximæ Augustæ Civitati, grad. xxxvii. & vii. longitudo paucis decrefcit min. est enim inter utrâque pass. m. vi. distantia. Ager amplissimus ad oram usque maritimam, ultra Tapsum, & in mediterraneis per montana, complures fundos complectitur, frugum cujusque generis, vini præstantissimi, olei, olerumque feraces, multa arbore confitos, & venationibus aptos; In his *Medolus*, & *S. Cosmanus* mellitas cannas, unde nobilissimum saccharum conficitur, passim ferentes, celebrantur; & in *Medolo* Dedali piscina, sive Colymbetra Alabi fluminis aquas coercens, de qua dixi; apud *S. Cosmanum* ingentis turris vestigia, olim spectatu dignæ; in *Bigeni* (est fundus ad oram) celebris vetus pyramis, vulgo *Agulia* subrigitur, cujus alibi erit mentio. In *Mastrajano* denique *S. Phocæ* Martyris nobile, & antiquissimum ex quadro lapide spectatur templum, de quo Scobar in Catal. & Pirrus tradunt, quod a Germano Syracusarum Pontifice ortum recognoscat, circa iv. Christi Sæculum, ibique *S. Martyris* exuviæ requiescant; ad quas undique venerandas finitimæ confluent gentes, venenatis moribus remedium, gregibusque, ac armentis lue infectis sanitatem expertæ. Eiusdem agri ambitu ad littus Balneæ saluberrimæ cum sedibus proximisque ædificiis, hodie susdeque disiectæ, clauduntur; ad Megaridem olim dubio procul spectantes. In collibus Terra foliata, cujus meminit Bocconus, subiecto igne tetrum sulphuris odorem reddens passim effoditur. Irriguum complures fontes, sed *Alabus* præcipue

cipue fluvius hunc quoque agrum reddunt. De Alabo, ex Fazello & Massa scripsi, quod ortum habeat, ubi *Lymbetra*, brevissimoque confecto cursu in mare sese evocat, sed ab erudito Bartholomæo Albani, qui Melillis historiam concinnatam habet, didici, illius aquas in fundis *Malaterra*, & *Cunei Regii* ditionis *Melillensis* ad pass: m. iii. ab opido circa occidentalem plagam, sub quadam rupe a fonte *Caldarone* abunde erumpere, auctasque aliis in itinere laticibus, vallem septentrionalem sub Hyblæis collibus præterfluere, ibique amnis a Mellis dulcedine *Alabi* nomen suscipit, molas frumentarias complures revolvit, arva, viridaria, & amœnissima fecundat pomaria. Hinc in valle eadem salebrosa aquæ veluti pereunt, nec longe a Piscina denuo ubertim promanat, ac novis aliis sibi adjunctis, in mare se inferunt tanta copia, uti ad passus circiter ccc. cymbis ad piscium capturam navigabiles præbeantur.

Ex Melillensibus commendant Alphium Eremitam incolam, qui Deipara monente, Netinam S. Conradi diu illustravit religiosam domum, ibique admirabilis penitentiae, omniumque virtutum specimen dedit, prophetiae spiritu claruit, ac Christi Jesu Crucifixi amplexu dignatus, dies suos feliciter clausit Scripsit ejus vitam Hieronymus Renda Ragusa. Ant: Mongitore in sua Biblioth. Josephum Tristainum egregium Poetam, & Leonardum Germanum amenioribus literis apprime instructum laudat; Pirrus Dominicum Patavinum Syracusanæ Ecclesiae Decanum, & Antonium Parisium Canonicum, utrosque Pro Episcopo, & sede vacante Generales Vicarios memorat. Josephi filii Claudius, & Hyacinthus Tristainus, ille Casinas Monachus poeticis, & musicis studiis claruit, alter ordinis Prædicatorum Magister, pluries provinciam optime administra-

vit, & vivit hodie. Paruit denique *Melillis* Augustæ Comarchis, ejusque Comitatus pars fuit, sub Frederico Rege. Ubi autem illa Regii evasit Demanii, sub Martino, anno mccccv. *Melillis* quoque Regii juris fuit. sub Alphonso *Didacus Sandovallus* Hispanus Augustæ Comes est dictus, qui *Joanni Infanti* dedit. Hic *Sancio de Laudonio* illam cessit; unde ad *Antonium Bellomo* devenit. Anno mccccxlv. *Petrus de Busuldu-no* Regis ærario adjudicavit Augustam, ipse verò *Melillim* in feudum accepit. Utriusque dominium *Ferdinandus* Infans anno mcccclii. tenuit; qui *Raymundo Guillelmo Moncada* vendidit. Hujus filius *Joannes Thomas* Beatrici Brancifortiæ, unceis aureis 15200. acceptis, tradidit; *Joannes* hinc Beatricis vir, & *Nicolaus Melchior* amborum filius *Melillis Domini* sunt appellati; Hunc sequutus *Antonius*, Messanæ Strategus, ob Matris Belladamæ donationem, a quo *Joannes Antonius Moncada Thomæ* Nepos jus habens, revogavit, & *Salvatori Mastrantonio Sábucæ* Baroni, cujus filio *Lucretiam* ex se natam conjugem dederat, anno mdxv. congrua sibi numerata pecunia, cessit. A Mastrantonio subinde emit *Antonius Covello* anno mxxxix: Verum *Cæsar Moncada* pretio reddito, ex hujus manibus suscepit, cujus hodie hæredibus *Melillis* opidum obnoxium. Sunt hi Paternionis Principes, Calatanissettæ Comites, sedemque in publico regni concilio, uti *Melillis* Barones xiv. occupant, de quibus fusius suo loco.

MELINVENTRIS Fundus, hodie Opidulum *Catena Nova* ad Rigios spectans, sub Centuripe, cujus agri pars olim erat, ideoque Matthæo de Sclafano Adrani Comiti Centoripis Dynastæ obnoxius. Ab eo *De-fiata de Bentisano* Gerardi Bonsolis uxor, solutis aureis 100; anno mcccli. habuit, confirmantibus mox Euphe-

phemia Regni Vicaria, & Friderico III. Rege. *Gerardus*, & *Honufrius* Desiatae hæredes subinde tenuere. Ex Gerardo *Desiata* II. Joannis Eschifani Leontinensis uxor; ex Honufrio *Thomas*, sive *Bartholomæus*. Anno hinc MCCCXVII. Eschifanus, & Bartholomæus Bonsole, singuli pro dimidio, *Melinventris* erant domini Eiusdem sæculi anno LIII. *Honufrii* II. Bartholomæi filii juris fuisse Barberius tradit, ex quo *Novella* Guillelmi de Perno conjux. Floruit gens Perna Catanæ, & Syraculis, & *Melinventrim* ad Sæculi XVI. pene medium tenuit. *Franciscus Statella* ex Mongelinî Dynastis Feudi dominus subinde evasit, & ad suos transmisit. Horum postremus *Gaspar Statella*, qui ad annum MDCXIII. Catanæ splendide vixit, prolemque unicam *Annam Mariam* reliquit. Nupsit hæc *Antonino Riggio*, ex Campifloridi Principibus qui a Regiis rationibus, & Regni Quæstor generalis, Catanæ Principis titulo donatus, *Andream*, & *Agathinum* filios habuit. Hic Episcopum Cephalædensẽ egit, in publicis provinciæ Comitibus Primas, ex XII. Regni viris, Apostolicæ Legatiæ Judex, & Iconii Archiepiscopus effulget; Andreas vero patri in Quæstura successit. Primus ab sinistra Chrysæ fluminis ripa haud procul, in levi tumulto homines congregavit, atque opidulo condito, *Novæ Catenæ* vocabulum attribuit, Paræcialis Ecclesiæ sub Jesu, & Mariæ nomine ad austrum fundamenta jecit, & brevi illam promovit; Vias amplas, & rectas distribuit, quadrato schemate universum ædificium jussit, quod in dies incrementa suscipit. Clauditur Catanensis diœcesis finibus; census est larium 200. animarum 500. Jam vero, ex Andrea, & Antonia Riggio ejus conjuge *Antoninus* in lucem prodiit, qui a Patris morte, hoc ipso, quo scribimus, anno, *Catenæ Novæ* Princeps, & Rege annuente, Quæstor & ipse Generalis renunciatur.

MELITA in mari Libyco insula, sed Siciliae adscripta, quod illi semper obnoxia, & proximior, inclyti equestris ordinis S. Joannis Jerosolymitani hodie sedes, ejusque Magno Magistro feudi jure devincta; *Melivetus* ævo medio, vulgi vocabulo *Malta*, inter gradum latitud. xxxv. & xxxvi. posita, atque in xxxiii. longitud. incidens, pass: m. lx. in ambitu, extensa, scilicet in latum m. xii. in longum xxiv. patet. Siciliae autem adjacet ad austrum, & hybernum occasum, inter Pachynum, & Camarinam; hinc illud Strabonis lib. vi. *Ante Pachynum jacet Melita*, distatque a Syracusis, Diodoro teste, stadiis dccc. uti Cluverius emendat, idest pass. m. c; ab *Alpusallo*, vulgo *Pozallo* statione, in ora proximiori opposita pass: lx. m. Quamvis, uti verum fatear, de hac Maris intercapedine, etiam inter veteres non conveniat, & variam ipsi quoque recentiores designent. Latus *Melitæ* septentrionale Siciliae objectum, plures habet portus, & stationes non infsecuras; austrinum nullum præstat navibus aditum, altisque passim scopulis, ac rupibus inaccessum cernitur; qua solis hybernum respicit ortum, stationem amplissimam efficit, *Massa Sirocca*, idest Euri portum, appellatam; ubi tandem ad æstivum vergit occasum contra Gaulum, in quâdam veluti peninsulam definit. Mediterranea cetero, tumulis aliquot interspersis, sed humilibus uno perpetuo saxo constare videntur; sed colonorum industria, clymatisque benignitate, frugifera nihilominus audiunt, uti de agro loquens paulo post adnotabo.

Civitas cognominis, quæ & *Medina* a nonnullis, circa Meridionalem plagam, collem veluti insulæ umbilicum, pene in medio occupans, Episcopali Cathedra decoratur, & *Notabilis* in Regiis Siciliae libris titulum

tulum refert, quo quidem nomine hodie compellatur; & aliis Civitas vetus dicitur. Illius primi conditores Phœnices passim traduntur, qui circa Siciliam olim insulas ex Thucydide occuparunt; Hi totum collis planum verticem ab ortu, occasu, & aquilone tenuere, ab austro vero valle, & fossa firmatam voluerunt. Sed nunc pass: m. circiter in ambitu colligit; Arcem ad ortum habebat, & turrim ante præcipuam portam ostendebat, quarum prima Alphonſi Regis ætate anno mcccclv. altera sequentis sæculi anno lxx. quod urbi potius noxia videretur, disiecta. Hodie binis propugnaculis, Portæ Regalis, & Græcorum appellatis, circum muros munitur, quorum summitates asseribus conſtrata, tormentis bellicis onerantur, ad repentinos Turcarum incurſus coercendos. Illius princeps Templum decentiſſimè extructum, sedesque Episcopi, Deiparæ olim, mox S. Paolo Apostolo, ob ejus ad insulam ap- pulſus memoriam sacrum, insigni Canonicorum collegio fulget; Alumni enim, Romanæ Curia indultu, cruce, ut ajunt, pectorali, & mitra utuntur; aulamque eidem basilicæ adjunctam satis laxam, & nobiliſſimam habent; Aulæis ſericis auro contexto ornatis ex dono noviſſimi Antistitis de Alferan, necnon variis e marmore ſepulchris, aliisque elegantis nobilitatur. Ex Religioſis domibus I. S. Mariæ Annunciatae pro Carmelitis, qui xii. ineunte ſæculo extra mœnia ad pass: m. ii. sub titulo S. Leonardi, extructis in opaco loco exiguis caſis, ſolitariis vitæ ſtudiis inhæſere, inde ab anno mdlxx. ædificiis in urbe institutis, & dote auctâ, cultui Divino, & animarum ſaluti intendunt. II. Minorum Obſervantium in ſuburbio, vulgo Rabbato, antiquiſſima sub S. Mariæ de Jeſu nominè. III. Eorundem Minorum Conventualium, quam anno mccccxx. in eodem Rabbato

bato prope vetustam S. Francisci Ecclesiam hospitalem, fundatam lego, Pirri ævo collabentem, hodie instauratam. IV. Fratrum Prædicatorum in S. Mariæ de Crypta anno mccccclxxix. in Rabbato etiam extructa, tyronibus instituendis dudum capax; nobilis denique cum fabricis, tum regulari districtione, tum alumnorum celebritate. V. demum Eremitarum S. Augustini tota insula illustrior extra mœnia ad jactum lapidis, primum anno lx. ejusdem sæculi xv. sub S. Patriarchæ, & Doctoris nomine, inde post direptionem a Turcis passam MDLI. ad S. Marci intra pomœrium magnificentius excitata, dudum suorum Academia. His Sanctimonialium sub nomine, & regula Divi Benedicti Cœnobium accedit, quod Abbatiam novam appellat lib. I. Bosius. Reliqua privata ædificia decentissima; Magistrale Equitum Joannitarum palatium primas exhibet substructiones; ubi olim Arx, Episcopale, majori Ecclesiæ proximum, spectatu dignum. Post portæ ingressum vetusta Junonis statua octopalmaris occurrit, quæ olim totius insulæ apud Ethnicos titolare numen. Balneorum vestigia adhuc perstant; loculi in lapide excisi, lucernæ fictiles, phialæ, aliaque id genus, ac præsertim numismatum monumenta passim in urbe, & extra in agro occurrunt, de quibus suo loco.

Jam vero in Rabbato, quod urbe ipsa frequentius, Beatæ Agathæ celebræ vetus templum, & paræciale, cum ejusdem Virginis simulacro, in præcipuo cultu indigenæ habent; non semel enim in præsentî discrimine, singularem contra Turcas adiutricem illam experti sunt; & cum Apost: Paulo patronam idcirco adscitam venerantur. Ad duo passus x. meridiem versus, in edita rupe, Arcem Verdalam memorat *Abela* quadrangularem ab Ugone Verdala Ordinis Magistro
authoꝝ

authore nomen habentem, circa quam luci, & viridaria ad delicias. Contra occiduam plagam, ab urbe ingens terræ tractus ad oram usque maritimam protenditur, vicis, villisque infrequens, sed suburbanis civium ædibus, amoenis viretis, ac pascuis lætus, oculo non ingratus evadit. Aquis enim passim abundat, quarum ingens copia, ductuum opere magnifico instituto, ad novæ urbis Vallettæ commodum derivatur. Quà porro ortum, meridiem, aquilonemque eadem vetus civitas respicit, tot pagis ager instruitur, uti urbis speciem exhibeat; quorū nomina in parēcias x. distributa Pirrus ex Bosio enumerat. *Abela* in iis recensendis nonnihil variat; tabulis, seu *Mappis* parum fidendum. Nonnullos Ego ex præcipuis memorabo: *Nayara*, *Naxiar*, & *Musta* ad aquilonem eminenti loco, totiusque pene insulæ prospectu amoenissimo sedent, quorum incolæ primos a S. Apostolo Paulo Baptismi, aquis regeneratos se gloriatur. *Birchercara* in S. Elenæ Ecclesia Canonico insigni Collegio decoratur. *Zurigum* in tumulto ad austrum pulcherrimi aspectus mortales incolunt, qui leuconii operibus præcipuè intendunt: *Zebulgi* quoque incolis frequentissimi ad ortum, lini, & leuconii artificium viget. *Paula* ex recentioribus B. Ubaldeschæ Virginis, Joannitarum ordinis, æde nobilitatur. *Biskellin*, & *Bisbut* Siculorum Coloniae sunt. *Cassar* ab antiquo Castello nomen habet hodie diruto; *Curmi* a portu haud procul, olim *Fornarus*, a Magno Ordinis Magistro Emmanuele *Pinto* Civitas appellatur, frequens, & non ignobilis, quod Vallettæ sit propinquior. *Kakibir* denique amplissima est crypta, ubi complures familiae agrī operibus intentæ habitant. Reliqui pagi levioris sunt momenti; hinc ad maritima Insulæ loca describenda progredior.

Portus ingens æstivum ortum contra Siciliam respiciens, præ aliis ejusdem oræ tutior est, totoque penè orbe operibus, & munimentis nulli secundus; quinque protensus ad fauces usque terræ tractus, vulgo *Lingua*, Græco ore *Dithalassus*, sinum dividat, duo hinc itationes majorum navium capaces, ab accessu ventorum immotæ occurrunt, quarum una in orientem *Marsa Punicè*, *Portus* Latine, altera in occasum *Marsa Muscettæ* dicuntur. In tractu, seu *Lingua*, quæ passus mille circiter in longitudinem, & pass. n. in latitudinem extenditur, S. Ermi, seu Erasini arx celeberrima, & *Valletta*, Civitas nova cum *Fioriana*, seu *Sarria* imponuntur; ad cujus sinistram parva insula *Marsa Muscetta* portum occupat. *Marsa*, finis orientalis, terræ excursus, seu *Lingua*, quum habeat ternas, in finis minores dividitur, quorum primus Portus Gallorum, inter *Corinnum*, & *Sangleam*; secundus Triremium portus appellatur, alluitque utrinque *Burmulam*, *Sangleam* ab aquilone, & Suburbium ab austro, ac belli tempore catena clauditur; tertius ab Anglis dictus, hinc suburbium, illinc breviorum tractum a suburbana *Bibichii* villa appellatum; Quartus denique *Arenetia*, *Bibichio*, & *Ricasolis* munimento ad *Ursa* cupidem circumscribitur. Est cuspis hæc portus *Marsa* promontorium orientale, cui *Dragutti* caput ad occasum respondet, unde in *Marsa Muscetta* portum aditus aperitur. De quibus singillatim.

Arx igitur ad ipsas portus fauces in ampla prærupta sedet rupe, cujus undique latera validis firman-
tur propugnaculis, & opere præsertim coronato, ab ædicula S. Erasmi Episcopi, quem vulgus S. *Ermum* appellat, nomen sortita, originem ab S. Joannis Equitibus anno MDLII. recognoscit, qui strenuè illam con-

tra Turcas diu propugnabant. Ibi Pharus ad nauarum commodum. Post hanc *Valletta*, Civitas nova, utramque collis *Sceberras* occupans oram, in meridiem sita, videtur. Ejus extruendæ initium anno MDLXI. factum, Joanne Valletta Magno Ordinis Magistro authore, unde cognomen, & *Humillima* titulum, necnon scutum, cum parma miniata, & aureo Leone accepit. Hic opera militaria propugnaculis munitissimis eminentia, Magistrale Palatium Regio haud impar, ædificia pro Equitibus ordinis, Albergiæ vulgo, ad omnem magnificentiam, Viæ rectæ, & latæ, Paræciæ, Monasteria, Domus hospitales, civium denique privatæ sedes undique superbiunt. Et Palatium quidem urbis medium occupat cum turri, & area ab austro, & occasu, ubi fons, cui Cancellarii, Quæstoris, & Conservatoris ædes magnificæ adjunguntur. Illud porro *sumptuosissimum*, *regale*, sed *religiosum* appellat Pirus, cuius in aulis amplissimis Ordinis cœnitia coguntur. Incoluit primus Petrus de Monte M. Mag. anno MDLXXI, qui a præcessore suo inceptum perfecit, ornavit, novosque cives in urbem die XVIII. Martii induxit. Equitum Albergiæ ad octo numerantur, ubi Fratres Milites habitant ex unaquaque natione discreti, & provinciæ negotiis agendis conveniunt. Paulus Lascaris, & socii novam addidere satis nobilem, vulgo *Cameratam*, in qua peculiari studio piis exercitationibus Equites cujusque nationis, communi mensa utentes, incumbunt. Sitæ penè omnes ad occidentis urbis plagas videntur. Conventualis Basilica S. Joanni Baptistæ dicata Magistrali palatio haud procul, & circa centrum, jussu Joannis Levesque M: Mag. a fundamentis extructa, ab Ludovico de Torres Monregalensi Archiepiscopo sacro inuncta oleo, præclaris nobilitatur facellis, quorum octo totidem

dem Equitum *Linguis* addicta, nonum S. Carolo Borromeo Ordinis, dum in vivis aggeret, Promotori, & Deiparæ de *Filermo* decimum, cujus icon S. Lucæ manu, uti tradunt, exarata, auro gemmisque dives ab Jerusalem Rhodum, atque hinc *Melitam* cum aliis Sanctorum lipsanis, cœu thesaurus deportata. Jam Ecclesiæ hujus ornatus ad omnem elegantiam splendet, præque cæteris sepulchra elaborato marmore, spectatudignissima sunt. Supellex omnino dives, vasa, thesæ, candelabra ex argento fuso, numero, & artificio insignia; Rector Pontificiis decoratus vestibus, & quasi Episcopali in suos Conventuales Clericos jurisdictione præditus, Prioris titulo, cum suo Vicario, & Capellanis ex Ordine, cappa choralis purpurea indutis, sacris officiis intendit. Hospitalis Domus ad oram ortus æstivi tota Europa celeberrima assurgit, quod ex omni loco ægri conveniunt, hisque publica Ordinis impensa, charitatis officia exhibentur, cum a Magistro Hospitalario, ejusque administris, tum ab Equitibus, tum denique a peritissimis in arte medica pingui honorario conductis. Est ibi etiam pro puellis, quæ parentibus orbantur locus, uti & pro ignotæ originis pueris. Ultra Conventualem Ecclesiam, quæ est Ordinis paræcia, S. Mariæ de Portu Salvo, quam Fratres Prædicatores administrant, Pii V. Rom. Pont. rescripto MDLXXI. instituta, & S. Pauli Apostoli sunt præcipuæ, ac S. Mariæ de Victoria dudum Conventualis, demumque S. Mariæ de Damasco, ubi Græco ritu Divina celebrantur, pro Græcis *Vallettæ* incolis Paræcialis, quæ S. Nicolai ædem habet suffraganeam. Pro S. Pauli autem paræcia, non leves olim ortæ sunt controversiæ. Quum enim collis *Sceberras*, in quo *Valletta*, ad Casalis *Curmi*, seu *Fornari* diæcesim spectaret, [Curmi hodie dicitur Civitas

vitas *Pinto*. J. Episcopus Melitenfis, ejusque Canonici volentes Ecclesiam jure paræciali designare, Carmelitarum sacram ædem primum delegerunt, mox sub S. Pauli nomine novam moliri cœpere; in qua a Sacerdote per Episcopum designato Sacramentis ministrandis operabatur. Contendebant interim Dominicani id jus ad se unice spectare, ex Pii V. privilegio. At re in judicium deducta, ac diù examinata, pro Canonicis decretum est, & fines utriusque Paræciæ in urbe sunt designati. Crevit hinc S. Pauli Ecclesia Catharinæ Valentis divitiis, quæ pro Sacerdotibus ix. Divina officia ibi celebrantibus congrua stipendia attribuit; subindeque Camillæ Cagnano Testaferratæ novis pinguibusque proventibus aucta, quibus Canonicorum insigne Collegium Rom: Pontifice indulgente mcccxxviii. coaluit ex binis dignitatibus, sodalibusque x. ac aliis mox, paucis ab hinc designatis. Religiosæ porro familiæ *Vallettæ* illustrant, Societatis Jesu Collegium, quod anno mdlxxviii. Thomas Gargallus Episcopus proprio ære fundavit, nobilibusque ædificiis instruxit; Minorum Observantium S. Mariæ de Jesu nomine, quibus decens cenobium anno mdlxxv. Joannes Levesque M: Mag: ad portum constituit; S. Francisci Conventualium, qui sæculo xvii. ineunte cum omnium scientiarum academia coaluere; Carmelitarum. His prope *Mandrachium* anno mdciv. locus est datus, mox juxta Alemanniæ *Albergiam* circa occasum ab Augustinianis relictum Monasterium cessit; S. Augustini demum juxta *Mandrachium*, & Gallorum *Albergiam* anno mdc. ex commutatione cum Carmelitis. Sed illi multo ante *Vallettæ* mdlxxi. sedem stauerant. Decus quoque urbi conciliat nobile Monialium, ejusdem S. Joannis instituta sub S. Ursulæ nomine *profluentium*, Asceterium ad portum, Verdala M: Mag:

authore MDLXXXIII. excitatum. Orphanis demum puellis alendis, dotandisque sub regula Carmelitana, & S. Catharinæ titulo claustra ad aquilonem, excipiendisque pravis mulieribus ad bonam frugem conversis, sub S. Mariæ Magdalenaë nomine, & S. Claraë ordine, domus conspicitur, circa meridiem. Urbis facies juxta collis indolem inequalis, ad unum, & alterum littus declivis est; viæ pene omnes ab hyberno occasu, ad æstivum ortum, oppositisque plagis in longum, & latum rectâ protenduntur; Portæ elegantes ex lapide, & præcipua Pii. V. Pont. Max. insignibus decoratur, Regalis appellata, a mediterraneis excipiens, duo inter munimenta; altera ad portum, ubi Gigantis simulacrum, cum insigni fonte; a qua non longe circa austrum Magistrale viridarium, & huic ad delicias adjunctæ ædes assurgunt. Propugnacula circa urbem cuique nationi, seu *Lingua* addicta, *Postæ* vulgo dicuntur. *Dogana*, & Balneum mancipiorum est carcer satis amplus. Fossæ insuper, & prætenta propugnacula, parmae promurales, aliaque id genus opera *Vallettam a Florianam*, seu *Vilbena* dirimunt, quæ suis, & ipsa ab una, & altera portus ora mœnibus munitur; & ubi continenti adjungitur, cooperta via, operibusque semilunari, cornuto, & coronato, juxta artis regulas ab anno MDCLXX. eximii Architecti Mauritiæ Valpergæ industria, validissimè instruitur, & pene inexpugnabilis confetur. Hæret ejus muris circa meridiem Capuccinorum cenobium in portus Marfæ littore, *Verdale* jussu anno MDLXXXIV. ædificiis conspicuum. Claudir *Floriana* S. Mariæ de *Sarria* insignem Ecclesiam, Pyrii pulveris repositoria, suburbanas domus, viridaria, consistisque hinc inde arboribus amœnissimas vias, ac veluti *Valletta* Suburbium habetur.

Adjacet *Floriana* ab ortu *Cordinus* humilis, ampliusque tumulus, occiduo, & aquilonari ablatus mari, ubi *Parcus*, quod ad venationem, aucupiumque M. Magister cum suis se confert: Hinc sinus, seu portus Gallorum, Insula, sive *Sanglea*, de qua inferius; ordine enim, & dignitate Civitas *Victoriosa* succedit, ita cognominata, quod Turcarum obsidionem invictè toleraverit. Hæc frequens eo adhuc tempore erat, quo S. Joannis Equites insula sunt donati, & Suburbium appellabatur; sedet in terræ cuspide, seu Dithalasso, duos inter sinus contra *Vallettam*, quorum qui in austrum vergit, a *Triremibus* dicitur, eò enim *Triremes* Ordinis hyberna, ac stationem habent, clauditurque, utpote angustior, ubi opus est, catena ferrea. In promontorio Sarraceni olim *Castrum ad mare* contra portus fauces statuerunt, quod Equites, ubi primum mxxx. insulam tenuere, inexpugnabile variis operibus redditum S. Angeli vocabulo distinctum, fossaque a suburbio separatum omni ex parte mari circumfluum voluere, ponte tantum sublicio adjecto, & parvo isthmo ad aquilonarem oram relicto, quæ mœnibus, & propugnaculis etiam instruitur. Veterem parçialem Ecclesiam S. Laurentio sacram religiosæ Militiæ caput ad annum m. laudati Equites constituere, in eaque aliquando Ordinis officia celebrarunt; demigrantesque subinde *Vallettam*, Insulæ Episcopo, ad quem antea spectabat, cessere. Instituerat quoque mxxviii. Bernardus Cotoghanus Melitensis Præsul sub S. Dominici regula asceterium, & Deiparæ Annunciatæ titulo donaverat, quod insigne hodie splendet urbe penè media; Ad nautarum vero, & militum commodum in triremibus degentium, Carmelitis Fratribus ædes ad litus sunt designatæ; Monialium denique Benedictinarum, S. Scholasticæ nomine Pauli

Pauli Lascaris opera, dum in minoribus esset, excitatum est Monasterium in domo, quam habuit primam Joannes Valletta, ubi e Castello S. Angeli in Suburbium descendit. Vetus cetero, Magistrale palatium Legato Pontificio, & Quæsitori in rebus fidei cessit. Ad littus australe construendis navibus aptæ officinæ, seu Navale surgit. Ubi fossa inter arcem, & urbem, templi Junonis scriptoribus memorati rudera occurrunt.

Jam *Insula* alter est terræ tractus, *Valletta* objacens inter *Cordinum*, & *Suburbium*, interque duos sinus procurrens, a Claudio dela *Sangle* M. Mag: firmissimo propugnaculo circa isthmum instructus, a quo nomen idcirco accepit. Vocatur, & *S. Michaelis*, quod ejusdem S. Archangeli die Claudius in Molendinorum colle arcis substructiones anno MDLII. jusserit. Victricis denique titulo civitas decoratur; Turcis enim obsidentibus fortiter illius incolæ obstitere. Hinc, & *Paræcia* S. Mariæ de Vittoria appellatur, quæ structura magnifica superbit ab arce haud procul; eique altera sacra ædes S. Philippi titulo insignis non impari celebritate, & elegantia respondet. Menibus *Sanglea* caret, nisi in extrema cuspide, quæ opportunè munita fluctibus tunditur. Post arcem ad isthmum, de qua dixi, ubi sinuatim mare continenti illabitur, novæ amplissimæ officinæ ad reficiendas naves hinc, illinc S. Teresiæ Carmelitarum cenobium ab anno MDCXXVI. piorum eleemosynis fundatum, subrigitur; & *Burmula* succedit olim pagus, hodie civitas, ædificiis, & titulo *Conspicua*, muris, & propugnaculis, cooperta via, prætentisque munitionibus vallata; quæ inter S. Margaritæ ad ortum satis amplum eminet, & validum castellum, cū Magistralibus edibus. Hujus parècia S. Mariæ de Auxilio titulum præfert, sed & S. Crucis Ecclesia spectatu etiam

etiam digna. In interiori sinus angulo, ubi naviculæ noctu clauduntur, argines sunt, vulgo *Mandrachium*. *Burmulani* porro *Sangleam*, & *Suburbium Cottonera* ingentis amplitudinis, & munitiois opera ambiunt. Horum molitio Nicolao de Cottoner Gallo M. Mag. adscribenda, qui anno MDCLXX. Valperga Machinatoræ alibi laudato graphim designante, magna auri profusa vi, septi fundamenta in elevato parumper solo jecit, fossas, propugnacula, vias testudinatas, portas denique magnificas semicirculari figura jussit, tanto quidem spatio, uti commode eò coacti insulæ totius incolæ tueri ab hostium assultibus possint. Opus perfecit, novumque illi robur addidit Gregorius Carassa Nicolai successor.

Postremum *Cottonera* propugnaculum aquis abluatur sinus, seu portus Anglici, quem ab austro tumulus mari impendens claudit, ubi suburbanum, & viridaria, cum leporario, Equitis olim Magnæ Crucis Bichii opera, & impensis constituta spectantur; hodie supremis Triremium Prefectis destinata. Hinc *Arenella* finis, quem magni portus *Marsæ* promontorium orientale, *Urse* caput appellatum, excipit. Id laudatus *Cottoner* arcem firmandum jussit, Francisco *Riccasole* Florentino Equite stipem suppeditante, unde nomen arcis obvenit. Est hæc juxta soli indolem satis munita, amplissime extensa, recto itinere, promurali parma, aliisque operibus ab ortu, ubi continenti adjungitur, vallata.

In occiduo *Muscet Marsæ* porta insula jacet, figura pene triangulari, ubi S. Rocchi edes, & Lemoconi officinæ; eo enim suspectis navibus locus designatur: quumque ad Valleret perniciem tumulus ab hostibus muni possit, novissime Antonius *Emmanuel* Magnus Mag. arcem in ea firmissimam molendam curavit, quam a se dictam voluit. In quadro posita, por-

tam ab occasu hyberno habet, juxta regulas optime munitam. Sinus in eodem portu non angustus, innominatusque se offert ad eandem plagam. Cuspis denique Dragutti, occidentale scilicet portus promontorium, e conspectu arcis præcipue S. Ermi, ab celebri ejusdem nominis Archithalasso dicta occurrit, de qua rursus, reliquo totius Insule lictore descripto, agam.

Post Urse igitur promontorium arcemque *Ricasole* *Mirsa Sekelia*, idest Portus Siculus se offert, Statio, ad quam Turcarum classis anno mdcxiv. appellens, sedè inde fugata fuit. Munimentum idcirco ibi S. Thomæ a proxima eidem Apostolo dicata eode dictum Vignacourt M. Mag: jussit. In ora ad hybernū ortum *Marfa Euri*, vulgo *Sirocco*, statio amplissima aperitur, cū protenso terræ tractu, seu *Lingua*, cui validissima S. Luciani arx imposita. Ibi enim mclxv. Barbari exscentionem fecerunt, in illa sub Solimano celebri expeditione. Visuntur in curvo lictore antiquæ habitationis vestigia; insigne hinc Herculis fanū veteribus notum, Cluverius circa hæc loca constituit. Latus Insule austrinum ad hybernū vergens occasum, rupibus pene totum asperum, objectum habet scopulum *Fescla*. Inter rupes autem angusta vallis, per quam mediterraneæ pluviales aquæ in mare effluunt, muro, ne sit piratis perfugium, munita, In occidentalibus oris sinus aliquot, & stationes insecure, *Kerkero* excepta, unde ad Cominum, Gaulumque vicinas insulas fit trajectus. Nec inde procul parva objacet insula *Marfa*, sed & in continenti propugnaculum assurgit, quod Russum appellant. Septentrionale littus frequentes sinus, & stationes dividunt, satisque per amplius occurrit primus Veterum Salinarum, & de *Melleba* a proxima Deiparæ Ecclesia appellatus, post quem S. Pauli portus, ubi Apostolus naufragio superstes

res, cum suis servatus est. Inter *Melleham* stationem, & S. Pauli portum *Dithalassus*, id est Bimaris, tractus nempe terræ, quem ab utroque latere pelagus tundit, a S. Luca in Act: Apost. memoratus, cui parvæ objacent insulæ *Salomonis*. Puteus proximus, turrisque ad custodiam ab eodem S. Paulo vocabulum sortitur. Eiusdem porro honori elegans assurgit templum ab alibi laudato *Vignacourt* magnificè excitatum. Statio sequitur *Benerat*, id est Recentium Salinarum, quæ quidem haud inde procul spectantur. Hinc scopulus de *Marta*, seu de *Gallis*, cum cognomine ad littus statione, quam S. Mariæ Magdalene, & mox S. Georgii excipiunt, ab sacris ædibus iisdem Divis dicatis appellationem habentes. Dragonara hic, *Abela* referente, id est ingens vorago aperitur, quò sese aquæ præcipientes, pluviae tempore agunt, ingentemque fragorem edunt. Statio S. Juliani postrema venit ab illius Ecclesia vocata, & *Corrinum*; Demumque promontorium succedit a *Dragatto* nomen adeptum, quod ibi Thalassiarca a Solimano Turcarum Tyranno, cum classe immissus ad S. Ermi obsidionem Valli lineas, & tormentorum aggeres posuerit anno MDLXV. His circumscripta finibus totque pagis, opidulis, & urbibus *Melita* insula referta ad LX. & amplius M. incolas hodie percenset; Quamquam enim ante Carolum Cæsarem, quum urbe tantum Notabili, Suburbio maritimo, pagisque per IX. parochias discretis coalesceret, variis, & frequentibus Turcarum incursionibus disiecta, nonnisi indigenas M. XV. circiter enumeraret; ubi tamen ejusdem Cæsaris liberalitate Sacrae S. Joannis Militiæ cedit, brevi temporis intervallo adeo nobilitata, auctaque fuit, uti anno MDXC. ejusdem census ad 27000. excreverit. Subinde MDXIV. ad 40000, et amplius. Jacturam porro ex sue pestifera anno MDCLV.

passa 11000. ex suis amisit, brevi tamen instaurata frequentissima evasit.

Tantæ multitudini alendæ ager necessaria suppetere par quidem non est, sed è proxima Sicilia, aliisque regionibus annonâ inportatâ, commodis omnibus, & deliciis affluit. Ruralis enim insulæ sêcunditas insignis, fruges alit, pascua, olera, legumina præbet; Vineas; oleas, arboresque cujusque generis sapidissimos ferentes fructus nutrit; Leuconium seu Gossipium larga copia, Cyminum abundanter suppeditat, mellis præstantia celebratur, solo ipso, ut ita dicam, repugnante, quod lapidosum non tantum, sed una pene lapidea massa constare videatur. Fertilitatis hujus testis cetero est Ovidius Fast: l. 3. alique, qui *Melitenfes* celebrant gossipinas telas, uti Lucretius, Hesichius, Favorinus, Diodorus, Silius, & præ omnibus Cicero, qui Verri exprobat, quod per triennium apud *Melitam* textrinum habuerit, quod fœllis quadringentas amphoras, vestium ingentem copiam, & quinquaginta tricliniorum lectos inde Syracusas adsportaverit. Accedit incolarum industria, quibus laborum tolerantia tanta est, uti ex quolibet agello centuplum sibi conquirant; hinc laudatus *Abela* prope vicum *Krendi* profundam memorat fossam, in cuius imo solo vites, consitasque arbores rustici summo cum proventu nutriunt. Jam in eodem agro dentales, glossopetræ, testæ, aliaque marina vestigia frequentissime ita occurrunt, uti Kircherius de Magnetis, Effect: lib: 1. cap: 2. subinferat: *Melitam* insulam, & alias consimiles olim e pelago emerfisse, ac pelagi idcirco adhuc servare reliquias; quod sanè, an sit illarum citra omnem dubitationis aleam, hic non vacat discutere. Quod sit prodigiosa, Apostolo impetrante, ejus terræ alexipharmaca virtus, noxios arcens serpentes

pentēs, pronūm est credere; ex ipsis Actis namque Apostolicis constat: *Melitenſes* Apostolum ex venenato morſu ſtatim interiturum autumaſſe; noxios igitur ſerpentes ſuos illi habebant; aliter hanc terræ ſuæ a natura ineſſe alexipharmacam qualitatem ignoraffe, dicendi ſunt, quod omnino abſurdum. Fungus in quodam *Melita* ſcopulo circa occaſum celeberrimus quoque provenit, qui Botanicis *Typhedos Coccineus* tuberoſus appellatur; de eo Silvius Bocconus. Herbas alias ferre inſulam medicinales tradunt, noviffimeque Laguſius Panormi ex iis plures vulgavit. De Catellis, qui veteribus etiam ſcriptoribus celebrantur, & noſtra adhuc ætate ſunt in deliciis, orta hoc ſæculo controverſia, an *Melita* inſulæ Illyricanæ ſint tribuendi; ſed Sicula, ſeu Africana *Melita* inſignes hodie nutrit; multiſque retro ſæculis progenuiſſe conſtat; planum hinc erit opinari, Scriptores de hac noſtra fuiſſe locutos. Quod verò Illyricana Catellos etiam alat non inficior; æquè enim una & altera inſula id præſtare potis, æque a ſcriptoribus ob præſtantes catellos celebrari potuit.

Nonnullos hic denique illuſtres viros patria *Melitenſes* relatu dignos, uti ſeſe memoriæ offerunt, indicabo, aliis provinciam integram relinquendo. Nobilitarunt igitur *Melitam* vitæ ſanctimonia, moribusque incorruptis S. Publius, quem Paulus Apoſt. primum Inſulæ Epiſcopum conſecravit. Fuerat idem inter ſuos Primas. Andreas Zuerep Ordinis S. Dominici, qui Syracuſis mccccclxxviii. ubi eximiæ virtutis opinione aliquando vixerat, piè obdormiit. De eo Pirrus. Antonius ejuſdem inſtituti, cujus idem meminit Pirrus, Netique editis vitæ in gradu eroico penitentis exemplis, illum floruiſſe tradit. Marcus N. & Antonius Tabat, ex Prædicatoribus etiam, qui in S. Citæ Panormitano

mitano cenobio diversis temporibus, illustribus sanctimonie signis florere, ubi mortales esse desierunt. Dominicus ex Minoribus de Observantia Neti diu ab innocentia morum, contemplatione, aliisque virtutibus clarus, ibique e vivis exemptus. Bonaventura ejusdem instituti, mox inter primos, Reformatis in Sicilia accensus, eorumdem promotor precipuus, Julianę religionis paupertatis, & penitentię speculum mundo denatus.

Dignitatibus, publicisque muniis perfunctos invenio Maurum Cali Ordinis Minorum, qui Episcopum in patria primum egit, mox Catanensem Cathedralam moderandam suscepit. Floruit sub Martino, & Blanca. De quo Pirrus, Grossus aliique. Balthassarem Cagliares Melitę Præsulem, literis, & virtutibus præditum, zelo ecclesiasticę disciplinę, atque immunitatis, prudentia demum insignem. Antonium Saeri Ordinis, Prædicatorum, doctrina, & moribus conspicuum, ad Vici Episcopatū elapso seculo assumptum. Salvatorem Imbrob Conventualis S. Joannis Ecclesię Priorem. Vivebat anno MDCXLII. Apud Pirrum in Chronologia Reg. Sic. inter Magnos Amiratos, seu Thalassiarcas Regni Henricum Pistorem de *Melita*, Marini Comitem, sub Friderico Cesare lego; Meminit denique eruditissimus Franciscus Agius Dominici Xeberras, qui Cathedralis Ecclesię Archidiaconus, M. Magistri Theologus, & Episcopi sui Vicarius effulsit, tandemque Episcopus Epiphanius, & Solii Pontificii Assistent Præsul adlectus fuit.

Florere ab ingenii præstantia, editisque operibus Matthæus Rispol, Orator, & Theologus summus, qui ex Pirro scripsit: *De Divinis Auxiliis*. Philippus Cagliola Minor Conventualis Siculæ sui ordinis provinciæ variis *Manifestationibus* Historiam accuratè edidit. Marius Pace Societ: Jesu, gravioribus disciplinis eruditus, &

historicis notitiis plene imbutus, plura scripsit, typisque solum dedit de *Antiquitate Calatajeronis*. Pirro celebrantur Petrus Zereb Carmelita, insignis Ecclesiastes, & Bernardinus Bonit Societ: Jesu Theologus clarissimus. Dominicus Macri Sacerdos Romæ diù versatus Hieroglyphicon Ecclesiasticum Italicè primum, mox Latine variis accessionibus auctum, eruditis quibusque probatū publici juris fecit. Franciscus Dominicus Bencini in Taurinensi publica Academia Studiorum Præfectus, eruditionis sacræ, & profanæ studiis paucis confectus, de Philosophia scripsit, ac de *Encyclicis Epistolis* opus insigne edidit. Vivebat ætate nostra. Joannes Antonius Ciantar Græcè, & Latine eruditus, Musisque acceptus, *De Appulsu Divi Pauli Melitam* contra Ignatium Georgium paucis ab hinc librum vulgavit. Vincentius Lausi de *Siculis*, & *Melitenfibus Herbis*, quibus dignoscendis peritissimus erat, opusculum Botanicis acceptum Panormi typis tradidit. Dominicus Xeberras Epiphaniæ Episcopus, de quo supra, linguarum peritia paucis secundus; ad xv. enim idiomata noverrat; Benedicto xiv. summe acceptus, Romæ dies clausit.

Antonium Bosium Romæ Subterraneæ, aliorumque operum authorem *Melitensem* fuisse in novissima *Bibliotheca Sicula* editione probant Mongitorius, & Serius, quamvis Romanis illum alii accenseant. Memorantur authoribus hisce ex *Melitenfibus* longe complures, qui a vulgatis libris sese commendarunt, quos in laudata Bibliotheca, quamprimum edenda consules.

Melitam hucusque descripsi, & qualē hodie demiramur, leviter adumbravi, idque solum superest, uti de iis agam, qui per varias ætates Insulæ dominium tenere; quod erit simul veterem illius historiam enarrare. Thucydides lib. 6. varios Siciliae incolas memorat
illis

illis verbis: *Phœnices præterea circa omnem habitabant Siciliam, occupatis ad mare extremis partibus, parvisque insulis ei adjacentibus.* Stephanus: *Est & alia Melita insula Carthaginiensium colonia.* Diodorus lib. 5. de *Melita*: loquens: *Est autem hæc insula Phœnicum Colōnā; qui quū navigationes suas ad Oceanū, ōtia usque occidentale tenderent, refugium in hanc insulam, ob portuum commoditatem, & in alto mari situm, habebant.* Carthaginienses porro Græcis dicti sunt quoque Phœnices, & Latinis Poeni; haud dubium idcirco Stephanum *Phœnicum Coloniā Melitam* dixisse, dum illius incolas *Carthaginienses* appellavit. Cluverius his recitatis, Quinam Mortales *Melitā* ante Phœnices tenuerint, nihilominus ostendere conatur, illudque Homeri assumit Odyss. lib. 6. *At Minerva ibat ad Phæacum populum atque urbem, qui antea habitabant in spatiosa Hyperia prope Cyclopes, qui eos prædabantur;* atque Hyperiam, e conspectu Siciliæ, Cycloperum terræ, *Melitā* esse affirmant, in qua Phœnices habitabant olim, sed quum hi a Cyclopibus vexarentur, in Corcyram insulam migrarunt, quæ idcirco Phæacum urbs est appellata, eoque Minervam pervenisse Homerus tradit. At enim, quod Phæacum terra fuerit Corcyra dicta, non inficiar, id firmantibus Apollonii antiquo scholiaste, Eustathio, Plinio, Juvenale, ac præ cæteris ipso Thucydide lib. 1. quos omnes refert idem Cluverius. Quod verò Corcyræ incolæ Phæaces e *Melita*, Hyperia appellata, primum profecti fuerint, unde ex Apollonio eruat Cluverius, prorsus non dispicio. De Hyllo loquitur Apollonius, quæ formosa Melite peperit Herculi apud Phæaces; Sed Hercules ad domum Nausithei Régis in Macrim pervenisse, ut Bacchi cunabula veneraretur; ibique *Melitem* Najadem adamasse,

se, testatur Poeta. Num Domus Naufithei, & Macris apud Phæaces erit *Melita*?, aut a *Melite* puella nomen habuit insula. Deinde Liburnici maris insulas memorans Apollonius, eas inter post Corcyram, *Melitam* Illyricam reponit; quis autem nostram unquam ad Liburnicas pertinuisse insulas somniavit? Huc redit illud, quod de Hyperia loquens alibi dixi: lib. 8. Homerus Cyclopes naves minimè habuisse tradit, quo igitur pacto lib. 6. Phæaces *Melita* insulæ populos a Cyclopi- bus in Sicilia degentibus pulsos obtrudere posset? Id, inquit Cluverius, poetarum more usitatissimo fecit; at ex levi tantum fundamento, nota hac tam insignis Au- thor iniuri non debet. Ceterò dum nego *Melitam* fuisse Hyperiam, ejusque primos incolas Phæaces a Cyclopi- bus pulsos, non inde ante Phoenices insulam nostram cul- toribus destitutam affirmo.

Forte igitur mortales alios ante Phoenices *Meli- tam* tenuisse incongruum non erit opinari. Post hos Græci, de quorum appulsu variant Scriptores. Scylax, qui altero pene sæculo post Græcorum in Sicili- am transitum vixit, suo tempore a Carthaginiensibus ha- bitatam inuit. Diodorus. cc. annis Scylace posterior: *Melita*, inquit lib. 5. portubus compluribus, &que per- commodis instructa est, opibus abundant incolæ; vario- rum quippe operum artifices habet, inter quos excellunt, qui lintea insigni subtilitate, & molli- tie texunt. Domus illic sunt perpulchræ saggrundiis, & albario opere magnificenter exornata. Colonia hæc est insula Phœni- cum.... Quæ causa fuit, uti incolæ mercatorum bene- ficio brevi, & opibus augerentur, & nomine inclaresce- rent. Diodorus sub Augusto scripsit, quo tempore jam *Melita* sub Romanis degebat. Quod ergo ait: Colonia hæc est insula Phœnicum, ostendit incolas adhuc Phœ- nicio

nicio more viventes, originis suæ minime oblitos. Sed & Lycophron in Alexandra Græcorum quosdam a Troja capta, coloniam deduxisse *Melitam* tradit; *Alii Melitam insulam inhabitabunt, quam undique fluctus Sicanus prope Pachynum rigat.* Cui Thucydides opponitur scribens, Phœnices insulas hæc nostras circa Siciliam tenuisse ccccxlviii. annis, ampliusque, post Trojæ excidium Hinc Lycophron in Alexandra, quam inducit vaticinantem, id poeticè canit. Ut porro veteres Punicis literis inscriptos lapides, & columnas *Melitæ* inventas Fazellus evulgat, ita Græcè exaratos alios, & numismata Græcè literata habemus; Si veræ sunt Phalaridis Epistolæ, Græcè conceptas ad *Melitenenses* duas legimus. Summæ artis, & operis antiqui ornamenta complura *Melitense* Junonis templum tenuisse, Cicero notat. Nec enim operis, nec artis quidem fuisse Punicæ credenda, sed Græcæ. Ex quibus eruas Græcos sese in *Melitam* aliquando invexisse, ac Insulæ dominium usurpasse; Tempia, numos, cultu, & mare Græcanico fabricasse, quamvis nusquam Punicos insula abactos crediderim, quod ex Punico adhuc sermone, quem servant, facile evincitur, Pax ad Ægades insulas, primo Punico bello confecto, inter Romanos, & Pœnos iuncta, Siciliam, & Sardiniam illis asseruit, *Melitamque* jam tunc Siculæ provinciæ adnexam credere primum est. At bello ii. Punico exarscente, xii. anno post exitum primi, T. Sempronius Consul in *Melitam* insulam, quæ a Carthaginiensibus tenebatur, trajecit; Huic adveniēti Gisconis filius præfectus presidii, cum militibus, opidumque cum insula traditur. *En Punicum præsidium*, ait Cluverius, *cum præfecto, Romano traditur. A quibus hominibus, haud dubie a Græcis nam de Pœnis id cogitare perquam*
ab-

absurdum est. Silius lib. 14. ubi Siciliae populos, urbesque enumerat, quarum aliae Romanas partes, aliae Carthaginienfes sequebantur, *Melitam*, quoque illis accenset, uti de Gaulo dixi. *Romana petivit.*

Fœdera Callipolis, lapidosique Engion artus.

Hadranum, Hergentumque, simul telaque superba Lanigera, Melita.

Hinc Socii postea *Melitenfes* appellati sunt Populi Romani, uti Cicero Verr. v. scribit; nec dubium quod Græci. Quid quod Battus ipse antiquissimus *Melitæ* Rex, Græcus etiam Cluverio, nec immerito, creditur? Refert hic Ovidii versus Fast. lib. 3. & Annæ Didonis sororis fabulam a Poeta perscriptam; quâ enarratur, ut domo pulsa a Mauro Jarba, ratem nacla, *Melitam* petiit, ibique a Batto excepta est: mox vero subdit Battus fuisse Græcorum omnium nomen proprium, inter alios Suidas tradit in Lexico. Ovidius quum sciret Battum ex Thera insula Græcam coloniam in Africam deduxisse, jam ante expeditionem Trojanam, *Melitam* vero jam antiquissimis post bellum Trojanum temporibus a Græcis habitatam fuisse, Regem in hac fixit sub Trojæ excidium, quum adhuc Phœnices teneant, nomine Græco Battum, Ex quibus omnibus id concludo: Græcos incolas habuisse *Melitam*, jam inde a primo Græcorum trajectu in proximam insulam Siciliam; subindè Romanos, qui eam Siculæ provinciae adjecerunt; cujus rei testimoniū Verris sunt facinora, & rapinæ cum contra Diodorum *Melitensem*, tum in celeberrimo Junonis templo, quod omnibus donis, ornamentisque Prætor ille Siculus nudavit, tum denique ex illo Ciceronis Verr. 4. *Dico te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpuræ plurimam vestem Melitensem Syracusis exportasse.* Huc facit Epigramma illud

Græcum mamoreo ingenti sepulchro appictum ab Joanne Quintino allatum. Α. ΚΑ. ΥΙΟΣ. ΚΥΡ. ΠΠΕΙΣ ΡΟΜΑΙΩΝ ΠΡΟΤΟΣ ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ. Idest, uti Ego legendum puto: *L. Caii Filius, Quirina, Eques Romanorum, Primus Melitensum*. Veluti hic fuerit pro Republica *Melita* Præfectus.

Sub Romanis Imperatoribus silent quidem de *Melita* profani authores, sed ex sacris Apostolum Paulum ex tempestate eò appulsum clarissime colligunt. Divus enim Lucas, Pauli eo in itinere comes, qui Apostolorum Acta scribit, in Adria navigantem, ait, typhonico vento triduo agitatum continuo ratem, ad *Melitam* insulam demum salvis omnibus ejectam devenisse. Est in Adria Meleta insula, & hanc idcirco Apostoli naufragio nobilitatam nonnulli ex antiquis, & alii novissime vulgarunt. Sedenim Adriam ad mare usque Siculum austrinum, in quo nostra *Melita*, tunc extensum multa evincunt. Typhonici venti vis æque ad nostram jactare posse naves, invictè ostenditur; Vetera monumenta, & bene multa, necnon constans traditio id clamant; pervicaciter hinc alteri a nostra *Melita* id decus asseritur, Monumenta sunt ex nostris Cajetano, Abela, Fazello, & Agio Dithalassus, seu Bimaris, *Salmon* hodiè, Lucæ memoratus; sinus S. Pauli; ædes ejusdem, accolis *Telbachar*; altera sacra ædes Sancto Joanni dicata, in loco, ubi nautas, & incolas Apostolus baptizavit; *Talchareb* Specus, ex qua lapilli adversus venenatos morsus præsens remedium, merito, uti affirmant, Pauli; Puteus, seu fons ejusdem jussu enatus; S. denique Publius, qui hospitio excepit, *Melitensum* Episcopus I. a Paulo constitutus, cui alii successerunt. At hæc, quum fuerint novissime agitata, a libi in authoribus. quos recensui, delibanda, Ad in-

stitutum redeo. Sub Byzantinis Imperatoribus apud Procopium mentio *Melitæ* occurrit, qui prodit Belisarium e Caucanis, Siciliae portu, cum classe, ut contra Africam duceret, solvisse, & brevi *Melitam* appulsum, mediam inter Africam, & Siciliam, utique tunc ad Byzantinos spectantem, inde ad Africae oppositum litus navigasse. Luxit insula sub Sarracenis ad plures annos, quibus Rogerius Comes devictis, in potestatem suâ illâ vindicavit anno mxc. Parata enim in portu *Rasacambri* classe, *Melitam* enavigans, suos, paucis obfistētibus, in terram exposuit, triduoque post urbem in deditionem, insulanosque in fidem accepit, Gayto Sarraceno *Melitæ* Principi libertatem, divitias, utque in sua superstitione deinceps viveret, concessit. Christiana demum sacra Gualterio Episcopo designato, restituit, Templum maximum instauravit, dotem cum in eadem insula, tum in Sicilia constituit.

Anno mxxiii. Primus *Melitæ* Comes *Margaritus*, sive *Martinus de Brundusio* Magnus Siciliae Thalassiararcha sub Henrico Imperatore ex Siculis tabulis elucet, cui *Guillelmus Grossus*, Regius quoque Amiratus, successit, Hujus hæredem, & filiam duxit uxorem, *Henricus* N: anno mclxv. unde *Nicolaus*. Carolo Andagavense rerum in Sicilia potiente, *Melita* eidem cessit; mox Petri Aragonensis jussu Manfredus Lancea ad eam liberandam cum classe venit, commissoque cum Gallis navali prælio insignem de illis victoriam retulit. Tunc *Rogério de Lauria Melitam* sub clientelam Petrus dedit, quo deficiente Fridericus II. Petri filius *Joanni* Infanti contulit, circa annum mcccxx. qui Athenarum, & Neopatriæ Dux, Randatii Marchio, & Menarum Comes etiam dicebatur. Joanni decedenti *Fridericus* successit, quo paullo post patrem defuncto, Pe-

Petrus II. filio *Joanni* subdidit *Melitam*. Hic non diu anno mccccli. ætatis xiii. mortalis esse desiit; *Melita* idcirco Regio demanio adiicitur. Per hæc tempora Aloysius, & Joanna Neapolitani Principes, qui Messina occupata, sese Siciliae Reges etiam dicebant, *Angelum de Cazolis* Messanensem Vicarium anno mcccclvi. *Melitæ* Comitem constituerunt, qui tamen insulæ dominium nusquam est assecutus; *Alagoniis* enim cesserat ejusdem Petri II. aut ejus filii Ludovici beneficio. *Luchinam* quippe *Alagonam Melitæ* Comitissam *Guilhelmo Raymundo Montecateno* nuptam, insulam a parentibus acceptam dotis nomine marito detulisse invenio. Fridericus subinde III. Augustæ, & Melillis Dynastias Montecateno dedit, & sibi *Melitam* in commutationem vindicavit; *Matthæus* hinc Guillelmi, & Luchinæ filius anno mcccclxv. & lxxii. ab eodem Principe commutationis hujusmodi literas novo privilegio firmas obtinuit. At Fridericus *Melitam* interim *Matthæo de Grua* primum; hinc *Rogério de Flores*, mox verò *Manfredo de Claromonte* circa annum mcccclvi. attribuerat; tandemque post decennium *Guidoni Viginimillio*, Regio Vexillifero, a quo etiam revocavit; moriensque, anno mcccclxxvii. notho filio suo *Guillelmo* reliquit. Post hunc *Jacobus Alagona* accepit, anno ejusdem sæculi lxxx; qui decennio post in Cataloniam ad Martinum, & Mariam Reges nuntium transmisit suum, ut in eadem possessione confirmaretur. At quum illi in Siciliam advenientes, infestos sibi Alagonas experti, eos bonis omnibus spoliassent, Raymundum Montecatenum Matthæi filium de se optime meritum *Melitæ* Comitem dixerunt. Mox huic, uti in *Artalis Alagonæ* favorem Comitatu cederet, persuaserunt. Artalis namque *Acis arcem*, & *Paternionis* opidum contra

Mar-

Martinum munita tenens, turbas fovebat, iisque tandem excedere promississet, ubi *Melitam* accepisset; morem Regi suo Raymundus gerere cupiens, Insulae *Melitenſi* cum bonis ibi suis mobilibus, armentisque anno mccccccc. renunciavit. Demum Artale promissis minime stante, ad primeva jura redit, & *Melita* rursus sequenti anno potitur, Nec diu ipse quoque descens, amplissimis dynastiis, & *Melita* privatus, vita tandem excedit. Tunc Martinus datis Catanæ literis anno mccccxcvii. die xxx. Novembris Regio demanio, & Coronæ insulam aggregando, quod ab illis nullo usquam tempore disiungi possit, aut separari, mandavit. Huic statuto Alphonſus Rex subinde nequitiam stetit, & nostram *Melitam* Conſalvo Monroi anno mccccxxviii. vendidit. *Melitenſes* hinc solutis xxx. florenorum millibus, ab emptore sese redimunt, sicque ad antiquum Regium demanium revocantur, amplissimo privilegio, quod nulla deinceps ex causa dari, aut vendi *Melita* possit.

Anno mccccclxx. Turcarum classis xviii. armatorum millibus expositis, insulam non tantum vastavit, & veterem urbem dura obsidione aliquando preſſit; Sed Apostoli Pauli, & Agathæ Virginis patrocinio, mirè tandem, barbaris infecta re abeuntibus, liberatur. Quæ sequentis sæculi anno xxiv. S. Joannis Jerosolymitani Equites Rhodum amiſſent, Carolus V. Cæſar, & Sicilia Rex, sexennio post *Melitam* nostram in firmum, ac nobile feudum illis attribuit, cum jure gladii; Episcopi tamen sibi, & ſucceſſoribus, nominandi potestate reſervata, & cenſu annuo unius accipitris conſtituto. Præerat ordini, qui & Rhodum strenuè propugnauerat, Philippus de Villers Lisleedamus, qui Regio accepto diplomate, Syracuſis cum ſuis ſolvens

vens, *Melitam* delatus, Insulæ Princeps inauguratur; & suburbium maritimum primò incoluit, ubi S. Laurentii Ecclesiam, paraciale Conventus sui ædem præcipuam constituit, arcem munivit, ac mœnia reparavit. Adfuit anno MDL. cum classe cXL. triremium Senen Turcarum Thalassiarca, & *Melitam* urbem veterem adortus, *Rabbato* potitus, rejectus tandem sedè discessit; At novo longeque potentiori apparatu, rursus MDLXV. insulam Draguttus invadens, disiectis undique pagis, castellis, sacrisque ædibus, Suburbium in portu, & S. *Ermi* paulloante extructam arcem aggressus, vires exeruit omnes, uti in suam redigeret potestatem; sed ingenti animi virtute, pro focus, & aris cum cives, tum religiosi Equites irritos ejusdem conatus reddidere. Sricula demum classe adveniente, sub Garfia Toledo Prorege Turcæ in fugam versi, ac pene omnes ad internicionem confecti sunt; Dragutto Duce cum paucis evadente, atque obsidionis apparatus, in victorum manibus relinquente. Reliqua ad *Melitam* spectantia apud Scriptores, qui de eadem inclyta sacra Militia scripserunt, consulenda.

Sed jam postremo de Veteribus Monumentis pauca, Lector, ad calcem hic rejecta excipiat. *Junonis Templum*, inquit Quintinus, non solum inter magna, sed etiam inter magnifica numerari potuisse arbitror, ex his quæ pauca durant, medio ferè loco inter opidum, & Castellum (suburbium, hodiè Civitatem Victoriosam) Ruina sparsa apparet, & in multa jugera, fundamentis, & substructionibus templi bonam portus ejus partem occupantibus, longe etiam in mari, in quo indædificatū erat, intra clivum promonterii, in planicie undique a ventis, & præaltis rupibus defensa. Hodie ibi fossa est, mari pervia, qua prædicta S. Angeli arx a suburbio

bio ad majorem firmitatem separatur. Ad id templum piratarum classis sub Africæ Regis Massinissæ Præfecto appulit, dentesque eburneos ingentis magnitudinis ibi dicatos subripiens ad Massinissam deportavit; sed ubi facinus Rex ille agnovit, dentes remittere Punicis literis hac epigrapha inscriptos curavit: Regem Massinissam imprudenter accepisse, re cognita, reportandos, restituendosque jussisse, uti Cicero Verr. iv. & Valerius Maximus lib. i. cap. i. referunt. *Erat præterea, inquit ille, in eodem templo magna vis eboris, multa ornamenta, in quibus eburnea Victoriæ statua antiquo opere, & summa arte perfecta; quibus tamen Verris avaritia non pepercit, fanumque illud, quod tanta religione semper fuit, expilavit. Herculis celebre aliud templum, ad austrinum insulæ latus situm, vicum habet sibi quoque adjunctum. Herculani templi, ait idem Quintinus, immensa adhuc reliquie patent, circuitu in passus ter mille, & ultra, in eo insulæ angulo, quem ob argumenta loci, patria lingua, Euriporum nominant: Mærsa Siroc. Ima pars extat in plerisque lapidum longitudinis, crassitudinisque stupenda. Ibi hodie S. Gregorii Ecclesia, & turris specula haud procul. Subdunt, in eo fano Herculem dictum Alexiacum, seu malorum depulsores.*

Erant præterea *Melita* Serapidis, Proserpinæ, Apollinisque templa, quorum judicari situs nequit. Id evincunt numismata, quæ passim ærea circumferuntur; in quorum uno Junonis facies, & remi latitudo cum inscriptione MEΛITAION. Vidit haud absimile Paruta. Extant apud Avercampum aliud cum Junonis vultu, quem modius exornat, & tripode, quod Apollinis insigne; secundum caput habet Hercules, & retro Equum; tertium figuram exhibet pileatam, seu mitratam, uti

Ridolfinus Venuti tradit, alis, pinnisque ad tergum, pedes, & coxendines, Isidiem referentem. Epigrapha in omnibus eadē est. Ingens marmoreū sepulchrum ex Quintino memoravi, cū adscripto epigrammate, ubi vocē illam KYP Cluverius interpretatur: *Cyrenensis*. Ego vero *Quirinam* Romanam gentem, sive tribum indicare, censui, motus, quod Græcis, quum litera Q. non sit, illius loco Latinum vocabulum exprimendo, K substitunt. Gualterius lapidem profert: *Cesbastion. Aag. R. Præ. Insularum. Melitæ. Gauli. Columnas. Cum. Fastigiis. In. Parietibus. Templi. Deæ. Proserpinae. Vetustate. Ruinam. Imminentibus... Restituit. Simul. Pylam. Inauravit*. Prodiit novissimè lapis alius in quibusdam deficiens, quem a Francisco Agio Canonico Gaulensi, viro eruditissimo restitutum exhibeo: *Municipi. Melitensis. Primus. Omnium. Aram. Itidem. Aedem. Marmoream. Apollinis. Consecravit. Itidem. Pro. Pronao. Columnas. IIII. Et. Parastates. Et. Podium. Et. Pavimentum. Collocavit. In. Quod. Opus. Universum. Liberalitate. Sua. H. S. CXDCCXCC. Supra. Quod. Omnium. Melitensium. Desiderium. Obtulit. Operis. Conlatione D.D..* Alii nonnihil diversum protulere, sed Agii lectio præ cæteris arridet. Elapsis quoque annis ex Villa Abela, hodie Societ. Jesu, duplex Inscriptio in basi duplicis candelabri e marmore albo salino, uti Agius vocat, iisdem pene characteribus expressa Phœnicijs, Græcisque; cujus in Cortonensis Academiæ dissertationibus Tom. 1. diss. 2. ac Tom. 3. diss. 3. & apud Clariss. Gorium fit mentio defens. Alphab. Veter. Tusc. qui illius echtypon, adamussim descriptum a celebri Antonio Lupo Soc. Jesu *Melita* Florentiam trasmissum accepit, deditque Græcam sub Punica exaratam hoc pacto:

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΑΠΙΩΝΟΙ

ΣΑΡΑΠΙΩΝΟΣ ΤΥΡΙΟΙ

ΗΡΑΚΛΕΙΑΡΧΗΓΕΤΕΙ.

Votum esse Dionysii, & Serapionis Tyrii, Herculi Archagetæ, Coloniae scilicet deductori, sive Navigantium Duci, videtur Claudio Guyot; quamvis Archagetæ nomen Apollini conveniat, cui in Tauromenitano litore statua apposita, navigantibus propitia. Punica porro ex Michaelis Fourmont lectione indicat: e Tyri portu solvisse urinatores ad Corallium expiscandum, appulsoque, Lydam vastasse, seu occupasse urbem. Et Lydam tunc fortè ante primam Tyrriorum coloniam *Melitam* vocatam suspicatur Fourmontius ab Lydo Meoniae Rege, Thyrreni fratre, qui in Italiam descendit. Videsis laudatas dissertationes Claudii Guyet, & Michaelis Fourmont. Hæc ex eo firmantur, quod paucis ab hinc annis Corallii piscatores in *Melitensem* pelagum delati, uberem, copiosamque marini hujus fruticis collectionem sunt nacti; quam olim piscationem Tyrii primi omnium adorti, insulam occuparunt. Enumeranda demum hic forent vetustatis monumenta, *Melita* detecta, quæ laudatus alibi Agius in dissert: 1. ad Punicum Melitense Vocabularium recenset. Sed illa idem Agius dabit in Historia, quam molitur. De *Melita* ceterò prout Lexici patitur angustia satis. Legendi Abela, Quintinus, Nidersted, Frescot, Ciantar, alique.

MENAE Civitas *Jucunda*, Veteribus *Menena*, *Menenum* subinde, vernaculè *Minco*, Græcis MENAI, ex Bocharto a Punica voce *Manaim*, quæ Militum castra sonat, nomen sortita; Diodoro, Ptolemæo, Appollodoro, Stephano, Vibio, Ciceroni, & Plinio nota, occa-

sum respicit æstivum, editumque montem occupat, cuius sunt amplissimæ radices, ab Eryce amne, hodie S. Pauli, aliisque fluentis ablutæ. Originis tempus incertum, quod ex Diodori verbis colligo; hic enim lib. 12. scribit: *Athenis summum Magistratum gerente Philocho, in Sicilia Ducetius Siculorum Rex, genere apprimè nobilis, & opibus plurimum illa tempestate polens Menenum urbem condidit, colonisque eo deductis finitimum agrum distribuit.* Subdit verò paullopost: *Ex publico igitur Siculorum arario magnis instructus opibus, Neas, quæ patria ejus erat, in æquum, & apertum campum transtulit, & prope sanum Palicorum urbem præclaram extruxit.* Vox illa *Neas* legitur Cluverio *Menas*. Si *Menas* igitur Ducetii patria, ante Ducetium *Menarum* extabat urbs, ubi ipse nobilibus ortus fuerat natalibus; Hinc Philocho Athenis Archonte, Olympiadis LXXXI. anno III. ante Christum Dominum, cccclix. *Menas* urbs a Ducetio ejusdem cive instaurata, & colonis aucta fuit, adeoque antea extabat, & Siculis civitatibus accensa, Siculos habuerat multo ante Ducetium authores. In æquum porro subjectum campum, ubi Palici Crateres, deductis e patria etiam colonis, Palicam condidit; Erycam, Trinaciam, aliasque Siculas urbes diù administravit, Quod si legitimam esse vocem *Neas*, & Netum Ducetii patriam velis, *Menas* verò aliud fuisse opidum a Nea; proinde eodem anno Palicam conditam, & Neam in æquum translata campum adstruis, meæ de *Menarum* origine conjecturæ corruunt, & Ducetius patria Netinus *Menarum* author fuit. Diodori textus cetero ad Cluverii mentem accommodatus congruentius loqui videtur; nec de sua excellentia, & vetustate Neto quidquam detrahit, uti suo loco reponam. Vixit *Menarum* opidum

dum suis legibus, ac post Siculos habuit Græcos incolas, uti complures numi cum epigraphe literis Græcæ nicis expressa satis indicant, in quibus etiam quum Ceres, Mercurius, & Apollo occurrant, profanis hisce numinibus *Menas* olim aras, & templa posuisse, eorumque sub tutela fuisse, inde eruitur. Fanum idcirco Solis in arcis hodiernæ ambitu olim situm evulgant.

Christianis temporibus, sacris B. Agrippinæ Virginis, & Martyris exuviis decoratur, quas Divino natu eò Romanæ piissimæ feminæ Bassa, Paula, & Agathonica ex Urbe, ubi illa passa pro Christo fuerat, detulere. Excepit easdem Euprexia Matrona Menenina, condiditque in æde a se in Agrippinæ honorem extructa, ubi & alia Sanctorum corpora, qui sub Tertullo Siciliæ Præside Martyrii coronam *Menis* meruerunt; quo seque, & filiam Theogniam post mortem inferri iussit. De hac S. Agrippinæ Ecclesia multa referunt, quæ illis primis Christianæ fidei sæculis prorsus non conveniunt, nec exequi, sæviante persecutione, fuit fidelibus datum. Crypta, in qua sacra pignora latent, in magna est hodie religione, & superstructum nobile templum Canonorum collegio decoratur, de quo inferius. Agrippina etenim ipsa Divæ tutelaris, & Patronæ titulo gaudet, opidi scutum Castello insidens exornat, & miris adhuc prodigiis contra malignos spiritus, uti olim, inclarescit. Sarracenis subinde posteriori ævo arcem invadere conantibus eandem Virginem evasisse terribilem, eosque aliquando in fugam vertisse tradunt; Sed *Menis* tandem fors eadem cum reliquis insulæ locis fuit, jugumque Sarracenicum sæculo Christi ix. subiit. In Urbani II. Diplomate Rogerii Comitis ævo, *Mauroneum* confine esse Diœcesis Syracusanæ legi. *Indeque tandem Mauroneum ascendit ad flumen*

men de Calthaelfar. Erycis fluvius, qui & Calataphari, sub *Menis* cursum agit, uti dixi, & ubi is in Bufaritum amnem illabitur, Catanensem Pareciam a Syracusana dirimit; hinc in Diplomate *Mauroneum* pro *Meneo* scriptum conicio. Anno mclxviii. Alexander III. in aliis literis Ecclesias *Meneæ* ad Syracusanum, spectare Episcopum dicit. Sub Aragoniis regii Sanguinis Principibus opidum obnoxium, Joanni scilicet Infanti, qui *Minei* Comes audiebat, ad aliquot annos fuit. Friderico tamen III. qui *Menis* suas cum Constantia nuptias celebravit, ad *Demanium* spectabat, & *Reginali Camera* fuerat addictum. Gliscentibus hinc Siculos inter proceres diffidiis, Regiis partibus, ut plurimum adhæsit. Occupatum a Matthæo Montada, ejusque fratribus Martini Regis ætate, mox restitutum legimus, tandemque anno mcccxcviii. in publicis Comitibus apud Syracusas coactis Regii juris effectum, & aliis cum opidis Reginae usibus accensis annumeratum, qua sub clientela perseverat. Jam quod attinet ad situm, montibus sese offert innexum, in quorum cli-vo arx ex munitissimis pro superiori ætate surgebat; turres quippe illi erant in ambitu duodecim, triplex atrium, & in præcipuo, turris major octogona supra reliquas longe eminens, cujus supremæ concamerationes aulis, & conclavibus instruebantur omnimodam magnificentiam præferentibus. Moles undique quadris lapidibus cōpacta, cujus hodie post annum mdcxciii. ingentes reliquæ perseverant, celebremque olim abunde demonstrant; hinc in Caroli Andegavensis Regeſto illius custodia Scutifero, & militibus x. committebatur. Quod Ducetium Siculorum Regem authorem habuerit vulgus opinatur; forte eodem in loco stabat, ubi Rex ille, uti conspicui situs, ad *Menarum* tuiticnem muni-

men-

mentum excitaverat. Menibus opidum circumscriptum extantes adhuc illorum ruinæ liquidò ostendunt, passim quippe, nedum rudera occurrunt, & portæ visuntur veteres iv. olim integræ nunc perditæ, una excepta, decurrente sæculo eleganter instaurata. Tribus constat regionibus Civitas, quæ a totidem sacris ædibus præcipuis, & paræcialibus, appellantur, mox recensendis; sed ima pars S. Augustini fundus vulgo dicitur. Sunt Ecclesiæ illæ sub S. Mariæ Majoris, S. Agrippinæ, & S. Petri titulo, singulæque post terremotum magnificentius resectæ, Canonorum Collegio hodiè instruuntur. De iis Pirrus Not. 2. lib. 3. scripserat: *Prima Parochialis ædes major S. Mariæ olim de Græcis, nunc Majoris, quæ maximam redolet antiquitatem, sed ædificiis, & bonis anno circiter MDXXX. sub Clemente VII. aucta, & nobilitata est ab Antonio Buglione. 2. Parochialis, & Collegiata Ecclesia est S. Agrippinæ V. & M. Tutelaris, & Patrona urbis. Id templum antiquissimum ab anno salut. CCLXIII. conditum fuit opibus nobilium feminarum Euprexia matris, & Theognia filia. & consecratum a B. Severino Epif. Catanensi anno CCCXXXII. VIII. Junii sub Imp. Constantino Magno; ibique ea die repositum est S. Agrippinæ corpus. 3. SS. Petri, & Pauli Apostolorum. Hæc ille, cujus idcirco verba retuli, quod inter eas Ecclesias de Primatu contentio viguit. Tradunt enim diù alternis vicibus per annum majoris munia paræcias tres obire solitas, quarum principalis Parochus Syracusanæ Ecclesiæ Decanus ab anno MCCCXC. fuit constitutus. Quum verò Hieronymi Bononiæ Episcopi beneficio S. Agrippinæ ædes Canonicis choro addictis cohonestata, jura super ceteras sibi deberi affirmaret, & Diocesani Antistitis, necnon Romani Pontificis decreto illa obtinisset, acriter*

ter duæ reliquæ id impugnant, sæculi tandem xvij. initio, uti omnia ad pristinum revocarentur impetrarunt. Anno nihilominus mdcxiv. S. Mariæ Paræcia ab Antonio Capoblanco Collegialibus honoribus donatur; moxque S. Petro etiam eadem prærogativa accessit anno mdclxx. ac jurgia subinde circa præcedentiam inter S. Mariæ & S. Agrippinæ alumnos exorta, inita conventionē, dirempta sunt. Decurrentis sæculi anno xli. Sedis Romanæ privilegio S. Agrippinæ primum, hinc S. Mariæ & S. Petri Canonici novis insignibus, ac vestibus decorantur, ac pristina idcirco dissentionum germina pullularunt. Res diù disceptata, Regis demum decreto, juxta olim firmatas conventiones, debitis honoribus unicuique paræciæ & Collegio attributis, anno mdccxlviii. composita remansit.

Sedet cætero S. Mariæ basilica ad boream, seu ortum æstivum sub arce, edito præ cæteris, hodieque infrequenti loco, ab anno mccciii. elegantissimo schemate instaurata, decentique ornatu exulta, cui alumni xii. sub Præposito, & *Dignitates*, uti appellant, tres quotidie inserviunt. Ferunt, quod dum recentis ædis substructiones molirentur, in veteres parietes, operæ inciderunt, quorum suprema pars solo novissimo respondebat; vetus hinc, & primis forte Christianis temporibus, Ecclesia longe depressior esse oportuit. In eo facer ritus Dominica Palmarum ab antiquo tempore celebratur, Clero universo ac frequentissimo populo adstante. S. Agrippinæ supra cryptam, ubi Virginis corpus conditum, divitiis, & proventibus pro xiv. Canonorum dote ab Joanne de Moles viro ditissimo aucta, editiori, quoque in loco ad hybernū occasum fundata spectatur. Crypta profunda est, xx. enim, & amplius gradibus aditur, & veterem e lapide aram cum

cum loculamento ostentat. S. Petri demum præ cæteris compta, & ornata in urbe media assurgit, in qua sacræ supplicationes coguntur, & Alumni XII. sacris muniis intendunt. Ab hisce Paræciis singulæ urbis regiones, uti monui, denominatæ, publico foro respondent satis amplo, ubi Magistratus basilicâ, & magnâ viâ dirimuntur; continentque Ecclesias minores VI. Regularium domos IV. Sanctimonialium ædes duas, & Orphanotrophium. Claudit illa S. Agrippinæ Societatis Jesu Collegium Thomæ Guerrerii opibus a fundamentis erectum, ac pingui dote anno MDLXXXI. auctum, cujus Ecclesia cum æris campani turri insignis, opido decorem conciliat; necnon S. Benedicti Vetus Virginum cenobium situ conspicuum, in quo aliquando Sorores centum summa regularis observantiæ laude vivebant, eaque percepta Carolus V. Cæsar, dum in Sicilia ageret, largas illis eleemosynas impertit; ac S. Catharinæ ædem. In S. Petri regione, Puellarum, quæ parentibus orbatæ sunt, claustra spectantur, ubi dudum S. Joannis de Deo stabat conventus; ac S. Michaelis Archangeli Ecclesia. In S. Mariæ Majoris denique sedem habent Minores Conventuales circa annum MCCCC. constituti, situ, & ædificiis non ignobile asceterium incolentes; Minores item de Observantia, qui in S. Antonii Abbatis, ad jactum lapidis olim a pomerio, ab anno MDCXX. degebant, subindeque in S. Mariæ de Odigitria prope portam ejusdem nominis, ædem occuparunt; Fratres de Mercede Reformati, quos in suam Ecclesiam S. Spiritus sodales sub elapsi sæculi exitum excepere, sed ab anno MDLXXXIV. Menis fundatos Pirrus dicit; præ cæteris autem Novum effulget sub S. Mariæ Angelorum titulo, & Benedictinis institutis monasterium ab anno MDLXXX. assumptis e Veteri Monia-

libus x. Joannis Baptistæ Jamlunæ viri pietate eximii; opera excitatum; minoresque S. Salvatoris, S. Margaritæ, S. Sebastiani, & S. Mariæ de Porta Ecclesiæ numerantur, in qua postrema celebris Menensibus, vicinisque accolis dies est festus cum nundinis. Extra mœnia Minoribus Capuccinis ad primum lapidem loci contigit anno MDXC. S. Mariæ de Gratia nomine; sed in S. Viti sub *Rabato*, seu suburbio, situ depresso, non multo post transiere circa solititium æstivum, aptamque professioni domum hodie incolunt. Memorat Pirrus S. Joannis de Deo domum, quæ defecit; Canoniorum S. Augustini hospitium in S. Crucis æde, ejusdem ordinis Messanensi Monasterio subiectum; tum S. Benedicti Prioratum S. Joannis de Suburbio, & S. Spiritus, illiusque vestigia, & templum adhuc sua ætate superstes in *Menarum* agro ad pass. m. n. alterius vero prope S. Agrippinæ integram ædiculam recenset. Sed de Sacris jam satis.

Meneninum Magistratum criminum Vindex, Jurati Patres IV. Syndicus, & Judices conflant; eademque urbi competunt privilegia, quibus reliquæ *Reginalis Camera* civitates gaudent. Jus habet in publicis Regni conventibus ferendi loco xxvi. suffragium, & gladii potestatem; Comarchiam constituit; quodque ad belli munia attinet, ab Instructore Calatajeronensi dudum pendebat, equites ix. pedites civ. sub signis cogebat; Lares sub Carolo V. Fazello teste 1631. numerabat; sequenti vero sæculo lar. 1336. incolis 5219. censebatur in Regiis libris, sed juxta Pirrum lar. 1766. civibus 6723. Anno denique MDCCXIII. lar. 1314. incolis 5540; & novissime 6000. constare dicitur. Ruralis fertilitas, & agri amplitudo omnia tribuit, quæcumque non vitæ solum adjumento, sed delectationi Na-

tura largita est; Colles enim multa vite, oleis, & frugifera arbore vestiuntur; campi frumenti copiam insignem, omnisque generis frugem, olera, pascuaque pingua sufficiunt, sylve demum venationem ministrant idoneam. Naphtie lacus, sive Palicinus, ad septentriones vicinum inficit aerem; alter ad orientem hybernum *Catellarus* appellatus in collibus, limosus licet, haud tamen insalubris, sed ingentis est profunditatis. Irrigue cæterum aquæ ad reliquas oras terras fecundant, arundineta per totam regionem celebratissima nutriunt, quorum unum in æqua planitie in veteribus chartis memoratur. *Menas* ortu suo in cælis decorarunt plures Sancti Martyres, qui sub Tertullo Sicilie Præfide, eò confugientes pro Christi nomine, xxiv. Augusti, vitam amiserunt ex Cajetano. Euprexia item matrona vidua, & Theognia ejus filia *Menis* natæ, de quibus jam dixi, Siculis Sanctorum fastis adscriptæ ex Cajetano, Perdicaro, & aliis. Simon Buccerius Societatis Jesu Coadiutor, diu apud Chium insulam Christiana sacra populos, magno Martyrii desiderio docuit; Panormum tamen regressus summa vite asperitate optatam pro Christo mortem compensavit. Decessit ibi nam vulgari pietatis opinione mdcxxvi. Ludovicus Buglio, eques primum S. Joannis, inde Societatis Sacerdos ad Sinenses Evangelii præco designatus, per annos xxv. in ea provincia desudavit; Sagittis aliquando appetitus, divinaque virtute illesus, post labores innumeros, ac libros Sinica lingua supra lxxx. de Theologia, & sacris Christianorum ritibus editos, quibus sapientiores Satrapas, & Manderinos ad Christum traduxit, in aula Imperatoris, ii. Octobris; anno mdcclxxxii. mortem lætus aspexit, regioque suæ est honoratus. De eo Mongiprius, Albertus, Aghilera, alique. Michael-Angelus

de Porturo Capuccinus, omnium virtutum gloria ex
 Pirro clarus, obiit in patria mdcxxi. Vincentius Meli-
 gni Castrensis primum Episcopus, inde Hostunensis
 in Calabria designatus, Paulo V. Rom. Pont. ob vite
 merita, & doctrine prestantiam charus, vivebat Pirri
 ætate; de quo Ughellus, Tafurus, & Nic. Coletti. Ni-
 colaus Ballarò Syracusanæ Ecclesiæ Decanus, sub Hie-
 ronymo Bononia Generalis Vicarius ejusdem fuit. An-
 tonius Flaminus, vulgo adscito nomine Biacander,
 Græcis & Latinis literis doctissimus, Poeta eximius,
 moribusque incorruptis fatis clarus, Romæ diu vixit,
 ubi summam de sua doctrina opinionem excitavit, me-
 rito a Pierio Valeriano omnium ætatis sue sapientissimus,
 a Lucio Marineo ingenii admirabilis, vitæ integræ, &
 consuetudinis jucundissimæ Vir appellatus. Obiit ibi-
 dem sæculo xvi. incunte inter libros humi stratos, quos
 & ipse humi stratus legebat, perpetuo oppressus som-
 no. Lucius Flaminus, quem idem Marineus, a scien-
 tia omnimoda inter publicos Salmanticæ Professores
 commendat. Franciscus Bertucius Ordinis Minimo-
 rum Theologus, insignis Concionator inter sui evi pri-
 mos, & pietate illustris; memoratur Launojo, Pirro,
 Marracio, & aliis; edidit: *De Creatura supernaturali,*
ac de Conceptione Virginis. Joannes Baptista Gianluno,
 Theologus, & Astronomus celeberrimus, Minor Con-
 ventualis, de quo Pirrus, & Cagliola. Placidus Ni-
 gidus Sacerdos, Orator, & Theologus, præcipuo affectu
 in Deiparam clarus, scripsit *Mariologiam*, Theologi-
 cas nempe de Virgine Quæstiones, *In Sacram Scriptu-*
ram, de *Eruditione Sacrorum Concionatorum*, aliaque;
 & MS. complura reliquit. Commendantur denique
 in Bibliot. Sicula inter Scriptores Alexander Palazo-
 lus Soc. Jesu; Franciscus Capuanus ejusdem instituti; Na-
 ta-

talitius Muratorius Sacerdos ab arte oratoria. A poeti-
cis verò studiis Joannes Leonardus; Michael Amedeus;
& Michael Bontalucius.. Ducetius hic locum habere
videtur, quem patria *Menensem* Cluverius, & alii faci-
unt, Diodoro urbis Conditor, aut, deducta colonia,
Instaurator. De eo in Historiis. Ducetii sepulchrum
paucis ad hinc, anno scilicet mcccxvi. detectum evul-
gant sub menibus, ubi olim Munimentum de *Gallia*,
ad Hybernum occasum, unde ad Minorum Capuccino-
rum Monasterium est iter; idque ex loculi magnifi-
centia, annulo, lucerna, phialisque inibi asservatis de-
ducunt. At Ducetius post Calactam conditam in septen-
trionali insule littore, ibidem fato functus. passim di-
citur; neque ad *Menenses* oras, quas sibi Syracusani
vindicaverant, usquam rediit; Loculus igitur alterius
viri principis dicendus. Ejusdem Ducetii caput refer-
re aliquot Numismata non inficior; Nam Conditori suo,
aut Instauratori, colonieque Deductori a civibus id
honoris tributum sepius legimus.

Sunt porro *Menarum* Numi huc usque detecti XII.
quorum duo ex argento, reliqui ex ære conflati; hos
inter duo ad Ducetium dubio procul spectant ærei;
nam vultus habent viriles, victa regia ornatos, & retro
currū, seu bigas cū inscriptione ΜΕΝΑΙΝΩΝ. & litera Π.
additur in uno sub bigæ equis, qua forte Palicam
a Ducetio etiam conditam indicare veteres volue-
runt; in altero, pone Caput litera E. quæ Erycem
designat veterem urbem, ad Ducetii dominium spectan-
tem, uti mox dicam; Tertius, caput referens nudum,
Ducetio quoque adscribitur; sed quid in averſa parte
pilæ tres superposito veluti baculo sibi velint, incer-
tum. Jam. Argentei ad Cererem spectant, & Proserpi-
nam

nam; binas enim ostentant faces, quas in altero illorum figura muliebris manibus præfert, in altero cancellatim appositas videmus. Cereri tres alii ex æte, facibus cancellatis tribuuntur, sed pone unius caput aratri signum, & supra frontem spica, agri ubertatem designant. Epigrapha eadem est. Exhibent duo Mercurium stantem baculo innixum, cui serpens advolutus; caput verò laurea insignitum Apollinis esse videtur. Caput Apollinis quoque, cum lyra, & caput Mercurii cum pileo alato, & caduceo satis indicant, ejus honori duo reliqui fuerint cussi. Quod autem literis illis Græcis *Palica*, & *Erix* urbes, *Menis* conterminæ exprimantur, non incongruum puto; idcirco enim plurali numero *Mena* veniunt, quod scilicet tres olim urbes, veluti in unius societate coaluerint, & sub ejusdem Ducetii regimine, eisdemque legibus vixerint; vix enim bis pass. m. inter sese diffidebant. Quartam addunt *Trinaciam*, sitamque credunt ad hybernum occasum in collibus, ubi hodie diruti opidi reliquæ visuntur *Camosi* agnominatæ; At enim *Trinacia* situm omnino incertum esse, & ad *Camosim* levi fundamento constitui alibi ostendam.

Menas Regii sanguinis principibus, titulo Comitatus, olim cessisse, jam supra innui. Hic eorum nomina recenseam. *Bartholomæus de Luci* Henrici Imper: consanguineus, de quo alibi. Nos *Bartholomæus de Luci Dei & Regia gratia Comes Paternionis, & Domini Regis consanguineus &c.* donavimus filia nostra *Margarita*, & heredibus suis in tenimento terre nostre *Minei* feudum unius militis, quod fuit quondam *Henrici Marsillaxo*. Scripta hæc sunt Anno mxcix. mense Januario, Indict. iii. Regnante Friderico Siciliae Rege, subinde Imperatore. Id vero feudum Margari-

ta constitutæ ab se apud Adranum S. Joannis domui hospitali Jerosol: attribuit, eodem anno. Habuit uxorem Bartholomæus Desideratam Gaufredi filiam; Hic Sylvestro Marficano Rogerii Comitis Nepote progenitus fuit. Manfredi Regis beneficio *Manfredus*, & *Friedericus Malecta* anno mcccxlvi. *Menarum* Comites dicuntur. Ex quorum primo, & Jacoba de Bonifacio postumus *Manfredus II.* anno mcccxlvi. prodiit, Comitatu insignitus, ut publico instrumento apud Pirrum constat; & in alio etiam de anno mcccxxxv. *Menarum* Comes, Paternionis Dominus, Jacobæ matris jure; & Reginus *Camerarius* appellatur. Hujus filia *Hilaria Malecta* Petro de Vico Romanæ Urbis Præfecto uxor data, sibi *Menarum* Comitatum hæreditario jure vindicavit; an Hilarie hæredibus subinde cesserit, incertum; forte etiam ex ea proles nulla superfuit; *Friedericus* enim II. *Joanni Infanti* filio, Randatii Marchioni *Menas* attribuit; a cujus morte in Regis clientelam rediit, & *Reginali Camera*, uti ajunt, addicta remansit. *Claramontani*, qui sub Ludovico Rege, & *Friederico III.* Leontinos diu, & finitima opida usurparunt, nostrum quoque Comitatum invadere, ac pro libito administrare sunt ausi. Quibus a Martino Rege descendentibus *Raymundus Guillelmus Montecatini* illorū bonis donatus, *Menas* pariter in potestatem accepit. Nec diu, & ipse deficiens opidum amisit; cuius aliquando arcis firmitate confisi Raymundi filii eidem Martino Regi obstitere, tandemque saniori consilio illa sese abditarunt. Nec mora idem Princeps in publico Regni totius confessu Syracusis habito *Menas* opidis *Demanalibus* accensuit, & *Reginali Camera* restituit anno mcccxcviii. Habet Longitudinis gradus xxxiii. xx. Latitudinis verò xxxvii. x.

MENDÆ. Vetus opidum inter Palatiolum, & Netum, haud parvi nominis; Stephano enim, & Apollodoro notum est. *Mendola* quoque a Littara, Pirro, & Fazello appellatum, & Sarracenis *Rahalbarenum*, cujus in diplomate Tancredi Syracusani Comitis, quo S. Luciae de Neto bona enumerat, anno mcm. habetur mentio. Prope erat Monasterium ejusdem S. Luciae, cujus notitiam dedi cum in Monastica Siciliae Historia, tum in hoc Lexico. Opidi extant vestigia in agro Netino, quem *Mendolam* appellant. *Juxta quod*, de Monasterio loquens Fazellus ait, *Mendola erat opidulum hodie jacens*. Pirrus de eodem Coenobio: *Inter latos agros, & alia eidem attributa datus est viculus Sarracenicis nomine Rahalbarenis, necnon quidam villani, reliquias, opinor, opiduli, quod olim Mendulam dictum legimus*. In proximo monte Luciam Romanam Viduam, & Geminianum martyrium fecisse sub Diocletiano, eorumque corpora Maximam honorificè sepelisse, uti locis citatis innui, tradunt; Et si Luciam, & Geminianum, Romæ passos rectius alii scribant. Illustrem ceterò *Mendam* appellant, quod in ea lxxv. pro Christi fide coronatos fuisse ex Cajetano constat. Mongitore Polycritum Historicum, Medicum, & Poetam antiquissimum ex Laertio, & Mandosio *Mendæum* dicit, quem in Agrigentinarum castris aliquando meruisse affirmat, ac sub Dionysio Juniore floruisse. hodie Ibi Eremitarum est Domus.

MENDOLA Opidulum sub Northmannis. Vide *Menda*.

MENENSIS Fons. *Palicius* veteribus, *Menais* quoque, & *Menanirus*. *Menais*, scribit Vibius in Catalogo Fluminum, *Leontinorum*, quia tunc forte Leontinis subdebantur Menæ; per quem cives ejus loci jurarent.

ME.

MENETIDES Syracusarum portæ in Neapoli, ab ædificii robore ita Græcis denominata, inquit Fazellus, quæ Anapum fluvium respiciebant, Plutarcho in Dionē.

MERUSIUM olim agri Syracusani opidum apud Stephani Epitomatorem, hodie incerti omnino situs; *Merusium opidulum*, ait ille, *authore Theopompo Philip: Rer. lib. 38. Incolæ ejus dicuntur Merusii. Distat autem locus a Syracusis stadia lxx. idest pass. m. fere viii. Merusiam* appellatam Dianam nonnulli perhibent, quia hic specialem cultum habuit.

MESEPE Casale in Platiensi agro, quod Henricus Policastri Comes S. Mariæ Vallis Josaphat Monasterio anno mxciv. dono dedit cum adjacentibus terris.

MESOPOTAMIUM, Latinis *Interamne*, Opidum scilicet duos inter amnes, cujus *plaga* a Gela xx. removetur pass. m. In Antonini Itinerario: *Refugio Chalis xviii. Plaga Calvisianis viii. Plaga Mesopotamio xii.* Cluverius inter Scaramim, seu S. Crucis fluvium, & Oanum, seu Frascolarim diruti opidi reliquias ex Fazello memorans, Mesopotamium ibi recognoscit. Ait ille Dec. p. lib. 5. cap. 1. *Huic oræ intus ad pass. m. in colle ædis est quadrato structa lapide columnis subnixa, quem Sterium Pictum advocant, Templum priscæ præcellens.* Subdit Cluverius: *Illud igitur templum veteris Mesopotamii vestigium esse potuerit. Steris* Sarracenium fortasse nomen est, Siculis usurpatum, quod Palatium, seu Ædes Magna sonat; hinc Claromontanorum egregia ingenisque domus Panormi olim *Steris* appellabatur.

S. MICHAEL Opidum, *Cansaria*, & Sarracenis *Thanzaria*, a Calatajerone haud procul, idest pass. m. vi. ad occasum hybernū. Ex Pirro *Casale Græcorum*, quod ibi olim gentis hujus ex Epiro profusa colonia sedem fixerit; uti adhuc ex incolarum nominibus elucet; ab An-

tonio Gravina anno mxxxiv. constructum, dicitur, nomenque a paræciali templo *S. Michaelis adeptum*, quod dudum, inquit idem Pirrus, *Gallorum fuerat fanum*. Nempe *Canzaria* Feudum colonis frequens aliquando floruit, Gallorumque ætate id templum excitatum extitit; hinc in *S. Guillelmi Siclenfis Eremitæ* gestis *Canfaria* casalis memoria, ubi divus ille *Panormo* redux, ex longo itinere fessus, aliquando hæsit, & mira aliquot patravit, quorum extant adhuc monumenta. In tumulo igitur *Agri Canfariæ* ad ortum vergente, non leviter prono opidum sedet, in cujus suprema ora Major Ecclesia, de qua dixi, devotissima Christi Domini e cruce pendentis imagine decorata. *S. Mariæ Annunciatæ* ædes Carmelitanis addicta, qui paupertate pressi recesserunt. Ab anno mxxxii. pro Reformatis Siculæ Congregationis Augustinienfis *S. Mariæ de Odigitria* Ecclesia cessit, sed hi quoque hodie defecere. Quatuor cætero minoris notæ sunt Ecclesiæ, ubi Divinis populi intendunt. Subsunt hi *Comarchiæ Calatajeronensi*, & *Episcopo Syracusano*, sub quo *Parochus*, & *Vicarius* sacrorum curam gerunt, sed civiles Magistratus *Dynasta*, juxta Regni leges annuos cõstituit, qui jure gladii gaudet, & in Comitibus votum inter Duces vii. profert. Aragonensibus in Sicilia regnantibus *Henricum de Altavilla Canfaria* Dominum invenio in Regeſto *Friderici II.* Sed in eodem *Gentilis de Padula* Calatajeronensis, ejusque hæres *Canfariæ*, & *Fabariæ* possessores dicuntur. Ex *Attardo de Padula* *Guillelmi* filio *Antonia*, & *Julia*; Illam *Julianus de Timinia* uxorem duxit, qui *Martino Regi* infensus, bonis privatur; *Julia* *Joanni Aloysio Marano* uxor effecta *Raynerium* peperit, cui *Martinus* idem *Canfariæ* feudum anno mcccxcv. concessit. Hinc in Regeſto de an-

no mccccviii. Raynerii Marani hæredes illud clientari jure sibi vindicabant. Margarita Raynerii filia *Friederico Perramuto* nuptui data, *Militiam* genuit, quam *Perellus de Motyca* Friddanis Baro anno mccccxlvii. uxorem tulit. Ex his *Agatha*, unde ad *Vassallum Gravina Canfaria* devenit. Vassallum nunc filium *Agathæ* ex *Carolo Gravina Jacobi* filio, nunc maritum, suo more Philadel: Mugnos in Theatro Nob. evulgat, ex quo *Camilla* unica hæres, *Sancii* consanguinei conjux. Sedenim Sancius hic circa finem sæculi floruit; hinc alios intercessisse constat. Floruit quippe mxxxiv. *Antonius*, qui opidum in ejusdem *Canfaria* collibus instauravit sub S. Michaelis vocabulo. *Sancius*, de quo dixi, Hieronymi Francofontis Marchionis, & Eleonoræ Isfar filius fuit, qui cum *Camilla Hieronymum Michaelem* procreavit. Hujus & Antoniae Joeniæ proles fuit *Joannes*, primus S. Michaelis Dux a Pilippo iv. anno mdcxxv. renunciatus, qui Joannam Bonanno primis nuptiis sibi copulavit, cujus jure Linguægrossæ Princeps evasit, sed ea mortua liberis non susceptis, Lucretiæ Migliaccio adjunctus *Hieronymum Michaelem II.* ex ea tulit, qui Catharinam de Requesens uxorem habuit, & *Joannem II.* filium genuit. Fulsit hic Hieronymæ Xirottæ conjugis jure Montisvagi Princeps, & S. Elisabethæ Marchio, Regisque Catholici militiam sequutus, Hispanis Magnatibus accensus est; Mariti obiit anno mcccxxxvi. relictis *Hieronymo III. Xaverio*, & *Michaele* etiam militiæ honoribus perfunctis, necnon Joanne Cler. Reg. Episcopo Pactensi. Ex Hieronymo, qui a Regio cubiculo, ex xii. Regni Viris, aliisque muniis clarus, Catharinæ Moncadæ conjugii vinculis adstrictus, ad annum mdccli. vitam prostravit, *Joannes III.* hodie S. Michaelis Dux ex Magnatibus

Hispaniarum &c. Vivit cum Eleonora Neapoli ex Rahalsuttanæ Principibus uxore.

MICITE. Silio, sed ex Cluverio *Motyce*. Nulla est enim apud veteres *Micites* memoria.

MIDOLUS Feudum in Melillis agro, ubi Saccharum conficitur, & mellitæ cannæ proveniunt. Ibi olim Turris terræmotu mdcxchi. disiecta.

MILICHIUS Fons. Plinius alibi laudatus: *Syracusa cum fonte Arethusa; quamquam, & Temenitis, Archidemia, & Magæa, & Cyane & Milichie fontes in Syracusano potantur agro.* Cluverius sapore, & subtilitate omnes Syracusani agri præstare aquas fontem hunc affirmat, & nomen ei quæsitum putat a Melle quasi *suavis* sit, atque *mellitus*. Situm verò illius indicans sub Neapolis tractu, vulgo accolis *Pismotta*, calamo cespitavit. *Pismotta* enim ad Cyanem pertinet, ac longe a Neapoli distat.

MILILLIS Opidum. Vide *Melillis*.

MILITELLUS Opidum, quasi *Militum Tellus*, aliis *Melitellus*, nomen a Melle fumentibus, in Diœcesi Syracusana, sub Comarchia, Militarique Præfectura Leontinensi, in colle fedet, qui ab occiduo sole lacui imminet Leontino, subestque eminentiori tumulo ex eadem celi regione a S. Cruce appellato. Pirrus *ascensu difficile, arduis, & saxosis collibus circumdatum* describit. Sedenim a septentrionibus humiles habet tumulos colli aptos, ab oriente, & austro post convallem amenissimam, arboribus convestitam, qui circumstant colles, lata planitie extenduntur, vinetis, oleis, gramine, pascuis, frugibusque ferendis aptissima. Occupabat olim collis latera ad radices usque, ubi aquarum fluentum, ab ortu, & meridie, uti cryptæ, arcis veteris vestigia, & domorum rudera evincunt, sed
bis

bis centum circiter ab hinc annis in ejusdem collis inæquali dorso, parumper ad meridiem prono, hodie affurgit, ad longitudinis gradum xxxviii. xxx. latitudinis vero xxxvii. x. De illius origine varia circūferuntur. Recens appellat Fazellus opidum, Pirrus Northmannis adscribit, Petrus Carrera genticus scriptor sub Marco Marcello milites quosdam post captas Syracusas, militiæ vacationum petentes, eo devectos, novæ coloniæ in agro Leontino ortum dedisse scribit, & nomen inde quæsitum a *Militibus* affirmat. Nec desunt, qui feris temporibus Romano inclinante imperio opidi originem assignant. Ego conjecturis agendo putaverim mortales circa *Militellam* suas habuisse se des antiquitus; quod ex frequentibus cryptis, loculis, & sepulchris, ubi lucernæ, lacrymarum phialæ, & fictilia vasa deteguntur, & ex numis quoque Siculis, Consularibus, & Imperii in propinquioribus agris passim erutis, evinco. Defecit nonnihil sub Sarracenis; hinc circa annum mclxxxvi. Casalis nomine nuncupatum idem Carrera evulgat; sed novis mox incrementis effloruit, castrum cum Dynastæ ædibus in clivo, binasque paræciales Ecclesias habuit, & titulo *Marchionatus* meruit decorari. Castrum, seu Palatium jacet hodie, turpesque ab anno mdcxciii. ostentat ruinas, nec nisi ex turribus una superest, quæ paucis ab hinc instaurata, publico usui deputatur. Porta succedit adhuc integra, & aulæ amplissimæ parietes hanc excipiunt, in qua copiosam instruxerat Bibliothecam Franciscus Brancifortius. Ex quadruplici denique fornicum ordine, quo moles assurgebat, atque ex muris soliditate præcipuis, nonnisi aliquot ad aquilonem rudera, & substructiones remanent. Ex duabus Paræcialibus, Prima, & præcipua, seu *Mater S. Nicolao Myrensi Episcopo*

copo, & Patrono sacra contra Palatium ad austrum diu stetit, cum æris campani insigni turri, veteri toti opido imminens, sed terræmotu labefactata, quum in ruinas abiisset, recentis opidi pene centro magnifica structura, elegantique fronte spectanda hodie sese offert, ubi clerus sub Parocho Divina decentissime celebrat; alterius vero S. Mariæ de Stella, Opidanorum Patronæ Principalis, nomine insignite, sub eodem palatio ad ortum æstivum, in valle, integri supersunt parietes, ad omnem elegantiam ab anno MDVI. constructi, uti inscriptio docet, cum pronao columnis suffulto, & porta, variis Sybillarum simulacris, uti ætas ferebat, singularique artificio concinnata. Hinc turris substructiones ad aquilonem, scala ad occasum, ad meridiem sinistra ala, uti appellant, perseverat, ubi sacra Synaxis ex veteri institutione peragitur, & prope hanc crypta in rupe impendente, quam a Spiritu Sãcto appellat, picturis, & loculamentis distincta, juxta Græcorum ritus, in cœmeterii usum, omnimodam redolens vetustatem conspicitur. Nova tamen S. Mariæ basilica in tumulo undique patens, circa hybernum occasum, fronte superbit eximia, ædificiis nobilitatur, nec vulgaris est ornamenti, imo præcipui, reliquas inter opidi moles. Sacellum in ea commendant, cum Dominici Natalis historia dimidii anaglyphi opera in argilla expressa. Huic etiam pars Cleri proprio sub Parocho addicta, sacris rite celebrandis intendit; Opidani enim promiscue juxta familias hisce Paræciis subduntur; nulli quippe sunt unius, aut alterius fines, nec discreti vici; minoresque, seu filiales Ecclesiæ, una excepta SS. Petri, & Pauli, extrema ad meridiem ora, sub S. Mariæ jurisdictione degente, S. Nicolai Paræciæ suffragantur, quas inter sub Divini Eucharistiæ Sacramenti

ti titulo nuper ædificata satis concinna effulget; tresque aliæ Laicorum sodalitatibus addictæ distinguuntur: Purgantium scilicet Animarum sub S. Viti nomine, contra quam ædicula S. Sophiæ ruinosa, prima opidi, uti tradunt, atque a Græcis primis incolis instituta; S. Mariæ de Catena, cui adnexum S. Crucis templum ad v. circiter pass. circa occasum in collis plano vertice extructum, ubi Christi Domini a cruce pendentis simulacrum sacro Parasceves die frequenti populo, & totius cleri supplicatione devotissimè colitur; ac S. Angeli denique, cujus sodalibus sepelliendi pauperes cura inest.

S. Benedicti Monasterium sub Casinensi Congregatione ejusque templum schemate, & ornamentis splendidissima, veluti totius opidi corona, ad aquilonem asurgunt. Fundavit, ac dote satis pingui auxit Joanna Austriaca Francisci Brancifortii uxor, in quo & Dynastarum sepulchrum, quod olim in S. Maria erat, idē Franciscus constituit, sacello addito, Infantis Jesu subinde imagine miris prodigiis clara decorato. S. Domini Cœnobium ab anno mxxv. Joanne Baptista Barresio autore in S. Agathæ Ecclesia primum; hinc in S. Mariæ Annunciatæ extra opidum, Joanne de Falco celebri ob vitæ sanctimoniam viro agente, coaluit; tandemque in frequentiori loco anno mdcxii. construitur. Minores S. Francisci fratres Conventuales extra opidum in æquo amenissimo ad ortum loco anno mccxxxv. coloniam statuerunt, quam F. Paulus Venetus subinde instauravit. In earum Ecclesia marmorei Dynastarum tumuli e S. Mariæ templo, quod anno mdcxvii. igne labefactum est, translati, uti in illud S. Benedicti Casinensium, quod adhuc imperfectum tunc erat, inferrentur. Errat hinc Cagliola eandem Ecclesiam Marchionum

num sepulturæ addictam asserens. Capuccinis S. Mariæ de Infirmis a Conventualibus haud procul, designata est ædes, & Catherinæ Barresie anno MDLXXV. opibus constructæ sunt cellulæ. In ara majori eximia tabula, Paladini opus; in cœmeterio F. Blasii de Calatanixecta morum pietate conspicui, corpus requiescit. S. Francisci de Paula in amplissima area ad aquilonem S. Mariæ Annunciatæ relictam a Dominicanis Ecclesiam anno MDCXIII. habuerunt, nuper decentibus pro familia ædificiis auctam. Ad S. Leonardum in edito tumulo circa occasum incolunt Augustiniani Centuripinæ Reformationis ab anno MDCXXXI. qui olim, III. pass. M. inde procul, S. Michaelis Ecclesiam in regione *Gusar'da*, Andræ de Gualto Ordinis fundatoris opera, anno MDLXXXVIII. tenuerunt. Infirmorum denique domus cum adjuncta S. Antonii Ecclesia S. Joannis de Deo Hospitalarios fratres anno MDCXXXIX. prope S. Mariæ de Stella excepit. Sacrarum Virginum Monasteria duo sunt: S. Joannis Baptistæ in extrema ad hybernium occasum ora, quod ante annum MCCCC. originem recognoscit. In eo Agatha Barresia, Dynastæ Antonii Perii filia, perpetuæ Antistitis munus tenuit, ac Beatrix Landolina Nicolai Specialis uxor decessit, cujus annulos, aliaque monilia Moniales adhuc servant. Alterum S. Agathæ ex conflatis piorum eleemosynis anno MDL. coauluit, auxitque ædificiis Carolus Carassa Buteræ Princeps sub elapsi sæculi finem.

Est *Militelli* Ecclesiastici fori judex Episcopi Vicarius; Civicus Magistratus juxta insulæ leges a Principe delectus populo moderatur. Dynastæ vices Gubernator sustinet. Opidi insigne Militem præfert hasta et clypeo ornatum, Jus Gladii penes Marchionem, qui sextum in comitiis locum occupat. Lares sub Carolo V. erant

erant 1923. incolæ 3730. Pirri ævo 1789. animæ 6103. in Regiis vero libris lar: 1492. incolas 5594. invenio. Anno MDCCXIII. lar. 1690. animæ 6416. & novissimè 6696. computantur. Ager fecundissimus omnia ad vitam necessaria suppeditat; Oletis namque, vineis, segetibus, pascuis, & fructibus abundat, adeoque vicinis, ac remotis oleum præcipuum sufficit. Mala citrina, & aurea, & Summach fruticem ingenti quæstu præbet. Per circumjacentem regionem montana ostrea, conchilia, echini, turbinati, & cocleæ occurrant, nedum rupibus hærentia, uti alibi per insulam, sed terris in aperto campo adeo immixta, uti potius aggesta, quam equoris olim reliquæ videantur. Tulit opidum illustres viros Petrum Carrerâ Poetam, & Historicum eximium, editisque operibus literario orbi notissimum. Obiit Messanæ senex anno MDCLVII. Eum laudant Pirrus, Grossus, Vigintimilius, Ansalonius, & Labeus. Petrum de Angelis, & Baldanzam, qui Romæ diù vixit ab ingenii felicitate, & gravioribus literis commendatus. De eo Mongitore. Ignatium Gastonum. Hic Militelli ortus, & sacris undis Catanæ ablutus, Catinensis audit; quumque Juris prudentiæ operam navasset, emensis omnium honorum gradibus, S. R. Conscientiæ demum Præses evasit; variis ingenii, & profunde doctrinæ monumentis inclaruit, dièque postremum Panormi invenit. Laudat idem Mongitore Sebastianum Ragusam; Ægidium Tutinum Ordinis Prædic: S. F. M. eloquentissimum Ecclesiastem; Alphum Ursum Medicum, & Poetam; Joannem Baptistam Rubeum Medicum, & Philosophum; Maritum Taurellum J. U. Doctorem, & Poetam non inglorium; Michaellem Ingastonum ex Minimis S. Franc: de Paula Theologum, Ecclesiastem, & S. Tribunalis Quæstifidei Censorem; Qui omnes editis in lucem operibus

claruere. De Francisco Brancifortio Marchione inferioris. Vivit hodie Nicolaus Interlandus ex Principibus Bellaprimæ, qui variis dignitatibus auctus, Generalis Vicarius, S. Mariæ de Menis Præpositus, Prælati Domesticis Apostolicis accensus effulget.

Supereft Opidi Dominos ex ordine percensere. Occurrunt igitur primi *Alaymus*, & *Lanfrancus Leontini*, sive de *Sancto Basilio*, quos anno *MLXXI.* a Rogerio Comite *Militelli*, Oxinæ, & Yhadræ castellis donatos Mugnos affirmat. Hos excepisse *Alaymum de S. Basilio* satis in Siculis annalibus clarum non dubito, qui infœliciter periit sub Jacobo Rege. Idem Rex anno *MCCXCV.* *Bonifacio Camerana* castrum attribuit, cui *Joannes* filius successit; quamvis inter Bonifacium, & Joannem Mugnos idem *Obertum* reponat. Joannis donatione *Abbas Barrefus*, ex Maria Sorore Nepos, anno *MCCCVIII.* *Militello* potitur, qui Petrapretiam etiam tenuit, unde in Censu Friderici II. ejusdem seculi anno circiter *XX.* *Abbas Petrapretie*, & *Militelli* Dominus dicitur. Ex Abbone *Mattheus*, unde *Joannes*, qui duobus auctus filiis, Abbone, & Blasco hujus nominis primo, illi Petrapretiam, *Blasco Militellum* designavit. Post Blascum *Antonellus* sufficitur, Regis Martini beneficio anno *MCCCXCV.* confirmatus. Sed huic a morte Blasci Abbas avunculus litem intenderat, sibi *Militellum* deberi postulans, moriensque *Artali*, & *Hugonetro* filiis jus suum commiserat, qui causa excidere. *Antonellus* idcirco in Martini literis *Militelli* castro, veluti ad Curiam devoluto, donatur. sed mox idem, quum Regi infensus evasisset, Regno exulavit, revocatusque anno *MCCCVII.* jussus aliquando *Militello* abesse, in gratiam tandem receptus est. Hinc sequenti anno in Censu ejus fit mentio, quem
& Bu-

& Bucherio donatum quoque invenio. Duxit primis nuptiis Catharinam Specialem, secundis vero Luciam Montapertam, ex quibus *Blasum II.* Ludovicum, aliosque suscepit. Patre mortuo *Blasus Militellum*, & ab Ludovico fratre, aliisque Pigadacim, & Rādasinum casalia habuit, de quibus suo loco. Ex conjugē porro Eleonora Speciali, Nicolai Proregis filia *Antonium Perium*, Nicolaum, Aloysium, & alios genuit, & huic ultimo Pidagacim, & Randasium attribuit, meruitque speciali Privilegio a Rege Alphonso mccccxliv. confirmari. Ejus in marmoreo splendido tumulo extat elogium, a Gualterio in Siculas tabulas relatum. *Antonius Perius* cum Aldonsa Santapace improles, ad secundas cum Damiana Moncada convolvit nuptias, quæ ipsi peperit Petrum Paulum, Joannem Baptistam aliosque septem. De Aldonsæ miserabili casu rumor adhuc in vulgus personat. Obiit *Perius* sæculo xvi. ineunte; ex cujus filiis primus *Petrus Paulus* Margaritæ, Statellæ adjunctus prole caruit. Hinc ab ejus morte *Joannes Baptista* obtinuit. Hic cum Elisabetha Brancifortia primum, eaque defuncta cum Beatrice Vigintimillia matrimonio contracto, *Antonium*, Nicolaum, & *Blasum*, binasque feminas tulit, decessitque morbo ob animi moerorem contracto in arce maritima Panormitana, insimulatus, quod Pirruchii Joenii Catanensis consanguinei fugæ consuluerit, uti Fazellus tradit. Ejus Primogenitus *Antonius III.* Catharinam Specialem sibi copulavit, ex qua Carolo, Vincentio, & aliis procreatis, mundo quadriennio post patrem eximitur, Messanæ in S. Dominici sepultus. Ex *Carolo*, & Belladama Brancifortia Vincentius, Catharina, ac tres aliæ oriuntur. Obiit *Carolus* mclvii. Dynastiam idcirco *Vincentius* assecutus, primus *Mi-*

Militelli Marchio, Rege volente, anno MDLXIV. est salutatus. Mox cum Dorothea Barresia Petrapretiae Domina, Joannis Brancifortii nuper vidua, celebrato matrimonio, ipsis nuptialibus diebus, quum venationi in magna procerum, & nobilium frequentia nimium indulxisset, extremo morbo correptus, ætatis anno XVII. diem clausit. Cadaver e Lycodia *Militellum* delatum nobili sepulchro cum inscriptione est tumulatum. Post Vincentium igitur soror ejus major *Catharina Fabritio Brancifortio* Mazareni Comiti ex dote Marchionatū detulit; ex quibus *Franciscus*, cui mater *Militelli* jura ab anno MDCIV. cesserat, Serenissimæ Joannæ Austriacæ, Joannis Philippi II. fratris filiae copulatus, tertius *Militelli* Marchio evasit. Fuit idem Petrepretiae Princeps, florentique ætate ante patrem fato præreptus Messanæ defecit; cujus loco Joanna uxor pro filia Margarita biennio administravit. Non hic omiserim ab anno MDLXXI. per publicas tabulas varios sibi *Militelli* jura usurpasse, quamvis opidi dominium penes Marchiones esset, tandemque Catharinæ Brancifortiae celsisse, ex qua *Franciscus* filius habuit. Hujus porro cum Joanna Austriaca publicas nuptias Panormi celebratas in Auctario ad Fazellum descripsi. Laudant *Franciscum* ab eximia literarum peritia; humanis enim scientiis, Mathesi cum primis, ac Philosophia præditus effulsit, nec divinas ignoravit, Græcisque delectabatur, Militiæ quoque, & Mechanicæ studiis addictissimus, divitem sibi bibliothecam congeffit, qua *Militellum*, ubi ortum habuerat, illustravit, & typographiam, edendis Eruditorum libris, prope illam instituit, complura denique ingenii sui monumenta reliquit, quorum superest opusculum de *Amore Honesto* Hispanico idiomate *Militelli* editum. Celebran-

brantur adhuc ejus corporis vires; alearum quippe fasciculum utroque pollice diffringebat, equinum fer-
sum manibus primo conatu inflexum, mox in partes
dividebat. Jacet ejus corpus in S. Benedicti *Militelli*
una cum Catharina, & Flavia infantulis filiis, Vin-
centio fratre S. Mariæ Novæ lucis Abbate, & Anto-
nio nepote ex Margarita filia. Hæc Friderico Colum-
næ Paliani Principi nupsit, & a morte Fabritii Avi
Buteræ etiam Domina evasit; tandemque Romæ de-
cessit mdcviii. Joanna vero ejus mater Neapoli secu-
li ejusdem anno xxx. mortale exuerat, in S. Pauli pri-
mum, inde in S. Mariæ de Victoria, quam fundave-
rat, translata. De aliis *Militelli* Marchionibus ubi de
Butera.

MILLARIUM Casale, aliter *Millarinum*, quod
prope Leontinos Gerardus miles Ecclesiæ Syracusa-
næ attribuit, uti in suo Privilegio Tancredus Comes
testatur, cujus etiam meminit Alexander III. in sua
Bulla anno mclxix.

MILLIAS Fluvius, de quo Livius, vulgo S. Ju-
liani, uti Aretius, & Leander tradunt. Dicitur Sar-
racenicæ *Taddeda*.

MILOCCA Turris circa Syracusani portus oram
occiduam, a qua nam longe *Dascon* sinus, de quo Thu-
cydides. Non me latet universum portum Magnum
penes aliquot Scriptores *Dasconem* dici, quod tamen
ex Thucydidis & Stephani verbis non colligo. Vide
Dascon.

MINACHUS Fluentum ex Fazello, sive Tor-
rens, Scumę amni suas aquas inter Militellum, & Ly-
codiam adjungens; Scuma in S. Leonardum, sive Rei-
nam influit.

MINANTE Fluvius Catanensis agri, & Leonti-
ni

ni, aliter *Bimane*. Sub Palaconia ad ortum variis ex fontibus auctus, Calaxurę nempe, & Xarę, fundum abluit amplissimum Calluram, cujus excipit aquas; mox illis Balneareę, & Sigonę quoque sibi adjunctis, haud procul a Bonvicino in S. Pauli, vulgo Gurnam Longam, illabitur.

MINEUM. Vide *Mena*.

MINERUÆ Templum celebre apud Syracusas veteres, in ea urbis parte, quę Orthygia dicebatur, ac superstes hodie integrum pene idem templum servat, Deiparę sacrum, & maximum. De eo Cicero in Verrem.

MIRABELLA. Oppidulum. Vide *Imbacaris*.

MIRANDA. Fluvius, Veteribus *Orineus*, & *Orines*, Sarracenis *Burgibellus*. Consule *Erineus*.

MISITELLUS. Lacus circa Pachyni oras, ubi complura priscae habitationis cernuntur cadavera in agro Burio.

MODICA Urbs. vide *Motyca*.

MOLINELLUS. Amnis idem ac *S. Juliani*.

MONACHORUM Casale sub Menis, Monachis S. Marię de Gala ordinis S. Basilii ab Rogerio Rege olim attributum, unde nomen invenit. Novissimę fundus cum Ecclesia, prope quam Casalis, & Monasterii monumenta cernuntur, Rammaccę Principi ab Abbate sub censu annuo concessus, subditur.

MONGELINUM. Arx vetus in Monte Gryphone constituta inter Menas, Aydonem, & Calatajeronem, celebris dudum, atque hodie deserta quidem, sed ædificiis pene integris spectatu dignissima, rotundo enim ingentis ambitus schemate in altum sese subrigens quadruplici concameratione consurgit, quarum ultima plumbeis laminis, uti tradunt, tegebatur. Porta sublicio ponte ad internum atrium aperiebat aditum

tum, occurrebantque statim equilia spatiosa, cellæ vinariæ, & ad servandam annonam officinæ, nec cisternæ amplissimæ desiderabantur; scalæ denique & ipse ad superna ducentes arcis, magnificentiæ respondebant. An gens *Malecta* olim habuerit, cui *Menæ* suere attributæ, & ante *Malectas*, *Bartholomæus de Luci*, qui sub Suevis etiam Principibus *Menas* obtinuit, subdubito; Sub *Friderico* quidem, a quo *Malectæ* defecere, *Blasus de Lancea Ficarræ*, *Galatis*, *Longii* & *Mongelini* dominus dicitur. Ex eo *Conradus Lancea*, qui *Manfredo* *Claromonti* minime adhærens, arce ab eo privatur. Refert *Fazellus* dec. 2. lib. 9. cap. 5. quo pacto ad *Ludovicum* Regem *Arx* demum devenerit, a quo frustra, *Conradus*, ut sibi redderetur, instantissime expetiit; *Andræ* nihilominus *Claromonsani* *Manfredi* hæredis ditioni *Mongelinum* redditum invenio, a cujus subinde defectione *Guillelmus Montecatinus* anno mcccxcii. Regis *Martini* decreto cum *Menis* tenuit. Nec diu *Raymundo* etiam desciente, princeps idem *Henricum Statellam* ob præstitam strenuè operam in *Catanensi* contra *Alagonios* oppugnatione *Mongelini* arce, fundisque amplissimis illi adnexis donavit. Duos ille habuit filios, quorum minori *Bartholomæo Mongelinum* reliquit. Ex hoc *Joannes*, unde *Scipio*, cui *Hieronymus* successit; hunc vero excepit *Scipio II.* quo sine filiis mortuo, *Mangelinum* ad *Herculem* ex *Francisco* *Henrici* primogenito genus repetentem, devenit. *Catanæ* *Henrici* hæredes ad sæculi xvi. exitum perstitere, auctique *Inspicæfundi* *Marchionatu*, *Panormum* demigrarunt, *Montis Gryphonis* *Principes* mox dicti, & *Villeauratæ*; quem titulum novissime anno mcccxi. *Henricus Statella*, & *Mastrilli*, *Francisci* filius obtinuit, & *Mongelini* Princeps est dictus. *Mon-*

gelinum cetero Magellam olim vetus opidum fuisse, Fazellus, alique evulgant, de quo superius. Novum in Mongelino agro opidulum superiori sæculo moliri cæptum, cujus spectantur initia haud contemnenda, vicinis adversantibus, progressum non habuit.

MONGIBELLISIS. Tumulus apud Syracusas in extrema Epipolarum crepidine, olim ab Atheniensibus munitus, & ab Dionysio Tyranno menibus conclusus. Ibi Eurialus, & Labdalus veteres arces, de quibus actum.

MONS CLIMATIS. Tumulus inter Syracusas, & Sortinum opidum pass: m. viii. ab utrisque diffitus, cum arce cognomine Fazello memorata. Spectabat ad *Guillelmum Montecatium*, quo desciente, Martinus Rex *Conrado de Castello* Catanensi equiti dedit, qui in censu ejusdem Principis venit. *Nicolaus Specialis* subinde tenuit, ad cujus hæredes transiit.

MONS CRIMITIS. Vide *Lepas*.

MONS Gryphonis. Est in Mongelino agro, ubi arx, quam paullo superius descripsi.

MONS RUBRUS. Opidum hodie ad Motycæ Comitatum spectans, ab Dynastis olim Rubeis ejusdem instauratoribus nomen habuit; Mons Jahalmus enim, uti alibi scripsi, forte sub Northmannis, & *Lupia*, seu *Lupinum* Casale sub Aragonensibus dicebatur. Colli infidet ad ortum, & meridiem inclinato, duo interfluenta, quæ in unum a Monte Rubro appellatum coalescunt, & Dirillo sese immiscent. Sinistri porro aquæ copiosissime sunt, pluresque molas sub opido convolvunt, alterius, vero a fonte *Labrifi* ortum habent, de quibus infra. Veteris castelli rudera, opidique diruti monumenta sub novo jacent, quod ad supremum collis verticem, ubi S. Crucis ædes, se subrigit. *Mapus* parœ-

parēciale templum decentissimum circa austrum ab memoratis castelli reliquiis haud procul, ad Deiparæ in celum assumptæ honorem, Sacerdoti *Beneficiali* curam animarum habenti devinctum est; Fallitur hinc Pirrus S. Nicolai Episcopi nomini sacrum illud evulgans. Carmelitarum vetus cœnobium S. Mariæ de *Spasmo*, seu de Pietate circa eandem oriam defecit, uti & illud S. Francisci, quod utriusque redditus essent exigui: de quibus idem Pirrus. Virginis autem de Pietate statua perseverat, cum sacrorum ossium capsula a Nicolao Dulci Nicosiensi Episcopo obsignata. Illam etiam veluti peculiarem patronam sub eo titulo opidani venerantur, ac ritu præcipuo colunt. Ad orientale latus ab anno mdcxlix. Minoribus strictioris observantiæ, vulgo Reformatis pia incolarum religio ædes excitavit, & congruis etiam subsidiis, S. Annæ Ecclesia attributa, illos auxit; sed opidi pene centrum sacrarum Virginum Monasterium occupat vetustissimum sub S. Benedicti institutis, & Virginis Annunciatæ nomine. S. Nicolai Ecclesia jacet, S. Antonii Abbatis, S. Joannis Baptistæ, quæ in extremo ad ortum sedent tumulo, Dei cultum fovent.

Clauditur *Mons Rubrus* in Syracusana Diecesi, & Calatajeronensi Comarchia, ejusque opidani sub Sicelensi Præfecto militantes in equis sex, pedites xxxv. procedebant. Larium numerus sæculo xvi. erat 487. animarum 2686. Sequenti lar. 674. animæ 2419. in Regiis libris; sed Pirro 743. & 2593. sunt computati. Census hujus sæculi fuit lar. 616. incolarum 2210. novissime 3861. Casale *Lupinum* in Friderici II. Regno *Russo Rubeo* obnoxium dicitur, qui Henrici Rubei filius. Ex *Russo Henricus II.* quo authore Arx excitata, ac novi inducti coloni, hinc *Mons Rubrus* ca-

sale est dictum; Henricusque illius passim conditor habetur. Fuit idem Aydonis Comes, duxitque in uxorem Luchinam ex Claromontanis, Friderici Motycæ Comitis filiam, & dotis nomine Favaram Terram accepit. Ejus denique in Siculis Annalibus celebre est nomen. Nec minori gloria alter *Henricus* senioris nepos floruit, qui & ipse opidum tenuit. Rebellaſe circa ſeculi xxv. finem *Montes Rubrenſes* ſcribit in ſuo Capibrevio Lucas Barberius, & *Marietto de Alagona* idcirco caſtrum ceſſiſſe prodit, quo deficientem ſub Martino Rege ad Bernardum Capreram delatum tandem aſſerit; Henrici Rubei de Meſſana Aydonis Comitis literas Randatii die x. Septembris mcccov. ſcriptas nihilominus legi, quibus in grati animi teſtimonium Caſtri de Monte Rubro in Bernardum, ejuſque heredes Henricus dominium tranſfert; id quod Martinus Rex ſuo calculo firmavit. Acceperat autem a Bernardo Rubeus Militelli in Valle Demana opidum, uti idem Barberius alibi memorat; hinc plerique ſcriptoribus mutua facta commutatio inter eodem rectius dicitur. Bernardum *Joannes* filius excepit, qui *Ludovico de Perigliis* jura *Montis Rubri* vendidit; hujus idcirco primogenitus *Franciſcus* Beatriſci Barreſiæ copulatus *Montis Rubri* dominus eſt dictus; cui *Joannes* Caprera litem intendit, opidumque ſoluta, quam acceperat a Ludovico, pecunia, anno mcccclv. ad ſe revocavit. Exinde, uti Comitatus Motycenſis pars *Mons Rubrus* venit, illiuſque adminiſtris, & Magiſtratibus paruit. Ejus eſt latitudinis gradus pene xxxvii. longitudinis vero xxxviii. Ager non anguſtus Jarratanenſi conterminus, fertilitate aliis non decedit, frugesque, vites, oleas, cannabem abundanter nutrit, & aquis affluit. Marga in eo invenitur
alca-

alcalica virtute prædita; occurrunt in colle aliquot vetustatis monumenta, sepulchra scilicet in saxo excisa, lateres, plumbeæ glandes, lucernæ, & id genus alia, antiquæ habitationis indicia. Fluvius, de quo supra, tres habet fontes, *Curvetti*, & *Praelis*, qui circa aulium scaturiunt, conjunctique *Cavandonis* fluentum excipiunt; Hoc vero e fonte *Laprija* & aquis *Pantani* coalescit; augetur subinde *Casalis Grandis* fontibus, & ad locum *Paratoris* *Dirillo* fluvio sese adjungit.

MORELLUS Fluvius, *Amurellus* ex fonte oritur sub *Artesino*, qui mons est medius insulæ *Siciliæ*, dilapsusque per vallem *Arborum*, *Calataxibettam*, *Ennamque* ad sinistram relinquit; aliis hinc auctus fluentis falcato cursu decurrens, e *Catana* *Panormum* iter habentibus obvius, non semel traicitur; tandemque inter *Calatanixettam*, & *Petrapretiam*, in loco angusto, qui *Caput Arsum* vocatur, ubi paullo post pons subigitur magnificus, *Salso* fluvio sese immiscet.

MORIENTIA. Vetus opidum, *Murgentia*, de qua inferius.

MORIELLA. Salina ad *Pachynum*. vide *Mariella*.

MOSTRAGIANUM. Casale olim in *Melillis* agro cum ædificiorum reliquiis. Templum ibi vetustissimum in *S. Martyris Phocæ* honorem, cuod terremoto jacuit; hujus est mentio in *Actis* *Episcop: Syracus* ex *Scobare*.

MOTTA S. ANASTASIÆ. De ea in *Valle Demana*.

MOTYCA Urbs nobilis, opulenta, & frequens, vulgo *Populosa*, vetusti, & amplissimi *Comitatus* *Caput*; *Motyca*, *Mutica*, & *Motaca* nonnullis, *Modica*

Siculo ore, & Sarracenorum ævo ad Martini usque tempora *Moac* appellata, a meridionali insulæ ora pass. m. vii. ac Pachyno promontorio xx. circiter diffidet. Ex *Motyæ* veteris urbis ad Pachynum ipsum reliquiis *Motycam* nostram ortum habuisse putant, Pausaniæ verbis innixi, verum quod Pausanias ingenti memoriæ lapsu *Motyam* ad Pachynum statuat, quæ ad Lylibeum surgebat, jam omnibus est incompto; hinc Fazelli errorem in notis ad ejsdem Decadem primam animadverti, qui portui Langobardo circa Pachynum hærentia urbis disiectæ rudera vestigia, veteris *Motyæ* fuisse opinatur *Motyæ* itaque author incertus, sed veteribus nomen dudum innotuit; hinc Ptolemæus *Motucam* Siciliæ urbem memorat, & fluvium ab ea decurrentem *Motucanum* dicit. Plinio inde lib. 3. cap. 8. *Motyenses* sunt opidani, & *Motyenses*, & in vetusto exemplari, Cluverio teste, *Muticenses*, quemadmodum apud Tullium Verr. 3. *Muticensis* celebratur ager, & *Muticenses* aratores a Verre vexati memorantur. Diodorus lib. 6. Dionem ab Heraclea iter Syracusas facientem Camerinenses, & Modinenses socios sibi adiunxisse scribit. Nullum autem subdit Cluverius, in Sicilia cuiquam memoratum est opidum Modina; Quumque Dion ex Diodoro in transitu Camarinenses assumpserit, & post hos *Modineos*, non alii hi videntur esse, quam *Motycai*; corruptusque locus ille historici est dicendus. Concludit demum idem Author: apud Silium lib. 14. illud legi: *Et Netum, & Mitite, pubesque liquentis Acheri*. Illos nempe populos Poeta enumerat, qui auxiliis suis Rom. Consulem Marcellum Syracusas obsidentem juvarunt. *Hic etiam*, ait, *corruptum vocabulum Mitite*, nulli alii unquam memorarum, corrigendum censeo in germanum *Mutycæ*.
Quod

Quod situs veteris idem fuerit, ac ejus, quæ modo superstes a me describitur, non ambigo; binas quippe occupat valles, collem intermedium ac supernam planitiem, utraque autem vallis amplissima sinuosis flexibus molles habet ascensus, & magni instar theatri duas aperit veluti civitates, torrentis alveo discretas, sed pontibus conjunctas. Collis verticem, qua respicit meridiem, arx occupat cum turri; sed longe, ac latè vertex idem extenditur ad septentriones in planitiem leviter acclivem, quæ civicis referta ædibus S. Joannis regio ab ejusdem Ecclesia appellatur. Arx itaque toti opido dominatur, muris amplissimis ingentis altitudinis ex imis collis radicibus munita. Porta ad occasum hodie, vetus enim ad aquilonem sita olim, obstructa, in late petentem aream aditum aperit, occurruntque S. Mariæ Ecclesia, & S. Cataldi, quarum prima paroecia erat sub Majore Sacerdote. ubi xiii. alii Divinis celebrandis officiis operam navabant. Aulæ porro laxiores ad Magistratus conventus institutæ, conclaves, officinæ, repositoria, armamentarium, equilia, cisternæ, carceres, qui extant, ex terræmotu sæpius memorato veterem magnificentiam amiserunt, quoddam nihilominus gentis Claramontanæ, cui moles adscribitur ædificii, memorandum exhibent specimen. Præter arcem turres complures celebrat Caraffa, quarum nonnisi vestigia supersunt, S. Georgii princeps templum, quod ab iisdem Claramontanis fundatum Pirrus memorat, sed Northmannorum quoque ævo SS. Trinitatis de Mileto Monasterio suffraganeum veteres exhibent cartæ, anno mclm. Alphonsus Enriquentius Comes instauravit, in vallis occidue sinistro latere situ editiori undique superbit, Canoniorum Collegio ab anno mdcxxi. instructum; sub quo sacrę

sacrae ædes B. Joannis Evangelistæ, S. Mariæ de Cate-
na, & S. Margaritæ, ubi Sacramenta incolis admi-
nistrantur. Ad eandem cæli plagam loco parumper
inclinato insignis S. Petri Apostoli basilica, jura pa-
recialia, & novissime Regis decreto alternis annis
majores etiam habens prærogativas, assurgit, anno
mxcvii. Canonicorum cætu sub Archipresbytero or-
nata, subditæque S. Mariæ de Auxilio, S. Salvatoris
& S. Pauli Ecclesias moderatur, ubi sacris populo con-
ferendis intenditur. Hujus porro & S. Georgii ædi-
ficia columnis subnixa, prospectus, æris campani tur-
res, atria, sacella, sepulchra, picturæ, suppellex, or-
natus, mirè effulgent; Cives enim religiosa æmu-
latione ac studio illis promovendis intendunt. In
S. Mariæ de Bethelém, quæ decenter hodie extructa,
a Cisterciensibus Monachis de Terrana olim teneba-
tur, ab anno mdcxlv. Canonicorum quoque coaluit
collegium. Hæc sub arce ad austrum spectatur, ubi pu-
blici horologii opus. Ex ea veteri more supplicatio
Corporis Christi procedit.

In ipso torrentis alveo pene medio Societatis
Collegium anno mxcxxi, Comitum, ac civium ere fun-
datum conspicitur, structura nobile, cui Clericorum
Seminarium sub Episcopi jurisdictione adjunctum.
Contra pons alveum conjungit; Alveus vulgo *Cava*
dicitur. Minoritanis tertii ordinis fratribus S. Joseph
Ecclesia ejusdem sæculi anno xiii. data est in vallis
superno latere occasum spectante supra S. Georgium;
sed ubi vallis hæc aperitur circa septentrionem Mino-
res Conventuales ab anno mdlxx. claustra habent de-
centissima, eorumque S. Sebastiano Mar. sacrum est tem-
plum. S. Dominici elegans cenobium anno mcccxi,
originem recognoscit, sedetque inter occasum, & cau-
rum

rum, a publico foro haud procul, ubi majoris, & minoris vallis fluentia in unum conveniunt, & ponte traiciuntur. Ad eandem plagam Augustinienſes Eremitæ ſub S. Marci titulo anno mdcxxiii. conſtituti, & Carmelitæ, quorum fundationem antiquam Pirrus appellat, ſuas habent ædes ſacras, congruiſque gaudent domiciliis; Nec longe infirmorum abeſt hoſpitiū, quod S. Spiritus in Saxia ſubjectum idem auctor evulgat, & S. Mariæ de Pietate titulo hodie inſignitur. Minoritani Reformati ſub S. Annæ nomine, conſpicio loco, ubi dexterum vallis latus ad ortum vergit, amplum ab anno mdcxxxix. incolunt monaſterium. In tumulo ad extremam urbis oram circa occaſum S. Mariæ de Gratia, cui ſingulari cultu Morycenſis populus addiſtus feſtum colebrat cum nundinis, celebris Eccleſia ſubrigitur. Prope hanc anno mdcclxx. clauſtrales a Tereſianis relictas edes Frates Mercenarii occuparunt, elegantioresque noviffimè reddidere. Minores hinc Capuccini contra eoſdem ſatis aptum, ac inſtituto reſpondentem, ſæculi xvi. anno lxxii. publica impenſa conditum, occupant locum. Circa ſuperiorem ad ortum regionem poſt Caſtellum S. Philippi Nerii Preſbyteris S. Theodori Mar. Eccleſia paucis ab hinc eſt attributa. Ubi quoque Carmelitæ Diſcalceati a S. Mariæ de Gratia olim migrantes, S. Tereſiæ auſpiciis extructa domo, excepti. Eminent Minorum Obſervantium aſceterium poſt S. Joannis, de qua dixi, Eccleſiam ad r. lapidem Friderici Enriquez, & Annæ Capreræ ejus uxoris opibus circa mcccclxxviii. fundatum, in cujus ſacello nobile Dei paræ Virginis colitur ſimulacrum. *In eo, inquit Pirrus, ſtudio eſt, ampliſſimum.* Equitum denique S. Joannis Jerofolymitani Commenda antiquitate, & præſtantia

stantia fugget. Seculo enim xiv. sub Martino, ejus est mentio, alteri apud Randarium adjuncta Messanenſi Prioratui inter primas ſubeſt, & ab Ordinis preſbyteris adminiſtratur. Nobilitant Opidum Sanctimoni- nialium clauſtra numero ad ſex. SS. Benediſti, & Sco- laſtica vetus & illuſtre cum nobili templo in ima valle ad ortum. S. Marię de Commendata in collis latere occiduo recens, & SS. Nicolai & Eraſmi anno mdcxxxvi. in ſuprema regione edificatum, ſub Benedi- ctina regula. S. Tereſię iſtitutis ſubduntur S. Marti- ni in eadem ſuperiori opidi plaga anno mdcxli. & S. Franciſci Xaverii, in vallis minoris latere, in quo puellę parentibus orbatę Pirri evo, opera Petri Chi- velli cuſtodiebantur, nunc Virgines ad profeſſionem admittuntur Sextum denique Sancti Spiritus nomine inſignitum, arctioris vitę ſtudiis commendatur. S. Tereſiam dudum ſequebantur magiſtram, mox Car- melitarum præceptis illius alumnae parent, ſed non idcirco ab antiquis moribus decedunt. His accenſen- dum Virginum Gineceum, & noſtra etate conſtituta Domus contra Collegium, in qua pie femine no- biles, vulgareſque, ut Deo perfecte inſerviant, ſe recipiunt. Sunt filiales præterea Eccleſię lx. circiter, unde equum de opidi amplitudine judicium liceat ef- formare, quod private nobilium quoque civium edes majori ex parte ad omnem magnificentiam extructę exornant non tantum, ſed inter mediterranea nulli forte ſecundum reddunt. Non hic præteream ſacram Beate Virginis ædem in collis dorſo ad ortum, ubi ejuſdem Deipare colitur imago prodigiis clara, anno mxcv. eo in loco detecta, cujuſ meminit Cajetanuſ. Syracuſanę Diçeſi *Maryca* addicitur, penditque E- piſcopo veluti pro dote ſcutata *mo*. In Netina claudi- tur

tur Comarchia, & Siclensem provincialis militiæ Præfecturam agnoscebat. Stemma est illi Aquila arcem sinu complectens, Velleris aurei monili ornata. Magistratus Ecclesiasticus Episcopi vices gerens, sed ampliori potestate præditus; S. Georgii Præpositus, & S. Petri Archipresbyter pontificiis insignibus, & privilegiis gaudentes sunt Parochi. Civilis administratio penes Decuriones iv. & Sydicum, contra noxios vir nobilis jus dicit. His in foro non angusta est basilica. Ad Comitatus vero regimen Generalis Procurator assumitur. *Motyca* præterea Gubernator designatur, cui sub serico pallio, custodibus adstantibus cum Centurione assidendi jus, & omnimoda gladii potestas competit. Ærario administrando Rationum Magistri, Fisci Patronus, Quæstor, & Conservator delegantur; oræ maritimæ Portus Magister invigilat; Juri dicundo Magnæ Curie Consulares in lege periti, & Fiscus incumbunt; Appellationisque, & Tertii judicii tribunal aperitur; Logotheta, Magister Juratus, Ruris Quæstor, & Archiater ad se spectantia obeunt munia. Eodem denique ritu *Motyce* ex privilegio res agitur, ac in Regni metropoli totius insulæ geruntur negotia; Idque Ludovicus Rex *cccc. xlviii.* Claromontanis, Bernardo Capreræ Martinus, demumque Carolus V. Heriquetiis concessit, firmavit. Cautum quoque Principes vovere, uti equestris dignitatis insignia retinerent, atque assequerentur, quotquot supremis Reipublice muniis destinari contingeret; hinc S. Joannis, & aliorum ordinum cruce, titulis primariis, & Dynastiis condecoratos innumeros recenset. Census fuit sub Carolo V. *larium 3247.* incolasque *mdxcv.* numerabat *15967.* Saculo sequen-

ti ex Pirro laribus 3586. capitibus 14443. constabat; sed ex Regiis libris MDCLII. lar. 3772. civibus 16098. Seculi hujus XI. I. I. lar. 4857. cives 18975. computabat; novissime 20498. Qui sane numerus supra ceteras populo refertam prodit.

Illud observatu dignum, quod anno MDLXXVI. urbs ad menses aliquot peste afflata, civium circiter ad M. VII. anno MDCCIX. ex epidemica lue supra VI. M. examinatos cujusque conditionis indoluerit, neque idcirco a veteri sua decesserit frequentia. *Motycæ* ager foecundissimus accolas ad vitæ commoda, & delicias necessaria sufficit; sed cannabis præcipue cultura rusticos occupat, cujus opera civibus inde ingentes questus pariunt. Ubi valles in equam planitiem statim post urbem sese extendunt, solum insigni pinguedine, & fertilitate singulo quoque mense olera nova præbet, centuplumque annuatim suppeditat; Vineæ, olea, horti, fruteta, viridaria circa oram maritimam mira feracitate luxuriant, & suburbanis ædibus amoenissima habentur. Pascuis vero latissimis regio universa cujusque generis armenta nutrit, remque pecuariam locupletat; hinc boves, & muli *Motycenses* longe præ aliis in insula celebrantur. Nec saltus denique defunt ad idoneam, copiosamque venationem, nec fluviales desiderantur piscationes.

Motycam illustriorem cives reddidere cum vitæ, morumque integritate, tum dignitatibus, ac literarum peritiis. Memorantur inter primos S. Deodata, quam tradunt martyrium Syracusis fecisse. Joannes Schifittus ex Ordine Minorum de Observ. qui eximiis clarus virtutibus Catane in Domino obdormiit, ubi corpus requiescit Didacus ejusdem instituti laicus, columbina simplicitate

erate, moribusque religiosis præditus, qui multa, fu-
 amque mortem ex Pirro prædixit. Franciscus Olive-
 rius Societ. Jesu in Brasiliæ Regno Evangelii propa-
 gator, Theologus. eximius, ac vitæ meritis illustrissi-
 mus. Didacus Ascensus Ord. S. Augustini, qui c. m.
 doctrina, tum heroicis virtutibus Matriti se commen-
 davit; Episcopus idcirco designatus, dignitatem mor-
 te præreptus, non obtinuit. Placidus Caraffa S. Geor-
 giæ Præpositus ab inculpabili vivendi genere notissi-
 mus. Petrus Cigala ex Prædicatoribus S. Theolog. Mag.
 nostris hisce diebus abunde doctrina imbutus, ob præ-
 claras virtutes adhuc in omnium ore versatur. Panor-
 mi sancte decessit nonagenario major. Oratius Aretio,
 & Zacco primis militiæ muniis fungitur; Tribunus
 enim, Turmarumque Regis nostri Generalis Præfectus,
 vulgo *Brigancius*, ob rem apud Velitras egregie gestam
 hodie effulget, & Marchionis titulo decoratur. Carolus
 Janlongus Jurisconsultissimus Panormi diu floruit, ubi
 anno mdcx. dies clausit, relicto ingenii monumento sub
 titulo *Racemationum Juris*, de eo Pirrus, & Mongi-
 tore. Dominicus Oliverius humanis literis, Mechani-
 cis, & Astronomicis artibus opido imbutus ex Mon-
 gitore. Hieronymus Rendaragus Societatis Jesu plu-
 ra scripsit, quibus literariam sibi rempublicam ob-
 strinxit, celebraturque ejus *Siculorum Scriptorum*
Bibliotheca. Lazarus Cardona Sacerdos J. U. D. Com-
 mentaria eruditis probata edidit in Sannazari Poema
 de *Portu Virginis*. Placidus Caraffa junior diu Ro-
 mæ in Sapientiæ Academia versatus, muniis in pa-
 tria præcipuis perfunctus, *Morycam Illustratam*, &
Siciliæ descriptionem publici juris fecit. Franciscus Ma-
 taracius Philosophus, & Medicus eximius de *Lue Epide-*

mica, quæ circa *MDCCX*. *Motycam*, vexavit, opus prælo commisit. Regina Jurata nobilis Virgo, in S. Benedicti Monasterio votis obstricta, Poetrix disertissima anno *MDCLXXXV*. piissime e vita migravit. Extant ejus *Documenta ad vitam religiose instituendam*, & Hieronyma Grimaldi, genere nobilissima, poeticis studiis delectata, publicæ luci donavit *Matronam in Parnaso*. Laudant Pirrus, Mongitore, Caraffa, & Ragusa. Didacum Salemium Ordinis Minor. Fabium Ascensum Societatis Jesu; Vincentium Ragusam ex Minor. Observ. & Albertum Leva Carmelitam, Ecclesiastes celeberrimos, & Petrum Sanmartinum, Josephum Moncadam, Medicos, & Philosophos eximios. Fabritium Portulevam, Josephum Coelestem, Hyacinthum Salemium, Didacum Mataracium, Josephum Denarum, qui omnes opusculis editis, artisque peritia innotuerunt. Vivunt Cæsar Fiorviola, idest Xaverius Lorence Musis acceptissimus, genere clarus, sacra, & profana eruditione conspicuus, & Joannes Michael Gallus Eques auratus, Comes Palatinus ab medicis lucubrationibus, *de Usu, & Abusu Lactis* præsertim celebris. Sed unus præ omnibus celeberrimus Thomas Campailla numerum absolvat, genere patricio natus, mentis acumine, lingue facundia, æstri poetici felicitate nulli secundus; Recentiore quippe Philosophiam, quam sine magistro didicit, rhythmis Italicis summa facilitate explicavit; *de Motu Animalium*, deque aliis rebus, & naturæ occultis arcanis, & profana, & versu scripsit. *Apocalypsim* S. Pauli, ubi de rebus agit Divinis, pari ingenii præstantia vulgavit. Plura denique ad Medicinam, quam optime calluit, ac de Philosophia mista reliquit. Claruit Academiae
Lon

Londinensis socius, aliisque literatorum coetibus per Europam adscriptus, jureque alibi illum *Siculum Philosophum* appellavi. Mortalis esse desiit anno mcccxi.

Primus *Motycæ* Comes *Gualterius* genere Northmannus, in Græcia, & Epiro strenuam Rogerio Regi navavit operam, a quo eo Comitatu idcirco donatus creditur, Hinc *Gualterius* ab hac Dynastia de *Mobac* subinde est dictus, seu de *Motycæ*. *Gualterii* filii *Gaufredus* Vallis Netinæ sub Guillelmo II. Justitarius, eidemque a secretis; *Raynaldus*, qui Templariorum militum domum apud Leontinos fundavit, *Agwinus* Regii exercitus in Apulia Dux; & *Gualterius*, Siciliæ sub eodem Guillelmo Thalassiarcha, qui omnes de *Motycæ* sunt appellati. Sed ex his *Gualterio Motycæ* Comitatum obtigisse credunt. Mortuo Guillelmo Rege *Gualterius* Tancredo adhæsit, animum idcirco Henrici Cæsaris offendit, a quo bonis omnibus spoliatur. *Motycam* hinc gens nobilis de *Musca* obtinuit. *Riceardum de Musca* anno mcc. circiter memoratum invenio; ejus filia *Spes* Pauli de Cicala Colefanensis Comitis uxor dicitur. Huic ab Henrico *Motycam* in clientelam designatam, planum est opinari. Ejus filius *Fridericus Musca* Petrum Aragonensem, ad singulare certamen cum Carolo ineundum comitatus, ubi in Siciliam rediit, Neti Vallem rexit, quem *Manfredus* excepit filius. Hic Jacobi Regis partes secutus, Friderico II. infensus evasit, quumque Andegavensibus subinde adhefisset, paternis bonis excidit; ejusque soror *Livilla*, sive uti alii vocant, *Isabella Motycæ* Domina evasit, quæ *Manfredo Claromontano* nupta, huic Comitatum, detulit. Nec desunt, qui eundem *Manfredo* ab Friderico Rege attributum illum perhibent. Effulsit Manfredus muniis, divitiis, rebusque

que domi, ac foris præclare gessis ad annum mccc. quo circiter tempore vita excessit, *Motycæ* in S. Georgii principe templo sepultus ex Invegio. Fuit idem Marchis; Præfoliæ matris testamento Caccabi dominus, & Friderici Regis beneficio Ragusæ etiam Comes. Ab ejus morte ad se Dynastias revocasse Fridericum in Censu Baronum, alibi laudato, invenio. Ad Curiam quippe Ragusam, *Motycam*, Ispicefundum, Siceliam, Clarum montem, Caccabum, spectare lego. Manfredi enim filius *Joannes* puer adhuc cum Infante Petro educabatur, teste Surita, qui non diu Eques creatus, bonisque paternis administrandis adhibitus Eleonoram Regis ex thoro damnato filiam in uxorem accepit. Legatus ad Ludovicum Cæsarem subinde missus, Marisci, Tricarici, S. Severini, & Marchiæ Anconitanæ Dominus creatur; Mox Regis animum offendit, & Roberti Andegavensis famulatui sese addixit, uti in Historiis. A morte subinde Friderici, regio Petri II. decreto ab omni absolutus labe *Motycæ* Comitatum, aliasque recepit ditiones, præter Caccabum Manfredi ex Claro montanis etiam, jam antea attributum. Anno mcccxxviii. navali bello commisso, Sicula classis sub *Joannis* ducatu disiecta, ac Joannes ipse captivus abducitur, qui pro libertate obtinenda ingentem pecuniæ vim Roberto Andegavensi solvere coactus, *Motycam* Henrico, & Manfredi consanguineis venum dedit, nec multo post absque prole e vivis excessit. *Manfredus* itaque II. cum emptionis jure, tum Manfredi I. testamento; fuit enim Joanne seniore genitus, Joannes autem Manfredi I. frater, cujus filios heredes hic dixerat; tum denique Ludovici Regis privilegio anno mcccxlili. *Motycæ* Comes evasit, atque ex Matthia Aragonia

gonia uxore *Simonem*, reliquit, qui Venetiae Palicius copulatus, Regibus suis, semè quoad vixit infensus, uti rebellis habitus, Messanae tandem prole orbatus, anno mcccclvi. lucem amisit. Ejus loco *Fridericus* Infans *Motyca* Comes audit, ab anno mccccliii. ad lx. quo *Fridericus Claromontanus* Simonis patruus, Siciliae Justitiarius, obtinuit. Duxit hinc in uxorem Constantiam Moncadam, cum qua *Mattheum* procreavit, Nari, & Ragusae subinde Dominum, Regni Senescalcum, Ex eo, & Jacobella Vigintimillia *Fridericus* infantili etate praeceptus, Agatha, & Constantia; Ad *Manfredum III.* idcirco Insulae Thalassiarum *Motyca* Comitatus devenit, de cujus parente variant opinionibus scriptores; sed ex Invegio in *Sicula Chartagine* videtur Joannis I. ex *Manfredo I.* orti, filius fuisse, sed illegitimus. Celebre *Manfredi* hujus in Siculis annalibus nomen; diu enim Regiis exercitibus restitit, & *Leontinos* tenuit, Messanam administravit, Melitae insulae, Caccabi, Castrinovi, Bicarisi aliorumque opidorum comarcha evasit, tandemque *Friderici III.* privilegio, cui sese submiserat, *Motyca* Comitatum anno mcccclxxvii. obtinuit, & ab hujus morte unus ex Siciliae Vicariis extitit. Tulit *Euphemie* Vigintimillie adjunctus *Andream* amplissime paterne ditionis heredem, tresque alias filias progenuit, quarum unam, Constantiam scilicet *Ladislao* Neapolis Regi nuptui tradidit. *Andreas* Panormum moderandam suscepit, & *Martino* Regi infensus evadens, ejus jussu capitalem sententiam subiit, cum quo gens omnis Claromontana simul defecit.

Martini beneficio *Bernardus Caprena* anno mccc. xii. die v. Junii *Motycensis* Comes constitutus, idemque Siciliae Thalassiarum, in historiis satis illustris, quum

quum suis popularibus minime acceptus evaderet; nam alii Claromontanis, alii Regio *Demanio* subiici postulabant, domitis tandem seditionis authoribus, nactus sequenti mense possessionem, Giaratanam, & Montem Rubrum rursus Comitatu adiecit. Magister Justitiarius subinde decimoquinto sæculo ineunte factus aliquando eidem Martino infensus fuit, necnon Blanca Regina a Martino relicta. Mox Ferdinando, & Alfonso acceptus anno ejusdem sæculi xxiii. mortalis esse desiit, & Ragusæ in S. Georgio, uti mandaverat, est tumulatus. Habuit ex Timbara Aragonia uxore *Joannem Bernardum*, quem dixit hæredem: Hic Violantæ de Prades Alcami, Caccabi, & Calatafimis in Sicilia Domina, adjunctus, Alfonso sese egregie commendavit ac varia ab eo privilegia obtinuit. Mox subditorum animos alienos expertus, Panormum Proregis jussu se contulit; reus ibi criminum actus, quod suos injustè vexarit, & regia aliquot jura usurpaverit, non levem pecuniæ vim pro mulcta pendere cogitur; *Morycanis* ob apertam defectionem debitis penis interim affectis. Tunc Yhomisū, Giaratanam, & Inspicæfundum vendidit, & in paterna ditione confirmari exoravit. Genuit cum Violanta *Joannem*, i. quem Joanna Ximeniæ Vicecomitis Caramagnæ filia anno mccccxviii. copulatum *Moryca* Comitatu decoravit, mortuusque, Ragusæ in S. Georgio contra patris sepulchrum jacet. Anno mccccxvi. *Joannes* in possessionem inductus rexit ad lxxiv. relictisque ex uxore Ximenia *Joanne II. Anna* & Isabella, *Moryca* vita functus, in S. Mariæ apud arcem sacello sepelli mandavit. Circa id tempus *Morycensis* populus contra Judæos imaginis Deiparæ Virginis con-

contemptores insultans, trecentos sexaginta, ex illis promiscui sexus occidit; Prorex hinc Motycam veniens contra fontes vindictam sumpsit; sed multitudini pepercit. Nec diu anno mccccxxvii. ætate adhuc minor *Joannes* defecit, atque ad *Annam* sororem Comitatus devenit. Hanc tot bonorum heredem complures Regii etiam sanguinis Principes conjugem exoptarunt, sed *Fridericus Henriquetius* Aragoniæ Thassiararcha tandem, anno ejusdem sæculi lxxx, Joannis Regis voluntate, obtinuit. Egregiè hic suis populis consuluit, pleraque extant, ejus, atque uxoris *Anne* monumenta; & quum prole omnino carerent, *Annam Capreram* in Siciliæ ditionibus heredem, *Aloysio Henriquetio*, ad quem amplissimæ etiam in Hispania comarchiæ a *Friderici* patrui morte spectabant, matrimonio adjunctam voluere, ac utriusque gentis Capreræ & Henriquetiæ Primatum instituere curarunt. Patrem habuit *Anna II.* nothum filium *Joannis I.* patri cognominem, matrem vero *Annam* Moncadam Ugonis Siciliæ Proregis sororem; *Aloysius* ex *Ferdinando Friderici* fratre ortum duxit. Horum nuptiales tabulas Methymnæ de Reseco sub die Aprilis xxvi. anno mxxv. scriptas Ferdinandus Rex Catholicus ex certa scientia, deliberatè, & consulto die xiii. Junii probavit, legibusque supplendo, & impedimentis dispensando, de potestatis plenitudine firmavit. Hinc ubi senior *Anna*, & *Fridericus* vita cesserunt, *Anna* junior, & *Aloysius* Comitatus *Motycensis* possessionem in Sicilia sunt nacti, Carolo V. suis literis mxxxiii. rem confirmante. *Aloysius II.* illorum filius Comes est dictus anno mdlxv. dum *Motycæ* ageret, reversusque in Hispaniam *Annam* de Mendo-

za uxorem duxit, ex qua *Aloysium* hujus nominis III. suscepit. Hic *Victoriæ Columnæ* copulatus nonnisi anno *MDXCVI.* dynastias assecutus, per quadriennium administravit; relictoque sub Conjugis tutela *Joanne Alphonso* filio, sæculo *XVII.* ineunte lucis usuram amisit. *Victoria* novo opido in Comitatus ditione condito nomen dedit. Fulsit *Joannes Alphonsus* Hispani exercitus supremus Imperator, Siciliæ Prorex, Legatus ad Pontificem, aliisque præclaris muniis, tulitque ex *Aloysia Padilia Uzzedæ Ducis* filia *Joannem Gasparæ*, quem anno *MDXCVII.* moriens heredem dixit. Hujus & *Elviræ de Toletio* filii *Joannes Thomas*, *Aloysius*, & *Teresia* fuere, quorum primus post patris obitum Comes constitutus, Philippo V. sæculi decurrentis initio infensus evadens, bonis omnibus, cum in Hispania, tum in Sicilia excidit, & patria extorris obiit. Hinc Comitatus diu sub eodem Rege stetit, per id etiam temporis, quo Dux Sabaudiæ regni potens fuit. Ad annum *MDCCXIX.* Tunc enim *Paschalis Henricus* Marchio Alcagnitius ex *Aloysio Joannis Thomæ* fratre, & *Teresia Almanza* genitus, ejusdem Philippi V. beneficio dynastiam obtinuit. Hunc sine filiis vitam defunctum *Maria* soror anno *MDCCXL.* excepit, quæ inviolato pudore in tumultum mox successit. *Maria Teresia* idcirco *Alvarez de Toledo Ducis Albæ* filia, *Joannis Gasparis Euriquetii* pronepos *MDCCXLII.* Comitatum est assequuta. Ex ea & *N. de Sylva, Mendoza*, Comite de *Gualves*, ex Ducibus *Infantadi Ferdinandus* prodiit *Albæ & Huescar Dux*, *Carpilii Marchio*, *Olivares*, *Montorei* & *Motyca Comes*, hodie variis aliis titulis clarus in vivis agens.

MUCASSARUM Salipa ad Pachynum; vide *Mutaxaram*. MU-

MURAGELLUM Cafale, aliter *Murghellum*, quod Friderico II. rerum potente ad *Nicolaum Lunceam* cum Giaratana, Oscina, & Ferula castris spectabat. Anno mccccviii. juris erat *Joannis Montecatini*, qui & Ferulam tenebat.

MURATORIS Cafale ad Syracusanam spectans Ecclesiam.

MURGANTIA. Vetustissimum in orientali Siciliae ora opidum inter Catanam, & Leontinos, atque ex Cluverii mente haud procul Symethi ostio; sed juxta alios sub Leontinis circa hujus urbis emporium, quod hodiè *Anianis* dicitur, situm, ubi Terias annis in mare influit. Celebratur Dyonisio Alicarnassensi, Justiniano, Stephano, Diodoro, Straboni, Plinio, Silio, Ciceroni, ac Livio, apud quos *Morgentium* quoque, & *Morgantium* appellatur. Urbis origo satis antiqua est, ut quæ Morgetibus adscribitur, insule post Sicanos cultoribus. *Morgetes* quippe, ait Cluverius, gens Italica una cum Siculis ex Latio quondam profectis, hanc circa Symethum amnem oram ad Herbitam usque urbem possederunt, quorum tamen nomen nunc in Siculorum titulum transit. Strabo hinc lib. 6. de veteri illa apud fretum Siculum Italia, sive Oenotria loquens scribit: *Antiochus totam istam regionem fuisse tradit priscis temporibus a Siculis habitatam. Postea temporis Morgetes ab Oenotris pulsos in Siciliam trajecisse. Nec desunt, qui Margantiam a Morgetibus nomen habere asserant. Et rursus de variis Siciliae incolis habet: Manebant ad ea tempora, Siculi, Sicani, Morgetes, & alii nonnulli insulam incolentes, ac probabile est a Morgetibus Morgantiam fuisse conditam, quæ urbs hodie non extat. Insignis ac munitissima erat Ducetii*

Siculorum Regis evo; cujus autem generis, aut nationis ejus tunc incolę, incertum. *In Sicilia*, inquit Diodorus, lib. II. *Ducetius Siculorum Rex Murgantiam, celebrem urbem infesto exercitu petiit, quā expugnatā gloriā haud vulgarem inter populares adeptus est.* Syracusanorum odio subinde Agathoclem ea urbe extorem, *Murgentini* Patrię Prętorem primo, mox Ducem crearunt, Justino teste lib. 22. Nec diū factus ille Syracusarum Tyrannus, uti Diodorus lib. 19. meminit, adversum Herbitan expeditionem adornans, ex *Morgentina*, & aliis mediterraneis opidis milites conscripsit, adeoque tunc temporis Syracusanis parebat. Ubi Marcellus Romanus Consul classe in Siciliam venit, expugnatisque post Hieronymi cędem Leontinis, exercitum inde Syracusas ducere pararet, *ad Murgantiam*, ait Livius lib. 4. dec: 3. *naves c. habebat, quo evaderent motus, ex cędibus tyrannorum orti Syracusis, quoque eos ageret nova, atque insolita libertas, operiens.* In eam, ejusdem Marcelli jussu, frumenti magna vis, & commeatus omnis generis convectus erat; Hinc Himilcon Pęnus, prodito a *Murgentinis* Romano Pręsidio, illa potitur. *Post profectionem Marcelli*, verba Livii sunt, *ex Sicilia ad Pęnos Murgentina desciverant terrę, secutę sunt defectionem earum Hybla, & Magella, & ignobiliores quędam alia.* At Sicilię decretus Prętor M. Cornelius, civitates omnes, quę defecerant, ad deditionem redigens, *ex his Murgantiam Hispanis militibus in Romano exercitu merentibus ex S. C. attribuit.* Bello Servili in Sicilia exardescente, uti expugnatu difficilis urbs ab Diodoro lib. 36. describitur: *Magno igitur impetu*, inquit, *Servorum exercitus sub Salvio Duce, Mor-*
gan-

*gantiam munitam urbem repente adorti, variis, & continuis eam impressionibus oppugnant; nec tamen capiunt. Rursus vero Romanis hostibus victis, in ejus obsidionem incumbentes sedē inde abscedere sunt coacti, uti in Historiis dictum. Tullius Verr. 3. Herbitensem agrum, Ennensem, Assorinum, Agyrinensem, & Murgantinum maxima ex parte relictum, Verris avaritia, memorat; Plinius quoque Murgantinos populos lib. 3. cap. 8. mediterraneis accenset; hinc quonam sensu Strabo sit intelligendus, qui ante Plinium scripsit; *Ea urbs quondam fuit, quæ hodie non est.* satis non dispicio. Petrus denique Diaconus seris temporibus Murgantiam a Sarracenis excisam prodit Christi sæculo viii. Fazellus p. Decad: lib. 3. Morgetes Murgantiæ conditores ex Ana deducit, & Strabonis verba recitat: *Morgetes Rheginos Brutiorum agros cum Siculis primum incoluerunt*, ex quibus non ex Asia, sed ex Latio, unde Siculi, Morgetes profectos potius deducitur. In eandem sententiam Aretius ante Fazellum a Morgetibus Asiæ populis scripserat, *ut erecta, ita a Carthaginensibus postea deleta.* Quod autem Carthaginenses exciderint, non legi. Refert Paruta æreum Murgantiæ numisma, cum laureato Apollinis vultu in antica, & aquila serpentem ungue ferente in postica. Pancratius novem hucusque collegit. Ex his duo in Catanensi Paternionio Museo asservantur, quorum unum Parutiano respondet; alterum argenteum formæ minimæ spicam exhibet erectam, & caput barbatum. Inscriptio est MOPHTANTINON.*

Jam de situ contendit Cluverius, quod mediterranea Murgantia fuerit, & ad flumen Symethum, quod Teriam falso dicit Fazellus, & hodie Jarretta ap-

appellatur. Ac enim alibi in Notis ad Fazellum eundem, ostendi fufius allucinari Cluverium; nam ad *Murgantiam*, uti vidimus ex Livio, *clafsem navium centum habebat Romanus*; Quamvis autem Symæthus maximus Siciliæ fit amnis, clafsis triremium minime est capax, uti ille tradit, qui & Symæthum trajecit, ejusque alveum, an vel unica triremis subire poffit, advertere debuit. Quod Plinius inter mediterraneos populos *Murgantinos* recenfeat, ac Diodorus ex *Morgantina*, & aliis mediterraneis confcripiffe Agathoclem milites fcribat, evincit fane municipia habuiffe *Murgantiam* in mediterraneis, aut prope littus fitam poffe Mediterraneis accenferi. Fazellus, qui maritimam dixit, & ad eum locum, ubi Leontinorum fuit emporium, hoc pacto intelligendus, quod haud procul littore, & Leontino emporio furgebat. Murgus enim id littus & emporium contingit, fervatque hæc noftra ætate nomen, quod ibi fuerit olim *Margantia*; fed ampliffimè circum extenditur, adeoque *Murgantia* mœnia fere continua Leontinorum mœnibus non fuiffent, quod male opponit Cluverius. Denique Via *Murgantiam* ducens apud Diodorum juxta Agyrinum agrum, ubi Mago Pœnus castra pofuit, *Murgantiam* prope Chryfam & Symæthum, ubi ager ille erat, haud quidem pofitam evincit; fed urbis celebritatem innuit, a qua Via dicebatur. Sic Panormitanam, Catanenfem, Syracufanam appellamus, quia ad has urbes præ aliis illuftriores, deducunt; fed nec Panormum, Catanam, aut Syracufas prope idcirco conftitutas arguimus. Quid quod Silius canit.

..... *Non frondofis Morgantia campis.*

Abftinuit Marte infido.....

Pla-

Planitiem quippe eam, per quam *Symæthus* amnis versus mare defluit, arboribus adhuc hodie convestitam male inducit Cluverius. Et si enim frugifera, frumentique ferax sit supra quam dici possit, arborem nutrit nullam. Contra Murgi ager collesque frondosi optime a nemoribus, oletis ac cujusque generis arboribus celebrantur.

MURGHELLUM Cafale olim. Vide *Maragellum*.

MURGUS Turris in agro cognomine, ubi olim *Murgantia* prope Leontinum emporium in extremo Catanensi sinu.

MURRA Stagnum seu Salina, illius enim aquæ in salem ætate convertuntur circa Pachyni littora ad meridiem. *Bernardus de Caprera* Motycæ effectus Comes sub Martino ejus erat dominus.

MURRUM Cafale in agro Agyrino, quod anno mcccix. Paganus de Parisio Hospitali S. Joannis Hierosolym: dedit.

MUSCARUM FUNDUS. Vide *Fundus Muscarum*.

MUTAXARUM Salina in ora Pachinensi, de qua Fazellus. Feudum ejusdem nominis, ubi Salina, juris erat sub Friderico II. *Nicolai de Lancea*. Martini vero ætate *Mirinitti de Sortino*, uti ex illorum Censibus eruo.

MUTICA. *Motyca*, de qua supra.

MUXIMA Cafale, quod *Guillelmus Vintimillius* cum Barceluno tenuit sub Friderico II. de *Barcluno* dixi. At enim quum in Capibrevio eundem Guillelmum Buxemæ & Barchini Dominum inveniam; hinc Muximæ & Barchunis vocabula corrupta esse in Regeſto ſubdubito pro Buxema, & Barchino.

MY-

MYLAS Fluvius, Millias alibi; Hoc nomine Livius appellat aut Marcellinum, aut Yhadedam feu S. Julianum amnes inter Megaras, & Leontinos decurrentes. Vide *S. Julianus*.

MYTHON Hieronis Hortus præ Syracusarum menibus, *Latinis Fabula*. Vide *Fabula*,

APHTIA. Palicorum crateres, & lacus. Vide *Palici*.

NASSON, *Ortygia, V. Syracusanum* pars. Vide de ea inferius.

NAUFRIA Turris *Manfria*, in ora meridionali.

NAUFRIUS Fluvius Buteræ ab opido, quod præterfluit, appellatus, Nanfria Fazello, a Terra-nova, seu Gela veteri, vi. pass. m. sibi ostium in Africano mari aperit; cujus apud veteres mentio nulla; unde Sarracenicæ appellationis Goltzio creditur. Ortum habet ex Fazello paullo infra Buteram.

NAUNIS Mons sibi soli constans, pass. m. ii. procul Platia veteri, ubi prostrati opidi, sed Fazello ignoti, magnum extat cadaver. Ex Anton. Verso Fredericus Rex solo æquavit, quod ejusdem Dynasta Johannes Barresius ab officio defecerit. Alii cum Cluverio in eo olim *Nonymnam* stetisse credunt, de qua inferius.

NAUSTATHMUS Portus, Vindicaris Fazello hodie dictus. Loca enim describens post Elori fluminis fauces, ac Fundi Muscarum, & Porticelli stationes, salinasque Caudæ Lupi, & Ruvecti, hanc quandam efficere peninsulam ait: *ad cujus ostium Phœnicus portus est. Ptolemæo, Naustathmus Plinio, Vindicaris hodie; Macharensis proculdubio olim sinus, quem ejusdem nominis insula v. pass. circuitus progignit, quam illi ad austrum, africanque, ad tutelam natura objecit.* Advertit tamen Cluverius Ptolemæum Phœ-

nicum in tabula locasse prope Helorum opidum, & fluminis cognominis lævam ripam; Plinium verò *Naustathmum* inter Syracusas, & Helori ostium; hinc Phœnicum Ptolemæi, alium a Vindicaris, & Plinii stationem ad Fontes Albos juxta Cacyparis fauces statuendam judicat, uti supra adnotavi. Si verò subdit, *Plinium suspiceris ordinem locorum transposuisse, quum portus iste Naustathmus esset idem, qui nunc sub Pachyna dicitur vulgo Vindicaris, certe ipsum vocabulum Naustathmus non portum, sed stationem tantum navium significat*. Atenim ad Vindicarim parvus quidem portus, non statio aperitur. Est ad sinistram portus oram Emporium frumenti cum turri, de quibus suo loco.

NEA, Netum urbs, de qua mox dicam. Petrus Carrera *Neam* Diodoro memoratam Ducetii patriam in campum ab eo translatam aliam a Neto, & a Menis diversam adstruit; Nec Palicam inde vocatam, quam Ducepius idem condidit, ac quatuor idcirco diversas inducit urbes *Neam*, Netum, Menas, & Palicam. Sed ejus nutant conjecturæ; nec Diodori verbis firmanantur, quæ aut corrupta, aut nonnihil confusa putantur.

NEAPOLIS Veteris Syracusarum urbis pars, quæ ad agros, occasum versus, solemque occiduum æstivum illa vergebat; ita appellata, quod novissimè Tychæ, Acradinæ, & Ortygiæ adjecta fuerit, & mœnibus munita. *Quarta Urbs*, ait Cicero, in Verr. *quia postrema edificata est, Neapolis nominatur, quam ad summum theatrum est maximum, præterea duo templa sunt egregia Cereris alterum, alterum Liberæ, signumque Apollinis, qui Themenites vocatur, pulcherrimum & ma-*

maximum.. Theatri rudera, gradusque lapidei adhuc extant, sed fana prorsus interiere. Indicat Thucydides lib. 6. ædificationis tempus, Olympiadis nempe xci. annum ii. & causam: *Per eam hyemem*, inquit *Syracusani quoque murum ante urbem tota ea parte, qua spectat Epipolas, inclusa intra Themenite excitaverunt; ne si forte male pugnassent, qua parte infirmior erat urbs, circumvallari possent.* Apollinis signum Romam delatum, forte a M. Marcello, ex Svetonio discimus in Tiberio. Themenitis locus ignotus, quamvis veteris magnificentiæ vestigia per eandem urbis partem non pauca pedibus terantur.

NEETUM, *Netum*, vulgari nomine *Noto*, quod Sarracenicè ex Cascino *Eminens locus* significat, Urbs vetus, ac inter Siciliæ mediterraneas nulli secunda. *Nea*, uti innui, ac *Noa* juxta Cellarium, & si Borcharto credimus ex Phœnicia dialecto *Neve Eten*, arduo idest loco posita habitatio dicta, *Ingeniosa* titulo in Regiis libris decorata; a qua Vallis, ex tribus insulæ regionibus una, nomen habet; varios sortita est situs, hodieque ab anno mdcxciii. in leviter declivi planitie sedet. Ejus est mentio apud Diodorum lib. ii. & 23. Silium, Ptolemæum, Plinium, & Ciceronem, Siculisque civitatibus scriptores passim illam accensent, ante Ducetium, cujus esse patriam credunt. Stabat olim in molis vertice vi. circiter pass. n. levi ascensu dissitæ, uti Fazellus ait; ab secundo urbis situ; ubi pyramis, & veteris circumquaque ædificii monumenta spectantur. Ex hoc juxta eundem Fazellum Pirrum, aliosque Ducetius civis illam transtulit in collis plano jugo, ascensu difficilis, latera prærupta habentis, ac solo isthmo circumpositæ regioni ad-

juncti: Diodori verba, unde Fazellus, & alii id totum deducunt, hæc sunt lib. 11. *Ducetius Siculorum Princeps ex publico Siculorum arario magnis instructus opibus, Neas, quæ patria ejus erat, in campum transtulit, & juxta fanum Palicorum urbem insignem extruxit, quam ab dictis Diis Palicem nuncupavit.* Sedenim Cluverius eadem recitans, post illa Fazelli: *Sunt, qui paruum advertentes Neam Aleneum esse scripserunt.* Subdit: *Sane ignarus Netinæ urbis homo, si in campo eam quærere juberetur, ne ipsis quidem Netinis jurantibus hanc eam esse crediderit; adeo scilicet in rupe excelsa, ardua, & undequaque prærupta, ipso etiam Fazello teste, menia ejus sita sunt.* Mendosas hinc illas Diodori voces esse *Neas*, & corrigendas in *Menas* censet; uti superius retuli. Littara *De Rebus Netinis* Urbis topographiam exhibens, *Ducetio* patriæ transplantationem persuasisse, ait, loci naturam præruptis, & editis undique rupibus, altissimisque vallibus, unde dulcissimi fontes emanant, muniti. Quo novo delecto situ clariorem maris Jonii prospectum, & faciliorem ad oras maritimas descensum fuisse assecutum, ac tutiora insuper collis propugnacula, qui nisi ab isthmo [moles enim peninsulæ formam reddit] nulli tum fuerat pervius. *Hic igitur, jecit prima Netinæ urbis fundamenta Ducetius, ut qui Menas in edito loco struendas censuit, patriam in humili solo, & facile obsidionibus obnoxio non pateretur; sectis, quadratisque lapidibus eam præcinxit; quemadmodum vetustissima monumenta, & aliqua adhuc vestigia visuntur ab Isthmo ad carcerem veterem... Forentia negotia in ea urbis parte agitabantur, quæ hodie via plana*

plana nominatur, totaque fornicata deambulatur, ingentibus saxis fulta, & super præcipitem locum fundata. Patebat illic amplissimus circus, ubi theatra constructa, & gymnasia Philosophorum academię deservientia. Fazellum in rei testimonium, quædam literarum Græcarum fragmenta referre, subdit; Sed hæc Gymnasia ad corporum exercitationem instituta videntur evincere. Ad Christianorum tempestatem, & paullo ulterius locus ille fuit urbi præcipuus; nam vetustissimum templum Divo Joanni dictum habuit, in quo antiquæ religionis vestigium baptismalis fons videbatur. Adaucta est urbs subinde prosperiori fato, populo fecundior, & ad meridiem largiter protensa in cordis figuram, duobus collibus quasi humeris innititur; ubi verò veteris opidi limitem fixerant extremum, ibidem modo est urbis meditullium; longior quidem, quam latior; patet enim circuitu circiter MMD. passibus, non paucioribus M. in longitudinem producta, inexpugnabili quidem situ admirabilis, sic ab Aretio Syracusano commendatur; sic a Fazello pluribus in locis describitur, sic a Leandro Bononiensi collaudatur.... Huic naturali situs munimento addiderant veteres, & arces & mœnia, quæ paullo superius additis propugnaculis anno salutis MDXLII. fuerunt instaurata. Nostra enim ætate (idest MDXC.) mœnibus aliis, & publicis, privatisque ædificiis feliciter accrevit, adeo ut plures 3300. laribus habitet; & majora potest etiam sumere incrementa, si in reliqua molis parte, quæ ad occidentem, atque ad austrum vergit, ædificatur. Enumerat subinde sacras ædes, majorem Divi Nicolai vetustissimam pene in centro constitutam, a qua non longe Magistratus basilica, & Societatis Collegium surgebat, quod Littaræ ævo non dum erat fundatum; Christi Domini e Cru-

e Cruce pendentis, olim S. Mariæ Virginis a Castro appellatam, Jordani, Comitæ Rogerii filii opus cum superba æris campani mole, S. Michaelis paræcialem, Cisterciense S. Mariæ de Arcu Cœnobium ab Isimbardo Rogerii Nepote conditum, Minorum Conventualium Divi Antonii Patavini incolatu contra isthmum ad d. pass. S. Dominici ornatissimum, sæculo xiv. institutum, Eremitarum S. Augustini; Carmelitarum; ac denique Capuccinorum ad extremam orientalem oram, ubi Manfredi Alagonæ olim steterat arx, sua ætate translatum Conventum describit. Tum Sacrarum virginum cœnobia recenset, ac præ cæteris parvam S. Eliæ Ecclesiam celebrat exiguo sub loco quidem, sed immanibus quadratis saxi fundatam, quæ primis illis colonis, ut illinc Pachyni littora prospicerent, super impositis sine cemento molibus, veluti speculi fuit; concluditque narrationem Arcis munitissimæ ad isthmum descriptione, sub qua duplex urbis porta, ab Jordano memorato cum Divi Georgii æde dudum constructæ, cui Petrus Infans majorem adjecit turrin. Crevit post delineatam a Littara topographiam urbs Collegio Societatis, uti innui, & adjuncto Clericorum Seminario; Minimorum Paulentium ædibus; S. Philippi Nerii O-ratorio; Minorum de Reformatione, aliisque Sanctimonialium claustris a Rocco Pirro memoratis, ac paulo post, perpaucis prius de urbis progressu delibatis, fusiori calamo a me describendis.

Ex Siculis itaque Civitatibus *Netum* quum esset, aliquando in aliarum societate propriis sub legibus vixit; Ast ubi auctis Syracusanorum rebus, Siculum regnum passim deficere, & Ducetio mortuo Siculæ omnes urbes, Trinacia excepta, iisdem Syracusanis ad-hære-

hæc cepissent, *Netini* his sese addicere e re sua ducentes, Græcis legibus deinceps vivere. Romanis hinc cum Pēnis de Sicilia imperio primum decertantibus, sub Hierone Syracusarum Rege *Netum* erat; adeoque hujus potestati obnoxium remansit ex pacis conditionibus inter Hieronem, & Romanos initæ. Remiserunt ei, inquit Diodorus, uti Syracusas suo sub dominio possideret, & urbes illis subjectas: *Acras, Leontinos, Megarenses, Eloros, Netinos, Tauromenitanos*. Obsidente mox easdem Syracusas Marcello Consule, suppetias huic tribuere, uti Silius canit, & inter fœderatas demum Reipublicæ recenseri meruit. Cur *Tauromenitanis* Act: 5. in Verrem agebat Cicero, *frumentum, cur Netinis imperasti, quarum civitatum atraque fœderata est*. Et postea: *Hæc Netinorum fœderata civitas publicè dicit*. Tunc porro *Netinos* iura sua contra Verris avaritiam defendisse, idem Tullius prodit, ac nedum frumenta, sed & pecunias, quas Prætor ille extorquere nitebatur, invicto animo negasse. Quonam tempore sacra Christiana susceperint incertum; at si vera sunt, & legitima SS. Lucie Viduæ & Geminiani Mart: acta, Mendæ, quod erat *Netini* agri opidum, complures Martyres Christo Domino testimonium sub Diocletiano principe dedere, & Geminianus ipse cum aliis palmam est assecutus. Quæ satis arguunt, tunc *Netum* ejusque fines jam veræ Religionis nedum colla subdidisse, sed incrementi plurimum eam ibi dedisse, perque Ecclesiæ agrum abundè excultum segetes maturasse. Quid quod ad proximas *Neti* oras S. Hilarion Eremitarum pater appulsus, vitæ institutum in illis partibus, alibi ignotum, propagavit? Hinc circa *Netum* adhuc hodie præclara hæc

vigent solitarii cultus studia, & loca quamplurima videntur Monachorum secessui destinata. Sarracenis post aliquot sæcula Siciliam occupantibus, *Netum* illis ex deditione cessisse Littara & Pirrus tradunt, nusquam enim ob situs munitionem vi expugnatam urbem contendunt, *Notum* idcirco Barbaris dicta est, idest *Eminens*, obque ejus celebritatem una ex tribus Insulæ regionibus a *Neto* appellata. Perstitit sub Beneveri Syracusarum Principis dominio, quo, dum navali prælio cum Rogerio contendit, pereunte, uxore ejus cum liberis, & suæ gentis primoribus noctu Syracusis egressa *Netum*, veluti in tutiorem arcem confugit. Quumque sola hæc civitas reliquis jam vel vi captis, vel in fidem receptis, in Sicilia superesset, *Netinorum* præcipui, qui Christi fidem colebant, feminam hortantur, uti sibi ac suis provideret. Illa hinc omni destituta auxilio, in Africam ultro discessit, civesque missis ad Comitem Mylis agentem legatis, urbem dedidere. Gratulatus hic, quod bello, *Netina* arce accepta, finem imponeret, Jordanum filium eò destinavit, jussitque, uti validioribus propugnaculis, ad urbis verticem circa arcem excitatis, civium securitati provideret, & Christiana sacra instauraret. *Superest*, scribit Littara, *ad huc cum munitissima agerum, & turriam series, tam intra arcem, Divo Michaeli dicatum templum ingentibus lapidibus, & columnis mira arte erectum.* Rogerius ipse non diu post, Majorem ædem in urbe, & alteram in agro Lucie Vidue Romanæ excitavit, ubi illa condita dicebatur, quam tamen morte præventus imperfectam reliquit. Tancredus idcirco Syracusarum Comes Guilhelmo Comitis fratre prognatus inchoato operi manum

imponens ab Episcopo Syracusano illam dicendam, turavit, & S. Benedicti Monachis sub Gaufredo Pistaviensi attribuit, dote assignata, fundo scilicet amplissimo, & Sarracenico Vico *Rahalbare*, quod vetusto Mendę opidulo inædificatum evulgant: *Tancredus* hinc, ejusque filius *Gaufredus* Montis Caveosi Comes, ex Sylvestro de Marfico natus, & Rogerii Nepos *Netum* cum aliquot Siciliae opidis tenuit; quod natura, arte, & populi frequentia quum esset munitissimum, Guillelmus Rex, Majonis suasu per iniuriam sibi vindicavit; dum autem regni potens esset Fridericus I. *Isimbardus de Monregia Neti* Dominus evasit, qui anno mccxii. Cisterciense S. Marię de Arcu Monasterium cum uxore Cara a fundamentis erectum dote auxit pinguissima, & Nicolao viro Sanctissimo commisit.

A cæde Gallorum varia *Neti* fortuna fuit; Roberto enim Caroli Andegavensis filio Ugolini Callaris illius præfecti prodicione, sæculo xiv. incunte ad aliquot annos cessit. Ex Pirro *Manfredus Lancea* anno mcccxxii. *Neti* arce potiebatur. Verum in Friderici II. censu per id ferme tempus Russum Rubeum jura *Neti*, & Aidonis habere invenio. Idem porro Fridericus, qui aliquando sua præsentia *Netum* decoravit, ultimis tabulis *Guillelmum* filium Netinorum Ducem constituit; hic vero non diù post fatis cedens, *Joannem* fratrem Randatii Ducem suum reliquit hæredem, a cujus morte amplissimas dynastias filius *Fridericus* assecutus fato inmaturo decessit; ad Regium hinc *De-manium* rursus *Netum* devenit, perstititque, variis licet per Palicios, Claromontanos, & Rubeos exagitatum turbis. A Petro II. & Ludovico libertatibus, & exemptionibus donatum, mox Friderico III. civis sui *Joan-*

nis Landolinæ virtute, animique magnitudine, egregiam non semel navavit operam; Artali Alagonæ, qui Regias tuebatur partes, constanter adhæsit, ac sub Manfredi Alagonæ administratione diu fuit, ad Martini usque adventum, cui sese commendans, variis ab eo beneficiis & privilegiis condecorari meruit. Hinc ille anno mcccxcviii. publicis Regni Comitibus inibi celebratis, quod Syracusis in Concilio decreverat, uti inter Regias urbes computaretur, sanxit. Verum Alphonfus *Netino* Ducatu *Petrum Infantem* fratrem suum auctum voluit. Restitit aliquandiu populus, id contra jus actum asserens, sed æquis conditionibus res composita remansit. Dux *Netum* invisit, variis gratiis cumulavit, & turris Majoris, quam vulgus Magistram appellat, ad arcis tutelam author fuit; sed muralis tormenti ictu, quum apud Neapolim dimicans florenti ætate sublatus esset, rediit urbs nostra sub immediata Regum potestate. Sub idem tempus Nicolaus Specialis celebris *Netinus* civis Siciliam pro Alphonso summa integritate administrabat, cujus opera novis privilegiis urbs affecta, aut veterum confirmatione cumulata, non exigua gloria res suas auxit; nobiles hinc familiæ passim, ultra veteres, ad eandem accurrentes frequentissimam reddidere. Tradunt tunc actum de Episcopali sede *Neti* fundanda, atque ad id Eugenii IV. Rom. Pont. Diploma emanatum fuisse, quod effectu caruit. Alphonfus porro, uti eisdem gauderet *Netum* prærogativis, quibus præcipuæ civitates fruebantur, inter alia indulserat; Regiosque Infantes *Netini* Ducis titulo deinceps donandos constituit. Hunc sequutus Joannes Rex gladii potestatem illius Prætoribus, novasque a vectigalibus immunitates concessit.

Er-

Ferdinandus, quod multiplici eruditionis laude cives commendarentur, attendens, *Ingeniosissimæ* urbis titulum attribuit. Nec reliquos subinde Principes minori liberalitate *Netum* extulisse, ejusque felicitati prospexisse ambigendum: sed variis nihilominus subjectum cladibus, famis, pestis, & terræmotibus vel maxime, non levi jacturæ patuit, cum anno MDXLII, tum MDXCIII. qui præ cæteris infestissimus illi accidit; totū quippe ingenti ruina die XI. Januarii concussum est adeo, uti alibi novum moliendum reliqui cives, ac Regni Consulares, supremo Regis etiam decreto, cogitarent. Veteris hinc civitatis hodie nonnisi quassata mœnia, & propugnacula, portæ montanæ fornix, & turris Magistræ, de qua dixi, primæ substructiones supersunt; ex alijs urbanis, sacrisque ædibus scissi muri, acclinati parietes, fornices ruinosi, viæ ruderibus occupatæ, moles dirutæ inaccessæ, præruptæ, tristesque demum ruinæ videntur.

De novo deligendo situ variè disputatum ab anno enunciato elapsi sæculi xiii. ad mccciii. tandemque in feudo *Meri* (an sano consilio, hic non vacat discutere) opportuniori veluti loco, solum in parte superiori planum omnino, & æquum, leviter deinceps declivè, & ad meridiem pronum, ubi humiles aliquot casæ passim creverant, angusti lares, tuguria, & lignæ Ecclesiæ surgebant, recentis urbis jaciendis fundamentis decretum est; quod aere gauderet temperato, uti dictitabant, quod ventis afflaretur saluberrimis, aspectus jucundissimus esset; inde enim subjectum mare & agri amenissimi deliciæ patebant. Hic igitur a maritima ora pass. m. m. a *Neto* veteri v. m. ab Assinari fluminis ripis m. ad longitudinis gradum xxxviii. xl. rectis, amplisque viis *Netum* sedet,

ædificiis nobile, paucisque in Sicilia decedens. Est
 prima sane, quæ extenditur ab ortu ad occasum, la-
 xior via, post aliquot passus ingens ducit in forum,
 cujus australis lateris medium princeps templum Di-
 vo Nicolao sacrum tenet. Id adhuc imperfectum, Ec-
 clesiastico Canonico cætu ab anno mdcix. decoratur;
 Caroli Giavanti Buxelli Baronis opera, & Pauli V. de-
 creto. Sunt autem Alumni xiv. quibus iv. alios Roc-
 cus Pirrus suis sumptibus addidit, sub Præposito, ur-
 bis totius unico Parocho. Ibi S. Conradi Eremitæ cor-
 pus argenteis clausū thecis præcipuè colitur. Quod enim
 ad annos pene xl. *Netini* agri fuerit incola, & variis
 beneficiis cives devinxerit, Divus est tutelaris, & si
 Patroni titulum S. Nicolaus præferat. Contra mayo-
 rem Ecclesiam civilis consilii basilica respondet, ma-
 gnificè molienda, uti ejus produnt initia, substructiones
 scilicet, scalæ, aulæque inferiores. Ad sinistrum
 fori ejusdem latus insigne Monialium cénobium S. Sal-
 vatoris subrigitur, de quo inferius; reliquæ vero fori
 facies variis nobilium civium ædibus superbiunt. Eam-
 dem subinde procurrenti oram forum venale se offert
 ab austro ad aquilonem latè protensum, cui quatuor
 ample respondent viæ, omnes, æque splendidis proce-
 rum domibus, utrinque assurgentibus, spectatu dignæ;
 Has vero in fori centro magnificus e Ligustico mar-
 more fons statuis decorus excipit. Hinc juxta soli
 indolem opidum elevatur, excepitque superna ædifi-
 cia æqua planities, quam viæ amplæ, & rectæ ad re-
 ctos etiam angulos pene totam dividunt, forumque
 illius medium Christi Domini e Cruce pendentis Ec-
 clesia decorat, ob egregium, & multis prodigiis cla-
 rum ejusdem simulacrum frequentissima, & singulari
 cultu vicinis etiam populis celebris, De eo simulacro
 meminit Cajetanus & in S. Mariæ de Castro olim lo-
 catum

catum dicit. Collegium ibi Canonicum, Archidiaconus, & XII. sociis instructum Eleonora Ponsleonis Terzanæ Dynastæ conjuge stipem tribuente anno MDC. coauluit, & sacra incolis in eadem planitie habitantibus exhibentur. Sunt præterea per urbem reliquæ paræciæ tres S. Spiritus ad ortum, S. Michaelis ad occidentum, & S. Mariæ de Rotunda ad australem regionem decenter extructæ, quæ antiquis in veteri opido extantibus respondent.

Jam sacrae religiosæ ædes, quæ urbi haud exigui sunt ornamentum, hoc ordine dispositæ spectantur. Societatis Jesu Ecclesiæ, Collegii, adjunctique Clericorum Seminarii prospectus perpulchro concinno satis ordine inter utrumque forum ad septentriones obversus assurgens, primas obtinet. Carolo Giavanti Buxelli Domino, quem laudavi, anno MDCVI. Collegii fundatio adscribitur; Ephebeum XXIV. alendis alumnis deputatum elapsi sæculi medio Petrus Ragusia bonis suis attributis, instituit. Ecclesiam novissime Joseph Antonius Requesens Episcopus consecravit. S. Philippi Neri Oratorium ejusdem sæculi anno XIV. sub S. Catherinæ titulo, a Michaele de Agnossa, & Antonino de Castellis ortum recognoscit, situmque parumper elevatum supra forum venale ad aquilonem occupat; sub quo Clericorum infirmis ministrantium nuper erecta domus videtur, Rogerio, & Dominico Landolinis anno MDCCXLII. authoribus. Humiliori loco meridiem versus S. Mariæ de Arcu Cisterciense Monasterium inspectionem meretur, cum decentissima Ecclesia, in cujus Sacrario B. Nicolai primi Abbatis pene integrum colitur corpus. Illius author Isim bardus de Monregia; de quo Littara, Pirrus & Ego in Monastica Sicilia Historia. Deiparæ Annunciatæ templum
S. Do-

S. Dominici ascetis attributum fastigiato opere ad austrum in foro venali assurgit, cui cœnobium publicis ordinis studiis destinatum adhæret. Extabat sæculo xiv, virosque omni ætate protulit celeberrimos; Et in eadem regione paullo infra, fratrum S. Mariæ Montis Carmeli, strictioris nunc observantię, uti appellant, ædes conspiciuntur, cum adnexa Deiparę de Gratia Ecclesia. Hæ dudum ad Il. veteris *Neti* lapidem ante annum mccccxiii. sitę, intra mœnia subinde, ob Virginis ejusdem imaginem in pariete depictam celebres habebantur. Sed urbem adeunti ad ortum Minorum Conventualium se offert Conventus, cum area, & lapideo Immaculatę Dominae nostrę simulacro basi insidente, qui ædificiorum cultu antiquo minime decedit, amplo, & vetusto, *ubi Nobilissimus quisque*, inquit Littara, *sepeliendum se mandabat*. Pirrus, ipso S. Francisco in vivis agente, anno mcccxxv. fundatum dicit, & Divi Antonii de Padua incolatu clarum, ejusque opera ab eo situ, ubi primum confedit, in opportuniorem locum translatum.

Nobilitatur præterea planities circa occasum Minorũ de Observantia S. Mariæ de Jesu titulo, insigni Cœnobio, quod anno mcccci. originẽ agnoscit; Illius olim Bibliothecam tota Italia celeberrimam Pirrus deprędicat, & Virginis signum memorat pulcherrimum, quod extat. Ad ortum Minores Reformati degunt sæculo xvii. ineunte sub S. Antonini de Padua nomine instituti, quorum copiosę satis familiæ capaces sunt edes. In eadem plaga Minimorum Conventus, cujus initia in annum mæcxiii. apud S. Marię de Auxilio Ecclesiam rejecit Pirrus, & transitum ad S. Bartholomęi Apost: templum in xvii. Hodie verò eodem gloriatur titulo, decenterque incolitur. In foro contra SS. Crucifixi Basilicam Fratres Hof-

Hospitalarii S. Martini nomine domum habent, ubi consueta pietatis officia infirmis præstant. Memorat Pirrus Domum hospitalem antiquissimam tempore B. Conradi, sub S. Martini titulo, subindeque S. Maria de Rito, sub protectione Senatus Netini. Sed eam S. Martini Ecclesiam anno MDLXXVII. Carmelitæ habuerunt; hodie idcirco in hac, sub S. Joannis de Deo institutis, uti dixi, pio operi fit satis. Divi Augustini regulam profitentes erant olim Eremitæ, qui anno MDCLXXX. inferiorem locum reliquere, & in collis vertice B. Virginis de Antro ædem frequentarunt. Nunc in nova urbe locum non habent. Theutonicorum denique Militum Hospitium sub Præceptore Sacræ Mansionis Panormi eodem Pirro teste extabat.

Pro sequiori sexu Constantia Regina Petri II. Uxor S. Mariæ Monasterium olim instituit, & alteri Syracusano, quod vulgo *de Monacabus* appellabant, unitum voluit. At ubi id fuerit, ac quidnam illi acciderit, Pirrus se nescire profitetur. Sub vocabulo S. Catharinæ aliud, ob loci angustias anno MCCCC. S. Salvatoris ædiculam sibi delegit, ac nomen sumpsit, inde in celeberrimum evasit; Nobilitate enim, vetustate, & opibus ceteris præstans, locum hodie occupat principem in majori nempe foro, fulgetque conspicuum ædificiorum amplitudine, ac alumnarum ex primaria ingenua gente numero, sub S. Benedicti institutis. Auxit fortunis suis Violanta Caramanna anno MCCCCXIX. Ejusdem regulæ & S. Clare cultui ad fori angulum orientale, e conspectu S. Salvatoris, addictæ Moniales in sacris vivunt claustris, omnimodam quoque elegantiam præferentibus. Illorum author incertus; sed Ferdinandi Catholici ævo extabant, hic enim largis ele-

eleemosynis, uti fabricę repararentur, juvit, & annua pensione donavit mccccxiii. Vetus templum sacravit Jacobus Humana Scutarensis Episcopus; Antonio Casuso Inspicęfundi Domino curante, cujus filia Albira ibidem Antistes, largo sumptu anno mdxiii. ædificia promovit. Hodiernam Ecclesiã vero nobili schemate constructam Joseph Antonius Requesens Dięcefinus Pręsul novissimę dedicavit. A tergo Majoris Basilicę recta protenditur via per ortum, & occidentem, unde acclivitas incipit, totum dividens opidum. Ad hujus vię angulum Montis Virginis Monasterium. S. Bernardi nomine insignitam Ecclesiã habens, ac ejusdem regulę adstrictas Sacras Virgines claudens asurgit, Eleonorę Zarbę Xuthini, & Tripis Domine opibus ex testamento relictis anno mdcxviii. constructum; cui aliud in S. Agathę honorem Benedictini Ordinis videtur adnexum, superne tamen regioni, orientem versus respondens, a Petro Ragusa Pręposito, & Parocho anno mdcxlii. fundatum. Utrumque decentis formę edificiis instruitur, & perfectioris vitę studiis commendatur. Deiparę Aununciatę sacrum, sub Abbatę novę nomenclatura, quintum, ad extremam planitiei oram circa ortum, Monasterium sedet, quod anno mdxviii. suis opibus Joannes, & Bernardus fratres Urši erigendum curarunt sub S. Benedicti ordine. Sextum Divę Marię de Angelis in S. Thomę Apostoli templo, Minorum regulam profitentes, Virgines sine dote ingressę ex Pirro, colunt, quod in arca ejusdem planitiei congruis etiam edificiis instructum Franciscus Landolina & Rao novissime provenibus liberaliter auxit. Ad puellas pauperes parentibus orbatas educandas, pluresque earum singulis annis ho-

honestis viris locandas Parthenon confurgit eadem in regione, ubi hæc æqua primum extenditur. Id bonis sæpius laudati Caroli Giavanti anno MDXX. juxta Majus Templum in veteri *Neto* stabat, aliorumque nobilium legatis subinde crevit. Vivunt illæ sub Magistris ad S. Catherinæ Senensis præscripta, servatque Ecclesia S. Theodori Mart. titulum. S. Joseph denique Domus lapsis feminis ad bonam frugem deducendis, collatis civium eleemosynis constructa, ad imas opidi australes radices locatur. Extat Mons Pietatis pro alendis pauperibus, ac dotandis Virginibus dives, aliisque religiosis operibus addictus. Extra opidum ad cc. circiter passus circa ortum, Minores Capuccini decens cœnobium inhabitant. De antiquo hæc *Petrus Capuccini anno MDLIII. apud Netinos sibi sedem delegerunt in S. Mariæ a Pietate templo; sed catigrauitate, & noxiis subjacentis annis vaporibus mutatis domiciliis, eo loco sunt recepti, ubi Manfredi Alagonæ castrum jam vacuum squallebat, qui fuit annus MDLXXXIV.*

Filiales intra urbis septa Ecclesiæ, speciali nota dignæ sunt, S. Antonii Abbatis, ubi B. Aretii Mar. exuvie conduntur; S. Catherinæ V. M. in urbe pene media; S. Andreæ Apost. S. Petri Rosarum; & S. Eligii Epist. in suprema regione; Animarum purgantium; & S. Petri Mar. in inferiori, quas omnes ferme Laicorum sodalitates religiosè frequentant, Præest his, & Clero simul moderatur Syracusani Episcopi Vicarius, ad quem etiam in proximis opidis Abula, Xuthino, Cassaro, Palatiolo, Ferula, Buxemio, Rosolino, Balneis, & Inspecundo aliqua juris dicendi facultas spectat, veluti in *Netinæ* urbis comarchia conclusis.

T. P. P. II.

R

Hic nam omiserim: Eugenium IV. Episcopali honore, quod innui, *Netinam* Ecclesiam condecorandam anno mccccxxxiii. censuisse, mox id ipsum Nicolaum V. anno ejusdem sæculi l. confirmasse. Hinc Alphonsus Rex, agente Raynaldo Sortino urbis legato, Abbatiae de Arcu proventus, aliusque fundos pro Ecclesiae dote anno sequenti designavit. Sed enim, quamvis Callistus III. post biennium omnia hæc ratha habuerit, effectu nihilominus vacua, Syracusanis acriter repugnantibus, quod ad illorum Cantorem *Netina Prebenda* spectaret, remanserunt. Longe majori amplitudine patet porro civilis politiae regimen. *Netinus* enim Regius procurator vulgo *Secretus* in Motycensi etiam Comitatu ac finitimis jus dicit; Magistratus, qui Cūratoribus iv. & Syndico constat ex primaria nobilitate, quo ad publicæ salutis munia ad Platiam & Ragusam usque, regioni præficitur, & belli urgente periculo indigenam ejusdem Comitatus militiam, & circumstantium opidorum habet conceditam; in publicis demum Comitibus loco xi. votum profert. Criminum Quæstor, & Patricius Juris Consultor habent sibi adfidentes, gaudet ille jure gladii, hic civiles, ruralesque causas cognoscit. Patricius Bajulo successit; hujus munus enim Martinus Rex anno mcccxcii. ne civibus de se meritis oneri esset, antiquandum jussit.

Agri, camporumque ditissimum præ cæteris Siciliae opidis est *Netum*; feuda quippe lxxviii. late patentia, fundosque xxii. suo territorio claudit, quod pass. m. lxx. per gyrum se explicat. Littoralis ejus ora xxx. & amplius pass. m. describitur, in qua Cætariae ex præcipuis ad ortum tres; sinus, seu Portus Vin-

Vindicaris olim *Nauslatbmus* cum emporio, & castello; Pachynus cum arce, & Odyfseus, *Marsa* hodie, de quibus loquimur singillatim propriis in locis; alięque minoris notę stationes videntur. Terrę frugum omnium feracissimę, ac pabuli divites, aquis copiosissimis ubique irrigantur, quę in perennes fluvios *Elorum*, *Aspnarum*, & *Orincum* agro *Netino* conclusos se exonerant. Lini abundantia idcirco, Cannabi, Olei, Vini, & Casei copia, vicinis, exterisque necessaria sufficiunt; fructibus varii generis, sed siliquis præcæteris undique consitę, amenissimę habentur; saltibus, nemoribusque largam suppeditant venationem, armenta, gregesque nutriunt. Celebriores inter fontes sunt *Bubynus* prope littus purgandi alvei virtute præditus; *Muxia* morbis cutaneis curandis aptissimus, & *Bumbellus*, ubi belzuartici lapilli generantur. Potissimum eidem ruri decus conciliant, nedum nobilium villę satis excultę, ac pomaria, sed insignes Eremitarum domus, quas inter hodie primas habet S. Marię de Scala pass. m. vii. circa occidentem ab urbe, nostro hoc sæculo Hieronymi Tertii opera, ædificiis nobilis, & templo elegantissimo splendens, Carmelitis arctioris observantię alumni ad professionem excipiendis addicta, unde ejusdem instituti *Provincia* appellatur. S. Conradi extra muros, ad m. lapidem circa septentriones, loco ameniori in colle sita hodie; cujus sub Jesus, & Marię titulo elegans est Ecclesia. Huic vetustissima in valle horrida Eremus adjungitur cum crypta ejusdem S. Conradi incolatu & prodigiis celeberrima. S. Joannis de Lardia tertia, ubi complures etiam solitariae vitę studiis intendunt, atque aquilonem versus assurgit. S. Calogeri, & huic

adnexa S. Mariæ de Victoria, quæ circa occasum æstivum sedet. S. Mariæ, sub nomine *Maritima* juxta littus, cujus originem nautis quibusdam Anglis ibi naufragium passis adscribunt. Denique S. Maria de Pietate veteris *Neti* ruinis inædificata post mdcxiii. ubi S. Petri Mar. ædes stabat. Lares *Neti* sub Carolo V. Fazellus 1818. recensuit. Sed irrepsisse in notas errorem bene suspicor; aliquot enim elapsis annis mdcxv. lares 3166. incolæ 13236. sunt computati. Circa sequentis sæculi medium foci 2977. capita 9884. in Regiis libris, sed ex Pirro 3046. 14416. Anno decurrentis sæculi xiii. lares 1958. cives 7464; novissime 10202. censi sunt.

Martyres lxxv. in Menda opidulo sub Diocletiano coronati *Netini* passim creduntur, aut ex ejus finibus oriundi. Cetero inter illustres *Neti* viros jure S. Conradum veluti agmen ducere cives gloriantur; Sanctus enim Anachoreta, quamvis Placentiam habuerit patriam, ad *Neti* partes aliquando delatus, ejus in agro ad plures annos delituit, atque anno mccccli. in Domino obdormiens, urbis præcipuus tularis adoptari meruit. Illum prævit Beatus Guillelmus, qui *Netino* in solo natus ex nobili Bucceria gente, Fridericum II. cujus erat familiaris a furepti apro inter venandum appetitum egregiè juvit; ingenti hinc plaga affectus, ubi Rex acceptum beneficium rependere munifice cogitaret, non aliud ille quàm domunculas prope Crucifixi ædem, Sarracenicæ arcis reliquias postulavit, quo se recipiens inculpatam vitam exegit, ibique, uti ferunt, S. Conradum hospitio excepit. Siclim inde profectus in vili cellula ignotus diù latuit, donec innumeris clarus prodigiis animam Cælo redderet. B. Nicolaus Cisterciensis Monasterii de Arcu primus Abbas Northmannorum ævo vixit, optimique

que pastoris opinione suos rexit. Ejus exuviae thecīs inclusae argenteis apud *Netinos* honori sunt. Antonius Tuantī a Mauris pro Christi fide combustus memoratur Cajetano in Siculo Martyrologio ad diem XIII. Januarii. B. Joannes Falcus Ordinis Prædicatorum diu Catanæ in S. Mariæ Grandis cœnobio, ubi professionem emiserat, vixit. Abſtinentia, humilitate, & contemplationis studio clarus ibidem defunctus, anno MDVII. prodigiis variis etiam post mortem innotuit. Bernardinus ex Minoribus Observantibus vitæ integritate, & animarum zelo innotuit, ac plurima loco & tempore remota prædixit. Claruit circa sæculi xv. exitum. Antonius ejusdem ordinis apud *Netinos* celebratur, qui puteum in agro Busulumone aperuit aquas hodie salutare emittentem. Conradus in S. Joannis de Lardia perfectissimus solitarius. Ludovicus a Domnis Capuccinus Siculam suorum provinciam ad plures annos sanctè administravit, a munere autem vacans terram ligone exercebat, ac vilissima quæque domus munia obibat; humilis, integer, sibi que austerus vixit, annoque MDLIV, Syracusis decessit. Brandanus Teranova Sacerdos in sacris locis per Siciliam, & Italiam visitandis integerrimam traduxit vitam, postque plurima Dei & pauperum obsequia in Montabbodo Senogaliensis Diœcesis opido piissime MDLVIII. obdormiit, magno ibi funere elatus. De Joanne Maria Minnito, & Hieronymo Isveglia inferius. Complures in *Netinis* Anachoresibus vitæ perfectione præcipuos vixisse palam est cunctis, & si alibi ex iis nonnulli ortum habuerint, quorum idcirco nomina tantum dabo. Conradus a *Neto*, Didacus Cannata, Petrus Gazzetti, Alphius a Melilli, Joannes Baptista a Mediolano, Joseph

seph Cicamus Hispanus: Ab his instituti discipuli pene innumeri leguntur, qui loca illa virtutibus illustrarunt, & Siciliam universam fama sanctitatis compleverunt. Novissimè piè, uti vixerat, decessit Hieronymus Tertius Netinus, qui primum Eremitæ S. Mariæ de Scala incola, populo & principibus viris ob vitæ innocentiam summè acceptus, subinde ad Carmelitas transiit, quos, ad firmandas in eodem de Scala solitario loco, ab se ædificiis reparato, sedes, traduxit. Celebrat Pirrus Mariam Carambola tertii Ordinis S. Dominici vitæ austeritate, puritatis amore, aliisque virtutibus insignem, & Thomasiæ Capella æque virtutibus, ac sanguine nobilem, cujus cadaver adhuc integrum in S. Claræ Monasterio ab anno mccccxxxiii. perdurare affirmat.

Præsules, Abbates, aliisque muniis, & dignitatibus insignes claruere: Matthæus Corfale ordinis Minorum eximius Theologus, suo dum præellet *Netino* Monasterio, cum Guidone de Sancta Catanense, Orator ad Benedictum xii. anno mccclviii. Ludovici Regis nomine destinatus, ut hunc in Siciliæ jam inita post patris mortem possessione Pontifex confirmaret. Benedictus de Aquila sub Martino Cisterciensis de Arcu Cenobii Abbas. Raynaldus Montorus, & Landoлина Ord. S. Dominici S. T. M. Hereticæ pravitatis in Sicilia Quæstor; primus SS. *Cruciatae* generalis Commissarius ab Alexandro VI. designatus. Episcopus Cepalædensis obiit, dum in Hispaniis pro Sicilia Legatum ageret anno mxxi. Scripsit de Naturalibus Reductionibus. Antonius Corfettus ob præclara in lucem edita opera Doctoris Excellentissimi titulo donatus, Melitenensis Episcopus, Romæ ad majora promovendus veneno

neno sublatuſ m̄m̄. Jacobuſ Humana Episcopuſ Scutarenſiſ S. Spirituſ Calatanixettæ Abbaſ; dum pro Episcopuſ Syracuſano Dieceſim luſtraret Calata Jeroni m̄cxvii. deceſſit. Nicolauſ de Caſtellis Prior S. Mariæ de Burgitabuſ, Abbaſ S. Mariæ Montis Majoriſ clariſſimè m̄dxiv. Philippuſ de Barberiſ genere nobiliſ, ex Prædicatoruſ familia de Rebuſ Fidei m̄ccccxxxi. in Sicilia Quæſitor, Joanneſ de Auſiſſa Abbaſ S. Philippi de Grandiſ, & S. Mariæ de Roccadia, Romano Pontifici a Secretiſ, de quo inferiuſ. Joſeph de Bonafia ex Minoribuſ Conventualiſibuſ Sicularuſ ampliſſimuſ ornamentuſ a Pirro appellatuſ, Siculam, & Apuliam ſuoruſ provinciã rexit, Aſſiſi & Neapoliſ Rector fulſit, ad Pium V. Ordiniſ Legatuſ, oblatuſ inſulas reſuſavit, deſecit Leontiniſ m̄dlxxv. egregiuſ Eccleſiaſteſ & Theologuſ. Clemenuſ de Laurentio, & Macca, vir toto orbe doctrina & prudentia illuſtriſſimuſ, eleganuſ Concionator, ſui ordinis Capuccinoruſ in Romana curia primum Procurator, indeque Generaliſ Miniſter, Paulo V. & Urbano VIII. acceptuſ, Syracuſiſ m̄dcxxx. mortaliſ eſſe deſiit. Joanneſ Maria Minniti ejuſdem inſtituti, variis muniſiſ claruſ, vitæ autem aſteritate admirabiliſ, totiuſ Ordiniſ poſt Clementem regimen naſtuſ, eo ad ſeptemniũ adminiſtrato, Neapoliſ innocentis vitæ opinione. m̄ccxxxi. in Domino obdormiit. Cujuſ cor in patriam ſuam tranſmiſſuſ eſt. Conraduſ N. Syracuſanuſ delectuſ pontifex, morte præreptuſ dignitatẽ non obtinuit; ejuſ meminit Cæſar Cajetanuſ in Catal. Epif. Syrac. Octaviuſ Corſettuſ Philoſophuſ, & Juris perituſ inter eximiouſ reſenſenduſ; litium oſor acerrimuſ, & juſti tiæ cultor egregiuſ, M. R. C. togam, altè de Diviniſ ſeu-

sentiens, sponte deposuit. Scripsit *Consilia Feudalia*, & *Questiones Forenses*, obiit MDLXXXVII. Hujus filius Petrus Corfettus Supremi Consilii in Hispania Regens, Consistorii, Regii Patrimonii, & M. R. C. Præses, tandemque Episcopus Cephalædensis multa edidit, sed præ aliis celebratur ejus *Idea Episcoporum*. Jacobus Corfettus Octavio etiam progenitus secundum Judex, inde M. R. C. Fisci Patronus, Juris peritia, & integritate celeberrimus. Hos jure *Netini* suis accensent. Roccus Pirrus S. Maria de Ambula Abbas, de quo suo loco, Carolus Impellizeri sanguine illustrissimus Philippo IV. primum a Sacello, mox Mazaræ Episcopus MDCLIV. vita excessit. Simon Impellizeri inter Regii etiam Sacelli alumnos adscriptus, hinc S. Lucie Abbas & Siciliæ Major Capellanus, moribus & scientia illustris; floruit MDCCI. Apud Pirrum, & Littaram complures alii ex nomine laudantur Claustrales, qui supremis in Sicilia sui ordinis præfecturis decorati patriam nobilitarunt; consulendi hinc authores illi, dum alios recensere sæculi gradibus illustres aggredior. Præ cæteris vero Nicolaum Specialem summo loco natum ad difficillima quæque obeunda aptissimum, belli, ac pacis artibus imbutum. Fulsit Siciliæ Prorex sub Alphonso, cui acceptissimus evasit, cujusque Legatus fuit. Mortale exiit *Neti* MCCCXLIV. in S. Francisci æde tumulatus. Hunc Siculæ Historiæ authorē perperam credidit Pirrus, quum alius ab illo fuerit, uti dicemus. Joannes Landolina Siculis in annalibus sæpissime laudatus ob egregiam Friderico Regi præstitam operam. Vir fuit ingentis animi, variisque militiæ honoribus affectus; periit in insidiis ab hoste interceptus MCCCLVIII. Joannes Capellus sub Friderico II. armis, & consilio

rus, quem magnis extollit laudibus Littara. Nicolaus Specialis alter, sed vetustior Prorege Nicolao, ejusdem gentis, Friderici II. ad Pontificem Legatus, Siculę Historię Scriptor. Marcellus Pipi genere nobilis strenuus sub Alphonso Rege Miles & Dux, de quo idem Littara. Petrus Specialis Nicolai Proregis filius Alcamı, Castellucci & Calatafimis Dominus, a Regiis Rationibus Magister. Ioannes Mattheus alter ejusdem Nicolai filius, Sicilię Quęstor. Antonius Carusius Ispicęfundi Dynasta, ab Regio ærario integerrimus Minister. Antonius Caramanna Regii in Sicilia Patrimonii Conservator, patrum S. Salvatoris Monialium Cęnobium cum uxore hæredem dixit mccccxxxix. Raynaldus Sortinus ad Alphonsum Regem, & Eugenium IV. Orator, de quo supra, de Episcopali throno in patria erigendo egit, & ad votum Pontificias, Regiasque literas obtinuit. Hos omnes, aliosque plurimis commendat laudibus Littara. Hieronymus Isveglia Matthesis scientia apprime imbutus, atque in jure consultissimus M. R. C. Judex, ac Regii Patrimonii Fiscı Patronus, moribus autem, christianisque virtutibus, necnon Divinis charismatibus adeo illustris, uti sæculi miraculum diceretur. Desit Panormi vivere mdcix. Ejus vitam scripsit Petrus Tognoletus. Dominicus Landolina ingenii felicitàte paucis secundus, emensis in foro variis dignitatum gradibus, ad Regentis munus in Siculi Regis nostri aula evocatus, eam provinciam hodie Neapoli egregie illustrat, & S. Donati Ducis titulo gaudet.

Scriptores *Netinos* atque a scientiis commendatos enumerant Littara, Pirrus, & Mongitore, ex quibus breviter hic præcipuos recensco. F. Joannes Ricca S. T. M. Minorita, scripsit de Penitentia, uti An-

gelus in Summa testatur. Floruit sub Martino Rege anno mcccxcvi. Nicolaus Specialis ab anno mcccxxxii. post Gallorum expulsionem ad mcccxxxviii. Siculam edidit historiam, quam Petrus de Marca publici juris fecit. Idem Friderici II. ad Benedictum XII. Legatus inclaruit, uti ipse testatur. Meminit Ænæi etiam incendii mcccxxxix, quod suis vidisse oculis affirmat. Pirrus memoriæ lapsu ad mccccxlv suos produxisse annales Nicolaum tradit, & cum altero Siciliae sub Alphonso, Prorege confundit, quod paullo ante adnotavi. Joannes Tamagninus Medicus & Astrologus clarissimus ob varia ab eo prædicta, ac miragesta, ob perspicuam, quam habebat de Astrorum influenza cognitionem a Littara commendatus. Decessit mccccxi. in cujus sepulchro egregium apud S. Nicolai princeps templum epigramma legit Pirrus, quod integrum refert. Joannes Aurispa vir omni scientiarum genere eruditus, Rhetor luculentus, & Poeta in Italia laureatus, Nicolao V. Rom. Pont. a Secretis, S. Philippi de Grandis primum Abbas, hinc S. Mariæ de Roccadia. Vivebat anno mccccxvii. Illum laudant Valla, Æneas Pius, Leander, Scanellus, Bergomensis & Siculi omnes, Panormita, Fazellus, Pirrus, Littara, Mongitore. Extant illius Epigrammata, Epistolarum opus, & Hierocli liber latinitate donatus. Littara circa eius obitum fallitur, quem in annum mccccxvi. male rejecit, uti Pirrus advertit. Antonius Cassarinus, aliis Gasparinus Orator egregius, Panormi primum publico stipendio, mox Constantinopoli Rethoricam docuit; Græcis enim & Latinis literis apprime instructus inter præclaros sui ævi viros excellentissimus est habitus; Papiæ mox, Mediolani, ac tandem Januæ complures erudit, ubi anno mccccxlv. civibus dis-

fiden-

sidentibus, quum in ejus ædes irrumpere nonnulli tentarent, ipseque effugium per fenestram moliretur, ingenti in terram lapsu concidens, continuo expiravit. Vertit in Romanum sermonem Platonis libros de Republica, quod opus Alphonso Regi nuncupavit, pleraque alia ex Plutarcho & eodem Platone latina fecit. Scripsit Epistolarum libros iv. Orationes duas, alteram ad Philippū Mediolani Ducem, alteram ad Januensem Senatum. Laudatur passim. Joannes Mancusius, Medicus, & Poeta anno mccccxlv. in Italia illustis evasit; nam Senis *Angelinum* Poema amatorium ingenti plausu cecinit, Leandro Aretino maxime probatum, aliaque ingeniosissimi vatis testimonia edidit. Paulus Mazonus U. J. præstantissimus Doctor, scripsit *de Feudis Consilium*, quod Joannes Anton: Cunnætius laudat. Floruit Guillelmi Perni Syracusani Juris consulti eximii ævo, eique commendatus vixit. Nicolaus Datus celeberrimus tota Sicilia Medicus, Philosophus, & Mathematicus, a Lucio Marineo egregiè laudatus, in ferendis de quovis morbo præsagiis mirus effulsit. Raynaldus Montorus, & Landolina, Antonius Corfettus, & Jacobus Humana Episcopi, de quibus supra, a Mongitore merito ob edita opera in Bibliotheca relati sæculo xv. floruerunt. De Antonii Corfetti Nepotibus supra etiam. Joannes Antonius Provincia Historicus, & Geographus nulli ætate sua secundus, a summo Pontifice in Hiberniam Legatus mittitur, deque insulæ hujus situ, & gentis moribus librum scripsit, Ferdinando Cuxæ Proregi dicatum. Andreas Barbatias de Bartholomæo inter celeberrimos Juris Conf: sub nomine *Andree Siculi* venit; *Neri* quidem natus, sed Messanensi civitate, ob facultatis politicæ eruditionem donatus; plura

scripsit, quæ manibus legalis scientiæ candidatorum teruntur. Ejus meminit Nicolaus Tedeschi, suumque contrerraneum appellat. Joannes Lucas Barberius generis nobilitate clarus, Regius Consiliarius, jurisque consultissimus; publica Siciliæ Regni Tabularia, quæ ipsi patebant, omnia revolvit, atque ex iis *Cappibrevia* congeffit, Vallis Neti scilicet, Demanæ, & Mazaræ, nec non Ecclesiastica, ubi omnia recenset Baronum feuda, eorumque possessores, ac *titulos*, uti ajunt, expendit; tum Abbantias, aliasque Prælaturas ad Regiam nominationem spectantes, earumque jura improbo sane labore, atque industria promit. Ejus meminere Lucius Marineus, Pirijs, alique. Antonius Vinutus de Agricultura opus concinnavit, atque de S. Conradi vita. Petrus Pipi Bonfalæ feudi dominus, Poeta fuit clarissimus, scripsitque *de Peste*, ac *de Ænæ incendio*, quod Bellum appellat Divinum. Joannes Datus agri Frigintini dynasta, antiquitatis studiosissimus a Fazello appellatus, in omnium temporum, regionumque historia versatus, de Gestis Maniacis uberrime disseruit. Sebastianus Isvegla, seu Vella, Juris Consultus, Blaschi Lanceæ indicio, omnium, quæ ad Feudales pertinent causas, peritissimus. Scripsit Consilia plurima, vixitque medio xvi. seculo. Joannes Profectus Medicus, & Poeta inter celebres adscriptus, diu Neapoli Philosophiam, & Medicinam docuit, & Paulo III. cujus servandæ saluti adlectus fuit, opera sua, *Cantica* scilicet *de Verbo Dei*, & *Symposium de Vinis* dicavit. Sigysmundus Cappelus Bonfaluræ Dominus generis nobilitate, & literarum gloria clarus, Musis acceptus, sub Ferdinando & Carolo Regibus floruit, de quo Littara. Scripsit, Carmina elegantia, & venustate præcipua, veterum elegis

gis comparanda - Joseph Scala Naturalis scientiæ & Medicæ præsertim facultatis callentissimus, Græcisque literis apprimè instructus, in matura sublatus est morte anno ætatis xxv. a Christo nato MDLVI. scripsit de *Dialectica ac de Arte Medendi*. Joseph Scala posthumus, patre haud inferior, Mathesim, Medicinam, & Philosophiam eximiè coluit, magnaue ex parte absque Magistro didicit, *Ephemerides* composuit, & in *Maginum Apologiam*. Obiit præproprio etiam fato MDLXXXV. - Michael Cassarinus *De verbo Dei* opus concinnavit mira subtilitate, ac facundia; fuit enim Theologiæ rerumque sacrarum peritissimus, adeo promptæ memoriæ, ut quidquid legeret, mente retineret. Decessit nonagenarius MDLXXXI. - Joannes Baptista Lartius humanis facultatibus, Philosophia, Medicina, & Jurisprudentia excultus, omnique eruditione solidaque doctrina imbutus; claruit anno MDC. quo edidit de *Perfectionibus Humanae mentis* librum Simoni de Aragonia Cardinali dicatum. Archangelus Messana ex Minoribus de Observantia virtute, & doctrina conspicuus, de quo Pirrus, & Uvadingus. Hercules Pippi nulli in Mathesis scientia secundus, uti Littara testatur. Jacobus Ribaldus Episcopi Dalmatici vices Syracusis gessit. de *Vita, & Gestis S. Conradi* opus vulgavit. Hieronymus Puglisis de vita ejusdem Sancti, & de Judicio Universali Etrusco carmine scripsit. Vincentius Littara S. T. & J. U. Magister honesto loco natus, acre ingenium scientiis sacris, prophanisque addixit, in quibus mire excelluit. Viris Principibus ob morum elegantiam, & eruditionem acceptus, diù Panormi vixit, tandemque Agrigentum ab Episcopo Horosco accitus, uti juventuti præluceret, ibi mortale

tale exiit anno mdciii. Edidit complura opuscula ad Grammaticam spectantia, de *Rebus Netinis* librum, & de S. Conradi vita, Poema *Conradiads* appellatum, reliquit mstam *Historiam Ennensem, de Aquila Punormitana*, & de *Primatu ejusdem Ecclesie*, aliaque innumera, quæ Mongitorius commendat. Roccus Pirrus Littaræ discipulus inter doctissimos estulit viros, variisque dignitatibus, & muniis decoratus exitit. Regius enim Philippi IV. Capellanus, Abbas S. Mariæ de Ambula, S. Petri de Palatio Canonicus, demumque ut in Episcopum eligeretur sæpius oblati. De Sacra Sicilia Historia meritiſſimus in mortale sibi nomen peperit. Corpus deposuit septuagenario major mdc. Typis tradidit *Chronologiam Regum Siciliae, & Siciliam Sacram, sive Ecclesiarum Nutritiam* libris iv. comprehensas. Quam adhuc anni xv. esset. *Synonymorum* edidit opusculum. De eo innumeri agunt. Marianus de Laurentio Canonicus Netinus plures de *Rebus Muscis* tractatus in lucem emisit. Clemens Netinus, & Joannes Maria ordinis Capuccinorum Generales Ministri, ob vulgata opuscula Mongitori in Bibliot. memorantur. Idem laudat Bonaventuram Conochiellam Ord. Minimorum, Josephum Landolinam Societ. Jesu, Vincentium Paganum, Antonium Mazzone, & Raymundum Bonfilium ex Prædicatoribus eximios Ecclesiastes, vulgatis operibus illustres; Marianum quoque Accardum Juriscons. eximium, & humanioribus scientis præditum, Raynaldum de Amico Musices peritum, Vincentium Ricciarellum poetica eruditione clarum, aliosque celebrat. Vincentius vero Littara longe plures commendat doctrina egregios, quos novit, apud eundem videndos. Nostro hoc sæculo Franciscus Landolina & Rizzari vir ab omnigena

na eruditione clarus, ac poeticis studiis adiectissimus, sed moribus vel maxime incorruptis floruit. Catanae, ubi ab ipsa juventute cum matre se contulerat, immortalis nominis fama relicta, anno mccccxiv. ætatis xxxi. decessit. Edidit complura Italica dramata, aliasque elucubrations mltas reliquit; Orlandus Sorotinus Bosulumuni Dynasta tanta memoriæ felicitate, ingenii acumine, & sublimitate valuit, adeo humanis literis, Poesi præsertim, Divinis, & Philosophicis scientiis excelluit, uti passim naturæ miraculum appellaretur; de implexis rebus, ac cujusque scientiæ ambagibus interrogatus abunde satisfaciebat, Etrusco, & latino metro multa extempore dictabat prælo dignissima. Obiit quadragenarius, ultimus gentis suæ anno mcccx. Literarios illius labores frater germanus Societ. Jesu, Panormum, ut ederentur, secum detulit, cujus morte periire. Franciscus Landolina, & Rao Sacerdos genere illustrissimus, virtute nobilior, ingenio, & facundia promptus, memoria felix, moribus incorruptus, humanis, sed mathematicis præsertim. Divinisque scientiis abunde imbutus, suis, exterisque charus, lxxvii. ætatis in patria obiit mcccclvi. Plura scripsit, quæ ante mortem vir humilitate prætans igni tradidit; supresso nomine *Synodum Syracusanam* sub Thoma Marino celebratam edidit, *Geographiam* ad puerorum captum accommodatam, *Dici divisionem perpetuam*, & alia edidit.

Refert Philippus Paruta Neti numisma vetus, in cujus antica facie Herculis prosoma cum clava, leonina pelle, & globulo, in postica vero Leo sedens cum clava conspicitur; inscriptio habet NE. Apud Gualterium in Siculis Tabulis hæc lego: *Neti in plano S. Joannis super ingressum antri in vivo lapide.*

ΕΠΙ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡ.....

ΑΡΙΣΤΙΩΝΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΘ..

ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΩΣ ΤΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤ

ΝΕΑΝΙΣΚΟΙ ΙΕΡΟΝΕΙΟ.

Explicat idem author: *Sub Gymnasiarcho Aristione Agath .. filio Philistionis Epicrat* Juniores *Jeroni ..* Fazellus eundem referens lapidem, illius explanationem male conceptam expendit.

S. NICOLAI Antrum apud Syracusas, ingens, & testudinatum, Neapolis ambitu conclusum, multorum manibus excisum; inde enim ad ædificia molienda lapides suppeditabant, uti de aliis Lapidinis dixi. *Latumia*, inquit Aretius, *sub terra carceres..* In has, si qui publicè custodiendi erant, etiam ex aliis opidis deducebantur.. Sunt adhuc quinque insignes omnes carentes testudine præter quam una ad meridiem conversa, Syracusanis antrum S. Nicolai appellata; ubi carcer ille, qui a Dionysio factus est. Alterum huic abhæret antrum *Grotta*, che favella hodie dicitur, cujus alibi memini. In area ante os antri, quæ etiam sub terra est, pyramis subrigitur, seu lapidea præcisa undique moles, columnæ instar, ubi excubias egisse custodes tradunt.

S. NICOLAI Opidum de Tribus Fontibus, cujus est mentio in antiquis chartis, & Pontificiis diplomatis Syracusanæ Ecclesiæ parœciam enumerantibus. Quo autem nomine hodie veniat incertum. Melilli sub Majori Ecclesia, quæ S. Nicolai titulo gaudet, paucis ab hinc fodientes, aquarum ductus & fontes detexerunt. Alibi, quod sciã, intra ejusdem diœcesis fines Sacræ primariæ ædes S. Nicolao dicatæ id forte indicium

um non habent. Milillim idcirco, vetus certe opidum, eo *S. Nicolai de Tribus Fontibus* vocabulo indigitari, conjecturis agendo putaverim.

NIXEMUM, Uulgi, vocabulo *Niscemis*, atque a celebri Deiparæ imagine, & incolarum cultu erga eandem *S. Mariæ de Niscemi*, unde illius opidani *Sammariates* Siculis dicti. Frequens est oppidum pari intervallo xii. pass. m. ab Calatajerone, & Terranova dislitum, sedetque in alto colle, cujus verticem læta, ac patens undique planities extendit; longe ac latè idcirco per quatuor celi cardines, circumpositas regiones, ac vicinum Africum prospicit mare, aere saluberrimo gaudet, ventisque lenissimis afflatur. Vetus olim ibi stetisse opidum ingentes ruinae, substructionesque passim detectæ produnt, cujus omnino periit nomen; ad multa enim jugera cum in collis lateribus, tum in subiectis sepulchra immanium etiam corporum occurrunt, cujusque metalli numismata, fictilia vasa, lucernæ, phialæ, ac non unum defossus est tessellatum pavementum cum epigraphæ: *Alba*, quin & in vasis ipsis inscriptum legitur: *Vilius*. Templi quoque vestigia, Siculo ore *Cresfaccia* meridiem versus ad pass. m. dcc. circiter, Arcisque rudera ad Septentriones pass. m. dissita spectantur, vulgo *Castellana*; quæ fane omnia priscos incoluisse mortales collis iuga ac latera, aperte, uti dicebam, indicant. Cætero xvi. seculo exeunte, quum rusticus quidam *Andreas de Arma*, de bove deperdito sollicitus, hunc ante dumetum, sub quo fons emanabat, de genu flexum comperisset, ac rem contra ordinem miratus, vepribus, dissipatis, Dei Genitricis imaginem invenisset, colonis circumpositis de eventu edoctis, author fuit, uti col-

latis eleentofynis sedes supra fontem excitaretur, ubi primum tabula locata. Fama autem vicinos pervadente, mirisque compluribus erga fideles, eò cum votis confluentes, Virginis ope patratis, opportuna Dynastis Brancifortis sese obtulit occasio, homines congregandi; Collis enim, agerque late procurrens eorum juris erat. Joseph itaque Fabritii Buteræ Principis filius, secundo loco natus, Philippo IV. *Nixemensi* Principatus insignibus anno mdcxxvii. obtentis, ceptum opus eo provexit, uti brevi sub *S. Mariæ de Nixemi* titulo opidum non inelegans, & copiosum, latis, rectisque viis, amplissimo foro, decentibusque ædificiis in plano collis vertice coalesceret, quingentis circiter passibus ab ædícula Virginis, unde religiosa imago translata est, quæ in majori Ecclesia decentissime, ara splendida instituta, locum habuit. Hæc sub *S. Mariæ de Odigitria* nomine, nobili, & magnifica structura in foro ad austrum exurgit, superprime, conrogata populi pecunia, anno mdcxlv. tria intra lustra nempe, ad summum fastigium perducta, atque octennio post ab Episcopo Francisco Testa sacris de more ceremoniis oleo inuncta, quæ nobili etiam suppellectile, elegantique ornatu interno, lapideo prospectu, ac turri superbit. Minores aliæ Ecclesiæ quatuor, sed inter eas spectatu digna contra majorem in eodem foro, Christo e Cruce pendentis sacra. Ad cc. circiter passus in collis latere circa occasum Minorum de Reformatione Cenobium sub *S. Mariæ* nomine paucis ab hinc annis extructum, ab ædícula supra memorata, de *Aqua Sancta*, ac de *Nemore* dicta, haud procul. In hac vero fons perseverat, & aqua salutaris Deiparæ intercessionem habetur, quæ sub co

titulo præcipua est Opidanis Patrona, festum illi diem summa circumjacentium populorum frequentia celebrantibus

Uxoris Catherinæ jure possidet hodie Opidum Hercules Michael Brancifortius, sed Principatus titulum ab anno MDCLXI. *Vitalis Valguarnera* Renellæ Dux affecutus, ad hæredem *Vitalem II.* transmisit. *Mixto, ac mero imperio*, uti appellant, Dominus gaudet, ac Magistratus annuos designat. Calatajeronensi Comarchiæ opidani subduntur, quorum erant lares medio elapso sæculo 156. capita 568. Anno MDCCXIII. lares 666. animæ 2613. Novissime 3861. recensentur. Diæcesis Syracusanæ finibus *Nixemum* clauditur; Parocho spiritualis cura committitur; fori Ecclesiastici jura Episcopi Vicarius administrat. Agro fertilissimo utitur, unde nedum incolæ & vicini, sed remotiores frugum omnium copiam, olera, legumina, vina, fructus, oleum, mel percipiunt; pascuis vero latissimis rem pecuariam in eo locupletari vel maxime prædicant, nemoribus & sylvis venationem jucundam pariter, & utilem suppeditari, nec lacus deest ad collis radices in fundo Costæ frigida ab omnigena piscium copia laudatus; hinc Marogli fluminis, de quo dixi, aquæ, æstate quidem falsedine infectæ, hyeme omnino dulces, illum præterlabentes fecundiores reddunt; qua soli ubertate passim illecti coloni complures eo accurrentes, maximis in dies incrementis opidum nobilitant, quod ad XXXVIII. longitudinis pene jacet, & XXXVII. latitudinis gradū minutis aliquot vix excedit.

NISSORIA latissimus fundus, hodie ad Montecatinos pertinens, in quo dudum Casale ejusdem nominis, ac novum subinde moliri ceptum nostris hisce diebus,

medium inter Agyrium, Assorum, & Leonfortem, amenissimo loco, publicæque viæ, qua Catana Panormum itur, impositum. In eo saltus & nemora ad venationem aptissima, vineæ, olea, ac terræ frumenti feracissima, prata pingui gramine vestita, pecudibus, armentisque pabulum præbentia gratissimum, omnia denique ad colonorum commodum ac felicitatem invenies. Salso fluvio, qui ad orientem currit, ortumque prope Nicosiam habet, abluitur, aliisque fontibus fecundatur. Petra Serlonis, vulgo *Sarni* circa ejus fines subrigitur; de qua alibi. *Nissoria* olim dominus Virgilius ille celebris apud Historicos, qui per summum nefas Catanam patriam suam prodidit, & Roberti Andegavenfis partes secutus a Friderico II. defecit. Hinc *Raynaldo de Sano*, datis Ennæ literis MCCXCIX Rex idem Feudum concessit. Huic filii *Joannes*, & *Nicolaus* subrogati; Nicolaus absque prole decedens *Nicolaum* nepotem hæredem dixit, cui *Raynaldus* filius successit ab Rege Ludovico confirmatus. Hic *Matthæum de Alexio* consanguineum post se suffecit, qui Friderici III. privilegio munitus possessionem iniit. Sub Martino Principe varios habuit dynastas, quos recensere longum esset; tandemque ad *Joannem Marchisium*, uti cum Barberius appellat, *Nissoria* devenit; sed in ejusdem Martini censu anno MCCCXVIII. *Thomas Marchisius* fundi dominus dicitur, Perstitit eidem Marchisiæ genti obnoxium ad sæculum usque VII. supra X. qua deficiente, *Montecatinis* paruit; hodieque ad Franciscum Rodericum Paternionis Principem Cameratae Ducem pertinet, qui uti dixi, novum castrum molitur.

NOMÆ Diodorus lib. II. cap. 90. hæc habet:

Vol-

*Volco Syracusanorum Dux, expeditione suscepta, Ducetium circa Nomas castrametatum effendit, & collatis inde signis, quum multi utrinque occumberent, vix tandem vi Syracusanorum Siculi ad fugam adiguntur... At Ducetius opibus suis illa pugna fractis; quum milites cum partim desererent, partim insidias molirentur, ad extremam desperationem adigitur. Tandem, ubi huc rem deductam vidit, noctu fuga arrepta, Syracusas citato equi cursu advolat, & obscura adhuc nocte in forum sese transferens ad aras se prostermit. Ex his clarè deducitur Nomas haud procul Syracusis fuisse. Silius lib. 14. canit: Comitata Nomeis venit Amastira viris. Amastira ad latus Septentrionale stetit, hodie *Misfretta*, uti alibi dicam. An Nomas apud Diodorum irrepsit pro Menas aut Neas? Urbs enim Sicula esse oportuit, ex qua Syracusas iter erat, quod citato equo noctis non integræ spatio confici poterat. In meis ad Fazellum notis ex hoc ipso brevi inter Nomas & Syracusas itinere deduxi Neas Siculam esse urbem, circa quam Ducetius castrametatus.*

NONYMNA Opidum perantiquum memoratur Stephani Epitomatori ex Philisti historiis. *Nonymna*, inquit, *Opidum Siciliae, opidanus inde Nonymnus auctore Philisto*. De situ ejus urbis nihil certi habeo; nisi quod locus hodie est vulgari vocabulo *Nouni*. De eo Fazellus, cujus retuli paullo superius verba, & hic repetere non gravabor: *Nounis e Platia veteri ad pass. n. n. sequitur, Collis sibi soli consians, ad cujus verticem opidi prostrati quidem, sed adhuc ignoti, magnum cadaver teritur*. Subdit Cluverius, cui Chiarandanus adhæret: *Has Nonymne urbis reliquias esse, ex vocabulorum similitudine conicere tantum datur*.

ANUS fluvius, vulgo *Frascularis*, oritur in collibus Ragusanis ex fonte *Passolato*, emensisque p. m. vii. inter Hipparim amnem, & promontorium *Rasacaramim*, sive *Scaramim*, in meridionali Sicilia ora ostium aperit. Passus Siclensis appellatur locus, ubi trajectum habet.

De eo antiquissimus Pindarus & Scholiastes, ubi de Camerina, prope quam *Oanus* fluit: *O urbis Conservatrix Pallas celebrat lucum sacrum tuum, Flumenque Oanum, patriamque Paludem. Canit*, inquiunt scholia, *amnem Oanum & patriam paludem Camarinam.*

OCHULA Opidulum, *Aquila, Altila, Locula, & Alchila. Oschiola* vulgari voce olim, hodie *Gran-Michele*, de quo dixi, & vetus forte *Echetla*, in collis crepidine omnino ardui, & prærupti ab occasu æstivo, qua regione Menensis æquus ager sese extendit, ab aliis vero celi partibus nonnihil declivis, sed cautibus asperrimi, sedebat ante annum mdcxciii, cum arce in supremo clivo undique inaccessa, quo circa in Regiis libris *Motata* dicebatur. Pari autem distantia a Menis, Calatajeronē, & Lycodia locus abest; & Menas quidem ab ortu, Calatajeronē ab occasu, Lycodiamque ab austro spectabat. Ejus hodie perstant ruinae; anno quippe enunciato terræmotu concussam & prostratam *Ochulam* in ameniorem proximum campum ad ortum hybernium Carolus Caraffa ejus Dynasta transtulit *Gran-Michele* appellatum. Foci ex Pirro 447. opidani 1767. adnotabantur, sed in Regiis censibus foci 530. incolæ 1665. Subdebatur quo

quo ad Militiæ munera Leontino Præfecto, & sub Calatajeronensi Comarchia computabatur.

Alchila, seu *Alvila* (his enim nominibus in Regiis libris *Ochulam* distinctam lego) dominus *Leo de Sancta Stefano* sub Friderico II. erat, ejus hæres Martino Regi infensus castrum amisit, quo *Joannes de Cruillas* anno mcccxcvii. donatus, mox gratum Regi suo facturum illi renunciavit. Ugo hinc & *Calcebrandus de Sancta pace* cum Lycodia, & Lacu Leontinensi *Alchilam* in clientelam acceperunt. A Sancta paciis *Brancifortii*, & Caraffa ad aliquod tempus tenuit. Vide de Lycodiæ & Buteræ Dynastis.

OCHULA Unus ex fontibus amnis, qui Fazello *Symethus*, Erica Cluverio, *Gurna longa*, & *S. Paulus* circa ostia vocabatur, hodieque in magnum Catanæ fluvium illabitur. Erumpit *Ochula* fons, ad collis radices, cui opidum cognomine infidebat; dilapsusque altorum fontium aquis sibi adjunctis, Menense auget fluentum, quod vulgus Calatafarum, & veteres *Ericam* dixerunt.

OCULUS CILICÆ fons aque dulcissimæ mediis maris fluctibus a conspectu Arethuse in portu Syracusano exiliens. Vide *Cilica Oculus*.

ODEGRILLUM Casale, *Dirillum* ad fluminis ejusdem nominis crepidines in tumulo dudum situm, a Biscaris opido haud procul, quod ex illius reliquiis incrementa habuisse contendunt. Motycensis Comitatus erat membrum, & in Martini Regis literis, quibus Bernardum de Caprera Comitem constituit, memoratur. In eodem tumulo perstat hodie Ecclesia ruralis cum ædibus & horreis ad colonorum usum. Fazellus Alaymum de Leontino sub Petro Ara-

gonensij ejusque filiis Bucherii, Palatioli, & Oldorigi dominum vulgavit, nempe, uti conjecto, *Odegrilli*. Frederico II. rerum potiente *Orlandus de Milia* Panormitanus pro *Odegrillo* Regi sacramentum dixit, uti in ejusdem Censu,

ODYSSEUM Promontorium, *Ulysseum* ab Ulyssis appulsu, vulgo *Marfa*, de quo satis dictum, ubi de *Edisse* portu apud Tullium memorato, & de *Marfa*; hoc enim nomine vulgo venit. Illud Lycophron in *Alexandra* celebrat, dum canit,

Sisyphæi filii iugosum Promonterium.

Ulysses enim Sisyphi filium fuisse tradunt, inquit Scholiastes. Aretius *Odyseum* ad portum Palorum male locavit, uti dicam.

ODYSSEA vetus Urbs ad portum cognominem sita. Ruderum, reliquiarumque meminit Fazellus, & Ego supra ubi de *Castellatio*; illa enim hodie ita appellant. Vide etiam *Hecates Fanum*, & *Hecabes Genotaphium*, ad eundem portum sita.

OGNINA Statio, ac promontorium post Syracusarum portum Pachynum versus. Vide *Lognina*, Ptolomæo *Longum* Promontorium.

OLCADA Statio in portu majori Syracusano, Vulgo *Rinella* juxta Mirabellam, qui ex Diodoro eruit. Bonannus de Navi oneraria in eo portu loquutum Diodorum affirmat, quam Græcè historicus *OAXAZ* appellavit.

OLYMPIUM Opidulum in ora Syracusani portus, a celebri ejusdem nominis templo dictum. Aretius: *Olympi Fanum Jovis MD. pass. ab Syracusis cum opido Olimpico, everso nunc, e parvo tumulo Anapum respicit; ubi Athenienses, multis post annis deinde Romani,*

mani, ut Thucydides, & Livius scripserunt, castra posuere, cujus adhuc extant columnæ. Tumulum appellavit Diodorus lib. 13. Polichnam, quasi parvam civitatulam, quo, ait Fazellus, veluti loco, & natura munito & idoneo, Athenienses olim, & Romani deinde ob obsidionis commoditatem, castra ponere consueverant. Verba Diodori sunt. Tum Athenienses cum parte copiarum locum portui imminentem occupant, Polichna, quam vocant, communita. Jovis etiam templum eidem muro includunt. Scribit subinde Historicus lib. 15. Amilcarem Carthaginiensem loca etiam circa Olympium occupasse, ad Syracusas vallo cingendas. Templum porro Jovis memoratur etiam Plutarcho in Nicia, Livio, & Valerio Maximo, quorum ille: Propinquum erat Jovis Olympii fanum, quod capere, quia multa ibi aurea, atque argentea erant dona, cupiebant Athenienses. Perstant hodie ejus fani haud procul dextera Anapi fluminis ripa in via, qua ad Pachynum itur, columnæ prægrandes, & locus a Columnis appellatur; passimque alia quadratorum lapidum fragmenta occurrunt; unde universi templi magnitudo colligere datur. Perperam tradunt Scipionem Romanum Consulem amictum aureum Hieroni Syracusarum Regi, Carthagine expugnata, restituisse, quo templi hujus egregium Jovis simulacrum tegebatur, a Carthaginiensibus olim sublatum, quum Hiero longe ante Scipionem vixerit. Non inficior pallium illud aureum Hieronem Jovi forte consecrasse, quod Dionysius iniecto statuae laneo panno detraxit, uti Valerius Max. est author; Peni hinc illud sibi usurpare nequiverant, minusque Scipio Syracusanis restituere. Aliud quidem Jovis Olympii templum in Acradina fuisse extructum ab Hierone juniore tradunt,

T. P P II. U ubi

ubi pulcherrimum Numinis simulacrum: Fazellus id *Urion* Græce dictum vulgavit; Bonannus vero, quum Græcis *Urion* finium esse Præsidem ex Brodeo in *Miscellaneis* eruat, Jovem *Urion* illum esse, qui in Olympio ad Anapum colebatur, adstruit.

ORINEUS fluvius, *Orinis* etiam dictus, & Thucidydi *Erineus*, hodiè *Miranda*; Sarracenis olim *Burgibellusus*. Consule *Erineus*.

ORTYGIA Insula, quinta Syracusarum pars, quæ & *Nassos*, una hodie superstes, ac veteribus celebrata, quod prima omnium incolis frequens, & Corinthiorum colonia, Archia Duce, aucta. Thucydides lib. 6. *Syracusas Archias inhabitavit, ejectis prius ex insula Siculis*. Siculi nempe primi eam insulam tenebant, unde illos Archias suis cum Corinthiis adveniens, ejecit. Ante Siculos Sicani forte colebant; Siculi enim relicta a Sicanis loca occuparunt; Sicani autem juxta ea, quæ alibi dixi, gens indigena, originem ab Iberis trahentes, & a Sicano Rege nomen adepti, alios & Græcos præsertim longe præcesserant. Fazellus *Ortygiam* ex Nicandro *Hemothermam* dictam asserit; pauloque post diluvium Ætolos ex opido *Ortygia* profectos, omnium primos illam inhabitasse, nomenque ab eorum patria indidisse, tradit. *Licet sint*, subdit, *qui a Diana, cui eam sacrificavit Antiquitas, Ortygiam vocatam scribunt*. Cluverius a celebri in ea fonte id vocabulum natum prodidit, sed non alius ibi fons præter Arethusam. *Ortygia*, porro, verba sunt Scholastici Pindari ex Ibyco, *quum antea esset insula, postea per aggerem continenti adnexa peninsula facta est*. At Strabonis & Tullii ætate, ponte aliis urbis partibus adjungebatur. *Ortygia* ponte cum continenti conjungitur, scripsit ille lib. 6. & Tullius Verr.

VI. Portus habet Syracusæ prope in adificatione, aspè-
 ctuque urbis inclusos, qui quum diversos inter se adi-
 tus habent, in exitu conjunguntur, & confluunt. Eo-
 rum conjunctione pars opidi, quæ appellatur *Insula*,
 mari disjuncta angusto, ponte rursus adjungitur, & con-
 tinetur. Iterum aggere peninsula effecta ab Thucy-
 didis Scholiaste inducitur: In peninsula jacet Syracu-
 sarum urbs, hinc magno portu, illinc altero mari isth-
 mum conficiensibus; perduravitque ad sæculum usque
 proxime elapsum, & ejus annum LXXXIII. quo Ligen-
 tis Principis Siciliæ Proregis jussu bina fossa excava-
 ta, aquis undique circumflua, in insulam denuoeva-
 sit, duplici tamen ponte instructam. In ea dudum
 hæc videbantur memoratu digna. Fons Arethusæ, de quo
 uberius supra, Minervæ templum, quod sacris Chri-
 stianis perpurgatum Princeps est hodie Ecclesia; Tem-
 plum Dianæ, cujus pauca vestigia in regione Rassa-
 libra Aretii ævo perstabant; Arx, & ea ingens, a
 Dionysio Tyranno olim extructa, ex qua insula ipsa
 nomen quoque assumebat; ejusdem Dionysii domus
 magnifica illi adhærens; ambo Timoleontis jussu so-
 lo æquatæ; Hieronis domus, & Romanorum ævo Præ-
 torium, aliaque a Mirabella, Bonanno, Fazello, & Clu-
 verio fuscè descripta. De *Ortygia* rursus, ubi de Syracusis.

OXINIS Arx vetus, & casale, collis jugo impo-
 nebantur inter Militellum, & Francosontem, cujus
 radices fluentum *Cogatupis* vulgo dictum alluit. Su-
 persunt reliquiæ, & substructiones; cryptæ nempe, &
 integrum arcis vestigium; Fazelli enim ætate hæc ex-
 tabat. Tenuit Alaymus Leontinus ex donatione Ro-
 gerii Regis, indeque *Lanfrancus*, aliusque *Alaymus*,
 qui sub Aragonensibus vivebat. In Friderici II. censu

Oxinis dominus *Nicolaus Lanoea* dicitur, subinde ad *Alagonis* transiit; hinc sub Martino anno mccccviii. juris erat *Rogerii Passaneti*, ejusque uxoris *Violantæ Alagonæ*. Sub clientela aliquando gentis *Bruncifortis* stetit, à qua *Antonius Bonajutus* emit; Catanensi subinde *S. Clara* Monasterio attributum cessit; novissime circa elapsi sæculi finem *Villarmosæ* dynastis ex nobili *Tedeschia* familia ejusdem urbis; hodieque *Petrus Thedeschi* possidet.

ACHYNI PORTUS. Vide *Lango-*
bardum.

PACHYNUS, Promontorium, ori-
entale Siciliae latus cum Peloro de-
finiens, incolis *Caput Passarum*. Pro-
tenditur in Siculum, seu Jonium,
Africumque mare; & Græciam, si-
ve Peloponnesum, a quo cccc. pass.

m. distat, prospiciens, meridionalem quoque plagam
attingit. Speculam olim habebat turrim, hodie arcem
muris prominentem; longe quippe ac late bis pass. m.
ad austrum in mare effusum, atque ibi paulisper de-
pressum ad sinistram curvato littore se flectit, penin-
sulamque efficit, ubi ad ortum procurrit. Peninsula
hæc dc. passibus in circuitu patet, aspera, & salebro-
sa, altisque prærupta cautibus. Unde illud Virgilii
Æneid. 3.

Hinc altas cautes, projectaque saxa Pachyni
Radimus.

Et Ovidius *Metam.* 5. ait *Caput inde Pachyni*

Respicit Jonias protensis rupibus iras.

Isthmus angustissimus xx. vix pass. brumali tempore
maris fluctibus utrinque sese obviantibus, sæpissime
obruitur. Unde Nonnius Dionysius lib. 13. *Insulare*
solum Pachynum appellat, & Lycophron in *Alexan.*
Scopulum insulare dicit. In hac peninsula Arx clapso
sæculo excitata munitissima; muralibus tormentis, Præ-
fecto, & militibus instruitur ad Afros coercendos py-
ratas, & proximas insulæ oras tuendas, ubi etiam
pro nexiis carceres habentur. Ad *Pachynum* Apolli-
nis Libystini celebre templum, seu Refugium, de quo
su-

supra. Quod *Myza* ibidem fuerit, depravatus, amanuensius vitio, Pausaniae locus Fazello imposuit, uti alibi dictum.

PALAGONIA. Opidum, *Paliconia* ex *Palicæ* vetustissimæ urbis reliquiis ortum juxta nonnullos habuit, quod in agro, ubi hæc olim sita, proximo exurgat: Pirrus cum Fazello recens dixit, sed Episcopo Syracusano attributum vulgavit; diploma hinc Alexandri III. Ecclesias *Palagonia* ad Syracusanam Diocesim pertinere innuit. Sedet contra occidentum æstivum solem in declivi sub colle, qui a *Cruce* dicitur, de quo alibi; Ampla hinc area circa opidi oras sternitur, cum lapideo labro, quod aquas sub *Famæ* statua exilientes recipit; & basi insuper marmorea, cui S. Febronie. V. M. simulachrum insidet, veluti præcipue, & tutelaris patronæ. Ad ejusdem areæ australe latus princeps parochiale templum B. Apostolo Petro dicatum, satisque excultum consurgit, nec inde procul stant Dynastæ ædes decentissimæ. Contra fontem Christi Domini e *Cruce* pendentis Ecclesia Sacramentis etiam populo administrandis addicta; Ad aquilonem denique S. Antonii de Padua Minoritarum arctioris reformationis cœnobium ab anno MDXCLI. ædificatum, quod Pirrus Carmelitanis attribuit. Extra S. Febronie ædícula græcanicis picturis veterum more ornata, cui Eremitarum cellulæ adhærent. Intra pœnœrium minores aliæ Ecclesiæ vi. incolarum fovende pietati patent. Degunt *Palagonenses* sub clientela nobilissimæ *Gravina* gentis, quæ variis titulis commendatur, & nostri opidi Princeps in publico Regni totius Conventu xxxi. votum profert, annuos illius magistratus designat, gaudetque gladii potestate.

La

Lares in Caroli Cæsaris censu 300, capita anno mxcv. computabantur. 10419. Medio elapso seculo foci 427. capita 1579. Anno mcccxiii. foci 816. animæ 1886, quæ diebus hisce nostris 1419. Parocho, sive Beneficiali animarum cura injuncta, Episcopi Syracusani Vicario in Clericos jurisdictioni facultas commissa est. Ab Leontinorum Præfecto, sive Instructori, quæ ad militiam spectant, administrantur, cujus urbis in Comarchia etiam venit. Latitudo demum est xxxvi. xv. Longitudo xxxviii. xxx. designatur. Regiones in eo de Saraceno, & de Tribus fontibus vetustatis adhuc varias servant reliquias; S. Joannis Ecclesia ad pass. m. antiquitatem quoque omnimodam præfert.

Ad Dynastas quod attinet, jam supra indicatum ab Rogerio Comite *Palagoniam* Syracusanæ Ecclesiæ concessam, ad hujus dioccesim pertinuisse. Unde ad *Franciscum de Palagonia* devenit. Hunc in meo ad Fazellum Auctario, aliorum relatu, eidem opido nomen dedisse affirmavi; nunc melius re perpensa, Franciscum ab opido, cui præerat, potius fuisse appellatum dico. *Rogerus Lauria* Hispanus Talassiararcha, qui sub Jacobo vixit, *Palagonia* donatus, a Friderico Jacobi fratre, & successore deficiens, opidum amisit, quod *Blascus Alagona* obtinuit, & filix *Violantæ Rogerii Passaneti* uxori attribuit; *Passanetus* idcirco anno mcccxx. eidem Friderico Regi pro casali *Palagoniæ*, & aliis sui juris sacramentum dixit. Sed Regis animus mox offendit; *Philippus Vigintimillius* Francisci senioris filius obtinuit, & hujus hæres subinde *Philippus* alter. Sed Passanetis in Principis gratiam receptis, ad hos rursus opidulum devenisse puto, ob illorum quippe a Martino I. descensionem, hic *Berengarium Craillam* anno mcccxcii. *Ubertinum* mox de *Grua* Rationum Magistrum *Palagoniæ* dominos constituit.

stituit, quibus refigrantibus, *Calcerando Samminitino* concessit. Contra hunc Vigintimillius jus suum experire anno mcccxvi. conatus, caussa excidit; hinc sequentis sæculi anno viii. Calcerandus in censu ejusdem Martini se beneficiarium pro *Palagonia* professus est; Mox *Jacobo Gravina* indicto pretio illam vendidit, qui, ut sibi ac suis caveret, a Riccardello, sive Rogeriello Passaneto, Rogerii & Violantæ filio, de quibus dixi, rata haberi, quæ Calcerandus gesserat, accuravit.

Fuit *Pinus* (sic enim vulgo appellabatur *Jacobus*, contracto ex *Jacopino* vocabulo, perperamque Baronus in *Amphith. Nob.* veluti duos *Pinum*, & *Jacobum* induxit) Regi a secretis, ejusque consanguineus, illustrissimæ gentis suæ apud Catanenses caput, rebusque domi, ac foris præclarè gestis notissimus, filiumque & hæredem *Carolum* habuit; unde *Hieronymus*, quem excepit *Joannes*; ex Joanne natus *Hieronymus II.* Hic ducta in uxorem *Contissa Moncada*, & *Cruillas* Francofontis dominus evasit, & Marchio, genuitque ex ea *Ferdinandum*, aliosque filios habuit cum Eleonora Isfar Corilles; gessit Proregis vices in Valle Netina, ac variis præfecturis se commendavit. Ex Ferdinando, & Beatrice Joenia complures nati, Hieronymus nempe, qui ad Minores Capuccinos Dei Spiritu ductus transit; *Laurentius*, qui sine prole decessit, & tertio loco *Berengarius*, seu *Berlingherus*. Feliciæ Gravinae adjunctus, ex qua *Ludovicum* suscepit, primum *Palagonia* Principem, Philippi IV. privilegio anno mdcxxix. designatum. Florenti hinc ætate decessit, ejus frater germanus *Ignatius* idcirco obtinuit, Calatravæ Eques, cui filius ex Æmilia Agliata procreatus successit *Ferdinandus*; huncque *Ignatius*

tius Sebastianus hæres est subsecutus, quem ille cum Constantia Amato conjugè genuerat. *Ignatius* primis nuptiis Anna Maria Bonanno ex principibus Roccæ. Floridæ sibi copulata, *Ferdinandum Franciscum* accepit, virum variis titulis commendatum. Fulsit enim Velleris aurei Eques, Victoriæ Sabaudicæ Ducis, & Caroli III. Borbonii Regis Aulicus ex XII. Regni Curatoribus, iterum Panormi Prætor, ex Magnatibus Hispaniarum, Supremi Consilii Siculi Neapoli Præses. Quibus in munis prudentiam quammaximam dexteritati eximie adjunctam patefecit. Post eum *Ignatius Sebastianus II.* sufficitur, matre Anna Maria Luchessa natus. Hic patriæ Prætor difficillimis sane temporibus, quum scilicet, Messana, ejusque finibus peste afflatis, omnia timerentur; quocirca, voti causa, ære suo Sanctæ Rosaliæ Virgini statuam e marmore in Templi Principis aerea Panormi dicavit, S. Januarii Cruce insignitus, ac Serenissimæ Amaliæ Reginæ Majordomus claruit, habuitque ex Margarita Agliata *Ferdinandum Franciscum II.* anno MDCCXLVII. *Palagonia* principem vocatum, qui cum Maria Joachima Cajetana Rahalmuti Comitissa nuptias celebravit. Hodie prole destitutus vivit. An *Palagonia* Panterga fuerit, mox videbimus.

PALATIOIUM Opidum non infrequens in colle contra Buxemium, valle, & fluento, intermediis, ad ortum hybernium & meridiem situm, prono quidem solo fedet, adeo tamen leniter acclivi, uti majori ex parte planis viis constratum videatur. In antiquis cartis *Placeolum*, vulgari nomine *Palazolus* dicitur. Quod *Acræ* olim fuerit, Fazellus, & Bonannus invictè, contra ac sentit Cluverius, substantent, &

alibi Ego illis adhærens latius expendi; prominet enim illi a meridie tumulus exesis, asperisque rupibus constans, ad n. circiter passus, cujus vertex æqua planitie extenditur, ambitus pass. m. *Acræmons* appellatus, & nomen idcirco adhuc hodie servans. Aditum illi præbet, ab ortu, & septemtrionibus angustum adjuncta moles, ardua & ipsa, circa occasum vero difficilis admodum ascensus via etiam patet. Latus orientale Cryptas exhibet, in quibus veterum sepulchra, in saxo excisa, illis non absimilia, quæ Syracusis, in S. Joannis, seu Pelopiis antiquissimis antris spectantur; e suprema autem area aspectus est, undique jucundissimus; nedum enim Augustæ portus, Megaræ sinus, Syracusana ora ad Pachynū usque veluti, sub oculis habentur, sed & ultra id promontoriū ad Terranovā, Africum mare, australeque Siciliæ littus eminus spectandū se præbet. Sub ejusdem arcæ ingressum Minores Observantes Cēnobium dudum habuere, de quo inferius, S. Mariæ de Palatio vocabulum referens, quod illi inditum tradunt ab elegantissima Hjeronis domo; hinc vetus Græca inscriptio in superliminari ad cēnobii peristylium: ΙΕΡΩΝ, aliarumque characterum vestigia longæ ætate corrosa, rudera, eaque ingentia, molis non vulgaris quadri lapides, & profundissimus limpidaæ fluvialis aquæ puteus, nec non in eo subterraneæ viæ cuniculorum instar, ad proximum subiectum flumen ducentes, vulgari famæ fidem adstruunt. Sed illud potissimum, quod *Acræ* hic fuerint, evincit, quod per *Palatiolum* adhuc hodie rectum & compendiosum ad Gelam & Camarinam a Syracusis sit iter, a Dione olim dubio procul arreptum, contra Dionysium Tyrannum cum suorum manu ducente; quo quidem in itinere

nere illum *Acras* tenuisse veteres Historici produnt. Hinc Leontini, qui Epipolas pro Dionysio tuebantur, de patria solliciti, ne ab Dione occuparetur ad sua redire; E. *Palatiolo* enim facilis est ad Leontinos, obuiusque excursus.

Quum porro *Patiore* opidi, ex Aretio, meminerit Ptolemæus, hujus loco *Palatiolum* surrexisse inconfulto ille tradit, qui *Acras*, ad Claromontem statuerat. Atenim nullum hujus nominis fuisse opidum olim in Sicilia Cluverius advertit; & *Patiorem* pro *Paropo* apud Geographum irrepsisse tradit. *Paropus* autem alibi situs. De Erbesso cogitat idem Cluverius; nam *Erbesus* a speluncis nomen fortitur, & apud *Palatiolum* magnam esse specuum multitudinem constat. Verum jam supra ad Pantalicam Erbesi situs cum Fazelio designatus. Sed ad recens opidum redeamus, quod ab Hieronis Palatio in Acremonte posito dictum *Palatiolum* nonnulli perhibent. Princeps in eo templum Paroecialia jura habens, cum *Beneficiali* sive Archipresbytero infra collis latera æquiori situ constructum S. Nicolai titulum præfert, quod Bartholomæus Episcopus Syracusanus anno mcccv. sacro linivit oleo. Memorat Pirrus S. Martini Ecclesiam præcipuam habuisse olim dignitatem, sed hæc hodie nulla est, passimque creditur sacrum fuisse Castellæ ædem, cui majoris titulus appingebatur. Subrigitur cætero S. Nicolai in declivi circa inferiores radices ad ortum, ibi enim frequentior tunc erat civium incolatus; ampla est & magnifica cum tholo, quam a latere large patens area ambit. Ab ea non procul Fratrum Prædicatorum Cœnobium in extremo ejusdem areæ, S. Pauli Ecclesiæ adhærens, ubi forum venale inferius, sta-

tuitur. Hanc sodales illi addicti anno MDCXXVII. cessare, Apostoli simulacro secum alibi asportantes, de quo infra. Minores Capuccini anno MDXIV. ex Pirro, sed juxta Annales ordinis LXXV. sedem *Palatioli* fixerunt, centum circiter ab opido pass. in superioribus locis, decensque incolunt Monasterium. Præ cæteris Minores Observantes vetustiores sunt, quos in *Acræmontis* amantissima præcella planitie Artalis *Alagona Dominus, Acræ* ruinis, amplis edificiis anno MDXXIX. inædificatis, constituit; post annū vero MDCXCIII. eo celebri relicto loco, ubi ex terræmotu susdeque omnia abierunt, in ejusdem collis declivi novum moliti sunt. Ibi Deiparę Virginis sub Gratiarum titulo sollemnis est festus dies xv. Augusti, insignesque nundinę frequenti Siculorum concursu, ex ejusdem Artalis privilegio. Monialium denique claustra Joannis de Torres Dięcesani Episcopi auspiciis, elapsi sæculi anno XIV. sub intemeratę Virginis Conceptionis nomenclatura, coaluerunt in suprema opidi plaga ad hybernam occasum, prope publicum venale forum superius, quod de *Abbatia* idcirco dicitur. Jam in S. Pauli præcipui opidanorum tutelaris honorem contra majus templum ad aquilonem, nova confurgit ædes cum insigni sodalitate; ibi pulcherrima statua in summo cultu habetur, ingenti pompa per urbem circumfertur Junio exeunte, quo tempore nundinę rursus indicuntur. In hac ipsa regione Annunciatę Virginis quoque sedet Ecclesia cum sodalibus, ac cum in illa tum in secunda Sacra ad populi pietatem fovendam asservantur. In S. Sebastiano autem eminentiori situ, Divina etiam Sacerdos Parocho subjectus administrat; in S. Michaelis Archangeli, & S. Antonii ad extremam

mam opidi oram in ortum sodalium insuper sunt cętus; minores demum Ecclesię reliquę ad quinque enumerantur. His, totique clero Syracusani Episcopi Vicarius jus dicit. Civibus per quatuor regiones S. Pauli, S. Michaelis, S. Sebastiani, & S. Antonii, juxta enarratas supra Ecclesias divisas, Magistratus Regni legibus respondens, a Dynasta designatus pręest; qui in Civili Basilica decentissimę, eleganterque exstructa publica munia exercet. Opidi stemma Castellum exhibet, sive Palatium. Id olim in Acręmontis vertice extabat, ruinis hodie undique patet. Censentur nunc lares 1410. incolę 5937. Sub Carolo Cęsare 853. 5151. erāt. Sęculo xvii. 1324. 5136. decurrentis anno xiii. 1410. 5609. Clauditur in Bidenensi Comarchia, & sub Calatajeronis militari Pręfecto degebat.

Quisnam *Palatiolum* Northmannis insulam regentibus tenuerit, me latet; quum proximum *Buxemii* opidum *Gaufridi* Comitis *Ragusę*, *Rogerii* filii, heredibus subjectum cum aliis circa positis legamus, haud inani conjectura, nostrum quoque ad illos pertinuisse primum est opinari. Sub *Friderico Imper.* & *Sicilię Rege Albertum Pallavicinum Palatioli* dominum invenio, mox *Peregrinum de Balos*. Primis *Aragonensium* temporibus *Alaymus de Leontino*, cum *Bucherio*, & *Odogrillo* tenebat; Inde *Guillelmus de Castellar* affecutus, filiis reliquit, qui in *Friderici II.* censu anno circiter vcccxx. beneficiales pro eadem opido sese professi sunt. Ex his ad *Alagonas* transiit, *Matheusque* ejusdem gentis, *Martino* regni potente, *Palatioli* Dynasta dicebatur. Ex eo & *Bartholomęa Montaperto Matthæcius*, vulgo *Mazziotta*, *Blascus*, & *Joannottus*, qui cum patre proscri-

pti,

pti, Eleonora, & Berengaria prodierunt. Huic postremæ, quæ & Berlingheria, Alberti Capocii Regi acubiculo uxori, mater Bartholomæa Palatiolum donavit. Verum Martinus id opidum, Bibinum, & Bibinellum feuda Pontio de Inoensa ob strenuam sibi navatam operam anno mcccxi. concessit. Hic in Hispaniis mortem obiit, Frazzinia unica filia hærede relicta, quæ in Siciliam remeare quum recusasset, iuribus suis cedens, florenorum millia viii. a Rege accepit, Jacobo Campolo Regni Quæstore summam supeditante, qui sæculi xiv. anno ultimo in opidi dominium idcirco immissus est.

Quum vero Bernardo Capreræ Campolus adhæsisset, seque in opido & arce contra Regios milites munire constituisset, auxiliares illi copias Bernardus, Bombardam, & pulverem de Bombarda, uti mistum loquitur, misit. Tunc Joanni Bardaxino Palatiolum Martinus attribuit. Caprera in Regis gratiam recepto, Campolus, Capreræ interventu, defectionis penas evasit. Sed illi litem intendit Eleonora Alagona, Mazziottæ filia, si Mugno credimus, & anno mcccv. in iudicio obtinuit, Albarusque de Heredia ejus maritus Palatioli Baro est appellatus, ac in censu Martini de anno mcccvi. Sacramentum dixit; sed eo mortuo, secundis nuptiis Eleonora Petro Ledesma Regio Falconario copulata, in hunc jura sua transtulit, obiensque donationem confirmavit, quam Alphonsus, & Joannes Siciliae Reges ratam subinde habuere, uti in Capibrevio Barberius tradit. In Sicilia Nobili eximii viri Francisci Emanuelis par. 2. lego ex Petro Ledesma, & Eleonora Alagona Berengariam, Albaro Heredia nuptam ortum habuisse, quibus

bus idcirco opidum obtigit. Sed *Albarum* longe ante *Palatiolo* potitum, ex Regiis libris jam supra adnotavi. Mugnos ex Eleonora Berengariam, Capotio nuptam, ex his Eleonoram, Heredia uxorem prodiisse scribit, quibus sine prole decedentibus, Petrus Ledesma obtinuit; hinc Andreas Alagona, Blasci, aut Joannetti filius. Barberius post Ledesmam *Andream Alagonam* veluti legitimum hæredem suffectum tradit; laudatusque Emanuel anno mccccclxxxix. ab eodem *Andrea* initam possessionem refert, quod *Berengaria* prole caruerit. Fuit Andree uxor Elifabetha Santapace Pontio II. Lycodie Dynaste orta, ex quibus *Artalis*, & Belladama. Hec Nicolao Melchiori Brancifortio conjuncta dotis nomine amplissimum Tavis feudum, a matre acceptum ei detulit; *Artalis* N. Bonajuto copulatus *Palatiolū* patris hereditate accepit; unde *Vincencia* prodiit, e cujus manibus *Matthæus Luchesi* Suttafari Dynasta opidum vindicavit, quod obnoxium, ob es alienum exolutum, illud haberet; anno hinc mdlh. *Palatioli* Baro est appellatus. At non diū *Franciscus Santapace* Butere Princeps pretio numerato illud suæ adjecit ditioni; moriensque *Camille* filie ex illegitimo thoro susceptæ cum Licodia reliquit. Duxit hæc primis nuptiis *Guttierram Velasquez*, qui anno mdcxxii. primus *Palatioli* Princeps Philippi IV. Regis privilegio renunciatur. Quumque ex hoc conjugio nullus superesset, & Guttierres diem suum Lycodiæ clausisset, cum *Mutio Ruffo* ad secundas *Camilla* nuptias convolvit, tulitque filium *Vincentium*. Hic Joannam Ruffo sibi adjunxit, cui Scilla, Sinopolis aliæque in Calabria Dynastie obtigerunt, genuitque cum ea *Franciscum*, *Fabritium*, & *Tiberium Josephum*. Ille ju-

ribus suis cessit, alter celebs obiit; *Tiberius* ex *Agatha* *Brancifortia* uxore *Guillelmum* suscepit anno MDCLXXXIV. *Palatioli* Principem appellatum. Hujus & *Silvię* de *Morra* filius *Carolus Antonius Sinopolis Comes*, *Caroli Regis* *Aulicus* vivit, qui cum *Teresia*, *Favar de Strada* *Guillelmum Antonium* procreavit, ex *Avi*, ac patris renunciatione nostri opidi principatu & dominio donatum. Luce etiam hic fruitur una cum *Lucretia Riggio* ex *Campifloridi* principibus conjugē prole dives.

Ex *Palatiolensibus* Viri illustres memorantur *Paulus Bonus Minor Reformatus*, qui primum inter Observantes non vulgari morum innocentia vixit, subinde strictioris vitę desiderio ad Reformationē transiit, hancque pene intermortuam in *Sicilia* instauravit. Piissime in Domino obdormiit *Agrigenti* anno MD... De eo *Cajetanus* in *Idea*, *Aprile* & alii. *Bernardus Maria de Jesu Carmelita* *Excalceatus*, humanis scientiis sacras adjunxit, & sui admirationem excitavit. In *Mystica Theologia* versatissimus *Animarum* in via perfectionis sedulus moderator, consilio, & prudentia plurimum valuit; *Gradus* omnes in sua Religione emensus, *Generalis Procurator* in *Romana Curia* claruit. *Panormi* anno MDXCV. non levi pietatis opinione mortuus. Reliquit ingenii sui monumenta, de quibus *Mongitore*. *Bartholomeus* *Ordinis Eremitarum S. Augustini* virtutibus illustris, de quo *Cajetanus*, & *Pirrus*. Inter feminas *Hieronyma Scalza* floruit *Tertii ordinis S. Dominici* morum candore, & vitę perfectione clarissima Obiit die VII. Septembris MCCXXXII. in patrio cœnobio tumulata. Ejus meminit *Pirrus*.

Palatioli latitudo gradum XXXVII. XXX. exęquat,
lon-

longitudo xxxviii. xxxv. Ager quamvis angustus omnia ad vite necessaria, atque ad delicias suppeditat, fontibus scatet, venationi aptissimus censetur.

PALICA Urbs vetus, hodie vix cognita ex ruinis, quæ juxta lacum, seu Craterem *Palicorum*, & in proximo tumulo spectantur. Illius conditor *Ducetius Sicularum Rex* passim traditur Olympiadis lxxxii. anno iii. ante Christum Dominum ccccliii. *Diodorus lib. ii. Quum Lysicrates Athenis Reipublicæ præfesset. Ducetius Sicularum Princeps ex publico ærario magnis instructus opibus urbem Neas, quæ patria ejus erat, in æquum & apertum campum transfudit, & juxta fanum Palicorum urbem præclaram extruxit, quam a Diis jam dictis Palicen nuncupavit.* Et paullo post. *Ducetius itaque cum Palicam a se conditam muro egregio cinxisset, agros circumjacentes divisit, quæ propter soli ubertatem, tum incolarum multitudine brevi mirum in modum crevit, Quandonam porro defecerit, aut qua ex causa non aperit, subditque tantum: Non diuturna tamen fuit illa felicitas; diruta enim, ad hoc usque tempus deserta, & irreparata mansit.* Aratur hodie totus circa lacum campus; in proximo tumulo exigua substructionum vestigia manent, testarumque copia, quæ veteris ædificii, ubi occurrunt, indubitata indicia præbent. Consule *Fazellum*.

PALICORUM Fanum, ac Lacus. Utrumque describit *Diodorus lib. xi. qui ex Cluverio & aliis xii. quamvis in quibusdam rem supra verum efferat, neque iis, quæ hodie experimur, saltem concordat, uti adnotabo.* Ait igitur: *Fannum hoc tum antiquitate, tum religiosa veneratione, quod multa in eo raro, & stupenda eveniant, ceteris longe præferendum esse dicit.*

titant. Ac primo Crateres in illo existunt, amplitudine quidem non ita vasti, sed qui ex profunditate inenarrabili scintillas ingentes eructant, lebetum naturam referentes, vi ignea æstuantium, unde fervens aqua ebullit: Scintillæ hujusmodi nostra ætate, minime exiliunt; crater præcipuus unus est circa meridianam lacu oram, sed alii minores non pauci sunt, ebullientis quoque lebetis instar. An aqua porro subsultans fervorem habuerit, incompertum dicit Historicus, quum nemo contingere fuerit ausus, exæstuationemque illam a Divina quadam necessitate provenire, falsa opinione sibi veteres persuaderent, sed sulphuris odorem præbere tradit, atque ingentem horrendumque rumorem edere. Atenim experientia constat, calorem nullum inesse lacui; Sulphureum vero terrumque odorem emittere, qui proxime accedunt, ultro fatentur; rumor nec ingens, nec horrendus exauditur, sed qualis passim lebes edit. Tum, prosequitur, quod longe admirabilius, humor ille neque super effunditur, neque subsidit, sed perpetuo agitato motu, stupenda profluxus vi, in altum se extollit. Alibi in ejusdem naturæ crateribus id etiam evenire passim experimur, veluti in Salinis prope Paternionem. Quum ergo tam Divina Sacrarium illud Maestas obtineat, sanctissima illic juramenta præstantur, & repentina Numinis vindicta pejerantibus incumbit; nonnulli enim oculis capti delubro excedunt. Ingens ergo religio loci efficit, uti arduis intrigati controversiis, quando superioris potentie injuria præmuntur, juris tandem jurandi interposita religione, exitum causæ inveniant. Fanum denique hoc per aliquod tempus inviolatissimum est Asylum, quod servis calamitate oppressis

sis, præsertim vero Dominos inclementes natis, plurimum auxilia præbet; nec qui illuc confugerint, illos per vim heris abducere non licet; sed inviolati illic tandem permanent, dum per benignos arbitros Domini persuasi, fide securitatis juramento confirmata, illis reconciliantur. Nec ullus memoriæ proditus invenitur, qui datam servis fidem violaverit. Situm vero est hoc templum in campo amenissimo, & Deorum majestate dignum; porticibus atque aliis diversoriis magnificè exornatum. Polemon lib. de Admirab. Sicil. Fluminibus, apud Macrobiū lib. 5. Satur. cap. 19. enucleatius jurisjurandi explicat ritum: Palici, qui dicantur ab incolis, pro diis indigenis habentur. Horum fratres sunt Crateres humi depressi. Ad eos accedere, qui velint, ab omni scelere, atque contagione mundi sint... Aqua eorum est turbida, ac colore simillima albæ illuviei, quæ humi sita est. Ea egeritur voragine afluante, strepitumque edente, quales sunt gurgites sursum ebullientium aquarum. Sed & profunditatem horum craterum ajunt esse infinitam, ita, uti si boves incidant, vel asini bijugi in id præcipitentur, vel vacca insiliant, nusquam appareant. Ceterum jusjurandum hic Siculis est maximum, quo se purgant, qui aliquo crimine accusantur. Qui id jusjurandum exigunt, tabellam tenentes prædicant juraturis, de quibus rebus jusjurandum exacturi sint, qui jurat ramum vibrans,sertoque redimitus, & discinctus, simplicique tunica indatus, ac manu contingens craterem, verba præsentis sequens jusjurandum peragit. Quod si verè ac bona fide in prædicta verba jurat, illæsus atque incolumis domum discedit; sin verò pejeret, ante ipsos Deos expirat. Quum autem hæc sunt fidei jussores dant, qui Sacer-

dotibus solvant expiationem, si quid novi eveniat placulo obnoxiiis. Cetero circa hunc lacum Paliceni inhabitant urbem, diis cognominem, Palicem. Apud Stephanum denique ita scriptum: *Palica* opidum Siciliae. Theophilus autem descrip. Sicil. lib. xi. *Palicinum* ait esse fontem, ac prope eum templum Palicorum, qui duo sunt genii, quos Æschylus in *Æina* Tragedia filios facit Jovis, ac *Thalia* Vulcani filia. Silenus vero lib. ii. *Ætne* Oceani filia & Vulcani. Dictos autem Palicos ajunt, quod quum mortui essent, rursus ad mortales redierint. Est autem fons quidam apud Palicos in Sicilia amplitudine decalinus; Is aquam eijcit ad altitudinem vi. cubitorum, tanta copia, uti spectantes patent campum eum omnem inundaturam; ac rursus in se redit. Est ibidem & sanctum jusjurandum; quippe is, qui jurat & quæ jurat, tabella inscripta in aquam immittit; quod si bona fide jurat, tabella innatat, sin vero pejeret, submergitur; atque evanescit, ipse autem comburitur. Similia habet Aristoteles lib. de Mirandis. Ea porro ipsis veterum verbis expressi, ut iis fides habeatur; haud enim est dubium, vel falsa magna ex parte esse, aut ope demonis, ut cecos falleret Æthnicos perpatrata. Sed & fabula Palicorum hujusmodi est Servio super illud Virgilii: *Pinguis ubi et placabilis ara Palici*. Æinam nympham, vel uti quidam volunt Thalam, Jupiter quum vitiaisset, & fecisset gravidam, timens Junonem, ipsam puellam terræ commendavit, & illic enixa est. Partus ejus postea, quum de terra erupisset, duo pueri Palici dicti sunt, quasi iterum venientes. Hi primo humanis hostiis placabantur, postea quibusdam sacris mitigati sunt, & eorum immutata Sacrificia. Inde ergo: *Placabilis ara*.

Ma-

Macrobius quoque in Saturnalibus de eadem fabula libro citato. In Sicilia Symethus fluvius est, juxta hunc *Thalia compressa*, Jovis gravida, metu Junonis optavit, ut sibi terra dehisceret. Factum est; Sed ubi venit tempus maturitatis infantum, quos alvo illa gestaverat, reclusa terra est, & duo infantes de alvo *Thaliae* progressi emerferunt, appellatique sunt *Palici*, quoniam prius in terram mersi, denuo deinde reversi sunt. Nec longe inde lacus breves sunt. Et post aliqua de templo, & jurejurando, necnon de vindicta pejerantium. Hæc res ita religionem fratrum commendabat, ut Crateræ quidem implacabiles, *Palici* autem placabiles vocarentur. Nec sine divinatione esse *Palicorum* templum; Nam quum Siciliam sterilis annus arefecisset, divino *Palicorum* responso admoniti *Siculi Heroi* cuidam (Hic *Adranus* creditur, uti alibi dicam) certum sacrificium celebraverunt, & revertit ubertas, qua gratia *Siculi* omne genus frugum congefferunt in aram *Palicorum*, ex qua ubertate ara ipsa pinguis vocata est. Advertit idem Macrobius Crateres a *Siculis Dellos* appellari. Nonnulli ex antiquis *Meneninum* fontem, quod a *Menis* bis pass. m. distat, dixere. *Nastia* hodie ab eruditis, *Punico* fortasse nomine, & *Namfætia* vulgo vocatur. Et si alii id nomen veteribus usurpatum dicant: *Plinius* enim *Ephintiam* sua ætate appellatum testatur. Notat *Fazellus* ævo suo, quum aliquando Sicilia ariditate laboraret, stagnum exaruisse, e cujus crateribus ventis solum furentibus, pulvis tantum efflabatur. Id aliis quoque temporibus accidisse tradunt. Aquas fornacula distillatas nigrum oleum, pingue, ac foetidum reddidisse, qui experti sunt, affirmant. Halitus sulphurei, ubi exitum

tum non inveniunt, terram circa vicinia concutiunt, sepe vero per aerem diffusi brutis infesti accidunt, quorum ali quot veluti vi attracta ad lacus marginem usque delata, post membrorum concussionem viribus destituuntur, & intereunt. Proximo in agro Favarotta persæpe iidem halitus circa aerem imagines rerum efformant, itinerantes, equites, rusticos soli cultores, armenta, caulas, pastores, aliaque his similia representant. *Palicos* in Paternionis, olim Hyblæ majoris, & in Adrani finibus constituunt nonnulli, quia juxta Symæthum illos Virgilius posuerit; Et Symæthus fluvius ille est, qui *Magnus* vulgo, ad utriusque opidi oras decurrit, uti suo loco expendam. Reliqua de *Palicis* apud Fazellum invenies.

PALORUM PORTUS. Navium statio est ad Pachynum promontorium veteribus innominata; male hinc Aretius cum portu Ulyssis, seu Odysseo, confundit, qui hodie Marfa dicitur, & post hanc nostram succedit ad australem oram. Contra *Palorum* portum, Fazelli ætate *Alga* appellatum, jacet Currentum insula, de qua dixi. Dirutæ urbis vestigia ad ii. pass. m. intra mediterranea spectantur, perperam ab eodem Fazello Motyæ credita.

PALUS LEONTINENSIS. Consule *Leontina Palus*.

PANCALIS Tumulus supra Leontinos, quem veteres *Hieropolim* dixerunt. Alibi Ego quorundam opinioni adhærens *Hieropolim* Tironis verticem esse scripsi, qui *Pancali* subjacet; hinc Aretius: *Urbi Leontinorum altus imminet collis Hieropolis nomine*. Memoratur etiam Cajetano in Vitis SS. Siculor; qui profundas illi subjacere valles, ac prærupta ardua latera esse

esse testatur, ab occidua præsertim celi plaga. Gualterius plumbeas glandes inscriptas affert, ibidem effossas, unde olim mortalibus frequentem fuisse locum merito arguimus. Goltzius quoque illius meminit. Vide *Hjeropolis*. Philadelphus Mugnos de *Raptu Proserpinæ* fol. 51. more suo fabulatur, & in colle Polyphemum Gigantem nuptias cum Galathea celebrasse scribit. *Pancalis* feudum juris erat *Antonii Specialis* sub Martino Rege, hodie possidet gens Francica.

S. PANCRATII Casale olim, tertio lapide a Motyca, de quo Caraffa. Ibi ædes magna, antiqua, quadratis lapidibus tota, cum fornice, maximo labore extructa, parastitis columnis subnixa, eidemque S. Episcopo consecrata. Prope vetustissimi Monasterii vestigia, substructionesque spectantur, quod olim Ordinis S. Benedicti fuisse tradunt. Juris est hodie ager Majoris Ecclesiæ Motycensis.

PANTAGIAS Fluvius, *Porcarus* hodie, & *Bruca*, *Pantachus* Ptolemæo, qui inter Taurum promontorium, seu S. Crucis, & Catanam optime statuit. Celebris est Poetis Virgilio, Ovidio, Silio, Claudiano, & Historicis Thucydidi, Plinio, ac Vibio. Quorum primus de Ænea loquens ipsius ore lib. III. canit: *Vivo prætervehor ostia saxo Pantagiæ*. Ostium quippe amnis hujus in Bruçæ emporio, seu canali, quod alibi descripsi, ad utramque ripam rupes habet vivas ad xx. ferme cubitos altitudinis editas; miscenturque illius aquæ maris undis per spatium M. circiter pass. ubi stagnant, & parvorum navigiorum stationem efficiunt. Silius verò lib. XIV. *facilem superavi gurgite parvo Pantagiam* describit; ubi enim pluvialibus aquis minime auctus decurrit, alveum habet, qui traïci perquam
fa-

faciliter potest. At Claudianus de *Raptu Proserp.* lib. 2. *saxa rotantem Pantagiam* vulgavit; hyeme namque vicinorum collium Leontinensium, & Porcariae, quibus subjacet, torrentibus, imbrihusque auctus, tanta vi dilabitur, uti saxa quamplura secum trahat, delapsuque suo ingentem sonitum reddat; unde & Pantagias dictus, veluti fragorem, sive strepitum edens.

Hinc Servius ad Virgilii locum *Hic fluvius*; ait, *Sicilia*, quum plenus fueret, implebat sonitu rotam pene insulam, unde, & Pantagias dictus est, quasi ubique sonans. Fabulam mox indicat, quam Fazellus recitavit. *Hic postea*, subdens, quum Cereri querenti filiam obsterperet, tacere jussus est numinis voluntate. Cluverius grammaticorum nugamenta, putidasque fabulas dicit hujusmodi etymologias, dictumque *Pantagiam* vulgavit, quod omnia secum trahat, devehatque. Oritur porro in agro Porcaria, de quo jam supra dixi, inter Leontinos, & Augustam ex fonte, cui nomen hodie *Alviri*, sex ferme pass. m. ab ostio recedente. In fundo autem Gisiræ margines egressus, agris suffunditur. Ostreas ad fauces fert sapidissimas. Aquæ sulphureæ fontes, ibi etiam excipit, cujus bullæ albicantes supernatare videntur, necnon rivos sibi adjungit, qui belzuarticos lapides progignunt. Supra hunc fluvium Lamis Megarensis Trotilum construxit, de quo suo loco dicemus. *Pantagias* ad oppositum litus in Catanensem sium circa septemtriones illabitur.

PANTALICA Urbs hodie deserta, in rupe undique præcisa, & speluncis referta pene innumeris, fluminibus cincta, & natura munitissima, inter Leontinos, ac vetus Netum, contra Sortinum sita; Olim,
Er-

Erbesum, quemadmodum supra docui. Extabat Christi Domini sæculo tertio. In ejus hodie ambitu sola urbis porta, quæ *Ferulam* ducit, ab hac enim v. pass. m. diffidet; arx disiecta, & ædes sacra, recentis tamen structuræ, majori ex parte prostrate spectantur. His exceptis nihil nisi olea, cryptæ, dumi, aliaque aperti agri specimina sese oculis offerunt. Consule Fazellū.

PANTANELLA. Palus *Lyfimelia*, quā alibi descripsi.

PANTANUS SALSUS. Vide *Leontina Palus*.

PANTERGA Opidum ad Syracusanam perti-
nens Diœcesim, memoratum idcirco in Pontificiis di-
plomatibus hanc describentibus, Fazello est *Targia*,
cujus nominis turris hodie in agro post Scalam Græ-
cam sub veteri Thyca, & Epipolis septemtriones ver-
sus. Aliis Palagonia. Carrera sub Rogerio Comite, e-
jusque filio Sortinum *Pantergam* appellari testatur.
Mem. Istor. Catan. lib. 2. cap. 5. n. 15. idque ex ve-
teribus cartis eruit. Sortinum aliunde recentis esse
nominis constat, sed vetustissimæ originis, quod suo
loco ostendam. Anno ceterum mcli, in literis Gaufre-
di, quibus Prioratui S. Joannis Baptis. de Messana,
Ordinis Jerosol: bona aliquot clargitur, illud lego:
Placuit Domino nostro invictissimo Regi Rogerio mihi
Gaufredo Olivario, filiam Henrici de Buglio, Galga-
nam nomine, cum Panterga, & Scordia, uxorem dare.
Idem Fazellus, qui *Pentargiam* appellat, a Rogerio
Comite, quod ab eo præter fidem descivisset, opidum
funditus deletum tradit, & in historiis confirmat. Vi-
de *Sortinum*.

PARADISUS Fons apud Syracusas, sub tumulo
Taracati, qua hic meridiem spectat.

PASSANETUM Vetus Casale in agro Leonti-

T. P. P. H.

Z

no

no, haud procul *Bideno*, amplissimi fundi hodie ejusdem nominis turris, uti vocant. *Rogerus Passanetus* ejusque filii tenuerunt; Martini vero I. ævo *Henrici Starella* juris erat. Nunc ad *Michaelem Platamonem* Belmurgi Ducem pertinet. In Capibrevio post *Passaneti* Comitis descitionem Martinum Regem *Berengario Cruillas* mcccxcii. attribuisse lego sub censu annuo *Chirotecarum de Comuscio*. Vendidit Berengarius *Jacobo Campulo* Regni Quæstori, hic vero *Henrico Starella*, quem juxta Barberium excepit *Riccardus*. Alibi lego, sub id tempus *Blasum Passaneti* Dynastam *Alphonso* Regi Neapolim eunti se comitem addidisse. Ex *Riccardo Catharina*, quæ *Gaspari Vigintimillio* nuptui tradita. Horum filius *Sigismundus*, unde *Joannellus* prodiit, qui anno mxxi. *Passaneti* Dominus dicitur; hujus progenies *Catanæ* perstitit ad sæculum xvii, quo ad *Canizarios* Feudum devenit, hinc ad *Platamones*.

PASSARELLUM novissimæ originis, elapsi nempe sæculi lxxvii. conditum opidulum, *Villauri* aliter appellatum, in extremo Vallis *Netinæ* confinio, collum occupat plana juga inter *Leonfortem*, & *Alimennam*, austrumque respicit. Illius author *Joannes Baptista Santonufrius*, & *Grimaldi*. Unica ejus Ecclesia Parochialis S. Joanni Baptistæ sacra; subestque Archiepiscopo *Messanensi*. Dominum hodie opidani recognoscunt *Josephum Galletti* ex *Marchionibus* S. *Marinæ*, *Verbimcaudi* Dynastam, qui *Margaritam* Joannis Baptistæ filiam, uxorem duxit; gaudetque cum in agro *Passarello*, tum in aliis *Artisinæ*, *Artisinellæ* *Mancipa*, *Canalis* &c. jure gladii. Erant *Passarelli* lares 53. capita 176. ex censu habito sæculi hujus anno xiii.

PASSARUM Promontorium, vulgo *Caput Passarum*, Cluverio *Passalo*. Vide *Pachynus*.

PASSUS FERRI. Fluvius *Eryces*, *Gurna-longa* *S. Pauli*; his enim & aliis nominibus, juxta decursum, quem peragit, appellatur, & sub *Ramacca* opidulo, *Passus Ferri* dicitur, seu *Trajectus ferri*, a quo non longe *Pons Ferri* esse oportuit, ejus est mentio in Alexandri Rom. Pon. diplomate, quo fines Syracusanæ Diœcesis describit.

PASSUS LATUS. Fons *Oani* fluminis, seu *Frascolaris* in montibus *Ragusanis*.

PASSUS PIRAINUS, hodie *Feudum*, dadum *Bellus Mons* *Casale*, & antiquis forte temporibus opidum, ignoti tamen nominis. Alibi Ego *Belmontem* nostris diebus *Belmontinum* appellatum tradidit quum duo sine fundi diversi, quamvis haud procul siti, eodēque in agro; & *Belmontinus* a *Belmonte* longe majoris ambitus, nomen habeat. Collem *Passus Pirainus* complectitur, cujus in vertice antiqui opidi cadaver, substructiones nempe, laterum, testarumque fragmenta, non angusto tractu videntur; quin & sepulchra circa latera occurrunt. Collis ipse *Bel mons* appellatur, quo nomine *Casale* in Regiis libris adnotatum venit; neque inmerito; ex ejus enim summitate aspectus est per *Catanensem* planitiem jucundissimus. Eodem vocabulo donatur Fluvius, quem aliter *Cannarum* appellatum, & *Passus Piraini* *Feudum* abluere diximus.

PASSUS SYRACUSARUM. *Marcellinus* fluvius, ita dictus, quod in via, qua *Syracusas* itur, trajectum habet, hyberno tempore difficilē, alveumque faxis innumeris oblitum magno impetu aquarum vi revolutis, quæ equis etiam valentibus offensionis potissimum sunt.

PATORUM Vetus opidum ex *Aretio*, qui ad

Palatiolum illud constituit. Cluverius lib. 2. cap. 12. *Apud Ptolemaum*, inquit, *opidum inter Himera ostium & Ennam*, longe propius tamen hanc, est *Pattiorus*. Id ego vocabulum corruptum esse omnino suspicor a germano *Paropus*. De Paropo autem scripserat, quod circa Thermas Himerenses situm opidum fuerit, concluditque: *Aretius immensum erravit Pattiorum Ptolemai interpretatus opidum nunc Palatiolum*, xxiv. millia a Syracusis distitum.

S. PAULI Fluvius idem ac *Gurnalonga*, de quo in superioribus satis dixi, & olim *Eryces* appellabatur. Est *S. Pauli* pons in agro Catanensi ante Symethum opere arcuato supra *Galicim*. De eo etiam supra.

PELOPIÆ Cryptæ, seu Viæ Cœmeteriales, vulgo a *S. Joanne* appellatæ, quas etiam descripsi.

PENTAPYLUM. Syracusarum vetus & celebre ædificium, quinas habens portas, uti ipsum indicat nomen, in Acradina, unde in Insulam, seu Ortygiam cives se recipiebant. Ita Cluverius & Bonannus. Perperam Fazellus Horologium illustre & excelsum fuisse tradit ex Plutarcho, opusque Dionysii Majoris dicit. Fuit in *Pentapylo* Horologium, cujus Plutarchus meminit in Dione, ex quo idem Dion concionem ad populum habuit, at enim *Pantapylum* alia erat ab Horologio machina. Aretius male in Thyca statuit: *Juxta Epipolas* ait, locus erat, cui *Penthaphilum* nomen, ubi illustre *Dionysii* horologium fuit.

PENTARGIA Opidum a Rogerio Comite deletum. Consule *Panthergā*.

PERGUSA Lacus sub Enna, *Pergus* etiam appellatus, pass. m. v. ab ea urbe refugit, ac tria circiter ambitu continet. Celebris est Poetis, Claudiano sci-

scilicet lib. 4. ubi de Proserpinæ raptu agens Ennæ collem describit, subditque de *Pergusa*

Haud procul inde lacus, (Pergum dixere Sicani)

Panditur, & nemorum frondoso margine cinctus

Vicinis pallescit aquis.

Ovidio Metam: lib. 5.

Haud procul Ennæis lacus a menibus altus,

Nomine Pergusa.

Sylvæ coronat aquas, cingens latus omne....

Frigora dant ramis, varios humus humida flores.

Quæ sanæ opacæ arbores circa lacum, an olim fuerint, an poetarum licentia confictæ, certò affirmare non ausim; vinetis enim hodie circumquaque ambitur, & colitur, quæ loco amenitatem conciliant. An prope lacum quoque Proserpina rapta, uti laudati Ovidius, & Claudianus innuunt, Diodoro, & Tullio repugnantibus, qui in planitie prope urbem alta, & undique prærupta, id accidisse affirmant, nec decernere velim, quum Historico potius & Oratori, quam Poetis deferre equum puto. Cluverius lapsos Cicero- nem, & Diodorum tradit; sed Ennæ collem ipse non vidit, in quo extra urbem æquata agri planities cum aquis perennibus. Cetero profert Paruta argenteum numisma, quod Eruditi *Pergusa* lacui attribuunt, in-
cujus antica facie Cereris caput cum spicis, & arboris ramusculo circa extrema colli; in postica vero Victoria supra anphoram sedens videtur, quæ dextra coronam præfert, & sub amphora unde exprimuntur; est denique inscriptio ΠΕΡ. *Piscibus* lacus certe, sed colubris scatet ex Cluverio, qui Fazellum sequitur, subditque hic, *quod lino molliendo sit accommodus.* Verum hodie paucisque ab hinc annis, tanta copia

an-

anguillas præsertim suppeditat, aliosque pisciculos, uti apud Ennam, & vicinia largissimus eorundem sit quæstus.

PETRAPERTIA Opidum supra Flumen Salsum, olim Himeram ad austrum, vetustæ originis quidem, sed appellatione Græcorum, aut Sarracenorum tempora vix excedens: Castri sane molitio antiquissima, uti ædificia ostentant. Auxit Matthæus Barresius primus ejusdem Marchio anno mxxx. ornavitque postmodum Principatus titulo, lxiy. ejusdem sæculi Philippus II. Rex, unde in Regni Comitibus tertium tenet locum Dynasta, qui opidanorum regimen Præfecto ab se designato committit, Magistratus deligit, & vitæ ac mortis potestate gaudet. Sedet Arx in collis clivo, cujus latera occupat opidum, austrum ortumque respiciens. Ad radices uberrimæ, ac limpidissimæ aquæ ex æneis fistulis in subiectum vivarium profluentes agrum subinde irrigant, olerum cujusque generis, arboribusque frugiferis secundum. Arcis ædificia satis commodum, & amplum Dominis præbent domicilium. Aulæ enim sunt in eo laxiores, multiplici testudinato opere; in imis vero locis custodiæ & carceres, veluti caveæ in lapide excisæ noxiis coercendis destinatæ. Porta ad aquilonem arcis ædibus subjacet, unde ad Mazaræ vallem est iter; rudera, & quidem ingentia prope cernuntur, de quibus inferius dicam. Lares sub Carolo V. 354. Petrapertia numerabat, incolas circa sæculi finem 2044. Pirri ævo focos 645. opidanos 2404. Sed in Regiis libris sæculi xvii. foci 577. animæ 2250. adnotantur. Anno mcccxiii. lares 1351. incolæ 5310, & in novissimo censu 5500. Catanensis Episcopi juræ, quo ad sacra recognoscit, qui suum ibi delegat Vices gerentem. Comarchia Platienfi comprehenditur, & Cal-

lata Jeronis militiæ Rectorem recognoscit, æquites v. pedites xvii. sub signis educens. Unica porro est opidi Paræcia sub Archipresbytero, aliarum Ecclesiarum Mater, S. Mariæ de Stella dicata, *jussu & fortunis*, uti Epigrapha ad valvas docet, *Illustris Herois Matthæi Barresii, primi hujus cognominis Marchionis*, extructa haud procul Castello, occidentem respiciens oram. Ad majorem ejusdem aram B. Virginis in cælum assumptæ elegantissima videtur tabula; post illam in sarcophago e marmore Ligustico Barresiaæ Eleonoræ ejusdem Matthæi matris anno mdx. demortuæ, & filiarum conduntur exuviae cum epigramate; hinc in medio Choro ingens viridis Cimiliani lapidis alius extat tumulus, Dorotheæ Barresiaæ & Sanctapace cum epithaphio, & alius denique e marmore Petri Barresii primi Principis, postremique ejus gentis Dynastæ non inelegans in eodem templo spectatur. Alia Deiparæ Ecclesia sub S. Mariæ de Cava titulo, cujus impoliti operis signum casu, uti ajunt, inventum, patratis prodigiis est clarum, ad ii. pass. m. ab opido surgit, cui xviii. kalen. Septembris incolæ solemne festum veluti Patronæ principalis cum nundinis celebrant. Divæ Matris etiam ab Angelo nunciatæ Prædicatorum Cœnobium extra opidum olim anno mdxxl. laudatus Matthæus fundavit; unde ob cæli inclementiam ex noxiis subjecti annis vaporibus, in S. Rocci aream translatus, stipem ad nova ædificia Antonella Matthæi vidua largiter suppeditante. Minorum, quos dicunt Reformatos, recens quoque est Domicilium S. Mariæ de Angelis appellatum ab anno mdcxxxvi.

Induxit olim Augustinienses Centuripinæ Reformationis Marius Ferraguto, qui tamen post aliquot annos

nos abierunt. Novissime Tertiū ordinis S. Francisci familia coaluit ab anno mdc. qui S. Mariæ de Auxilio dicatam ædem decenti cœnobio adjunctam habent. Decem in opido sunt Ecclesiæ, in quibus quinæ Laicorum sodalitates, extra opidum vero cum tutelaris S. Marię de Cava quinque assurgunt. *Petrapertiensis* agri fertilitas tanta est, uti paucis per insulam decedere passim credatur, pascuis enim ad pecudum armenta nutrienda abundat, fegetibus cujusque generis aptissimus, vineis, frugiferisque arboribus luxuriat. Circa arcem & sub ea ingentes ædificiorum ruinæ spectantur, nec inde procul veterum sepulchra frequentissimè occurrunt, quæ quidem vestigia, cujus olim opidi fuerint, incertum. *Calloniana*, de quibus Antonini Itinerarium, hic stetit Cluverius, & alii ex nostris cum Brietio autumantur. Marius Niger *Petram* antiquis historicis memoratam, favente adhuc nomine, collocat. Sed *Calloniana* & *Petram* alibi ego statuo.

Dynastarum series ab Rogerii Comitis ævo juxta Fazellum deducitur, quorum *Abbo* primus recensetur; huic enim attributa ab eodem Comite *Petrapertie*. Nafi, Capitis Orlandi, Castaniæ, Randaculi, Frazani, S. Mariæ, & Summantini casalia tradunt. Ex eo & Ademira Averfani Comitis filia *Joannes*, Rogerius, & Bernardus prodierunt. *Joannes* autem ducta in uxorem Albira ex Comitibus Avenelli *Abbonem* II. Henricum, & Mattheum genuit. *Abbo* ad sacra aliquando Jerosolymorum loca invisenda contendens in piratas incidit, utque in libertatem se assereret, ab Amato Cœnobii S. Marię Vallis Josaphat Abbate anno mcccxxii. quatuor tarenorum millia mutuo accepit. Idem ab Friderico II. Imperat. Siciliæ Rege Castorum,

rum, terrarumque confirmationem exoravit, & Rahal-
mutum, Summantinum, aliaque casalia sibi quæsit.
Abboni *Matthæus* filius successit, qui Rodolphum
Vallis Josaphat Abbatem Amati successorem in qua-
rumdem *Petrapretiensis* agri terrarum possessionem,
quas ejus pater Monasterio in vadimonium obtulerat,
anno mcccxxvii. immisit. Hic quoque ab Rege pater-
na jura firmata obtinuit. *Joannes* Matthæum excepit,
qui sub Jacobo Aragonio egregie meruit. Hunc se-
quutus Sicilia excedentem, Friderici II. Regis indi-
gnationē incurrit, bonisque idcirco anno mcccxciii. spo-
liatur, in quorum possessionem *Petrus Henricus de*
Verge inductus est: Verum *Abbo III.* ex Joanne proge-
nitus Eleonoræ Regine opera, cujus honoris filiam, seu
Pedissequam Riccam Matinam sibi desponderat, in Re-
gis gratiam restitutus, *Petrapretiam* assequitur, quam
Henricus anno mcccxxx. dimiserat. Jam *Abbo*, uti hæres Jo-
annis Cameranae Avunculi, Castri & Opidi Militelli ju-
ra in agro Eleontino, viii. ejusdem sæculi anno vindi-
caverat, moxque Comitum Casale, ubi Barrafranca
hodie, pretio dominis exsoluto anno xxx. sibi com-
paravit, plenusque dierum vita excessit. Ex Abbone
Matthæus, ex quo Joannes II. Ludovici Regis auli-
cus & Siculi exercitus apud Catanam Vicarius; Hic
ex Marchisia Alagona Blasci filia *Abbonem*, & Blas-
cum suscepit, moriensque primo *Petrapretiam*, alteri
Militellum designavit. Confirmatus ille Martini Regis
privilegio, ineunte sæculo xv. mortalis esse desit.
De Blasco jam dixi. Post *Abbonem Artalis* sufficitur,
quem *Joannem* quoque in Censu ejusdem Martini de
anno mccccviii. appellatum video. De Hugonetto
Artalis fratre egi ubi de Barrafranca, & Comicino.

Artali anno mccccxxvi. *Joannes Antonius* successor datur; Hic Bernardum fratrem habuit, quem Thomasi-um Fazellus appellavit, amboſque ætate ſua ſuperſti-tes ex errore dixit. Forte ex Petro Ranſano gentis Barreſiæ genealogiam excribens, Dynaſtas Ranſani ævo extantes, uti ille recensuit, ſibi tempore æquales oſcitanter protulit, furtumque ſuum detexit. Fuit Jo-annis Antonii uxor Catharina Martino Vigintimillio olim nupta, quæ Fontis murati Dominatum primo ma-rito indulgente tenuit, eoque mortuo, in filium *Joannē Antonium II.* ex Barreſio genitum anno mccccxxi. tranſmiſit. Patri hic præſcripto anno ſucceſſerat, duxit-que mox primis nuptiis Lauream, ex Nicolao Subtili progenitam, ſecundis vero Iſabellam Joan: Melchio-ris Brancifortii Mazarinensis Comitſ filiam. Ex Lau-rea *Matthæum III.* procreavit, quem decad. i. lib. 10. cap. 2. idem Fazellus ſibi ſynchronum appellat.

Hic Carolo Cæſare indulgente, primus *Petræpretiæ* Marchio appellatus, et Barraſrance conditor, ex An-tonella Valguarnera *Guillelmū* & Beatricem filios ha-buit. Hæc Joanni Valguarneræ Comiti Afforenſi nu-psit, Guillelmus patri nonnihil inſenſus evaſit, quum-que aliquando ad menſam cum Pontio Lycodiæ Mar-chione, uxoreque ejus, & filia affideret, forma vir-ginis captus, hanc in ſponſam ſibi poſtulavit. Annu-it Pontius, dummodo Matthæi voluntas accederet, quam egrè ab ſene, tandem *Guillelmus* extorſit, op-tatiſque nuptiis potitus, Velleris Aurei Eques claru-it, ac poſt patrem inſelici fato periit; relictis *Petro*, *Virginia*, & *Dorothea*. Hæc Joanni Brancifortio co-pulatur, Virginia Francisco Campulo, *Petrus* hono-rum hæres remanſit. Eluxit in eo eximia morum ho-ne-

neſtas viro principe digna, ingeniumque, quod a natura acceperat, ſcientiis excoluit, ſed Matheſim præcipuè dilexit, & Aſtronomiæ ſtudiis eſt delectatus. Hinc ſibi ab icſtu fulminis cavendum, perſuaſum ab ipſa juventute habuerat, cæloque tonante ad imas arcis ſuæ caveas descendebat. Anno tandē MDLXXI. quum iter ad Mazarinum pararet, turbatum advertens aerem, equo deſiliens, domum regreſſus, mugientibus mox tonitribus, de genu flexus ante Chriſti Domini e cruce pendentis imaginem, velut jam moriturus veniam cum lachrymis implorans, ignita ſagitta percuffus interiit: Imum hodie conclave, ubi caſus evenit, in fornice foramen præſeferens, & fulminis veſtigia, ostendunt. Primus ipſe ab Rege Philippo II. anno MDLXIV. *Petræpretiæ* Princeps eſt dictus, Velleris Aurei Eques, Meſſanæ Strategus, & ſupremus Siculæ Militiæ Imperator claruit, totique Siciliæ ob virtutem innotuit. Habuit uxorem Juliam Moncadam ex Hadrani Comitibus ortam, abſque prole; poſtremus idcirco gentis ſuæ Dynaſta. *Dorothea* porro Joannis Brancifortii, uti innui, uxor poſt fratrem ſuffecta, *Fabritium* peperit; ſed Joanne amiſſo, cum Vincentio Barreſio Militelli Marchione nuptias celebravit; eoque etiam ante conſcenſum thalamum mortuo, cum Joanne Zunica Neapolis Prorege tertio ſeſe adjunxit, ſubindeque Matrivi vixit, & Philippi III. Infantis curæ admota, pleniffimè tanto muneri fecit ſatis. Magnatibus ibidem accuſa, poſt tot emenſos gradus ad unicum filium *Fabritium* in Siciliam rediens, fato tandem in patria ſuncta eſt anno MDXCI. ætatis LVIII. Nobili marino-reo tumulo & epigrammate honorata, de quo jam ſupra. *Fabritius* idem deinceps, ejuſque hæredes *Petræ*

pretia Principes claruere, nostrisque diebus *Salvator Brancifortius*, Michaelis, & Catharinæ Buterenſium Principum unicus filius hac Dynaſtia & titulo gaudet. Egit Siciliae Regni nomine apud Carolum Regem Legatum, & Netinæ Vallis Legionis Tribunus vivit. Primis nuptiis Mariam Roſaliam Materni avi filiam duxit; ex qua Stephanum & Catharinam in infantia defunctos; ſecundis vero Mariam Annam Pignatelli ex Ducibus Montis-leonis ſibi copulavit, & cum ea Herculem Michaelem obtinuit. Jacet *Petræpretia* inter Platiam, & Calatanixectam ſub gradu longitudinis xxxvii. xlii. latitudinis xxxvii. xlii.

PETRA SERLONIS, vulgo *Petra de Sarno*, ad ſiniſtram Salſi fluminis orientalis ſub Agyræ montibus ſita. Eſt ingens, enormiſque altitudinis rupes, a *Serlone* Rogerii Comitis Nepote appellata, qui quum in Sarracenorum inſidias incurriſſet, paucosque ſocios majori ex parte amiſiſſet, in hanc evadens rupem ſtrenue aliquando ſe defendit; telisque tandem conſoſſus glorioſe occubuit. Ad ejus radices caulas paſtores habent.

PETRA TAGLIATA in fundo, quem a Feſſima dicunt, Arx eſt ſupra firmum lapidem Fazello, & aliis memorata, ponte rupi proximæ adjuncta, Juris erat *Perronis de Joenio*, veluti pars Aydonenſis Dynaſtiæ. Hodie ad Galatis Principem ſpectat.

S. PETRI Caput poſt Ficalli littus, a quo Motycana ora auſpiciuſ habet.

S. PETRI DE TRIMILIA, olim ordinis S. Benedicti Monafteriuſ cum caſali in agro Syracuſano, ab eaque urbe paſſ. m. m. diſſituſ. Eſt hodiæ Episcopii ſuburbanuſ ſub Taracati ad auſtrum, ſeu ſub mole,

le, cui olim Neapolis & Thyca infidebant. Ibi uberrimi aquarum fontes, vineta, viridaria, aliaque ad rurales delicias oblectamenta occurrunt. Veteris Monasterii non levia extant vestigia, & Ecclesia surgit adhuc decens, & commoda; Novas conspicuas ædes concinnandas jussit ad religiosum secessum Thomas Marinus Episcopus. Hic *S. Petri de Bajas* Cenobium, quod Germanus Episcopus sæculo iv. construxit; cujus & meminit S. Gregorius Papa Epis. 34. lib. 6. stetit, Pirrus tradit. In Donatione Tancredis Comitis habes Monasterium *S. Petri de Trimilia*, et in Alexandri III. diplomate *Casale Trimiliæ* memoratur.

PHALARIUM Castellum prope Gelam, hodie Terramnovam in colle, seu promontorio ab Ecnomo veteri etiam Castello prope Leocatam pass. m. v. distitum ex Cluverio, & a *Falconara* recenti arce pass. m. ii. Nomen habuit a celebri Agrigenti Tyranno Phalaride, quem illius dicunt conditorem. Meminit ejusdem Diodorus, hodieque jacet. Nec desunt, qui ubi nunc *Falconara* sedet, *Phalarium* stetit conjectant.

S. PHILIPPUS. DE AGYRA. Vide *Agyrium*.

S. PHILIPPUS. Vallis in agro Motycensi. Ibi innumeræ cryptæ, ubi veteres habitabant, tum tristes etiam edificiorum reliquiæ, & columnarum fragmenta spectantur, ignoti hodie opidi vestigia.

PHILOSOPHIANA GELENSIUM, Cluverio *Platia*, hodie celebre opidum, quod ad *Gelæ* fluminis fontes situm. Ejus est mentio in Romano & Antonini Itinerario; ubi sic perscriptum: *Catina Agrigentum mansionibus nunc institutis m. pass. xci. sic: Capitonianis xxiiii. Philosophianis xxi. Callonianis xxi. Corconianis xxii. Agrigentum xiii.* Et in alio: *Catina, Capito-*
nia

niana XXIII. *Gelsenium Philosophianis* XXI. *Petilianis*, XXVIII. *Agrigentum* XVIII. Consule infra, ubi de *Platia*.

PHOCEAS Castellum Leontinorum vetus, incerti situs in ejusdem agro, quod Leontini patria, exules occuparunt, De eo dixi, ubi de *Leontinis*.

PHŒNICUS PORTUS prope Pachynum in orientali plaga, Ptolemæo memoratus, hodie *Vindicaris*, olim Plinio *Naustathmus*. Cluverius ejusdem nominis urbem & amnem ex Dori memorat; hic enim apud Stephanum *Phœnicuntem* amnem, unde urbs cognominis, enumerat, cum aliis insulæ civitatibus.

PIEDACIS Casale vetus in agro Leontino, quod cum *Randasino*, & Xirumi juris erat *Andreae Rubei* sub Friderico II. Dum Martinus Regni potens esset, *Damianus Rubeus* illius dicitur dominus, qui & *Randasinum*, Xirumim, Realusium, & Calluram in eodem Leontino agro possidebat. Damiani heredes feruntur *Aloyßus*, *Joannes*, & *Blascas Barresii*, Militelli Comites, unde horum successores. Jacet hodie, sed adhuc reliquias servat, Ecclesiæ scilicet substructiones, ædiumque parietinas. Ecclesia autem nuper instaurata, sub S. Petri nomine: diu devinctos fiduciaria mancipatione hos habuit fundos *Piedacim* scilicet & *Randasinum*. S. Xaverii Societatis Jesu Panormitana Domus; huic porro pretio exsoluto, Hercules Michael Brancifortius hodiernus Militelli Marchio eosdem nuper redhibendos curavit.

PIPINUS Fons Erycis amnis sub Menis.

PIRATARUM Statio post Elori fluminis fauces. Vide *Fundus Muscarum*.

PISMA, ET PISIMOTTA celeberrimi nominis fontes & lacus, antiquis *Cyane* ad Anapi fluminis dex-

dexteram in agro Syracusani portus, unde uberrimæ erumpentes aquæ amnem conficiunt, in Anapum seu exonerantem. Vide *Cyanes*.

PIXOTTUS statio in meridionali littore inter *Puzalli*, seu *Ficalli* arcem, & *Siclensis* fluminis ostia, cui prope est alia, quæ *Samuel*, ex *Fazello* appellatur.

PIZZUTA Turris, ut vocabulum est vulgare, idest *Acuta*, in agro *Netino*, post *Affinarum* seu *Falconaram* in humili tumulo, undique idcirco conspicua, orbicularis, ex quadris lapidibus compacta, solida, & in acutum desinens, adeout rectius dici possit *Pyramis*; quam post partam de *Atheniensibus* victoriam, deque *Nicia* eorum Duce, ad eundem fluvium, *Syracusani* subrigendam sanxerunt. Distat ab ejusdem amnis ostio pass. m. ii. ab *Elorinæ* urbis ruderibus pass. m. a maris ora, & statione, quam etiam *Pizzutæ* appellant, m. Scio *Carusium* tradere: *Pyramidem* hanc ab *Hippocrate* *Gelæ* Tyranno, quod ibi *Syracusanos* fuderit, fuisse erectam. Verum enim vero, quisnam sibi persuasum habebit: *Syracusanum* populum late per eandem oram diu dominantem, & *Gelam* ipsam subiectam habentem, permisisse, uti monumentum in perennem *Syracusani* nominis ignominiam feris temporibus perstaret? Solo dubio-procul equassent, statimac regione potiti, victricia in eam arma inferrent. A quo enim tunc ipsis timendum esset? Ibi ad *Kal. Junias* diem festum idem populus celebrabat, quod *Aretius* adnotavit.

PLAGÆ CALVISIANIS, MESOPOTAMIO;
PLAGEREO, sive *Cymbæ*. *Antonini* Iter sic habet:
Ab Agrigento per maritima loca Syracusis m. pass.
cxxxiii. Dadalio xviii. Plintis v. Refugio Chalis xviii.

Pla-

Plaga Mesopotamio XII. *Plagareo*, sive *Cymbæ* XXIII. *Refugium Apolline* XX. *Plaga Syracusis* XXXII. *Plagas*, & *Refugia* intelligi debere, tradit Cluverius, mansiones, seu stationes in littore, ad eorum opidorum, quorum recenset nomina, agrum spectantes. *Dædalium* igitur ex eodem intelligitur Castellum a Dædalo extructum; *Plintis* sumitur pro Phintia, de qua alibi dicam. *Refugium Chalis* pro statione Gele proxima; *Calvisiana*, quum id sit opidum juxta Cluverium ad Hipparis fontes, vulgari nomine *Comisus*, littus agri Comisani, seu Yhomisani erit *Plaga Calvisiana*, de Mesopotamio alibi statui, quod mansio inter Hipparim, & Oanum fluvios parum inter se dissidentes, fuerit; Latine enim *Mesopotamio* sonat *Interamnium*, idest inter duos amnes. *Plagerea* sive *Cymbæ* demum Hyblæ Heræ littus creditur Cluverio; in Regio enim exemplari ejusdem Itinerarii, & in aliis pro *Cymbæ* legit *Surita*: Hybla. At illud hic rursus moneo, quod supra adverti, ex Itinerariis nempe, quæ amanuentium vitio mendis statent innumeris, vix posse legitimos locorum situs deprehendi, ubi potissimum corrupta sunt nomina. Laudandus quidem Cluverius, qui hæc emendare studuit, sed aliquando res illi minus feliciter cessit.

PLATIA mediterraneum illustre Opidum ad latitudinis gradum XXXVII. XX. longitudinis vero XXXV. ac media idcirco ferme Sicilia positum, acclivem occupat molem, ad cujus radices Gele fluminis fontes erumpunt; hæc autem editis aliis collibus amenissimis, & *Armerino* præ cæteris adeo cingitur, uti tumuli speciem præseferat. *Plutium* nonnullis dicitur, *Plataa* & *Plutia*. Stetit quidem vetus civitas in eodem *Armerino*,
mi-

alios secutus appellavi; nam recens XII. sæculum non excedit. Regionis verò circumpositæ tanta est jucunditas, & gratia, uti ex Cluverio Herçi montes ab hinc sese extendere ad Pelorum usque credantur; Regiis idcirco in libris *Opulentissimæ* Civitatis titulum *Platia* meruit, quin & *Plutiam* dictam volunt Scriptores gentici a ΠΛΟΥΤΟΣ quod Græcum nomen Latinis *Opulentiam* significat. Vetus hinc stemma figura erat virilis galeata, Amalthææ cornu sinistra, dextra ramum viride præferens. Jam de antiqua origine, non una est eorundem scriptorum opinio. Quod Gela fuerit olim mediterranea, sive Barbara, ad Gelæ nempe fluminis scaturiginem, antequam Gelam prope litus Rhodii, aliique ex Græcis condiderint, nonnulli tradunt. A Boeotis excitatam, alii evulgant, qui patria aliquando extorres facti, quum sedes sibi quærerent in Sicilia, *Platæam* coluere. Boetorum quippe urbs præcipua, *Platæa* fuit, quam Thebani, Astæo Athenis principatum obtinente, totam præter Deorum templa exciderunt, civibus inde ejectis, uti Pausanias lib. 9. testatur. Hac Boeotorum colonia *Versus*, *Alegambus* & *Chiarandanus* Gelam mediterraneam auctâ evulgant, mutatoque nomine *Platæam* appellatam adstruunt. *Plutia* subinde opportuno vocabulo ob loci, & agri præstantiam vocari cepit, cujus meminisse Tullium in Verr. 3. passim historici scribunt; hinc Clariss. Patinus Coloniam numisma in Hadriani Cæsaris honorem cusum cum epigraphe PLV. nostræ Siculæ *Plutiæ* adscribit, quamvis nulla inter Colonias *Plutiæ* mentio usquam eluceat. Tullii porro verba hæc sunt: *Enna mediterranea maxime est. Coge, ut ad aquam tibi frumentum Ennenses metiantur, vel Plutiam, vel Alejam, vel Catinam, loca inter se maxime diversa, eodem*
T. P. P. II. B b die,

*die, quo jufferis, deportabunt. Ad quæ Cluverius: Hic quia opidum Siciliae erat, vulgari vocabulo Piazza dictum, xv. circiter millia ab Enna versus meridiem distans, hoc ipsum Plutiam esse Ciceronis, nonnulli nostri seculi conjecerunt geographi. Verum non adverterunt illi, ad aquam deportandum fuisse frumentum, quod longe alienum est a Platiæ situ, ut quæ in celsioribus atque aridis, nisi quæ fontes scaturiunt, locis posita est. Concluditque post multa, tria Siciliae voluisse littora, atque maria innuere Ciceronem, Africum, Siculum, & Etruscum, ac tria item loca nominare ad Etruscum Alesam, ad Siculum Catanam, ad Africum Phintiam, cujus vocabulum facile in Tullii exemplaribus corrumpi potuit in Plutiam. Hæc ego retuli, non eo animo, quod quidquam celebri Civitati velim honoris, aut vetustatis detrahere, sed eximii scriptoris conjecturas lectori æquissimo exhibendo, rem illius judicio subicere. Non enim desunt apud Chiarandanum, qui Cluverii convellunt, exufflantque rationes. Denique recentiores proferunt numos, in quibus inscriptum: *Plutia olim Platia*, eorumque unum adhuc asservatum Cives ostendunt, veluti insigne monumentum; Ceterò nostræ urbis populos suppetias Marcello Rom: Consuli cum aliis Siciliae detulisse etiam affirmant, quamvis apud Silium, qui omnes singillatim recenset, sub quo veniant nomine, non constat.*

Seris temporibus, Northmannorum virtute a Saracenorum tyrannide insula vindicata, *Platia* nomen revixit. Complures enim ex Rogerii Comitis sociis, e Langombardia partibus sub ejus signis militantes, vacationem petiisse tradunt, quibus *Armerinus* mons inha-

inhabitandus est datus; illius enim verticem lata planities extendit, latera, ac radices, neenon circumstantes valles, & colles tanta soli ubertate, totque deliciis luxuriabant, uti alia per totam Siciliam regio amenior vix inveniri poterat; opportunus idcirco locus novis colonis adeo visus, sicut brevi, aliis confluentibus ejusdem nationis militibus, in justum evaderet opidum. Ferunt alii, quod nondum subactis, atque ex infidelium manibus ereptis Enna, Butera, aliisque munitissimis opidis, de *Armerino* colle, & opido in eo pene derelicto restituendo, Rogerius cogitaverit, uti in ipso securum perfugium, contra hostes duceps, haberet, ac Langombardis custodiendum tribuerit, qui sedes ibi suas postmodum statuerunt. Hos inter *Placentini* memorantur, qui *Platia* nomen novo indidisse opido a *Placentia* dicuntur. Denique non desunt, qui *Platiam* Sarracenorum ævo adhuc perstantem inducunt, victricibus Rogerii armis inter primas cessisse, eamque veluti securo loco sitam, Comitem subinde, contra hostium incursus novis munitionibus tutiorem redditam, strenuis suis militibus sedem designasse. Tunc Rogerius idem acceptum, uti ferunt, a Nicolao II. Romano Pontifice vexillum sericum, cum Deiparæ imagine, in perenne erga commilitones dilectionis suæ argumentum, eorum urbi dono dedit, quod ad hanc usque ætatem religiosissimè cives custodiunt, seque eidem Virgini sub ipsis ortus sui initiis hujusmodi tessera addictos profitentur, a qua vicissim innumeris beneficiis, & gratiis, veluti singulari Patrona, non semel affecti gloriantur. Quum porro Guillelmus hujus nominis primus impotenti dominatu, atque insigni avaritia Siculorum animos offendisset, procres-

que complures in eum conjurassent, quorum agmen Rogerius Sclavus ducebat; hunc, sociosque aliquando *Platienses* excipientes, Regis iram incenderunt, ejusque animum adeo offendere, uti hic coacto exercitu, majori ex parte Sarracenorum, ad *Platiā* excidium illos immiserit. Regi primū occurrisse tradunt Alexandrum Bajulum Vezelli filium, qui Patris merita et sua recensens, ne immeritam urbem tam grandi supplicio afficeret, pene ab irato Principe impetraverat; gregarii tamen milites præda allekti, tumultum excitantes ad vindictam ruebant: Hinc Electus Syracusanus & Sylvester Marsici Comes, uti Falcandus innuit, destrui urbem non oportere ob paucorum scelera, maxime quod omnes ex ea proditores aufugerant, aliisque rationibus Regi persuadere conati, egredemur a sententia illum avertere; ubi impetrasse visi sunt, ac Rex ipse ab urbis excidio se temperaturum spondidisset, militari nihilominus licentia irruens exercitus, igne, ac ferro *Platiā* absumsit, devastavit, civesque hac illac effugere compulsi sunt. Nec diu eodem Guillelmo superstite, ac laudati jam Alexandri Bajuli opera, qui primus inter *Platienses* erat, in altero tumulo, nonnisi pass. m. ii. circiter ad occidentem dissito, nova urbs moliri cæpta, in quam cives revocati, arcem, menia, turrès, suarumque larium ædificia, e veteri patria, Regio urgente decreto, lapidibus translatis, ornamentisque traductis, nobiliori schemate posuere. Id alii accidisse sub Guillelmo II. injustæ everisionis miseratione permoto, rectius consignant.

Quam porro habitandam susceperunt, occidua primum fuit regio, hinc reliquæ; mox Castellinæ suburb-

burbum circa vetus castellum, cujus extant ad S. Francisci cœnobium reliquiæ, addiderunt; sed præcipuam patrialem Ecclesiam Sancto Martino Episcopo sacram voluere. Deinceps suos erga Principes sese præ cæteris *Platienses* commendarunt, cujus rei insigne præbent monumentum Siculi Annales; Roberto enim Duci, Caroli Andagavenfis filio, *Platiam* summis viribus, ad S. Georgii oram & ubi Castellina, ac Patris Sancti frequens ædificiis regio hodie extenditur, positis castris, obsidenti, fortiter cives restitisse, ac sub Guillelmi Calcerandi, Palmeriique Abbatis ducatu hostes turpiter fugatos a suis finibus exegisse, perhibent. Friderico II. Aragonense *Platię* procerum concilium convocatum produnt, ut Jacobi Regis Legati, communi Siculorum consensu, congruo cum responso in Aragoniam remitterentur. Saccæ hæc comitia coacta Carusius perperam scribit. Joannem hinc Infantem Randatii ducem adversus Palicios arma moventem egregie adjuvisse tradunt. Tunc temporis, dum anno mcccxlviij. sæva lues insulam vexaret universam, & *Platiam* quoque afflatam in vastitatem adduceret, faustam imaginis Deiparæ in celebri Rogerii Comitis vexillo depictæ inventionem evenisse vetus traditio docet. Illam profugi cives olim in veteri patria inter rudera occultaverant; sed qui locum sciebant, nusquam ad suos reduces, aut longinquis in partibus fato cedentes, ignotam omnino, obscuramque posteris latebram reliquerant. Quum igitur pius Sacerdos *Joannes Candilia*, patriæ suæ ærunas enunciato anno defleret, opportunumque a benignissima Virgine, & Patrona auxilium efflagitaret, eadem in somnis illum admonuit, ac diu conquistam,

op.

optatamque sui iconem in veteris *Platia* occulto loco delitescentem ostendit. Catanam ille ad Episcopum contendit, ejusque venia sollemni civium suorum supplicatione indicta, designatum in vetustæ urbis parietinis latibulum invenit; Vexillum post annos clxxxiv. integrum, illesumque offendit, atque, uti ferunt, ardentem adhuc lampadem simul reperit. *Tunc sacrum illud linteum sericum, in quo Virgo erat depicta, inquit Pirrus, lignæ tabulæ infixum variis decoratum, ornamentis ad novam Platiam transfulere.* Exinde ab omni contagiosa lue libera evasit civitas, quæ voti causa, templum in tumuli vertice dicavit, eique supra alias Ecclesias primatum attribuit. Jam turbis aliquando, & factionibus Palicorum, Claromontanorum, aliorumque Dynastarum, qui totam insulam divexabant, immixtos *Platienses* legimus; exulesque cives ex improvise patria potitos, Adamonum Capicinum illius pro Ludovico præfectum ad fugam capiendam adegisse. Sed in Friderici III. tandem partes concedentes, ejusque in gratiam recepti, hunc diu intra mœnia soserunt, a quo variis sunt privilegiis & gratiis affecti. Martino regni potente, rursus abducti iis adhæserunt, qui Regia nomini insens, arces, & opida occupabant. Verum Nicolai Brancifortii civis suasionibus ad mentem revocati, rebelles ejecerunt, eundemque Principem liberalissimum experti, quum in dies nova populi accessione crevissent, sæculo xv. ineunte, aliud ad meridianam oram suburbium amplissimum excitarunt, recentemque dixere civitatem, ad veteris discrimen, quæ mœnibus præcincta. Alphonsi denique Regis ævo Petrus Infans ejus frater *Platia* cum Neto donatus, illi a liquando præfuit, quo mortuo ad *Damanium* urbs

rediit, ac concinnando in meliorem formam Patronæ Virginis templo, tota incubuit.

At potiora habuit Ecclesia hæc anno *MDXVII*. incrementa, quo novis beneficiis Deiparæ intercessione *Platienses* devincti, magnifico molimine illam sub nomine Assumptionis fastigiatam voluere, Bonfilia Calaxibetta, nobilis ac piæ matronæ fortunis potissimum adjuti, quas insigni plane magnificentia Marcus Trigona, & Laurea de Asaro uxor circa ejusdem sæculi exitum cumularunt, dote pro Collegio Canonico satis pingui designata. Clementis itaque *VIII.* decreto anno *MDCLIII.* Romæ emanato, Alumnis *XXIV.* nec non *IV.* dignitatibus, uti vocant, & his postremis cum animarum cura delectis, sacer famulatus, & prodigiosæ Imaginis cultus quotidie est commissus; quibus alii *V.* adjuncti, ac *XII.* inferiores, seu secundarii etiam insigniti, chori, & altaris munia obeuntes superadditi. Virginis porro Icon multis ex auro lapillisque preciosis effulgens ornamentis, insigni ferculo in ara maxima satis divite custoditur, civibus nedum, sed exteris etiam in summa veneratione habita. Æris campani turris, quæ templum adeuntibus ab occasu dextrorsum occurrit, decus non vulgare conciliat; magnitudine enim, elegantia, & artificio undique superbit, ac primas in tota regione habet. Molis universæ ejusdem templi externus prospectus ad ortum, circa majorem absidē ad arduam celsitudinem, juxta loci naturā subrigitur; ab occasu vero ubi portæ, atque ex aliis plagis spectatu etiam dignissimus; tholus magnificus; cultus interior splendidus; sacella decentissima; suppellex opima; tota denique talis citra dubium censenda, quæ cum insignioribus insulæ universæ sacris ædibus comparetur. Unica est paræcia, cui sex aliæ suffra-

gan-

gantur, S. Martini scilicet, quæ uti dixi præcipua dudum fuit opidi, & novæ jam descriptæ locum, cecit, & S. Nicolai ad occasum; S. Stephani ad ortum; S. Mariæ de Odigitria ad austrum; S. Venerandæ ad aquilonem & S. Philippi de Agyrio, in quibus omnibus ab designatis per Episcopum Catanensem presbyteris, sacramentis populo ministrandis navatur opera. Sed circa extremas occiduas oras Christi Domini e cruce pendentis insigne simulacrum in S. Dominicæ Ecclesia est *Platiensibus* quoque in singulari veneratione, piis enim populi supplicationibus qualibet feria vi. per annum dudum frequentabatur; religiosa hinc pietas Matthæi Calaxibette illam xii. Canonicorū cetū ibi instituto, sub Præposito, anno mdcclxxv. frequentiore reddidit, ultimis tabulis mandavit. Quumque opus dilatum esset, Andreas Rigijs Catanensis Episcopus xcviij. exequendum iussit.

Pirrus de *Platia* Religiosis ædibus: *Societas Jesu*, inquit, *Domus professæ ab anno mdciii. excitata a P. Jacobo de Dominicis Præposito Provinciali, post annum mdcxiv. ære publico Collegium institutum est, sub vocabulo S. Ignatii, & S. Mariæ de Conceptione.* Splendet hodiæ ædificiis, ac medium pene occupat in latere meridionali; unde ad princeps templum ascensus patet. *Clerici Regulares*, prosequitur ille, *Theatini nuncupati anno mcccix. in templo Sacramentali S. Laurentii recepti sunt;* sed cura paræcialis ex hac Ecclesia ad illam S. Stephani translata est. Loco eidem S. Mariæ de *Gurgite nigro* olim nomen fuit, ob aquæ sulphurææ fontem, quæ pergit; hinc a *Patre Sancto* vocabulum illi appictum, quod vir sanctimonia clarus ædis ejusdem S. Laurentii incola fuerit; & solitariam, ubi vitam egerit. *Æqua ante hanc lata planities extenditur, nundinis cele-*

lebrādis destinata, quæ ad xviii. Octobris diē, Regis Martini privilegio, sūma totius regionis frequētia habētur.

Casinenſium Monachorū S. Mariæ de Fundrone Monasterium in venali urbis foro, & S. Rocchi Ecclesia hodiedum conspicuum, Ennensem olim agrum ejusdem nominis occupabat; quumque diu ibi ſtetisset anno mdcxxii. una cum Deiparæ marmorea elegantī ſtatua translātum eſt, de quo in ſuperioribus actum. Illius Abbas inter Proceres Eccleſiaſticos votum profert. S. Gregorii Prioratū in agro Bellæ ad iii. lapidem ſtatuit Bartholomæus Farinatus, ſuiſque S. Benediſti Monachis attribuit, qui brevi deſecerunt; ſubditur hinc Majoris Catanenſis Eccleſiæ *Capitūlo*; Celebrior S. Andreæ Eccleſia cum adnexo Canoniorum Regularium S. Auguſtini cenobio, ad jaſtum balliſtæ circa aquilonem extra muros. Author perperam Simon Rogerii filius a nonnullis vulgatur, quum alter Simon fuerit Policaſtri, & Buteræ Comes, ejusdem Rogerii ex Flandrina filia Ne-
pos, anno mxcviii. Prior habet in Comitibz locum, & a Rege nominatur, qua dignitate Joannes Erlingeri nunc gaudet. Deſeciſſe Canoniorum obſequium in hoc templo ab anno circiter ſeſquimilleſimo teſtatur Pirrus, quod in crucis formam aſſurgens, ad aram minorem S. Agathæ V. M. antiquam elegantiffimam tabulam habet. Sed Canoniorum ædes undique ruinoſæ veteris cenobii vixdum veſtigia ſervant. Prædicatorum fratrum familia tertium ex Siculis habet ab anno mccxxii. *Platæa* Monasterium, B. Reginaldo S. Dominici ſocio authore, quem idem Patriarcha Romæ degens in Siciliam tranſmiſit. Hic diu egit, viteque meritis, ac prodigiis innctuit F. Vincentius

Pyſtoria, ſummis laudibus ab Ordinis Chroniſtis commendatus, qui S. Vincentii Ferrerii voce, medius gladio diviſus, flammisq; aſſatus, ad vivos fuit traductus. Occupat locum leviter acclivem, cui vallis a meridie ſubeſt, novisque hoc ævo ædificiis concinnatum vidimus; Habet ejuſdem S. Vincentii Sodalitium adnexum, cujus in Eccleſia egregia Divi tabula conſpicitur; Deiparæ quoque a *Gratia* prodigiis illuſtrem iconem ſervat, pluresque alumnos ſanctimonia, & doctrina illuſtres fovit, de quibus ſuo loco. Ab anno mcccxviii. ex *Vvadingo* locum habuit Platię Minorum Conventualium colonia, quæ circa aquilonarem urbis plagam in collis crepidine ſatis amplum, conſpicuumque, cū epiſtylio cœnodiū, & Eccleſiam elegantiffimam ſibi conſtituit ſub S. Franciſci titulo. *Cagliola*, foundationis annum mcccxi. recognoſcit: *Ex cœnobii tabulis* ait, *Franciſcanus ordo ad arcem hujus civitatis coloniam firmavit anno mcccxi. Ingruentibus inde tot Regum certaminibus, a Martino in eum, in quo nunc degunt, translati ſunt fratres, proventu trium nummorum aureorum in ſubſidium aſſignato. Hic floruit B. Simon Aymonis, quem Aumonum alii vocant, cujus caput in ſacrario veneratur. Verum hæc de prima fundatione ad arcem Cagliolæ relatio minime cum iis cohæret, quæ paſſim cives tradunt. Eo enim loci, ubi nunc illud ſedet, veterem ſtetiſſe arcem aſſirmant. Martini itaque tempore, uti coniecto, nove arci condendę ſitum Minores Fratres ceſſerunt, ipſi vero, ubi vetus ſurgebat, ſe recepere. Subiectum illi ab orientem idirco ſuburbium, & porta a Caſtellina dicuntur. S. Mariæ de Jeſu eorundem Minorum de Reformatione nunc, dudum de Obſervantia, vetus Cō-*

ven-

ventus est, ad pass. m. ab opido, circa occiduum solem æstivum. Illius promotor B. Matthæus de Agrigento, vir innocentia morum notissimus, anno mccccxviii, qui plures in Sicilia ejusdem ordinis instituit, ex *Chiarandano*. At Pirrus *Platensem* inter Matthæi foundationes non recenset, Ordinisque Annales annum mccccli. decernunt. In eo ob situs asperitatem sese monachi illi recipiebant, qui perfectioris vitæ propositum expetebant; donec Bonaventura de Agrigento etiam, & Paulus a Palatiolo Reformationis legibus in Sicilia secundum, illud mclxvii. subdiderunt, Sisto V. Rom. Pont. id post aliquot annos probante. Quum vero in ædícula S. Petri nomine, extra orientalem portam ad passus circiter c. Virginis imago variis prodigiis commendata coleretur, ac dudum Regulares S. Augustini Canonici, quibus Ecclesiæ cura inerant, defecissent, iisdem Minoribus Observantibus *Platensis* Senatus illam commisit, ac insigne cénobium addidit, quod tertium subinde anno mclxxvii. in provincia Reformatis cessit, suorum academia, celebri bibliotheca, novisque ædificiis nobilius evasit. Capuccinis denique locus est datus mclxii. qui *Turris Renda* primum, hodieque Vetus Capuccinorum domus dicitur, extra ad aquilonem, sed aeris gravitate obnoxium, ubi illum fratres cognovissent, mutatis domiciliis, ad australem plagam, & S. Hippoliti planitiem d. pass. ab urbe, valle intermedia, se contulere mclxxxii. Locum, aquarum decursum, viretumque Joanne Philippo Jacio concedente. Habent e conspectu magnam, potioreque urbis partem, decenter juxta instituta degunt, sed aquarum in horto receptaculum, quod stagnum appellant, visu est non indignum. Car-

melitarum Conventus, & Ecclesia sub S. Alberti hodie invocatione ab anno mcccxxii. foundationem cognoscunt. Cellam in peristyllo ostendunt, in qua vir ille sanctus aliquando vixisse creditur. At enim traditio hæc cum iis, quæ Pirrus refert ex Ægydio, minime congruit. *Carmelitana familia, ait, sub invocatione D. Alberti primum Platiæ habuit Cynobium anno 1332. ob miraculum, quod idem Albertus ostendit, adversus quosdam, qui suam imaginem depictam deleere conabantur. Tunc enim quidam hydropicus diu in lecto jacens, Divinitus sanitatem adeptus est, & in foro publico causam D. Alberti defendit. Si hujus igitur miraculi occasione cenobii institutio promota, jam ante Albertus ad cælos evolaverat, ejusque incola esse non potuit. Sedet in tumulo ad orientem æstivum, unde totius pene urbis amenissimus est aspectus; nostra ætate variis civium ædibus circumpositis, multo frequentius redditum. S. Augustini Eremitæ circa mdlh. ubi nunc Monialium SS. Trinitatis est claustrum, sedem fixerunt, indeque mdcv. ad inferiores plagas septentrionales, ubi domus erat hospitalis, nova Ecclesia piorum eleemosynis a fundamentis excitata, decentique domo adjuncta, migrarunt, qui locus hodie satis est pervius. Eiusdem ordinis Fratres Centuripinæ reformationis extra urbem in solitaria *Puluri* regione, sub S. Mariæ de Nive titulo constituti, prope Castellum superioris sæculi medio, eodem servato nomine, coaluerunt.*

Monialium sub S. Benedicti regula antiquissimum Monasterium S. Joannis Evangelistæ in area *Patris sancti* anno mccclxi. Florentiæ Caldareræ divitiis constructum, viget hodie splendidum cum ædifici-

ci-

ciis, tum alumnarum numero, quæ Pirri ævo cxi. erant, tum denique arctiori vivendi genere. Alterum SS. Trinitati dicatum Gratiana Velardita, in hospitalibus ædibus, quas Mater erexerat, primo instituit, ibique sorores aggregavit, iisque accensa religiose vixit; circa superiores regiones inter majus templum, & arcem postea translatum. Tertium Benedictini ordinis S. Agathæ patrocínio, & nomine gloriatur, sedetque ab arce haud procul, aliis æque nobilitate, & præstantia comparandum. Condedit, dotavitque anno mxxl. Constantia Columba, ac primæ illustrarunt perfectæ vitæ exemplis Julia Cagno, Tesbia Cremona, & Vincentia Bruno, quas Pirrus egregiè commendat. S. Claræ nomine, & institutis præ omnibus tempore & vetustate eminens, sæpius memoratum *Patris sancti* forum insidet, decentissimè structum anno enim mcccxl. Guillelmi Caldareræ Bifaræ Dynastæ opera, & opibus ortum habuit, ingenuasque, ac virtute præcipuas alumnas semper fovit. De S. Annæ Claustro hæc Pirrus: *S. Annæ Monasterium, quod congregatio S. Brigittæ nuncupatur, ubi nobiles mulieres educantur, donec nubant.* At Chiarandanus rem sic describit: anno scilicet mdcxvi. nobiles pias Virgines Petri Calaxibettæ filias paternam domum excipiendo mulieribus, sese sæculi tumultu proripientibus, destinasse; quibuscum ipse aliquandiu religiosis operibus intentæ vixerunt. Hinc Andree Trigone opera, & Hieronymæ Rivarolæ nobilis matronæ divitiis, S. Annæ Ecclesiam ædibus proximam in ampliorem formam fuisse redactam, tandemque sub S. Francisci regula cœnobium coaluisse in orientali collis latere sub principe Ecclesia. Verum anno mdcxliii. Urbano VIII.

indulgente, S. Augustini institutis sese Moniales ad-
dixere, sub quibus hodie arctissime vivunt. Puellis,
quæ parentibus sunt destitutæ, Joannes Sambuchella,
domum statuit, sub exitum sæculi xvi. prope Ecclesi-
am S. Mariæ, quæ de *Orfanis* titulum idcirco habuit.
Eandem Marcus Trigona cum uxore anno postmo-
dum mdcviii. bonis auxit, & ampliorem reddidit. La-
pſis Mulieribus Gaspar Paraninfus Societ: Jesu, col-
latis civium eleemosynis, ædes designavit. Hospitalis
domus pro egrotis S. Jacobi de Spada & de Alto pas-
ſu jura olim cognoscebat, variosque situs mutavit, ho-
die vero in aquilonari Majoris templi area conspicit-
tur. Illius curam Nobiles Albi sodales, in S. Mariæ de
Angelis degentes, summa pietate gerunt, ad quos e-
tiam *Montis* administratio spectat, in subsidium pau-
perum constituti. Sacræ Militiæ Jerosolymitanæ vetus
& insignis Ecclesia ad extremas in ortum opidi oras
menibus inædificata S. Joannis de Caldarera titulum
refert, authoresque nobiles viros ejusdem gentis ipso
vocabulo prodit. Habet apud Leontinos, Ennam, &
Leocatam subjectas *Commendas*, annuosque proventus
scut: mc. Est & alia in agro *Scaranti* S. Joseph *Com-
menda* Dario Barbarino anno mdcxxviii. fundatore,
quæ *Capellani* confertur. Jam Minores Ecclesias su-
pra xxx. idem Chiarandanus enumerat, quarum co-
plures Laicorum sodalitatibus addictæ, variis per ur-
bem locis dispositæ, illi non vulgaris sunt ornamentis
ac decoris.

Arx in meridiem crepidini insidet collis, sed a-
ream habet spatiosam, cui ample civium ædes adjun-
guntur, necnon diversæ ex religiosis familiis adherent
domus, de quibus dixi. Illam prætentata mœnia, ope-
raque

itaque veterum more sepiunt, ac turres iv. altitudi-
 ne insignes muniunt in quadrum positę. Conclavia,
 aulasque complectebatur triplici fornicum ordine; ast
 hodie pro noxiis carceres integri supersunt, reliqua
 omnia vix usui esse possunt. Ecclesię administrandę
 Rex Sacerdotem cum stipendio destinabat. Ex opidi
 muris, ac turribus paucę supersunt reliquię; sed por-
 tę *Catalana* sub arce ad austrum, *Taccura* ad eam-
 dem oram venali foro respondens, *Castellina* ad sep-
 tentriones, ubi ejusdem nominis regio, adhuc per-
 stant. Porta S. Joannis recens est, reliquę minoris sunt
 notę. Publici Consilii basilica elegans in foro, quę
 videatur est digna; Pro Dięcesano Episcopo eđes sa-
 tis ampla superbit; Nobilium civium magnificentia
 in eđificiis tanta elucet, uti nulli ex cęteris insulę
 etiam primariis urbibus *Platia* hac in parte decedat.
 Est in ea Magistratus civilis ex primaria gente, De-
 curionibus iv. Syndico, & Pręfecto Criminum coale-
 scens, quibus publicę annonę, ærarii, & sanitatis cu-
 ra committitur; Pręfecto autem jus gladii competit.
Armorum Dux, ita appellant, & *Magister Juratus*
 finitimis in regionibus jus dicunt, cuique muneri pro-
 prium. Occupat *Platia* in Comitibus locum xxiii. ejusque
 tesseram in parma argentea tænia verticalis, seu palus
 efformat. Sub Comarchia *Platię* opida sex claudun-
 tur, sed ejus indigena militia Calatajeronis dudum
 Instructori parebat, sub cujus signis æquites xlvii. pe-
 dites cvi. educebat. Census sub Carolo Cęfare lar.
 2364; incolarum anno mdxcv. 16644. quo tamen fo-
 ci 3934. sunt computati. Sęculi sequentis medio foci
 3761. animę 13641. Ex Pirro foci 3991. incolę 10080.
 Anno mdccxiii. lares 2424. incolę 9634. qui novissi-
 me

mè 11791. Ager *Platiensis* pascuis letissimus, colonis non illiberalis, naturæ muneribus affluenter dives, perpetuo virore oculos refovens, talis omnino est, uti nulli alteri in Sicilia secundus censeatur. Piniferis enim collibus passim scatet; Campis undique irriguis, ubi frequentissima sunt populeta, & omnis generis arbores; saltibus, nemoribus, & sylvis jucundam, utilemque venationem suppeditantibus constat; prata Corymbis, five Avellanis longo ordine confita, vinetis, oleisque referta aperit; Civium denique Nobilium suburbanis, in quibus neque elegantiam, neque id omne, quod ad delicias pertinet, desideres, jucundo spectaculo distinguitur. De fontibus fluminum, qui in eodē agro sunt, de Gele, scilicet capite *Ghiozzo*, & *Buffariti* in loco *Muliano*, alibi dixi. In colle Aliano Eremita sedet; & in Rosmanno altera non infrequens; ad caput Belia, quæ spatiosa est planities, S. Gregorii Prioratus, cujus supra memini. S. Mariæ de Nuce Ecclesia in eadem Belia regione ingenti populi frequentia e vicinis, etiam & finitimis opidis celebris cum nundinis habetur. Novissime post annum mdcxciii. quo Siciliae insula terremotu, universa concussa est, voti causa *Platienses* Beatæ Virgini tutelari Ecclesiam in tumulo ad ortum hybernæ extra urbem dedicarunt, magnifice extructam, quam a *Terremotu* appellatam voluerunt. Enumerat denique *Chiarandanus* Municipia, vulgo *Casalia*, quæ Platiæ territorio concludebantur: *Nauim* in monte ejusdem nominis, ubi olim ex Cluverio *Nonimna* vetus opidum, *Casale Sarracenorum*, *Rambaldum*, *Condronum*, inde *Fundrè*; *Alianum*, ubi hodie Eremita constructa, *Polinum*, seu S. Barbaræ, *Reubiagum*, *Rebuginum*, *Marcii Montana*, *Rosmannum*, ubi quo-

quoque Eremitarum Domus, & *Philosophiana* hodie *Sophiana* in Antonini veteri Itinerario memorata. Hæc diebus nostris jacent, atque ex solis ruinis cognoscuntur.

Naturæ dotibus civium excellentia respondet, quorum nomina ex ordine recenseo: Joannes Candleria Sacerdos, cujus jam memini. Vincentius Coniglius Ordinis Prædicatorum in Sacris Scripturis apprime versatus, quas publicè explicavit, solitudinis amore ductus, Aydonum proximum Patriæ opidum se conferens, ad annos L. sanctis operibus intentus vitam ibi traduxit. Senex in patriam reversus piissimè decessit MDXL. Jacobus Brunus ejusdem instituti magna humilitate, & charitate suorum famulatui addictus perpetuo vixit, nullo docente literas calluit, a columbina simplicitate maxime commendatus anno MD. obiit. Hieronymus Coltreriis morum innocentia, & in Deiparam pietate clarus, suum S. Dominici Cœnobium ad plures annos optime moderatus, dulcissimum ejusdem Virginis nomen proferens, lætus mortē aspexit MDCXXII. Seraphinus Soldanus ejusdem Ordinis, amore assequendi Martyrium, diu apud Turcas in Græcia, Christianis ibi degentibus juvandis insudavit. Dum aliquando cuiusdam confessionem exciperet, ob odium fidei occisus in Domino obdormiit. Jacobus Cagnus zelo animarum clarus, aliisque virtutibus notissimus, honorum osor, omnibus charus, piè uti vixerat, sæculo valedixit in patria. De his Dominicane familiæ illustribus viris agunt Pirrus, Cajetanus, Versus, Chiarandanus & Apriles. Memorantur eidem *Cajetano* Augustinus Calaxibetta Sacerdos Capuccinus vitæ integritate conspicuus, *qui suæ sanctitatis indicia*, uti Pirrus

rus ait; *complura reliquit*. Vincentius ejusdem ordinis laicus, summa humilitate, sui contemptu, & assidue orationis studio clarus, qui Deiparæ apparitione morti proximus, post relatum de maligno spiritu victoriam, dignatus, placidissime e vivis excessit MDLXVIII. Angelus ex Minoribus Observantibus, qui in S. Mariæ de Jesu MDCVIII. vitæ innocentissimæ finem invenit; Quos etiam laudat idem Pirrus. Versatur adhuc in omnium ore Andreas Trigona, quem ad frugem meliorem Franciscus Morales piissimus Sacerdos, & Canonicus revocavit. Apud veteres Capuccinos sanctioris vitæ tyrocinium Andreas posuit; pauperibus egrotis hinc eximia charitate ministravit, sacrasque Virgines in S. Annæ Monasterio subinde egregie juvit; demum MDCXXVII. non levi sanctimonie opinione animam cælo reddidit. De eo Chiarandanus, & Versus qui Antonium Rendam, Nicolaum Sagium ordinis Minorum; Christophorum Calaxibettam Monachum Casinensem, Antonium, & Hieronymum ejusdem illustri familia, Honuphrium Cascium Sacerdotem, Petrum Barberinum S. Andreae Priorem, Ludovicum Martinum ex Reformatis, ob vitæ merita & non vulgares virtutes summis laudibus extollunt. Emmanuel Calaxibetta Cler: Regul: Teatinus, zelo animarum accensus in orientalem Iberiam expediri postulavit; sed variis ex causis præpeditus, Matriti substitit, ubi eximiæ probitatis edidit exempla, ibique piè decessit MDCLXXIII. Prosper denique Intorcetta Societ: Jesu. Hic Sinicam sacram expeditionem expetiit, atque anno MDCLXI. celebris Martini Martinii socius adscitus, obtinuit, quam provinciam, Evangelium disseminando, ac pro Christi nomine plurima invicto animo perferendo, ad annos

nos XL. egregie gessit. Supremam denique senectutem nactus, piisque laboribus consumptus MDCXCI. ibidem decessit. De quo Mongitorius, Aghilera, alique fusi-
us agunt. Ex feminis insignes fuere Archangela Tirdora tertii ordinis Minorum admirabilis patientiæ in diutina infirmitate, contemplationi assiduæ ita vacans, uti Puerum Jesum nocte Nativitatis suis in-
ulnis recipere, & Dominicæ passionis particeps esse meruerit; signis demum illustris MDXCXIII. ad cælos transit. Margaritha Calaxibetta, cujus meminit Ca-
jetanus, & Pirrus, Tertiaria Capuccinorum, humilitate, abstinentia & contemplationis studiis apud omnes commendata. Obiit miraculis a Domino in morte honorata. Seraphica Trigona in S. Joannis Monasterio religionem professa, innocentissimæ vitæ Virgo, abstinentiæ admirabilis, & contemplationis assiduæ, in qua Divina patiebatur, ætatis anno XXII. summū perfectionis apicem attingere visa, ad celestem Sponsum evolavit MDCXIX. De qua Pirrus. Catharina a S. Philippo, genere nobilis, prima in S. Annæ Cenobio professionem emisit, mirisque virtutibus effulsit, humilitate præsertim, patientia, atque in Deum, & proximum charitate. Obiit piissimè MDCLXXXVI. die quā prædixerat. Agnes Triolo in eodem S. Annæ Monasterio diu sororibus virtutum exemplis præluxit, domesticis obsequiis ministravit, vivamque in se Jesu Christi imaginem, acceptis etiam divinitus stigmatis, expressit. Prope Octuagenaria MDCXCI. obiit, cujus vitam novissimè Nicolaus Coltraro edidit.

A dignitatibus, supremisque gradibus cum Ecclesiæ, tum sæculi, *Platientes*, commendantur: Rogerius Ordinis Minorum S. T. Magister Friderico III. a sa-

eris Confessionibus, Basorensis in Perfide Episcopus, inde Mazaræ in Sicilia, floruit anno mcccclxxxiii. Antonius a S. Philippo Ordinis Prædicat. S. T. M. æque doctus, ac pius Jurium Apostolicæ sedis in Sicilia collector anno mcccclxxxiii. Bartholomæus a Platia Minor Conventualis, Legatus a Messanensibus ad Carolum Andegavensem missus, de quo eximia Maurolycus enarrat. *Versus & Chiarandanus* Scipionem Rebibam S. R. C. Cardinalem, ejusque Nepotes Joannem Dominicum Rebibam Cotronæ, & Catanæ subinde Episcopum, Luciumque Prosperum Bovenfi Ecclesiæ Præpositum *Platienses* ortu faciunt. Ego ex iis, quæ suis in scriptis illi proferunt, *Platia* saltem oriundos putaverim, alii enim ex nostris e S. Marci opido fuisse communiter affirmant. Quod Ubertinus de Corleone *Platiensis* etiam ex nobili gente Calaxibetta de Corleone appellata, dicendus sit, evulgant, sed alii contendunt. Fulsit autem ille inter Minores fratres, sui que ordinis gradus omnes assecutus, Pastensis tandem Præsul evasit. Nicolaus Porta Ordinis S. Domini scientia, & vitæ integritate præcipuus, Antonii Alexandrini, qui fuit Pius V. in studiis sodalis, ab eo Romam, ut ad Palatii Apostolici Magisterium promoveretur, evocatus, ætatē se confectum professus, gradum ultrò oblatum præ humilitate recusavit, mortemque in patria expectavit mdlxxvii. Bartholomæus a S. Fausto, Pirrus cognomine, Congregationis S. Bernardi Floriacensis, Generalis Visitator, totiusque Sabaudia Penitentiarius, ab eximia ingenii felicitate, editis operibus, & virtutum præstantia commendatus, de quo inferius. Josephus Boccadesuoco Clericus Regularis Teatinus, vir apprimè doctus, & Ecclesiastes di-

differtissimus, Abbas SS. Petri, & Pauli de Itala; mox ad Mazarensem sedem vocatus anno MDCLXXXLV. dignitatem respuit, & pie, uti vixerat, privatos intra lares obiit. De eo Silos, Mongitorius, & Cottonus. Matthæus Trigona gentis suæ splendor, Syracusanus Episcopus, disciplinæ Ecclesiasticæ sedulus promotor, post aliquot optimi regiminis annos muneri nuncium remittens Archiepiscopus Iconii, & Sacræ Mansionis Panormitanæ fit Abbas. Decessit in patria MDCLIII. morbo, & ætate confectus. Alexander Bajulus sub Guiljelmo, de quo supra. Alexāder Torres Māfredi Regis Miles ejusdem lateri adhærens occubuit in celebri pugna, qua Carolus Andegavensis ad Beneventum illum fudit, & confecit. Antonius Papè vir strenuus, & Regis Jacobi amicitia honoratus, quocum Catanæ degens familiariter egit, uti Athanasius ab Aci tradit. Rogerius Caldarera Friderico III. in primis charus, ab eoque singularibus gratiis affectus. Joannes Calaxibetta Reginae Aulicus sub eodem Friderico claruit. Nicolaus Brancifortius, Mazarini Dynasta, Martino Regi apprime acceptus, ejus copiis præfuit, in cujus fidem & clientelam conterraneos suos adducere curavit, Graculiati arce idcirco donatus. Henricus Aydonus Azolinæ dominus, eidem Martino fidem suam egregiè probavit, variisque privilegiis decorari ab eo meruit. Andreas Trigona Regius in Sicilia Quæstor. Vincen-tius Gergenti post emensos honorum gradus, Regii Ærarii Præses, brevi vixit. Joannes Affannatus M. R. C. Judex, a Regiis rationibus subinde Magister. Joseph Triolus in eadem R. M. C. quartum sedit. Simon Calaxibetta & ipse supremi illius senatus Judex claruit medio elapso sæculo. Joseph Calaxibetta Juris
Con-

Consultissimus, literisque pollitioribus satis ornatus, in aulis Prætorii & Consistorii sedit, Bellicus Auditor Generalis MDCLXXV. Desiderius Sanphilippus S. Joannis Eques, primus *Gruttarum* Dux, consilio, & prudentia Panormi plurimum valuit.

Literis denique & scientia, atque ab ingenii fe-
tibus illustres fuere: Michael de *Platia* Minor de Ob-
servantia, qui Siciliæ Regum res gestas ab excessu
Fridrici II. ad annum MCCCXXII. simplici stylo com-
plexus est. Opus mitum ab eruditis asservatur. Jo-
annes Antonius Trigona summus Juriscons. Mariani
Soccini discipulus, in Patavino gymnasio publicus Le-
gum interpret, edidit *Singularia*, floruitque MDXL. Sci-
pio Trigona U. J. D. eminentissimus, & in Acade-
mia Parisiensi, ac Valentina publicus per annos XXV.
Legum Professor, *Commentaria in Petrum Philip: Cor-
neum Perusinum super Codd. & Diggest.* edidit MDLIII.
Antonius Pirrus ab anno MDXX. generalis Siciliæ Ar-
chiater, apud Carolum V. magna valuit opinione. O-
biit MDXXXII. Franciscus Cagnus Medicus, & Philoso-
phus per Italiam celebris, Theologicis etiam & Poe-
ticis studiis delectabatur, in Patavino Lyceo ad plu-
res annos Medicinam docuit, opusque *Theorematum
Physicorum Arist.* vulgavit MDLXXI. Joannes Francis-
cus Afflorus Medicus & Mathematicus insignis Comi-
ti de Alba Proregi apprime charus, scripsit *Patriæ
Historiam*, floruitque MDLXXXVII. Joannes Philippus Bo-
nus Philosophia & Medicina insigniter excultus, ac
poetica laude floruit; In Patavino gymnasio easdem
facultates publico honorario conductus docuit & Lau-
reati Poetæ honores meruit. *De Concordantiis Phi-
losophiæ & Medic:* MDLXXXIII. libros edidit. Francis-
cus

cus Niger Astrologus, Philosophus clarissimus, & Medicus, eodem mortis genere in Sicilia sub Ætna anno MDXXXVIII. periit, quo Plinius in Campania; dum propius scilicet incendii cursum specularetur, fumo suffocatus. Joseph Seydi (Hieronymum vocat Mongitore) Medicus & de antiquitate benemeritissimus; *Ejus mstum de Antiqua Platia & Translatione B. Mariae Virginis*, inquit Pirrus, *apud Doct. Med. Antonium Pizutum Platiensẽ omnium scientiarum peritia, etiam hystoria praeclarum legi*. Antonius Versus Musicis peritus, & in patriæ historiis insignitur versatus, plures vulgavit libros ad Musicam spectantes, MDCXX. mstam Platiae historiam reliquit. Bartholomæus Pirrus, a S. Fausto appellatus, Cisterciensis Monachus, de quo supra, typis dedit *De votis Religiosorum, de Claustra, Speculum Confessorum, de Horis Canonicis, de Theologia Morali, de Sacris Indulgentiis, & Jubilæo* Vivebat MDCXXXVI. quo ætatis LXV. magna opinione virtutis vita excessit Neapoli. Martinus N. ludricæ poesi clarus laudatur ab Alderano, & Mongitore. Franciscus Inguardiolo Theologus & Concionator celeberrimus, & in Jure Pontificio consultissimus, Commendatur eidem Mongitorio. Franciscus Previ Soc. Jesu, in quo absolutissimi viri virtutes omnes mirabiliter effulsere. Messanæ denatus MCCLXX. ab eodem Mongitore laudatur. Franciscus Maria Spinellus Cler. Regul. Teatinus inter primarios Divini verbi præcones locum sibi comparavit. Claruit anno MDCXXXIX. Hieronymus Montaltus Philos. & Medic. Doctor Patavii inclaruit; vulgavit *de Homine Sano* librum MDCXXCII. Franciscus Intorcetta Soc. Jesu Theologus, Cardinali Camillo Astallio Catan. Episc. a Sacris Confes-

sessionibus, ejusque successoribus acceptus, Panormi obiit **MDCLXXXII**. Carolus Trigona ejusdem Societatis Morum Theologiam supra annos xxx. professus est publice; Messanensi, Syracusano, Catanensi, & Liparen- si Præsulibus a consiliis, senex decessit **MDCCIII**. Emanuel Calaxibetta, Prosper Intorcetta, & Josephus Boccadesuoco, alibi laudati, inter Scriptores Siculos jure a Mongitorio relati sunt. Marcus Alegambius Minor Reformatus Philosophiæ, Theologiæ, ac Juris utriusque scientia insignis, scripsit, Patriæ Historiam, ex Chiarandano & Mongitore anno **MDCLVII**. Joseph Politius Societ: Jesu omnigena doctrina excultus Sacras, & Naturales Scientias Panormi diu docuit, ubi absolutissimum Philosophiæ cursum viris doctis apprimè probatum, typis tradidit. Obiit **MDXCI**. Joannes Paulus Chiarandanus ejusdem Societ: sacris & humanis literis imbutus, Historiam urbis suæ publici juris fecit anno **MDCLIV**. decessit decurrentis sæculi anno i. octogenario major. Dominicus Bandini provinciam Siculam Societ. Jesu optime rexit, Ecclesiastes eximius, & Theologus edidit *Rectorem Politicum Christianum, & Consiliarium*. Floruit hoc sæculo. Vespasianus Trigona Societ. Jesu suppresso nomine scripsit *Pro voto de Immaculata Deiparæ Conceptione*. Provinciam administravit, & Romæ hodie inter primos magna nominis fama dies agit. Philippus Arena Soc. Jesu Mathesis ad plures annos Panormi interpret, de Optica bene meritus, Microscopium invenit, cujus docuit usum, singularissimi artificii, ac plura alia molitur. Vivit. Celebrat Chiarandanus sæpissime laudatus, inter Juristas Didacum Alarcon, Franciscum Gueli, quem a poeticis cantionibus commendat etiam

tiam *Sanclemente*. Franciscum Barberinum poetam quoque disertissimum, Joannem Mar. Lagnusa, Joannem Franciscum Trigonam, Matthæum Spinellum. Inter Medicos & Philosophos Sebastianum Tirderam per annos xviii. Perusii publicum Professorē, Vincentium Jaci, Joannem & Matthæum Triolum, Joannem Thomam Galaxibettam, Franciscum Capizium, aliosque aliis scientiis imbutos; Quos apud eundem consule.

PLEMMYRIUM Promontorium & Castellum ad portus Syracusani fauces contra Ortygiam, cui parva objacet insula *Castellucium* appellata. Dicitur hodie *Marsa Oliveris*, ob celebrem lapicidiam memorata, unde per universam orientalem Sicilię plagam lapides ad ædificiorum, templorumque ornatum passim deportantur. Virgilius *Æneid.* 3. Undosum *Plemmyrium*, quia maris fluctibus tunditur, vulgavit; natus hinc inter Grammaticos error, quod insula, aut fluvius fuerit. *Plemmyria* enim Græcis inundatio est. Atenim Thucydides rectius describit lib. 7. *Nicia vero communiendum videbatur Plemmyrium; quod est promontorium ex adverso urbis in magnum portum prominens, faucesque coercens; quo munito, faciliorem fore receptum commeatus, aliarumque necessariarum rerum.* Quilis porro munitio fuerit, seu Castellum in promontorio excitatum prodit idem Historicus: *Gy-tippus tota nocte cunctum pedestre agmen duxit; ut eodem tempore ipse a terra muros in Plemmyrio adoritur, & naves a mari.* Et paullo post. *Interim dum Athenienses, qui erant in Plemmyrio, ad mare descendissent, & ad pugnam navalem intenti essent, Gy-tippus prima luce repente muros adoritur, ac prius*

e tribus maximum capit, dein & minores duos. Triplici circumdatum muro Plemmyrii castellum innuit; nam ibi pecuniam Athenienses, quæ ingens erat, repositam habebant. *Athenienses*, prosequitur ille, *extrastis hostilibus naufragiis*, Navali enim bello victores fuerunt, ac posito trophæo in parva insula, quæ ante Plemmyrium sita est, in sua castra rediere. Syracusani vero tribus potiti muris totidem trophæa statuerunt, & e duobus muris posterius captis, alterum diruere, reliquos præsidio imposito tuebantur. Locus castelli haud procul ab extimo promontorii excursa, paullo elevatior, vestigia adhuc veteris structuræ servabat Cluverii ætate.

PLUTIA. Vide *Platia*.

PLUTONIA SPECUS apud Ennam, per quam Plutonium ad Proserpinam ex vicino prato flores legentem rapiendam exiisse veteres fabulantur. Abruptis faxis tota hodie oppleta est, os ad aquilonem etiam nunc patet.

POLICHNA Opidulum in Syracusano olim agro circa Jovis Olympii templum. Diodorus lib. 13. *Athenienses cum parte copiarum locum portui imminentem occupant: Polichnâ, quam vocant, communita. Jovis etiam templum eidem muro includunt, ita, uti ex utraque parte Syracusas obsiderent.* Et lib. 14. Castellum vocat: *Dionysius simul & castra, & castella oppugnare instituerat. Itaque percussis re subita Barbaris, castellum, cui Polichna nomen, vi expugnant.* Cluverius, eo vocabulo opidulum denotari advertit.

POLINUM Vetus Casale in territorio *Platiæ*. Ejus in Censu Martini de anno mccccviii. fit mentio. Spectat hodie Polinus ager ad Bonannos Calatajeronenses.

POLYPHEMI SEDES ad Anapum. Gigantis hujus antrum fuisse sub Ætna alibi ostendam, contra assentit Cluverius, qui in Eryce monte prope Drepanum illud statuit. Atenim Theocritus Idyllo 7. eundem ad Anapum Syracusani portus amnem sedem quoque habuisse tradit his verbis: *Num pastorem illum olim ad Anapum fortem Polyphemum, qui in montibus saxa torquebat, tale necesse movit, uti per stabula pedibus saltaret?*

POLYZELUM Villa apud Syracusas, situs incerti, inter Cacyparim amnem, & Erineum fluviū dubio procul statuenda: De fuga Atheniensis exercitus loquens Plutarchus in Nicia ait: *Prima luce Syracusani occurrerunt; saltus obsederunt, vada fluviiorum Cacyparis, nempe & Erinei, munierunt muris, pontes rescinderunt, uti nullus esset Atheniensibus relictus locus sine dimicatione progrediendi; & paullopost Captus est Demosthenes, & manus, cui ille præerat, ad Polyzellum villam, inter dimicandum & restitendum circumventa..... Substinuit tamen illam noctem Nicias, aliis cum suorum copiis Demosthenem progressus, & postero die processit inter hostium tela ad Asinarum usque amnem.* Nominis hoc accepisse Villam a Polyzelo Hieronis Regis fratre, optime conjectat Cluverius, cujus meminit Pindarus in Scholiis Olymp. Ode. 2. qui vel conditor, vel saltem dominus villæ fuit.

PONTESIA Casale ad Syracusanam spectans Ecclesiam, de quo Trancredi Syrac. Comitibus loquitur Privilegium anno mciiv.

PORCARUS Fluvius, vide *Pantagias*. Dicitur etiam *Bruca*.

PORRORUM Insulæ, seu Scopuli tres, bis m. pass: post Pachynum promontorium, ejusdem littori meridionali adjacentes, contra *Busajunis* fluenti fauces, & *Murra*, sive *Circiæ* cuspidem.

PORTICELLUS. Statio circa orientale Pachyni littus post Atellari, seu Abyssi fluminis ostium.

PORTILUM Opidum ex Aretio, quod Lamis Megarensis condidit, *Trotilum* Thucydidis, Nostri *Curcuracis*. Sed omnia Aretius invertit. Trotilus enim a Pantagiæ ostio haud procul, uti docebo; *Curcuracium* sub Melilli stetit, quod supra adverti.

PORTUS PALORUM. Vide *Palorum Portus* ad Pachynum.

PRIANA, Fons idem ac *Diana*, de quo dixi.

PRIMUS, Fons ad Sortinum, seu Xuthinum opidum, unde ejusdem nominis fluvius, qui in Anapum illabitur.

PRIMUS SOL. Aliter *Provisor*. Ager est post Symæthum amnem, in quo S. Pauli fluvius decurrit. Pons ibi hodie celebris a S. Agatha appellatus, ad trajectum, quotiescumque hyberno tempore ejusdem fluminis aquæ late ipsi agro affunduntur.

PRISA Fluvius, Gela scilicet juxta Terrānovam ita appellatus, de quo superius dixi.

PRUNORUM Fons, seu Puteus juxta Motycam, unde fluvius *Motycanus* ortum ducit. De eo actum; ubi de *Fluvio Siclensi*.

PULCHRA FŒMINA. Aquæductus ad agrum Syracusanum, unde aquæ a Sortino, seu Xutino illabuntur. De eo Fazellus.

PUZZALLUS. Statio & Arx, alio nomine *Alpusallus* in littore australi, cujus alibi nemini.

PY-

PYRAMIS. Aliter *Turris Acuta*, Siculo ore *Pizzuta* in Netino Territorio inter Affinarum, & Elorum fluvios. Vide *Pizzuta*.

PYRAMIS vulgo *Aguglia*, unde latissimus fertilisque ager *Bigenis* post *Cantaram* amnem, seu *Alabum*, nomen sortitur. *Agulia Planicies* aliter, in mediterraneis contra Tapsum, seu *Magnisim* peninsulam. Quadrata est moles ex lapidibus etiam compacta, cujus major superna constructio ex terræmotus succussionibus MDCXIII. in ruinam abiit. Authores Syracusanos, post relatam ab Atheniensibus victoriam, dubio procul agnoscit; & si nonnullis alio forte tempore subvecta creditur.

ACCASSEM Casale, *Zotica* subinde, ac tandem *Judica* appellatum de *Zotica* rursus.

RACHAMEMUM. Casale, quod anno mcccxx. circiter juris erat Bernardi de Montalto Bucheris Domini, & mcccviii. ad Joannē de Cruyllas spectabat.

RACULMET. Vide *Riesum*.

RAGUSA Opidum nobile ad *Motycensem* hodie Comitatum spectans, ejusque potior pars, a Pirro & Fazello, ingens, agrorumque Camarinesium dives appellatum, ditissimis, conspicuisque familiis splendendum, in arduo sedet colle ad austrum, ortum, occasumque, cujus abluit radices Hirminius, qui & *Rugusæ* fluvius hodie idcirco dicitur. Hybla minor, sive *Heræa*, & *Hera Cluverio*, Vigintimillio, *Carreræ*, & *Mazaræ* creditur, & ob *Lucinæ* cultum veteris superstitionis *Deæ* apud incolas memoratur; adeoque longe ante Christum Dominum ortum habuisse, & nomen subinde sub Sarracenis immutasse passim traditur. Nec desunt, qui a Raguseis conditoribus appellant; quamvis nulli in Siciliam Ragusei usquam appulsi in historiis dicantur. Duas est hodie in partes civitas discreta, quarum inferior *Ragusa*, altera supremum occupans collis, *Cosentia*, & nova appellatur. Ibi enim *Cosentini* dudum patria extorres, coloniam statuerunt, uti de *Leontinis* tradunt, ubi regio est *Cosentia* appellata. Inter utramque autem *Scala* perquam lata juxta rupis indolem ad passus m. & amplius extensa assurgit, quam sacræ aliquot ædes, uti & ci-

civium per intervalla ambiunt. Arcem ingens saxea moles subſtinet, in occaſum, ab ortu, & meridie veteri adhærentem civitati, circa alias vero regiones ad profundam uſque vallem, vulgari voce *Cavam*, undique præruptam, quæ variis munimentis & turribus ad quatuor angulos olim inſtructa, firmior præ ceteris inſulæ habebatur, atque ob ſitum expugnatu difficilis; nunc vero poſt annum MDCXIII. terræmotu diſſecta, præter ſubſtructiones, imoſque fornices, ubi noxii deſinentur, ruinis undique patet; ex quibus tamen ejus adhuc magnificentia & inſignis elucet amplitudo. Menium reliquæ alicubi etiam ſpectantur, maxime prope Capuccinorum Conventum.

Majus templum S. Gregorio Martyri dicatum Claromontanis Pirrus adſcribit; Northmannis Ego aſſigno, Rogerio ſcilicet Comiti, aut ejus ex Eremburgo filio Gauſredo, qui pulſis Barbaris *Ragufa* Comes a patre mox renunciatus, ſacra munificenter reſtituit; extant hinc S. Georgii vetus Eccleſia, nonniſi Gauſredo aſcribenda. Huic nova ſucceſſit a Claromontanis in urbis veteris pene centro, haud procul ab arce excitata, ædificiis, proſpectu, atque interno ornatu olim decora; ſepulchro Bernardi, & Joannis Capreræ illuſtris; poſt terræmotum decenter primum concinnata, ſubinde non minori elegantia cum ornatiffima fronte extrui cœpta; Canonico demum collegio paucis ab hinc anno MDCXX. inſignita, cujus Præpoſitus veteris ejuſdem civitatis eſt Parochus. Poſt hanc S. Thomæ Apoſtoli ſacra ædes ſurgit, in qua Divina etiam adminiſtrantur. Jam in nova, quæ *Coſentia* vocabulo venit, inſignis parochialis S. Joannis Baptiſtæ titulo Eccleſia primatum diu in una, & altera ſibi deberi contendit, tandemque proprios intra fines jura exercere ſua,

sua, & nulli alteri subiici obtinuit, ab eo præsertim tempore, quo de secernenda veteri a nova civitate, circa decurrentis sæculi initia actum est; rebusque civilibus integris, parochias discretas, ne locus deinceps iurgiis daretur, Syracusanus Episcopus voluit. Fulget & ipsa nobili structura, columnis suffulta, prospectu ex albo lapide eximia, suo sub Sacerdote, cui clerus sacris operanti, muniisque Ecclesiasticis intendenti frequentissimus adest. Habet eadem regio superior S. Nicolai ædem, ubi sacris etiam administrandis opera navatur. Sed & utrique Parochiæ S. Georgii scilicet & S. Joannis tres & viginti filiales subduntur, quas inter memoratu dignæ S. Mariæ vetustissima, de Scala nuncupata, quia circa eandem sedet, S. Veneræ V. & M. in clivo, S. Mariæ de Odigitria, Purgantium Animarum, S. Jacobi Apost; alięque laicis sodalibus addicte.

Instituit sub S. Benedicti regula laudatus Gaudfredus Comes Prioratum anno mxxx. illumque Monachis Cathedralis Catanensis Ecclesiæ attribuit, sub S. Mariæ de Nova, seu de Monacho nomine, cujus hodie jura ad Catane Canonicos spectant; Ecclesiæ vero Minoribus tertii Ordinis fratribus fuit concessa. Ascetis porro S. Dominici, Vincentii de Pistoja viri pietate eximii opera, cœnobium ab anno mdix. S. Vincentii Ferrerii titulo non inelegans constructum est, ubi primus ab austro in opidum aditus patet, quod hodie resectum. Minores Conventuales longe antiquiores, ac Pirius ex Uvadingo constituit; Divo enim Antonino apud Siculos agenti anno mcccxxv. illos Ragusa incolas Conventus tabulæ evincunt. Ecclesiā S. Francisco sacram vetustæ & recentis structurę cele-

celeberrimam prodit Cagliola, cæterisque hac in regione non secundam; Sacrarium ornatissimum, vasis argenteis, & supellectile dives; *Conventum vastum & officinis variis fulcitum*, eximiis denique sodalibus instructum dicit. Surgit circa aquilonem in tumulo. Reformati in S. Mariæ de Jesu decentissimo Monasterio ab anno MDXXXVI. degunt ad ortum, prope veterem opidi portam supra vallem. Capuccinorum domus S. Agathæ titulo, extra, MDXXXVII. uti Annales perhibent, statuitur; inde juxta mœnia civitatis translata anno MDCX. ex Pirro, prima ad meridiem occurrit, cujus templum satis celebre Nativitatis Domini iconè exornatur. S. Mariæ de Carmelo antiquum Cœnobium prope *Cosentiam* situ conspicuum, ædificiis nobile anno MDLX. ortum recognoscit. S. Augustini recens est, ait Pirrus, anno scilicet MDCXXXI. fundatum; post terræmotum in S. Theodori fratres sese receperunt; novissime resectis ædibus ad pristinum sub S. Georgio locum reversi sunt. Minores denique Tertii Ordinis dudum S. Antonii Ecclesiam infrequenti situ colebant; Canonicis mox Citanensis Ecclesiæ annuentibus, S. Mariæ de Nova MDCX. acceperunt, a foro publico haud procul, & intermissum ibi Divinum famulatum, Hyacintho Battaglia ejusdem instituti rem promovente, instaurarunt. Monialium Claustra tria vigent hodie apud *Ragusam*: S. Mariæ Vallis Viridis sub Carmelitano ordine vetustum, in ea, quæ opidum adeuntibus obvia fit area, contra S. Dominicum. Novum alterum in foro, S. Joseph titulo, a Carolo Gavanto Buxelli domino MDCX. fundatum Benedictinæ regulæ adstrictum; utrumque ædificiis, elegantique templo spectabile, & monasticæ disciplinæ speculum.

Tertium S. Mariæ de Gratia olim puellis orfanis educandis addictum, alumni subinde frequens; quæ ad S. Teresiæ præscripta arctiori vivendi genere distinguuntur. Domus Hospitalis ad infirmos fovendos prope forum de Arcubus, piorum eleemosynis, bonisque aucta, Ecclesiæ S. Mariæ adhæret; Mons Pietatis sedula civium cura administratur. S. Joannis Jerosol. Commendam Blandano Aretio Equite mdcxxvi. authore; & Cisterciensium Monachorum hospitium Rocca-diensi Cenobio suffraganeum memorat Pirrus.

Triplex venale forum civibus aperitur. Primum & satis amplum inferius, ubi Magistratus basilica non inelégans, & alia, quæ decorem illi conciliant, ædificia; aliud ab Arcubus, seu ab antiquis opere arcuato conspicuis substructionibus vocabulum sortitur; postremum apud *Cosentiam* ad S. Joannis templum, undique patens comptis ædibus ambitur; ex his enim, quæ ad privatos & nobiles varia per urbis loca spectant, magnifice atque ad multam elegantiam non paucæ extructæ conspiciuntur. Suggestus denique lapideus insigni artificio elaboratus in ampli Sanctæ Mariæ de Scala area conspicuus extat, de quo varia, & incerta traduntur. Magistratum porro ex Juratis Patribus, Syndico, & Præfecto coalescentem Comes annum designat; Clero Pro-Episcopo Syracusano Sacerdos moderatur; Sacris Parochi intendunt. Subditur civitas quo ad indigenæ militiæ munia Siclensi Instructori, eique pedites cxx, equites lxx. dudum subministrabat, & Netinæ Comarchiæ finibus comprehenditur. Aquilam rubra Cruce pectus signatam in scuto ostentat, amplissimoque agro, supra quam credi queat, frugum foecundo gaudet. Sub Friderico enim III. Fundos xx. Equitibus, uti dicunt, xxviii. obnoxios, claudebant.

Colles hinc, qui circa surgunt, multa vite, oleis, arboribusque amœnissimi, fontes ad horum radices uberissimi ac perennes; valles cannabe, legumine, oleribus refertæ oculos adeo oblectant, uti Montes inibi Heræos veteribus celebratos ex nostris complures recognoscant. In planitie ceterò, lapidosa quidem, ad multa pass. m. extensa, latissimè, quod supra collium vertices procurrat, patenti, arbor sanè nulla, sed gramin omni ferme tempore virescens pinquissimis pascuis cujusvis generis armenta, gregesque nutrit, unde quæstus ingens incolis provenit. Ibi media via jucundo spectaculo videre est centum circiter puteos brevissimo terræ tractu in lapide excavatos, a quibus locus denominatur, frigidam aquam, limpidamque præbentes. Erant sub Carolo V. *Ragusæ* foci 3247. incolæ vero in Censu de anno mxcv computabantur 8939. Sequentis sæculi medio in Regiis libris lares 2475. animæ 8732. Sed ex Pirro lar. 2353. animæ 14443. in quo postremo numero lapsus apparet. Anno mccciii. lares 2382. incolæ 8863. novissimè 12104.

Primum *Ragusæ* Dominum Rogerius Comes *Gaufridum* filium secundo loco ex Adelaide susceptum constituit; alter enim *Gaufridus* Comitis primogenitus ex *Eremburga*, cujus meminit *Malaterra*, quum affectè esset valetudinis, uxore virgine relicta, diem obierat suum. *Gaufrido* ex *Regalia* conjuge *Bartholomæus*, *Sylvester*, & *Gotosfredus*, sive *Robertus* nati sunt. Primus patri successit, moxque sine herede vita defunctus est; tertius improles etiam obiit. *Sylvester* hinc *Ragusæ* Dominus, *Marsici* & *Cauperfani* Comes salutatus, sub *Guillelmo* I. Regni negotiis præfuit. Ex hoc *Guillelmus*, qui se *Marsici* tantum Comitem, &

Ragusa Dominum appellat; nullamque cum uxore Stephana prolem reliquit, illum idcirco Sylvester Bern. Gaufridi junioris filius excepit; & in diplomate de anno mxciv, quod Pirrus in Syracus. Eccles. notitia retulit: *Sylvester Bern. Comes Ragusa Comitatus Guillelmi ex fratre nepos* subscribit. Gaufridus namque Sylvestro Marficano, secundo loco genitus Montis Caveosi in Calabria, Neti, Sclafani, & Calatanixetę in Sicilia Comitatus tenuit, quos amisit. Guillelmo enim Regi infensus, dum insula excederet, Majonis fraudibus in Messanensi freto interceptus, oculisque privatus in carcere tandem misere occubuit. Filius itaque Sylvester bonis paternis caruit, sed in avunculi Guillelmi ditione, *Ragusa* dominatu successit. Suevis, Gallisque Siciliam tenentibus sub Regis immediata potestate *Ragusam* perdurasse perhibent. Ab Andegavensi Carolo enim sub custodia Henrico de Sancto Stephano datam solummodo *Ragusam* invenio. At Petrus Aragonensis Joanni Pręfolio concessit, quem Marchisię Pręfolio patrem pronum est credere. Marchisię quippe filius, *Manfredus Claromontanus*, ab Jacobo Rege, Petri filio *Ragusam* accepit, quam forte Joannes ejus avus minime fuerat, repugnantibus Opidanis, assecutus. Horum porro tanta fuit pervicacia, uti erecto ad arcem Gallorum vexillo, Guillelmo Estendardo Caroli Marescallo, cum Buterę, Palatioli, & Cassari populis se dederint; nec nisi magnis viribus expugnati, tandem sub jugo colla submiserint, quod Maurolycus literis consignavit. Tunc *Ragusa*, uti Comitatus Motycensis pars, computata; Manfredus enim Isabellam Muscam sibi desponsaverat, cujus jure Motycę Comes evasit. Manfredo Joannes filius

suc-

successit; sicque deinceps alii utramque Dynastiam tenuerunt. *Est Ragusa* a Motyca distantia pass. m. iv. sed difficilis prorsus itineris; quoad celi vero regiones latitudo grad: xxxvi. xlv. longitudo grad: xxxviii. xxv. computatur. Sedet Baro in Comitibus loco xlii.

Illustres viri celebrantur Vitus a *Ragusa* ex Minoribus Capuccinis laicus, qui moribus præditus incorruptis, contemplationis studiis adeo inhæsit, uti Divina sapissime pati, variisque donis & charismatis imbui meruerit. Pio tandem fine Lycodie anno mdcxxii. quievit; ubi illius corpus asservatur. Nicolaus Ursus Societatis Jesu Sacerdos, vita, & moribus illustrissimus, ab ipsa infantia ad virtutem comparatus, & ad vitæ exitum sibi semper constans ejusdem sectator. Scripsit de illo elogium Emmanuel Aguilera, qui Nicolaum veluti publicæ privateque virtutis exemplum, & purioris imaginem disciplinæ posteris commendat. Julius Thomasius Lapedusæ, Palmæ, & Montisclari Dynasta, Christianorum equitum speculum, eximia in Deum religione, in Virginem, Sanctosque pietate, munificentia in pauperes, in educandis filiis cura, adeo commendatus, uti admirationem non vulgarem excitarit; dignus, qui Josepho Thomasio S. R. C. Cardinali, & Mariæ Crucifixæ filiis præluxisse sanctioris vitæ exemplis, monitisque salutaribus, omnium ore prædicetur. Extant ejus gesta typis edita. Ascensius Guerrerus, vir Græcis & Latinis literis doctissimus, quibus Franciscum Barberinum postea Urbanum VIII. imbuir; ab eodem S. Mariæ in Cosmedin de Urbe Canonicus primum, subinde Castelletanus in Neapolis Regno Episc. renunciatus. Sebastianus Ugolinus, quem perperam Pirrus Siclensem dicit, Academiæ Com-
plu-

plutenfis in Hispania Alumnus; Philippo III. a Sacello, S. Mariæ de Burgitabus Prior, & S. Anastasiæ Castelliboni Abbas, vir apprime doctus, a Pirro, Mongitore, & aliis congruis laudibus exornatus. Joannes Antonius Joppulus Juris-Consult. eximius, causarumque patronus elegantissimus, emensis omnibus in foro gradibus, Regii Ærarii Præses inauguratur, Cæsari de Insula Dux subinde Caroli II. Regis beneficio anno **mdcxciii.** fulsit, decessitque **mdccii.** Joseph Michael Marquet Sacerdos æque doctus, ac pius, apud Hispanos ab eruditione celebratus, Constantiniani Ord. Eques & Cancellarius, a Philippo IV. Historiographi sui munere donatus, plura edidit, quæ refert Mongitorius in Bibliot. Vitas nempe Rom. Pontificum, Annalesq: ejusdem Philippi, a quo Episcopus designatus, morte præreptus honores assequi meritos haud potuit. Theodorus Belleus Medicæ artis peritissimus, clari generis splendorem virtute superavit; in Patavino gymnasio Antesignanus ad plures annos discipulos ibi instituit, ubi & decessit. In Aphorism. Hippocratis commentaria edidit teste Mongitore. Antonius de Michaelis S. T. & J. U. Doctor, patria *Ragusanus*, Siclensis Archipresbyter, Prothonotarius Apostolicus, & Syracusanæ Ecclesiæ Canonicus, ab editis operibus a Mongitore & Pitro laudatus, vitam de Ecclesia Syracusana ejusque Episcopis Historiam reliquit. Carolus Belleus Minorita Conventualis Vir Doctrina clarissimus, Catanæ, Senis, & Patavii in publico Athenæo graviores disciplinas professus est. De eo Mongitore in Bibliot. Obiit Patavii **mdlxxx.** Carolus Thomasis genere nobilissimus, primus Palmæ opidulum in Sicilia fundavit, & Ducis titulo enituit; sæculo mox renunciatis, Clericorum Re-

Regularium institutum amplexus, religiosę perfectionis strenuus emulatur, sacras scientias professus, longe clarior evasit: Romę diu vixit viris principibus S. R. C. Cardinalibus, & Summo Pontifici charus, ibique mortale deposuit anno MDCLXXV. Plura edidit ad Theologiam spectantia, & ad fovendam pietatem aptissima. Ejus extat vita typis data. Joannes Antonius Canne-
tius a Pirro Claramontanis adscriptus, *Raguse* ortus ab aliis dicitur, uti *Mongitorius* tradit: de eo ubi de *Claramonte*. Joannes Baptista Hodierna *Palme* opidi Archipresbyter, morum præstantia illustris; ob *Mathe-*
sis peritiam celeberrimum sibi nomen adscivit, famam-
que per universam Europam eximiam ab editis præ-
sertim operibus est assecutus. Astronomorum Coryphe-
us hinc a *Caramuele* meruit appellari, nec minoribus
laudibus a *Borello*, *Boccono*, *Maggio*, *Redi*, *Etmulle-*
ro jussis estimatoribus commendatus, *Palme* obiit MD-
CLX. Scripsit primus Syderum *Mediceorum* *Effeme-*
rides; Tres in *Stellis* fixis novas observavit; *Musce*
oculum & *Viperę* dentem accuratę examinavit; alia-
que ingenii subtilissimi monumenta compluribus opus-
culis cum editis, tum mstis orbi literario communica-
vit. Illorum habes catalogum penes *Mongitorem*, adeo
copiosum, uti incredibile pene censeatur, unum homi-
nem curę animarum strenuę addictum, tot tantaque,
tali felicitàte, ac diligentia LXIII. etatis anno vix e-
menso, exarare potuisse. Joannes Antonius *Sciasanus*
aliis *Scrofanus*, Medicus, & Philosophus, Joanne Bapti-
sta Hodierna Magistro *Mathesim* professus est, *Musis*
etiam vacavit. Scripsit de *Medicina*; fuit denique
Comitatus Motycensis Archiater. Vivit *Panormi* Na-
talis *Battaglia Siclensis* Parochus moribus gravissimis,
egre-

egregiisque præditus, Theologicis, & Canonicis disciplinis apprimè imbutus.

... RAGUSÆ Fluvius Vide *Hirminius*. Vulgo dicitur etiam *Mauli*, & Eruditis *Magonis* a *Magone* Penorum Duce. Non longe ab Opido ponte trahiiciebatur vetusto, ac celebri, qui paucis ab hinc aliqua sui parte disiectus, nondum adhuc est reparatus.

RAHALBARANUM. Vide *Mende*.

RAHALBASIL Casale in agro Ennensi ad S. Mariæ de Aydone Prioratum spectans, qui juris est Ecclesiæ Catanensis.

RAHALBUTUM. Frequens hodie opidum, & locuples, ex Cluverio in primis Siciliæ urbibus clarum, vetusque *Amaselum* creditum, idest ex hujus ruinis exortum, in montibus sedet, quorum abluit radices Salsus fluvius ab eodem opido nomen assecutus. Fazellus, & Pirrus, qui *Raybalbutum* appellant, Sarracenicę originis dicunt, *Raybal* enim Casale, & *Buth*, aut ejus, qui casalis dominium habebat, aut loci vocabulum innuisse putant. In Rogerii literis *Buthate* habemus scriptum. Aretius ex civium opinione, ab ædicula, quam nunc, ait, demonstrant, a quodam Rege voto dicata, veluti Regale votum vocari affirmat. *Rahal* alii hospitium significare tradunt, estque e Catana Panormum euntibus id opidum prima statio. De fundatione autem vetusta multa nihilominus occurrunt. Aretius & Maurolycus de *Alceo* cogitant, *Alceos* namque, scribit ille, *Centuripi* proximos populos multi constituunt; Sed enim *Alceum* nulli ex veteribus natum; nisi forte *Aliciam* velint illi intelligere, a qua ortum duxisse *Rahalbutum* Ferrarius docuit. At hæc in Aquilonari insulæ plaga, quam longissimè sita stetit,
Ric-

Ricciolius *Ergetium* putat, quod Ptolemæus inter Centuripas, Agyrium & Menas locat. Verum Cluverius prope Aydonum *Sergentii* reliquias videri, ubi *Cittadella*, rectius opinatur. Idem Cluverius cum Vigintimillio *Symethum* opidum ad Rahalbutum statuit, quin *Amaselum* apud Diodorum non esse nisi Symethum corrupto vocabulo adstruit; Id tamen durum Carreræ videtur, quod nulla inter *Symethum*, & *Amaselum* vocis proportio appareat. *Ximeth* aliunde in Tancredi Regis diplomate Casale in via, quæ tendit Leontinos, situm dicitur, nostris etiam diebus *Symethum* vocatum in colle, ubi jacet. Firmum idcirco tenui meo iudicio: *Amaselum* a *Symetho* diversum ibi olim stetit, ubi hodie *Rahalbutum*. Cetero Rogerii ævo Sarracenicum Casale *Bataab* ibi erat, quod idem Comes, Roberto Messanensi Episcopo ab omni alia potestate liberum attribuit; eoque hinc titulo Messanenses hodie Archiepiscopos Comites appellant, illisque amplissimus ager obnoxius fructus pendit; & si Catanensis Parochiæ finibus claudatur, contra ac Rogerius decreverat. Si contingerit, en diplomatis verba, in posterum Casale ipsum a Christianis habitari, & Ecclesias in eo, & eas pertinentiis construi; Ecclesiæ ipsæ soli Messanensi Episcopo subjaceant. Sarracenis porro in editoribus collis, *Fundi de Monte* appellati, partibus habitatio erat, ubi adhuc ædificiorum reliquiæ non leves; quibus Christiani succedere, uti S. Mariæ de Auxilio Ecclesiæ, olim Opidanorum Patronæ, & in clivo S. Calogeri sacra ædes, quam majorem totius opidi dudum fuisse deprædicant, satis testantur. Illic, & Christi Domini e cruce pendentis adhuc hodie imaginem multis prodigiis claram *Rahalbutani* colunt.

Id subinde opidum anno mclxi. Centuripini a Friderico Cæsare descientes funditus incendio vastarunt; Manfredus autem Friderici filius proximo anno instaurandum curavit, atque in declivi ejusdem collis latere, æquiore delecto solo, statuit. Quo sane ex tempore longe majoribus coaluit incrementis, atque ob agri fecunditatem mediterraneum frumenti emporium, Fazello, & Pirro testibus, evasit.

Via igitur satis patens, ab occasu ad ortum inæqualis *Rahalbutum* dividit, quam privatæ civium ædes amplæ, & elegantes exornant. Sacra autem ædificia præ cæteris ad omnem magnificentiam excitata visu prorsus digna sunt; quæ inter majus parochiale templum S. Basilio sacrum effulget. In eo S. Viti Martyris reliquiæ divite argentea arca conclusæ; nomen hinc ab hoc opidi singulari Patrono passim illud accipit, cujus festum ingenti frequentia, & nundinis die x. Augusti celebratur. Est enim apud indigenas, vicinosque, & longinquos etiam populos, erga eundem Divum specialis religio, quod mira contra venenatos rabidorum canum morsus illius passim virtus habeatur. Surgit ædes ad æstivum occasum in tumulo circa opidi aquilonares plagas, cum æris campani insigni turre prope fores ad ortum; sed magnificentiori schemate paucis ab hinc illa moliri cæpta supremam expectat manum. Parochialis altera S. Mariæ de Cruce titulo, opidi pene centrum occupat, ante cujus portam, quæ antiquitatis vestigia sectatur, area patet. Memorat Pirrus S. Mariæ de Conceptione Abbatialem Ecclesiam Juliæ Garagozzo divitiis fundatam, & Urbani VIII. Rom. Pont. decreto anno mdcxxx. firmatam, cujus Rector cum presbyteris inservientibus Se-
di

di Apostolicæ subduntur, vigetque hodie splendida. Surgit contra hanc insigne Societatis Jesu Collegium xxv. circiter ab hinc anno institutum, ædificiis nobile, congruo censu instructum; quod longe ante designatum. Celebre hinc ad eandem occidentalem oram S. Augustini Cœnobium frequenti situ spectandum se præbet, peristylis, sacra æde, sacellis, aliisque ornamentis excultum, quod ab anno mcccc. originem recognoscit. Ante sæculum xv. fundatam vulgant Carmelitarum domum, ad *Rabalbuti* supremas circa hybernorum ortum crepidines, sub Deiparæ, Ordinis tutelaris, nomine, quæ nec aliis religiosis ædibus decedit, nec exigui decoris est opido, cultuque præcipuo a civibus frequentatur. S. Dominici familia, cujus claustra decentissima, & Ecclesia æquè elegans ad æstivum orientem solem spectantur, anno MDXLVII. in regione Sarraçena coaluit, hodieque non levia suscipit incrementa, nam laxiori ante templi fores novissime constrata area, australis ædificii prospectus insignior evasit. Augustiniensis Centuripinæ Reformationis ejusdem author Andreas Guastus extra opidum, circa meridiem ad pass. m. humiles casas, & Ecclesiam S. Antonii titulo anno MDLXXX. condidit, ubi ipse in Domino piissime obdormiens corpus deposuit. Nunc in meliorem formam domiciliis reparatis, fratres commodè degunt. Minores demum Capuccini extra opidum primo MDLXXXV. sedem fixerunt, ubi S. Viti Ecclesia, & fons, cujus aquæ salutares; inde intra pomerium in declivi ad occasum venerunt. Ferunt porro vulgo de fonte S. Viti, quod ibi pius juvenis aliquando, quum e patrio solo in alienas terras se conferret, cuidam puero manum canis dentibus recisam restituerit. Scio in S

Mart. vita apud Cajetanum de peregrinatione ejus per Siciliam prorsus nihil memorari; nam e patria Selinunte Angeli monitu, navi in Lucaniam evasisse, ibi dicitur. *Eos igitur Angelus ad mare quum adduxisset, inquit acta, & Cajetanus animadvertit: Locus haud procul Urbe Mazarae ad meridiem, ipso in littore ædes est Divo Vito dedicata.* Verum enimvero sunt, qui acta hujusmodi confusa, ac forte de duobus Christi Domini athletis ejusdem nominis conflata esse affirmant, uti Bollandistę admonent. Quamvis autem de peregrinatione non constet, traditiones etiam aliis in Ecclesiis circa illam passim vigent, quas Ughellus Ital. Sac. tom. 7. & *Rehalbutanorum* vel maxime, non improbat.

Jam medio penè opido tria Sanctimonialium Monasteria haud multum inter se diffita in conspectu ponuntur, quæ singularem præferunt elegantiam. Vetus præ aliis S. Mariæ de Gratia, ubi S. Benedicti regula servatur, situ parumper elato, edificiis nobile, & templo magnifico decorum, arctissimæ, ac religiosę vitæ studiis commendatur. Area, & quidem ampla, quæ ante ipsum sternitur, aliud excipit S. Mariæ de Angelis nomine insigne, cujus author Ambrosius Testai piissimus ex ordine S. Augustini asceta, sub ejusdem S. Doctoris institutis sacras Virgines m^oxxvi. collegit, & ad monasticam vitam comparavit. Hujus Ecclesia septemtriones prospectans ornatissima, uti & claustra satis commoda. Ad S. Crucis forum tertium, denique S. Joannis Baptistæ titulo, & S. Augustini regulis addictum occurrit, Angelæ Gritti ingenuæ sceminae divitiis, & opera, in S. Luciae regione circa m^olxxxvi. excitatum, pari celebritate, & religioso cultu

~~ta~~ cum aliis contendit. At sacra ædes præ omnibus aliis opidi totius comptior surgit. Filiales reliquæ Rahalbuti Ecclesiæ octo recensentur, quas inter eminent S. Sebastiani Mart: Purgantium Animarum, & S. Antonii de Patavio, in quibus Laicorum sodalitates coalescunt. Jam publici consilii domus contra majus templum, luci undique pervia, & magnificè constructa publico adjungitur foro, quod insignes civium ædes ambiunt. Est Magistratus electio penes Regios Ministros, Archiepiscopus vero Messanensis, suis tuendis juribus ex illis aliquot constituit. Jus gladii ad supremos Regni Consulares spectat; sed id suis præcessoribus concessum adstruunt Archiepiscopi. Militiæ Agyrensem Præfecturam cives subibant, peditesque dudum LXXVI. equites VIII. sub signis procedebant; Eandem quoque Comarchiam agnoscunt, & Aquilam, in cujus pectore Deiparæ Virginis de Auxilio imago pingitur, in scuto ostentant. Clerus Catanensis Episcopi potestati obnoxius, ejusdem Vicario subditur, quod ab initio adverti. Census sub Carolo V. lares exhibuit 1058. animasque 3772. Anno MDCII. lar. 1518. incolas 3872. novissime 5894. De Agro amplissimo frugum cujusque generis divite, & inter primos totius insulæ fertile, dixisse sufficiat, quod veluti frumenti mediterraneum emporium, uti innui, passim a Scriptoribus celebratur: nec Baccho aliunde ingratus, nec venationibus, perdicum vel maxime, alteri est secundus; Nemoribus denique, aquis, pascuis, aliisque bonis scatet.

Celebrat Bonaventura Attardus in Monachatu Siciliæ Rahalbuti civem Ambrosium Testai, qui eximiam literarum peritiam cum pari in Deum pietate con-

conjunct; ideo ex Errera, & Torello Augustiniensis Ordinis Chronistis inter ejusdem præcipuos viros recensetur, ejusque exuviæ a conterraneis in veneratione haberi dicuntur. Commendant quoque Clementiam in S. Mariæ de Angelis Monasterio ab eodem Ambrosio exceptam, quæ inter primas illius sacras Virgines sanctis moribus vixit, exemplisque suis aliis præluxit. Decessit ille MDXXXIII. Clementia ad annum XL ejusdem sæculi supervixit. Laudat idem Attardus Venerandam, & Claradeam in S. Mariæ de Angelis, & Leocadium in S. Joannis Baptistæ claustris Sanctimonialibus, religiosæ vitæ perfectione, & virtutibus eximias depredicat. Protulit insuper *Rabalburum* viros in arte Medicâ illustrissimos Joannem Philippum Ingrassiam, & Marcum-Antonium Alaynum. Ille Patavii lauream adeptus, in Neapolitana Academia diu Medicinæ, & Anatomies publicus Professor, ob egregiam doctrinam statua vultus ejus referente, meruit a discipulis condècorari; Ingenii quippe vi nova quædam in arte invenit, multa illustravit, editisque operibus posteris variè consuluit. Hinc Philippi II. Hispan. Regis Archiater delectus, idem munus in Sicilia diu, ac difficillimis temporibus gessit. Vixit annis LXX, decessitque MDLXXX. Marcus-Antonius Alaymus ad insignem scientiæ fastigium evectus, in Sicilia nedum, sed per universam pene Europam summi Philosophi, & Medici opinione inclaruit. Bononiam ad easdem facultates edocendas accersitus, & Neapolitani Regni Archiater electus, munus utrumque, ut sibi, ac Deo viveret, recusavit; non minus enim doctrinâ, quam morum innocentia commendabatur. Decessit septuagenario major MDCLXII. Memorantur Mongitori in Bibliotheca: Dominicus Campisi Ordinis Prædicatorum, sacris

eris scientiis excultus, & musis non ingratus, Panormi, ac Romæ præcipuis Academiis accensus, editisque opusculis poeticis clarus; Petrus Brachisius Græmatices professor, quam suis lucubrationibus illustravit; & Petrus Macharonus Philosophus, & Medicus non vulgaris, qui peste grassante anno MDLXXIX. peritiam suam detexit, *Medica Responsa* vulgavit, & ad annum MDCXXX. superstes fuit. Attardus rursus suos laudat Joannem Mattheum Gualteri Oratorem, & Theologum eximium, Melchiorem Testai Latinis, Græcis, & Hebraicis literis doctum, aliosque. Lucis uxura gaudet Epiphanius Guarneri Ordinis S. Basilii Abbas, ingenii præstantiâ, ac memoriæ fœlicitate paucis hodie secundus, vir ingentis lectionis, in sacris Ecclesiæ sanctionibus, sæculorum omnium historiis, ac Theologicis morum Questionibus apprime versatus; vitæ vero, atque animi candore præcipuus, & Regi idcirco, ut ad Episcopatum promoveretur cum primis oblati. Opidi latitudo est grad: xxxvii. longitudo grad: xxxviii. xv.

RAHALCACCIA Syracusanæ Ecclesiæ olim Casale, in cujus agro fons celebris, & copiosus pass. m. vi. ab urbe, de quo Fazellus, Anno MCCCXX. ejus erat Dominus Joannes de Ricca ex concessione dudum facta ab Episcopis Syracusanis. Novissimè juris erat Balduciæ nobilis gentis Syracusæ.

RAHALCHIDIA, & *Rabalbadia* ejusdem Episcopatus Casalia, quorum in suo diplomate anno MCLXXVIII. meminit Alexander III. Rom. Pont.

RAHALMASSE, & *Rabalmesten* ad S. Joannis Jerosolymitani Messanensem Prioratum spectantia in Leontinis finibus casalia, supra lacum ad aquilonem
me-

memorantur in Friderici Cæsaris literis anno mcccix. ubi ejusdem Prioratus bona enumerantur. Hodie Melitenses Agri vulgo audiunt.

RAHALMENIS Casale, aliter *Racamenis*, juris Joannis de Cruillas Francifontis Dynastæ sub Martino Rege.

RAHALMET, seu *Raculmet*. Vide Ricsium.

RAHALSESEN Casale cum amplissimis feudis, Calatajeronensibus in S. Petri ditione ad meridiem a Friderico II. anno mcccix. concessum. Ibi suberum sylvæ, aquarum rivuli, saltusque ad venandum aptissimi, pingua pascua, ac sativæ cujusque generis frugum terræ.

RAMBALDUM Casale in agro Platig, de quo Chiarandanus.

RAMMACCA. Opidulum in collibus supra Catanæ planitiem novissimæ originis; ad ortum, & septentriones sedet, amplis, rectisque viis descriptum, cum æde parochiali Virgini Deiparæ nomini sub titulo Nativitatis dicata, Dynastæ eleganti palatio, ac decentissimo Minorum Capuccinorum Cœnobio, quod circa meridiem ad jactum lapidis diffidet; Parochia pene medium cum area, Palatium supremas oras occupat. *Rammaccam* porro agrum, vulgo feudum juris olim fuisse invenio N. de Cardona, subinde Riccardi de Passaneto, ob cujus descitionem anno mcccxcn. circiter Jorlandus de Motyca tenuit, unde ad Gravinenfes devenit; ex quibus Hieronymus Gravina Paliconiæ Dominus anno mcccxc. primus *Rammacca* Baro inauguratur; Hunc excepit Joannes filius mdxvii. unde Hieronymus, primus Francifontis Marchio; ex quo Octavius S. Michaelis Dynasta anno mdcxli. *Sancius* hujus

hujus filius Principis insignia obtinuit MDCLXXXVIII. Caroli II. Regis privilegio. Sancio, & Rosalia Sarzano genitus *Octavius* inter XII. Regni viros effulsit, hominesque congregare coepit, qui cum Anna Antonia Farina *Bernardum* procreavit, hodie a Regio cubiculo, dudum XII. Regni virum, prudentia, morumque gravitate conspicuum. Huic Stephana Bononia Octavium filium peperit, Mariæ Teresiæ Galletti virum. Distat *Rammacca* a Palagonia IV. circiter pass. M. solo gaudet secundo, quod novissime Bernardus Feudo Monachorum auxit clauditur Catanensis parochiæ finibus, cujus Episcopus suum ibi Vicarium designat. Est in *Rammacca* agro Fons aquæ, bitumine infectæ, & sulphure.

RAMUNDINUS Lacus ad Pachynum, de quo Fazellus lib. 5. cap. 1.

RANDASINUM Casale. Vide Piedacis.

RANDASIS fluentum agri Netini in Elorum influens. Cephalis abundat, & anguillis, troctasque fertapidissimas.

RASACARAMIS Statio in australi littore post Pachynum, ad S. Crucis fluminis ostia; aliter *Scaramis*. Est ibi ejusdem nominis Caput, congruitque nomen; nam Sarracenis *Ras* Caput significat. Vide *Carconia*, *Buora*.

RAUBIUM, & *Raumbaldum* Agri Platensis casalia, de quibus Chiarandanus, Versus, & Massa.

RAYANCINUS Statio ab Alpujallo, seu Puzallo pass. M. III. in ora meridionali, cujus Fazellus meminit lib. 5. cap. 1.

RECAMENUM Casale ad Gerardum Montaltum Bucherii Dominum spectans, in Regesto MCCCXX. memoratum.

REFUGIUM Apollinis, & Templum ad Pachynum. Consule *Apollinis Refugium*.

REFUGIUM CHALÆ. Vide *Chalæ Refugium*.

REINA Fluvius oritur ex fonte Gileppo, cuius aquæ Bucherium opidum interfluunt, & per Leontinos ad occasum agros, diversis fluentis auctus, decurrens, ab ea urbe haud procul Vivarii aquas excipit; ponte mox ab Ægrotis appellato trahitur; Hinc in Paludem vulgo *Pantanum* se exonerans, ibi stagnat; tandem in sinus Catanensis ora prope Aniunis emporium mari illabatur. Hunc veterem esse *Teriam* alibi ostendo.

REINDETGEBUNI. Casale, quod Ecclesiæ Syracusanæ dono dedit in agro Ragusiæ Silvester Marfici Comes, *Rendetgrebin* alibi dictum. Juris dicebatur Simonis Januensis, subinde Mainitti de Sortino.

RENDA Arx, seu Turris in mediterraneis supra Vindicaris portum ad Pachynum. De ea Fazellus lib 10. cap. 2. Memorat Pirrus *Rendam* Syracusanæ Ecclesiæ Casale.

RIESIUM Opidum in agro ej flem nominis sub Syracusana Diœcesi, circa elapsi sæculi medium ortum recognoscens, ex tenuibus nempe initiis, & mapalibus, opera & sumptibus Petri Altarivæ feudi dynastæ; alio hinc vocabulo *Altariva*, (ut olim *Rahalmet*) dicitur. Situs opidi in levi tumulo læta planitie extenso, ab ortu, meridie, & occasu vêtis afflato, ad septentriones vero colle assurgente, frigori minus obnoxio. Temperato hinc aere gaudent opidani, atque in dies augentur. Major Ecclesia anno MDCLVIII. ab eodem Petro edificata sub S. Mariæ de Catena titulo, ac decurrentis sæculi anno XXIV. a Bartolomeo de Monchajo ma-

magnificentius extructa, quum majori ex parte corruisset, Blasii Vignoalis, qui dynastæ vices gerebat, opera subinde instauratur, ac sacro oleo de more Ecclesiæ a Matthæo Trigona Syracusano Episcopo mdcxlvii. inungitur, Sanctisque Martyribus Clementi, & Sabinæ dicatur. Huic duæ aliæ minores subduntur. Jam viæ rectæ sunt, incolæ decenter habitant, quorum numerus anno mdcxxiii. fuit 2127. in focis 540. novissimè animæ 2514. computatæ. Ager oletis, vineis, pistaceis confitus, fruges abunde reddit, copiosusque suppeditat messes; abluitur meridionali Himera five salso flumine, nec fontibus caret. Sulphuris minera præ ceteris in eo celebris habetur; unde non leves proveniunt dynastis redditus, quæstusque opidanis.

De *Riesi* Dominis habet Lucas Barberius: ex *Francisco Vigintimillio*, celebri Jeracensium Comite seniori, quinto loco natum fuisse *Philippum*, qui ducta in uxorem Constantia Abbate, *Antonio* tertio genito *Riesi*, ac Chipullæ seuda prope Buteram, Petrapretiam, & Mazarinum assignavit. *Antonio* sine filiis decedente, illius bona *Andriotta* ex fratre nepos assecutus, quum prole etiam careret, *Ingaſtono de Caſtellar* legavit. Ortus hic fuerat ex Hilaria juniore, quæ ex altera seniori Hilaria Philippi filia processerat. *Ingaſtonem* excepit *Eleonora* filia, quæ *Joanni Rois de Caluna* nupsit, Ferdinando Regi a Secretis. Hinc in Martini Regesto *heredes Philippi de Vigintimillio pro seudo Riesi, & Chipullæ* obnoxii dicuntur. Idem Martinus *Palmerio de Caro* anno mcccxcvii. nihilominus concesserat. Post Joannem Rois alii Hispaniarum proceres tenuere, quos inter Joannem Herrea Muxiani apud Valentinos dominum, *Riesi* Baronem in-

venio. Sæculo xvii. *Petrus Altariva* obtinuit, cui *Didacus Moncayo* Colcoquelæ Marchio successit; *Didaco Bartholomæus* filius, & hujus unica hæres *Joanni Joachimo Pignatello* nuptui tradita, *Risim* dotis nomine contulit.

RINDIN, & *Rilmadalis* Cafalia, juris Petri de *Motyca*, uti in censu mcccxx. *Reddini* feudi est mentia sub Martino, cujus dominus *Conradus Lancea* dicitur gentis de *Motyca* hæres.

RIZZI Turris inter Maui fluminis fauces, & Alpusalli arcem ad oram insulæ maritimam australem.

ROCCADIA Monasterium in agro Leontino ad iii. olim pass. m. ab urbe, sub nomine S. Mariæ & Cisterciensi ordine, incertę foundationis alibi in Monasticis Siciliæ historiis dixi. Sed Northmannis Principibus illius originem adscribendam ex antiquis chartis nuper inventis didici. Antiqua Coenobii ædificia jacent derelicta, quæ inter, triclinium memoratur, cujus fornicem palmę truncus e lapide eleganter elaboratus sustinebat, ramis vario artificio etiam interiorum fornicis faciem ornantibus. Hodie apud Caroleontinum degunt Monachi, uti alibi dixi. Abbas Fiduciarius in Comitibus locum xxx. inter primates obtinet, estque nunc Emmanuel Filingerius.

ROCCADIA parva Insula in sinu Megarensi, hodie ab Augusta appellato. Distat a littore post Tapsum peninsulam ab septentriones ad jactum lapidis; ejus est circuitus pass. xl.

ROSMANNUS Collis, ubi Eremitarum Domicilium, quod incolatu suo Joannes Sacerdos moribus, & vita insignis aliquando nobilitavit. Eremi Ecclesia Deiparæ Virgini sacra. Stabat dudum in collis australi latere

tere opidum Vberto de Scaloris obnoxium, ob cuius defectionem solo æquatum est. Rudera vetustioris passim quoque spectantur: *Rosmannus locus est*, inquit, Fazellus lib. 10; vi. pass. m. ab Enna diffusus, ubi diruta urbis, arcisque sunt monumenta. Occurrunt enim sepissime Sepulchra, & in iis vasa, lucernæ, aliaque veteris habitationis indicia. De Magella cogitat Cluverius, quam alibi stetit docui. Vide *Magella*

ROSALINIS Opidum inter Netum, & Inspicæ fundum, ab hoc tribus circiter pass. m. diffitum, origine recens; Venerabili Eucharistiæ Mysterio sacrum Princeps habet templum, ac decentem dynastæ domum. Sedet in levissimo declivi ad ortum, & meridiem in agro cognomine, & Syracusana comprehenditur Ecclesiastica comarchia. Prope S. Theodori crypta videtur, in qua vetus S. Crucis signum multis prodigiis celebre, ob id sepissime, totius populi frequentia, in Opidum illatum. Præcipuam Patronam opidani Deiparā sine originali labe conceptam ferventissime colunt, sub cuius auspiciis in dies coalescunt; anno enim mcccxiii. focos 45. animas 191. numerabant, sed in ultima recensione ad 1538. excrevere *Joannes Baptista* Platamonius primus *Rosalinis* Baro recensetur, de quo satis in Historiis; floruit, enim sub Alphonso Siciliae Prorex. Ex eo *Antonius*, qui a Ferdinando Rege congregandi homines facultatem obtinuit, ex literis Hispali scriptis xv. Januarii mcccclxxxv. Id autem Netinis civibus noxium quum videretur, tunc quidem dilata res est; sed post elapsi sæculi medium fundatio novo Regis decreto firmata, & *Franciscus* Antonii abnepos, primus *Rosalinis* Princeps subinde mdlxxiii. inauguratus est, novæque hujus

ius dynastiæ author evasit. Ex eo & Euphemia Deodata *Antonius* prodiit, qui cum Constantia Requesens *Eleonoram* procreavit. Hæc *Francisco Moncada* Lardariæ Principi nupsit; Vnde *Litterius*. Ager amplissimos fundos complectitur, frugum, vini, olei, & aliorum fructuum feraces.

ROVETTUS Salina ad Pachynum in orientali plagi. Ampla quidem, & quæ peninsulam quamdam efficit, uti Fazellus scribit, & Netino territorio concluditur. Erat olim *Mainitto de Sortino* obnoxia, hodie ejusdem domina dicitur *Lucia Deodata & Landolina*. Quod *Michara* vetus urbs in ea peninsula fuerit idem Fazellus tradit. Vide *Michara*. Ego ignotæ urbis monumenta, ea, quæ in illa sunt rudera, aut Ichanae cenfeo.

RVGGIVS Fons Sortinensis fluenti, cujus aquæ Syracusas usque per aquæductus magnificentissimos ab antiquis institutos derivantur.

AMBVCIS Casale in Leontiuo territorio ad occasum cum turri, amplissimis hodie ager sativus, cujus in Friderici II. censu fit mentio, & *Adnolfi Mortillari*, ac *Nicolai de Lamia* pro equali parte juris esse dicitur. Sub Martino vero *Gerardus Sabuci* possidebat. Spectat nunc ad *Alphium Antonium Calaxibettam*.

SALICIS Fons, unde *Yhadeda*, seu *S. Julianus* fluvius ortum habet, p. m. supra Leontinum ad austrum.

SALSUS FLUVIUS, Himera meridionalis, nonnullis *Gela*, *Valles Netinam*, & *Mazariensem* dividens, ad *Nebrodem Montem*, vulgo *Madoniam* caput egerit, ac sub *Leocatæ* menibus mari illabitur. De eo fusius tom. II.

SAMVEL Fons cum altero *S. Pauli* lacum *Corciuri* piscosum, haud procul ab ora australi, circa *Hirminium*, & *Siclensem* fluvium gignens, de quo *Aretius*. *Fazellus* cum *Pixoſta* confundit, ac stationi proximæ nomen mutuare affirmat.

SARRACINVM Casale olim in agro *Platiensi*.

SARRACINVS Mons in eodem territorio.

SBRVFFAROLA Cryptæ in australi littore, ob id appellatæ vulgi *Siculi* lingua, quod in eas regressi fluctus maris, scopulis illisi, spuma edita, ingentem reddunt sonitum, *Fazello* authore.

SCALA LILIORVM, & rectius *Scala de Gigia*, sive *Ogigis*, uti *Eruditi* vocant, in agro *Melillis* ad collum radices, ubi *S. Cosmani* fluenti caput est. Ibi frequentia sepulchra, unde non levis magnitudinis ossa passim educuntur, quorum aliquot in *Catanensi S. Nicolai*

colai Museo asservamus, & immanis stature hominum esse videntur. Cryptam quoque ostendunt satis amplam, cum ingenti hiatu ad ortum, quam veteres ab imis partibus adhibant, unde etiam ad superiorem patentem agrum ascendebant. Hic vero vulgariter *Muraglia* dicitur, quod rudera, substructiones, ac murorum reliquias, nec leves habeat, antiqui Magarenfis, siue Hyblensis municipii cuiuspiam monumenta. De his, aliisque paratum prælo opusculum Bartholomæus Albanus tenet, quod propediem lucem aspiciet.

SCALAMBRIS Statio in littore australi, alio nomine *Scaramis*, ubi olim vel *Caucana*, vel *Bucra*, uti alibi dixi. Vide *Rasacaramis*. Ibi Turris est specula.

SCALPELLVS Mons in Agyrensi territorio ad meridiem, Chryse, vulgo Dictaini amnis ripis incumbens, in cuius vertice Eremitarum domus, qui vitam ibi piis operibus intentam agunt. Illius author Philippus Dulcettus Presbyter Agyrinus, moribus incorruptis præditus, ac Dæiparæ cultui addictus. Post eum Mattheus Rotolo Calatajeronensis, Seraphinus a Francofonte, & Didacus a Sinagra, omnes ob eximiam pietate commendati, incoluerunt, In Pontificio Benedicti XI. diplomate, quo Monasterii S. Philippi de Agyrio bona enumerantur, Casalio de Scalpello fit mentio. Mons ad radices usque fruticibus convestitur, supremus tantum ejus tumulus coli aptus in longam planitiem distenditur, domesticisque arboribus coarctus, necessaria suppeditat.

SCICLIS vide *Siclis*.

SCORDIA. In agro cognomine Opidum, ab Antonio Branciforte sub collibus, quibus insidet Milite-lus, humili tumulo, exacti Sæculi anno xxviii. inædificatum,

cátum, a Leontinensi lacu pass. circiter viii. circa ejusdem occasum diffitum, atque insalubris idcirco aeris, Principatus prærogativa gaudet; quartus hinc, & vigesimus est illius dynastæ locus in Comitibus. Laribus censebatur seculo xvii. 210. incolis 520. decurrentis anno xiii. lar. 520. incolis 1632. & in novissima lustratione 2692. ac Leontinensi comarchia compræhenditur. Vergit porro ad meridiem; viæ ad rectos angulos omnino æquales, præcipuas cœli regiones respiciunt; Principis palatium amplum, & quadratum; Ecclesia præcipua unica parochialis S. Rocco dicata, Curioni subditur, ex institutione Syracusani Episcopi, qui moderando clero suum deligit Vicarium. Divus idem est tutelar, sed præcipuo etiam in cultu est Deipara, sub titulo de Rosario, ejusque tabula Angeli Caravacii opus, eximie artis ac pulchritudinis visu digna censetur. Filiales Ecclesiæ tres S. Mariæ de Gratia, Montis Calvarii extra, et Purgantium manium, non inelegantis sunt schematis; sed Minorum de Reformatione cœnobium decentissimum cum Ecclesia S. Antonio Patavino nuncupata ad aquilonarem plagam splendet. Ibi Principum est sepulchrum, elegans S. Annæ tabula Petri Rubens penicillo exarata aram exornat; in amplo eorum viridario crypta aquas emittit sulphureas, quibus quandoque cum salutis proventu pro balneis utuntur. Orphanotrophium pro puellis, & Mons Pietatis etiam spectatur, ad pauperum levamen, ex Josephi Brancifortii, Antonii Nepotis institutione. Agrum circumque ad meridiem, & ortum fontes copiosissime irriguum reddunt, & pascuis idcirco, segetibus, vineis, cannabe, arboribusque alendis aptissimum; perdices vero, rusticolæ

attagines, quæ vigili cura custodiuntur, jucundum ad venationem efficiunt. Ejusdem olim Dominus *Vigilius Scordia* in superiorem, & inferiorem discretum volvit, at enim quum ab officio desecisset, & Fridrico II. infensus, Roberti Andegavensis partibus adhaesisset, bonis privatus, actus in exilium est. Scordia hinc superior Raymundo Montecatino; Inferior, ubi hodie opidum sedet, *Russo Rubeo* cessit, pro quo, & Lupino etiam casali, necnon Aydonis, & Neri juribus anno MCCCXX. uti in censu lego, uncias CCLX. allequebatur. Ab Russo, & ejus filiis Henricus nepos accepit, cui *Thomas Spatafora* sororis filius successit, & inter alios Siculos Barones in Martini Regesto MCCCXVIII. recensetur. Beatrix ejusdem soror ab illo emit, & filia in dotem designavit, quæ Galeatio Bardaxi Catanensi nupsit, cujus exinde hæredes tenuere, qui Messanæ sedem statuerunt. A Bardassinis ad Campulos Messanenses devenit; tandemque *Josepha* Campulo ejusdem *Scordia*, & Martinorum domina *Antonius Brancifortius* maritus effectus, utrasque Dynastias est assecutus. Fuit *Antonius* Herculis S. Joannis Ducis, & Cameratæ Comitæ filius, ac primis militiæ muniis in Sicilia admotus, hinc a Philippo IV. Rege anno MDCXXVI. *Scordia* Princeps, & Martinorum Marchio renunciatus, post biennium opidi fundamenta posuit, in quo omnimodam gladii potestatem quoque obtinuit. Et Josepha uxore *Herculem*, Hieronymum, aliosque suscepit, & Hieronymo quidem S. Antonii Comitatum, quem etiam tenebat, reliquit; *Herculem* primo loco natum *Scordia*, & Martinorum hæredem dixit. Hic cum Joanna Morra copulatus *Josephum* genuit, qui tertius *Scordia* Princeps, Panormi Justitiarius fuit,

fit, & Catharinam Brancifortiam ex ducibus S. Luciae primo, eaque mortua, Annam Naselli Aragoniae Principis filiam conjugem tulit, ex eaque *Herculem* III. Hieronymum, plerosque alios procreavit. Antonius hodie Rom. Pon. apud Venetos legatus, & SS. Trinitatis de Mansione Panormitana Abbas effulget; *Hercules* cum Beatrice Brancifortia adjunctus, a morte Nicolai Placidi Soceri Leonfortis Princeps etiam evasit, quod ex Blasco Brancifortio Tavis Domino recta descenderet. Ejus est filius primogenitus *Joseph* II. Stephanæ Valguarnerae ex Affori Dynastis copulatus, qui ad Regem Carolum nuper Regni Siciliae legatum gessit.

SCUMA Fluvius, emergit sub Lycodiae collibus ex fonte Nuciforo, auctusque Callaris, Minachi, Ciramiti aquis, Militelli agrum præterfluit, cujus etiam aquas recipit. Sub Francosonte in loco Barrifando molas frumentarias complures convolvit, divisusque sinistro ramo in lacum Leontinensem illabitur, dextero sese Reineæ amni m. circiter pass. a Leontino conjungit. Vide *Reina*, & *Terià*.

SELLA ORLANDI. Ita incolis collis jugum appellatur, ad cujus latus vetustissima urbis dirutæ monumenta prope Aydonem spectantur, vulgi vocabulo Cittadella. De ea Fazellus lib. 10. cap. 2.

SELMUM. Scopulus circa Melitam insulam, in portu S. Pauli, sed insulae continenti angusto isthmo adjunctus. Dithalassus esse, cujus S. Lucas in Actis Ap. meminit, & ad quem S. Pauli navis allisa naufragium fecit, multis ostenditur ab eruditiss. Francisco Agius suis Apologeticis opusculis de eodem Naufragio, quod Melitæ Africanæ invictæ asserit.

SFRRAMEZZANUS. Collis ad Sortinum undique

que præcisus, incubens Fazelli etate eidem opido ad austrum, ad cujus radices uberrimi fontes duo magno impetu exoriuntur, *Buttiglieria* vernacule vocati, qui & ipsi statim fluvium efficiunt.

SERRAVALLIS Turris in agro ejusdem nominis, & Menensi territorio. Castrum appellat Fazellus lib. 10. Juris erat *Goffridi de Tracto* circa seculum XIV. sequentis anno VIII. dicitur *Joanni de Taranto* obnoxia. Quod Goffridus de *Taranto* etiam diceretur, sub subito, atque amanuensis errore de *Tracto* sit appellatus. *Taranta* gens *Catanæ* florebat. A *Tarantis* porro ad *Scalambros Serravallis* devenit, unde ad *Grimaldos*. Obtinet hinc hodie Castrum, feudumque *Serravallis* *Henricus* Princeps *Grimaldus* Motycanus, & *Catanensis* Patricius.

SICA Suburbanum *Syracusarum* opidum, *Thucydidi* memoratum. Sub *Epipolis* statuit *Mirabella*, *Aretius*, & cum eo *Goltzius* ibi etiam recognoscunt, atque eo in loco situm dicunt, qui hodie *Sinarchia* est ager. *Bonannus* errorem apud *Thucydidem* irrepsisse tradit, *Tychamque* Historicum, quæ præcipua *Syracusarum* erat pars, intellexisse affirmat.

SICLIS illustre Opidum, longe amenissimum, ab *Aretio*, & recens, novique nominis, sed immerito, uti ostendam, a *Fazello*, & *Pirro* appellatum, *Motycensis* Comitatus est pars, & ad hybernum sedet occasum in collis latere, quem valles dividunt, vulgo *Cava*, ab ortu in occidentem, redduntque veluti tripartitum. Et vallis quidem major a *S. Venera* dudum, indeque *S. Mariæ de Nova*, angusta, & profunda in supernis locis; plana & latior ad imas radices desinit, altera *S. Bartholomæi* nomine, austrum versus pluvio-

tem-

tempore formidabilis evadit. His valles aliæ minores respondent, & variis idcirco tumulis veluti imposita civitas se offert, majori tamen ex parte leviter declivis, cum sacris tum civilibus edificiis superbit. Eius est a Motyca pass. iv. m. distantia, ab australi insulæ littore m. iii. Surgebat olim in ejusdem collis vertice, ubi ad annum mccc. perduravit. Spectantur hinc in supercilio Arcis triangularis, hodie *Castellucci*, vestigia, insignis vetustatis non obscurum argumentum; infra Arx altera, Major dicta, ex ruinis dignoscitur; hinc ex menibus supersunt rudera; ex portis una tantum, quæ ad Motycam ducebat, cum nomine perseverat. Sed cuniculares e summo ad imas valles viæ in vivo saxo per gradus ferro excisæ dignæ sunt præ cæteris, quæ memorentur; Quarum una ad majorem S. Mariæ de Nova deducit vallē unde in uberrimam aquarum scaturiginem gradatim quoque descensus patet; altera ad frumenti molas; ac tertia denique in subjectam aliam specum, ubi perennes sunt latices, dimittit. Hæ porro, uti triangularis turris, necnon alia monumenta, mortalium ingentis staturæ ossa, vasa, lucernæ, numismata, sepulchra, passim per alia montis latera, & in subjectis fundis defossa, de antiqua oppidi fundatione nos admonent; quamvis, & incertum sit tempus, nec signanter de nomine constet, uti inferius expendam.

Princeps Templum S. Apostolo, & Evangelistæ Matthæo sacrum, toti opido dominatur, & ad veterem illius situm olim spectabat; hinc Motycæ porta, cujus paullo ante memini, non longe surgit, ubi ardua incipit via ad eandem hodie Ecclesiam ducens. Hæc insigni Canonico Collegio ab anno mdc. Fran.
An-

Antonii Capoblanco Episcopi rescripto, mox Alexandri VII. Rom. Pon. decreto MDCLVI decorata, Archipresbyteri, qui & Parochus est, inspectioni subest, ædificiis, prospectu, græcis campani turri, omnique alio ornatu nobilis. Altera *Sicilis* Parochia S. Mariæ de Platea titulo fulgens, medio sedet opido, proprio sub Curione, amplitudine, elegantia, columnarum nitore, populû frequentia, civium cultu, quod magis sit obvia, cum primis celebris. Collegialis est insuper S. Bartholomæi vetus ædes prima omnium anno scilicet MDCLII Innocentii X Rom. Pont. diplomate, eam adepta prærogativam, quæ loco editiori ad ortum hybernium, sub valle ejusdem nominis in conspectu ponitur. Sed nulli secunda circa majorem vallem, & orientis plagam S. Mariæ de Nova assurgit Ecclesia, cujus frons cum turri ad omnimodam magnificentiam splendet, internusque cultus æque decorus, dives, comptusque nitet; aucta & ipsa Alumnorum XVI Collegio ab anno MDCLXXII, qui divino famulatui quotidie intendunt, ac pingues habent proventus. Quartum denique Collegium in S. Mariæ de Contolatione coalescit Basilica, ejusdem sæculi anno xciv constitutum, imminetque illa valli ad dexteram non ineleganter constructa. Ultra vallem S. Bartholomæi, ad austrum S. Joseph pulchra Ecclesia, ubi Sacris populo administrandis Principis templi Parochus opportunam dat operam; ampla enim a septentrionibus ad meridiem recta præcurrens via utriusque Parochiæ limes est, pro quo jurgia nihilominus vigent, adhuc sub iudice.

Est in summa religione *Sicilensibus* S. Guillelmi crypta, ubi ille diu vixit, & ad cœlos evolavit, pone Templum S. Mariæ de Nova in valle minori sita, que

quæ ab eodem Divo nomen etiam sortitur. Corpus exanime, quum de sepultura orta esset contentio, plaustro impositum, boves ad illud adjuncti sine aliquo duce ad S. Matthei, per invia, & ardua loca deduxere, ubi colitur, & præcipui opidanorum Patroni prærogativa gaudet. De Guillelmi patria, & familia lis etiam obstreperit; quod Netinus fuerit de gente Bucceria, jam supra statui; contendunt nihilominus solum ejus patrium *Siclim* fuisse, familiam Cusfitellam; passim tamen Scriptores Neto adjudicant. Non minori pietate Deiparam sub titulo de Militia Cives colunt, vulgo de *Milici*. Fertur enim Rogerium Comitem haud procul *Sicli* ingentem Barbarorum manum protrivisse, Virginis Matris præsentì adjutus auxilio, quæ equesuis, qui pauci erant, ac *Siclenfibus* sociis, dum prælium urgeret, sese spectanda m dedit. Equi signum in rei testimonium rupibus impressum ostendunt. Comes hinc in peculiaris patronæ suæ honorem, ac perenne beneficii monumentum Ecclesiam in loco ædificavit, quæ pass. m. circiter m. dissidens, circa æstivum occasum, ampliori schemate hodie surgit, civesque solemnì nundinarum die indicto, & supplicatione publica quotannis instituta, cum equestri Virginis statua grati sese præbere student. Adjuncta Ecclesiæ Eremitarum domus est situ per quam amano. Æris campani turris ex iis una dicitur, ad urbis custodiam destinatis.

Regulares familias omnes, *Siclis* fundatas, illa Conventualium Minorum tempore antecellit. Male Pirrus sub S. Antonino Paduano, & B. Guillelmi evo sedem illos posuisse scribit; nam S. Antonius sæculo xiii. Guillelmus xiv. in vivis agebant. Cagliola originis certum

annum mcccxi. designat; & S. Antoninum id forte coenobium invisisse conjectat; unde titulum sumpsit. Quo B. etiam Guillelmus subinde exceptus; Petrus demum Ruvestus Ragusensis anno mdxiv instauravit. De Guillelmo alibi dixi, & nonnulla inferius subdere non gravabor. Sedet in extrema occidentali ora post vallem. Carmelitis celebrior locus obtigit. Pirrus idem ab anno mcccxxxvi in S. Jacobi Intercisi, subinde in Divæ Annunciatæ constitutos affirmat, pluresque ex iis literarum peritia, & vitæ integritate illustres prodiisse memorat. In levi igitur tumultu, ampla cū area, ædes conspicuæ, & Ecclesia imponuntur publico respondentes foro; sed hæc nobiliori forma diebus hisce instaurari, coepta inter primas sibi decus vindicabit. Vivunt fratres sub districto S. Mariæ de Scala instituto. Observantes Minoritani mdlxxxviii. in S. Mariæ de Jesu ad hybernū occasū, non infrequenti regione ejusdem nominis incolunt. Tertiū Ordinis ascetæ in eade S. Mariæ de Cruce editum collem ab anno mdlxi ex Pirro, Antonii Nicolosi opera occupant, publico ere adjuti: Bordonus autem xx. sæculi ejusdem annum foundationis statuit, & primum idcirco in Sicilia Conventum evulgat. Augustinienses Eremitæ in S. Marci, hinc in S. Salvatoris Pirri ævo degebant, hodie defecerunt. Vincentio Rubino ex Predicatoribus agente, ejusdem Ordinis Coenobium in annum mdlvi. Pius Chronista reiecit, *Siclenſis* xvi. designant originis. Tumulus ad ortum æstivum extra pomerium decens edificiū substat, cui idcirco S. Mariæ de Monteferrato titulus obvenit. S. Francisci de Paula fratres anno mdcxxxi. S. Salvatoris Ecclesiam sibi compararunt, juxta quam domicilia statuentes ad regulæ præscriptum

vivunt; Subest locus Principi Ecclesiæ; inde enim ad hanc arduus ascensus incipit. Capuccini demum extra urbem ad austrum p. circiter pass. elato solo, ædem olim Divæ Agrippinæ sacram tenere, Francisco Majorana ejusdem Ordinis Siclenſe, vitæ innocentia conspicuo anno MDLXII. adlaborante. Ibi eximia Christi Domini e Cruce depositi icon, Philippi Paladini opus. Sub Capuccinis amplissima nundinarum area, de quibus infra. Prioratus S. Laurentii Ordinis S. Benedicti adjaçtum lapidis olim, S. Philippi Agyrenſi Monasterio subiectus, hodie intra mœnia est, cujus Prior titulo SS. Philippi, et Laurentii titulo ab Agyrenſi Abbate deligitur. De Societatis Jesu Collegio ad calcem verba distuli, uti Aguilere utar loquendi formulis, qui ad annum MDCXXXI. illius initia referens. *Est Siclis, ait, elegantissima Civitas Sarracenorum sæculis longe vetustior, quæ ex Casmenæ Syracusanorum colonia vastitate ortum duxisse perhibetur.* Situm mox indicat, agrique felicitatem, subditque: *Cives educit ingenio præclaros, & bonarum artium cupidos, sed supra quam credi, aut dici potest, nativi soli studiosos. Et sane singularis hæc patriæ caritas condendo Siclenſi Collegio adiutum patefecit.* Josephus enim Micicheus eques Siclenſis, ut patriæ gloriam augeret, ejusque civium utilitati consuleret, fundandi Collegii curam concepit, & ad exitum strenue perduxit. Nam bonorum suorum hæredem Societatem, ex asse scripsit, & Deipare sine labe conceptæ nuncupatum Templum voluit. Opus adjuvit Hieronymus Riera anno MDCXLVIII, ex asse hæredem quoque Siclenſe Collegium nuncupans, cujus divitiis amplissima edificatio, ac magnifica Ecclesia cum

eleganti facie instituta ad austrum, ubi area laxior sternebatur, in qua fons salientis aque perennis,

Sed Sanctimonialium Coenobia, quibus non vulgare opido decus conciliatur, me evocant. Horum primum titulo S. Mariæ Vallis Viridis, pervetustum, sub Canonorum S. Augustini institutis anno **MDXV.** ortum habuit; sed terremotu quassatum, Syracusano Episcopo annuente, in via cursus ad S. Michaelis, anno **MDXCIV.** translatum magnificentius surrexit. Dicitur Abbatia Grandis, & ejusdem S. Archangeli nomine passim venit. Alterum S. Joannis Evangelistæ medio elapso sæculo ad Benedictini Ordinis perscripta Joannis de Stefano divitiis fundatum anno **LXXXVII.** ex celebri Parmensi Monasterio coloniam excepit, & ab eximia virginum in eo degentium vitæ integritate commendatum, a foro haud procul assurgit. Tertium ab Immaculato Deiparæ conceptu appellatum S. Teresiæ regulam proficitur. Constituit anno **MDCLXX.** Beatrix Giuca piissima femina ad forum Collegii. Quartum sub eodem instituto S. Clare titulo gloria- tur, quod ab anno **MDCLX.** erectum Franciscus Capoblanco Episcopus clausura, uti dicunt, subinde vallavit. Postremum S. Mariæ de Angelis puellis excipiendis dudum institutum, S. Francisci legibus hodie subditur, auctum Teresiæ Quincosæ Valentiniæ Matrone bonis, **XII.** sæculi hujus anno Romani Pontificis decreto firmatur. Piis hisce locis Hospitalis domus ad egrotantium curam accensenda post S. Mariæ parochiam, ubi charitatis officia certatim cives exhibent. Parochialibus denique obnoxia Ecclesiæ, quas filiales vocant, supra viginti intra opidi septa enumerantur, earumque non paucæ laicorum sodalitatibus addictæ.

Ab

Ab una ex his S. Antonio Abbati nuncupata, media occidua regio nomen habet, quæ de *Schisazzo* etiam vulgo dicitur.

Jam privata, & bene multæ nobilium ædes visu omnino dignæ ornamentum quoque insigne opido conciliant; cujus stemma in parma cerulea leonem exhibet tres sibi e conspectu positos colles veluti salientem. Varia de ejus significatione scriptores gentici profertunt, suorum traditionibus innixi, quæ hic expendere longum esset; Titulo hinc Victricis, & Inclytæ gaudere *Siclim* perhibent ob victoriam de Sarracenis reportatam, de qua inferius. Supremus in ea Magistratus *Armarum Dux*, late parentis oræ maritimæ custodiam commissam habens; Decuriones, & criminum Questitor; ille ad nutum Regis, reliqui Comitibus arbitrio ad lecti. Supremus indigenæ militiæ Instructor pedites 673 equites 214 ex circumjacentibus populis sub signo educebat. Politia Ecclesiastica Syracusani Episcopi legato demandatur; Civilis ad Comitatus supremos consulares spectat, *Siclis* enim secundas in eo habet. Larium census seculo xvi. 2665. incol. 11677. sequenti lares 2060. incolæ 7775. sed apud Pinum foci 2770. animæ 11074. adnotantur. Anno mdccxxiii. foci 2633. capita 8886. novissime 11074. Locus in Comitibus *Siclenſi* Baroni xli. competit. Situs ad coeli adspæctum latitudinis gradum xxxvi. xxxv. longitudinis xxxviii. xv. colligit. Ager denique quum amplissime protensus, majori ex parte equus, variis sit annibus pervius, irriguum quippe illum reddunt *Hirminius*, & *Motycanus*, fontesque perennes non pauci; frugum fertilissimus idcirco audit; Vina, oleum, canabem, fructus, siliquas præsertim, pascua uberrime

fert; pisces lacus, aptos venationi saltus claudit; greges, armenta nutrit; jucundissimus denique Africi maris late patentis adspectu habetur.

Viros a sanctis moribus, & pietate in Deum commendatos aluit, aut protulit *Sicilis*: S. Guillelmum anacoretam, qui ad plures annos, uti vidimus, in specu latuit, denique Aprilis iv. ætatis suæ lxxxv. Domini vero mcccciv. animam purissimam Creatori reddidit. Ferunt S. Francisci tertium ordinem fuisse professum. Locatæ illius exuviæ primum in marmoreo sepulchro fuere, quod pro Motice Comite olim incisum evulgant, intra S. Nicolai Sacellum, hinc in arca argentea, demum in argenteo simulacro, quod per urbem quotannis circumfertur. Mariam Marsalam in cœnobio Vallis Viridis Abbatissam sacratam ex iis, quæ perpetuæ fuere, in Sicilia ultimam, zelo Dei, omniumque virtutum genere admirabilem, de qua Pirrus. Mariam Cœciliam Sanctimoniam in Benedictino patrio Monasterio morum puritate, & innocentia vitæ conspicuam, altissimæ contemplationis studio insignem, quæ Virginis, & cœlitum præsentia sæpissime fruebatur, mortemque pretiosam anno hujus sæculi xv. sortita est. Jam muniis, & dignitatibus clari recensentur a gentibus scriptoribus: Joannes Tuccia genere nobilis, scientia, & meritis illustrior, fuit Episcopus Tribunicensis in Illyride regione, floruitque anno mdxxi. Vincentius Bonincontrus Ordinis Prædicatorum Episcopus primum Amalphitanus Pauli v, cujus erat familiaris, beneficio, indeque Agrigentinus. Hunc Pirrus Panormitanum appellavit. Conradus Bonincontrus Vincentii diu Vicarius, & Abbas Potentinus. Lucius Crescimannus Melitæ Eques, & Balivus, ejusdem sacrae

træ Militiæ ad Innocentium XIII. Legatus. Franciscus Manente, & Franciscus Melphi in Regiæ supremæ curiæ subselliis ob merita, & doctrinam collocati. Scriptores celebrantur: Franciscus Carrera Societatis Jesu, qui humanas literas suis ad plures annos ingenti fructu tradidit, Poesim latinam mire excoluit, & *Pantheon Siculum*, ubi de Sanctis Insulæ hominibus agit, eruditè acceptum vulgavit. Panormi finem vitæ invenit MDCLXXXIII. Josephus Mazara ejusdem Societatis acerrimi, & feracissimi ingenii, miræ memoriæ, quod enim oculis semel in libris percurrit, omnino, ut nihil excideret, retinuit, auditamque orationem, utcumque prolixam, nulla verborum immutatione, e vestigio reddidit. Amenioribus literis severiores disciplinas adjunxit; Messanæ hinc in publica Academia sacris tradendis scientiæ admotus, cumulatissime muneri satisfecit, & Senatui ejusdem urbis acceptissimus evasit. Neti tandem fato occupatus immature periit MDCLXI. Plura edidit, sed ejus Annales Siciliæ ab eruditè considerantur: opus eximium, sed scriptoris morte interpellatum. Marianus Perellus, Sacerdos Ordinis Hierosolymitani, eruditione clarus, de Patriæ veteribus monumentis optime meritus, quam Casmenæ reliquiis auctam mordicus defendit, opusculo typis commissio: Vitam quoque S. Guillelmi edidit; florebat MDCXXX. Franciscus Cavallo Medicus primum excellentissimus, Minoribus subinde Capuccinis accensus, illustrium virorum in Europa famam æquavit, a Mantuæ duce, hinc ab Anna Hispaniarum Regina, a Leopoldo Cæsare, aliisque supremis dynastis maximi factus. De Rebus medicis, ac de Herbis volumina edidit; ubi chimycæ artis, qua præ cæteris excelluit, miravul-

vulgavit. Laudant Pirrus, & Mongitore Seraphinum Carusum S. T. Magistrum, qui Concilio Tridentino interfuit ex ordine Carmelitano, Joannem la Plana SS. Laurentii, & Philippi Priorem, qui de *Grammatica*, & *Limam Poetarum* scripsit. Antonium Michaelem, cujus erat *B. Guillelmi vita*. Baltasarem Muzara Societatis Jesu, Franciscum Siclensem Minoritam, Michaelen Calvum ex Tertio Ordine, Franciscum Bonum Sacerdotem, Calogeron Campaillam, & Jacobum Bonincontrum doctrina clarissimos, eximiosque Oratores. Julium Xisò, seu Isidorum Spinello Capucinum, Hieronymum Rosa, Vincentium Celeste, Ignatium Muzara editis historicis, ac poeticis opusculis illustres; Joannem demum Panormum J. U. doctorem Apostol. Protonotarium variis extra Siciliam honoribus cohonestatum, scientiaque præcipuum Sebastianum Ugolinum inter *Siclenses* male Pirrus enumerat; fuit enim Ragusanus, uti dixi. Vivit Antonius Carioei Patrie Archipresbyter, Etruscae poësi ac philologicis studiis, humanis, divinisque scientiis addictus. Ejus prodiit *Parnassus Lauretanus*, expectantque historiae amatores uberrimas *Siclis*, olim *Casinenæ* notitias, quas prælo paratas habet.

Hic tandem promissis faciam satis, ac de *Siclis* vetustate, quam a *Siculo* appellatam volunt, mea proferam. Aretius enim primus de *Siculo* meminit: *Amnis*, inquit, *Atotycensis*, ubi *Xiclim* longe amenissimum opidum, quod *Siculum* tunc dictum puto, adit, sese in palagus effundit. Hinc Joannes la Plana de *Siculo* Rege canit.

A Siculo Siclis, mea patria, Rege superbis.
Cluverius subinde de *Casmena* apud *Siclim* cogitavit.

tavit. *Hinc Casmenas fuisse divinaverim, ubi nunc nobile, atque amenum in primis conspicitur opidum vulgari vocabulo Sicali dictum.* Alios post Cluverium ejusdem fuisse mentis non inficior; Nec enim ad Carere censiones attendendum, qui Christiani Arabi de fonte juxta *Xiclis castellum orationis tantum tempore aquis redundante, verba* expendens, perperam eruit Northmannorum ævo *Siclim* vix extitisse. Triangularem itaque arcem, vias cuniculares, gigantum ossa, aliaque vetustatis monumenta, de quibus dixi, certa quidem præbere vetustatis indicia affirmo; sed tempus inde foundationis, aut nomen ex illis colligi vix poterit. De Herculis idcirco per *Siclim* transitu, quum hic Siciliæ promontoria inviseret, quod numismatum ope, & urbis veteri scuto evincere conantur, quid proferam non habeo. De Agro Siculo contra *Æolias* insulas Thucydidi memorato, minus audeam judicium ferre. *Æolias* quippe insulas, hodie *Liparitanas* appellatas invenio ab *Æolo* illarum Rege, & *Pelorum* versus Siciliæ obiacentes esse constat. *Milichium* sanum, ludosque prope *Dianæ* fontē memorant, quæ circa hæc loca mortales incoluisse arguunt. Sic *Camerinæ* celebris urbis, olim *Hyperie* propinquitas; sic *Pheacum* terræ nostris vicinæ; sic *Cocali* regia *Camicus* idipsum evincunt; De nomiue vero, aut tempore signanter innunt nihil. Heræos hic stetisse montes Scriptores aliquot ex nostris opinarunt, alii, nec minoris quidem notæ, alibi statuere; Ego non inanibus quorundam conjecturis & autoritate fretus, ubi mons *Maro* assurgit, hodie *Madonia*, locandos opinor. *Daphnis*, *Mercurius* ad Heræos pertinent, quocirca ad varios in Sicilia colles; uti varia authorum opinandi de illorum sicut sunt placi-

platita . Cudendis demum monetis destinata a Marcello Consule *Siclim*, subindeque ab Græcis Imperatoribus in variis numismatis cum typo S C L. se legere affirmant . At enimvero hanc solam latuisse Eruditis officinam, ubi es percussum, Romanis, Græcisque Siciliam moderantibus, in animum quis unquam induxerit ? Id igitur censeo *Siclim* ex vetustis insule olim effloruisse ; originis eum, vocabulumque latere, nec certi aliquid posse expiscari ,

SICLIS FLUVIUS Ptolemæo Motucanus, quia supra Motycam ortum habet ex Puteo Prunorum, & *Siclensis*, quod ejusdem urbis fines, & agrum alluit, paullo antequam mari sese adjungat, lacum auget, quem magnum appellant, illumque piscosum reddit . Hinc ostium sibi inter Hirminium, Aynlucate fontem, & Horreorum stationem, ubi olim emporium, aperit .

SIMONELLUM fluentum in Melillis agro, quod anno mdcxciii. colle ob terræ concussionem subsidente cursum mutare coactum est ; vallemque occupans, lacum inde stagnantibus aquis produxit, qui hodie perseverat .

S. SOPHIA Crypta prope Ferulam opidum, ab incolatu ejusdem virginis celebris ; diu enim, uti ferunt, dies ibi illa produxit, quæ in summa adhuc religione habetur .

SOPHIANA . Locus in agro Platiæ, olim Philosophiana *Gelesium* in Romano Itinere memorata, ad Gele fluminis fontes . Alexander III Rom. Pon. fines Syracusanæ Diœcesis describens S. Vincentii casale nominat, juxta *Sophianam* .

SORTINUM aliis *Xuthinum*, & Maurolyco, Bonfilio, Littaræ olim *Xuthia*, cujus meminit Stephanus

nus; hinc Leontinum agrum, qui ex Diodoro Xuthius ab Æoli filio Xutho dicebatur, ad *Sortinum* usque ab austro protractum credunt. Sed Petro Carere *Pentarga* Northmannorum evo., siue *Panterga* appellabatur, quod supra adnotavi. In montis vertice late extenso hodie situm opidum, cunctis coeli regionibus patens, ab Syraculis pass. m. xxii, a Leontinis in Septemtriones xiv, inter Melillim, Ferulam, & Cassarum, a quibus pass. m. vii. distat. Olim in ejusdem collis latere circa ortum hybernium stabat, unde ex terremoto mdcxciii penitus quassatum prudenti consilio in opportuniorem translatus est locus. Veteres inter ruinas Arx, quæ anno etiam mdcxlii. ex alia foli concussione magna ex parte corruerat, magnificentię adhuc signa in ipsis substructionibus servat. Novum rectis, amplisque viis divisum saluberrimi est aeris. Ex illis præcipue in mediam octogonam incidunt areæ, quæ fonte magnifico cum clatris, & Fame simulacro decoratur. Princeps Templum in S. Joannis Evangelistæ honorem amplo pronao, alisque adjunctis, fronte elegantissima, ac aliis ornamentis splendidum, *Populi Religrone Erectum* Epigrapha declarat, cui laxior planities respondet. Ab illo haud procul circa meridiem Dynastę assurgit palatium visu non indignum. S. Sophiae Patronæ ædes præcipua, ubi olim sacra populus percipiebat, foro medio respondet, contra quam Deiparæ Annunciatae Ecclesia subrigitur, ubi summa religione illa colitur ejusdem Virginis tabula, quæ anno mdcviii. sub *Sortino* veteri aquarum illuvie e loco divulsa, Syracusas usque undarum globis innatans, mirabiliter asportata, indeque ad opidum reducta dicitur, uti Cajetanus, & Pirrus enarrant. Per reliquas

hinc regiones septem alię decenter extructę videntur, quas filiales appellant, ac laici sodales frequenti cultu celebres reddunt. In his omnibus Archipresbyter paręcialia exercet munia, sedisq; Syracusanę Pro Episcopo jus dicere competit.

Domus *Sortini* habent Religiosę Ordinis de Monte Carmelo, Minoritarum Conventualium, & Capuccinorum familię. Hi postremi loco parum declivi ad ortum hybernium obtinent situm, amplumque occupant Conventum, quod *sue antiquitatis jure*, inquit Pirrus, *in provincia Syracusana primas obtinet*. Annales in annum MDLVI. foundationem reiciunt. Minores fratres olim extra ab anno MDLV. adjuncto S. Petri templo claustra incolebant, nunc circa æstivum ortum cum eleganti Ecclesia ad opidi extrema degunt. Oppositę regioni Carmelitę insident, ad hybernium scilicet occasum, cum S. Viti Ecclesia, *cujus dies festus celebris est apud Sortinenses*, ex Pirro, *ob ejus reliquias, & quia ibi S. Martyr aliquando adfuisse traditur*. Sanctimonialium in opido veteri cœnobiaz duo, S. Benedicti unum MDLXXXV. Petri Cajetani dynastę sumptibus extructum, Joanne Horosco Syracusano Episcopo concedente; alterum Montis Virginis Ordinis S. Bernardi Cęsarıs Cajetani primi Marchionis divitiis MDC. conditum, ubi ejusdem tres filię, alięque subinde ejusdem sanguinis sacrum susceperunt velamen. In novo ex duobus unum coaluit, S. Benedicti Montis Virginis titulo sub Cisterciensi regula, & habitu, cujus templum magnificę molitionis ultimam expectat manum. Virgines ibi alumnę perfectioris vitę studiis inherunt. Deiparę denique Collegium nuper Josephi Blundi Sacerdotis opera ad Sancti Antonii

tonii Abbatis Ecclesiam pro sequiori sexu institui coeptum, brevi absolutum iri piorum collatis subsidiis, cives confidunt. Circa collis latus cum celebri S. Sophiæ V. M. *Sortinentium* Tutelaris memoria locus est. Hæc enim Virgo, uti tradunt, a paterna imperiali domo aufugiens, ad Siciliae littus prope Syracusas navis delata haud, procul inde Pantaliam prope *Sortinum* venit, atque in antro delituit, quod adhuc ejus fervat nomen. Ibi tandem agnita a Siciliae Præfecto ad patrem Byzantium deducta pro fidei puritate martyrium subiit. Habes hæc in Actis penes Cajetanum, Ferrerium, & Pirrum. Hodie piis exercitationibus spiritus, ac secessui a sæculi curis, ad civium commodum edes ibi constructæ videntur aptissimæ.

Civilis opidi politia penes Cassari Principes ex illustrissima Caietana gente, qui *Sortini* Marchiones audiunt, & in publico Regni Consilio sedem xvii. occupant. Hi magistratus constituent annuos juxta patrias leges, & gladii jura exercent. Subduntur opidani Syracusanæ comarchiæ, & Præfecto militari Leontinensi pedites 75. equites 4. suppeditabant. Censebantur sæculo xvi. in laribus 1157. capita 5699. sequentis anno lxx. foci 1555. animæ 6036. sunt numeratæ; ex Pirro vero lar: 1868. animæ 6835. Anno demum mccc. xiii. foci 1166. incolæ 4663. hodie 5147. veniunt computati. Jam quum amnes circumquaque montem, ubi opidum sedet, irriguum reddant, valles propterea amenissimas illius ager claudit multa arbore convestitas, oleribus, pascuis, ac frugibus foecundas. Fons vero e vertice erumpens *Gucciunus*, aliis sibi adjunctis rivulis ex Argenteo, & Rugio latice perennem statim fluvium parit, qui per xx ferme milliaria Syracusas us-

que ductuum insigni opere, quos veteres in vivo saxo, montibus etiam perforatis, moliti sunt, ad triticeas molas agitandas, partim deducitur; partim terris affunditur, quas fecundat; Anapumque demum notabiliter auget. Oleta cetero, vineæ, pomaria, horti, alvearia nulli alteri ex vicinis secundum eundem agrum reddunt; sed præcipuam opidani operam in pulveris pyrii confectione collocant. Illustres viri *Sortinum* habuere patriam Josephus Cajetanus Societ. Jesu genere, & pietate clarissimus, qui xxiii. ætatis anno mundo renunciavit, morum innocentiam ad vitæ exitum servavit, quem xxxi. vix emenso, Messanæ invenit vulgaris æræ mdc. Egregia illius gesta libro peculiari continentur. Laudant quoque illum Albertus, & Aguilera. Alphonfus de Dominicis Ordinis S. Joannis Jerosol. ejusque Ecclesiæ Prior, vitæ candore, ac scientia eximius; floruit mdcxxxvi. Commendatur denique Mongitori in Bibliot. Vincentius Spaneus, qui vitam S. Sophiæ V. M. edidit. Sed ad opidi dynastas descendendo, ac de varia illius fortuna simul nonnulla proferam.

Northmannis Siciliam regentibus altum de Sortino silentium fuisse perhibet Carolus Neapolis in suo eruditissimo opere pro Petro Cajetano Cassari Principe. At si Carrerę deferimus autumanti *Pantergam*, tunc fuisse *Sortinum* appellatum, quod sibi perspectum esse ex variis veterum scriptis affirmat, *Panterga* mentio est in Urbani II. Rom. Pont. diplomate de anno mxciii. Quamvis Pirrus *Panterga* nomine Palagoniam ibi intelligat. *Robertus Parisius* aliunde *Sortini* Dominus anno mxcxxvi. sub Rogerio Rege se offert. Constantia subinde Regina Henrici Cæsaris uxor *Gualterio*.

terio, aliis *Arnoldo de Motyca*, cujus patrem, quod Tancredo Regi adhæssisset, bonis omnibus Henricus idem spoliaverat, *Sortinum* concessit, cui *Perellus* idem est *Petrus* filius subrogatus. Hic ab Joanne Procida socius in celebri illa contra Gallos conjuratione adscitus, cædis illorum apud Syracusis author fuit, & a Petro idcirco Aragonensi summis honoribus, ac ejusdem urbis præfectura affectus dicitur. Meruit sub Jacobo, & Friderico Petri filiis, atque in hujus censu anno mcccxx. pro *Sortino* aliisque casalibus, & feudis sacramentum dixit. Id actum credit laudatus Neapolis sub Jacobo mcccxvi; At enim male Censum prædictum illius editor Bartholomeus Muscia in annum illum reponit, uti ad calcem hujus operis lectorem monitum faciam, ac multis evincam. Ex *Perello Fridericus*, qui Petro II Regi sese probavit, eoque superstitie sine legitima prole mortem oppetiit. Hinc inter Franciscum ex thoro damnato ortum, et *Perellum* juniorem Friderici fratris filium de successione valida orta est contentio, tandemque hic secundus obtinuit. Tunc *Sortinum* inter opida, quæ Regias partes tuebantur, computatum lego. Franciscus, quem & *Chiechum* Siculo more appellat Simeon de Platia, Claramontanis mox adhæsit, & *Sortinum* invadendum cogitavit. Verum *Perellus* Artalis Alagonæ suppetiis adjutus, illius elusit conatus, quin & ipsum acie devictum ad *Sortini* arcem captivum destinavit; ubi post dies aliquot *Perelli* uxor laqueo suffocatum, præpittem ex alto demittit. *Perellum* Ludovicus Rex mccccli. suum Consiliarium constituit, bonisque, quibus Franciscus gaudebat, donavit; ipse vicissim strenuam Regi suo operam navavit. Dum porro a curis libe-

liberam vitam degeret, illū Matthæus Moncada opido suo exuere tentabat; quod ubi advertit, coacto milite contra Matthæum duxit, opidulumque Curcuracis, quod illius erat juris, diripuit, ac regiam idcirco indignationem incurrit. Præerat insulæ Fridericus III. cujus inter aulicos Moncada primas obtinebat; arrepta hinc occasione ad Augustæ Comitatus fines augendos, *Sortinū* sibi donari ab Rege exoravit; ac sollēni hujus inaugurationi mcccxciv. uti *Sortini* etiam Dynasta Messanæ interfuit. Suis in terim opidanis *Perellus* dominabatur, eisque jura dabat. Vixit ad Martini usque tempora octogenario major, suisque ultimis tabulis, quum prole careret, *Guillelman Raymundum Moncada* Matthæi filium anno mcccxciv. *Sortini* heredem dixit. Ratum id subinde eodem Martino Rege habente post biennium. Ex quo *Sortinum* Augustæ Comitatus adnexum, ejusdem pars dici cœpit. Nec diu sequenti scilicet anno post confirmationem, mcccxcvii. veluti reus majestatis *Guillelmus* Catanæ conclamatus, bonis omnibus exatus, *Sortino* etiam privatur, ac *Raymundus de Aprilia* illius loco in ea dynastia sufficitur, quæ nihilominus ab *Joanne*, & *Matthæo* Guillelmi filiis tenebatur. Rebus compositis, *Aprilia* renunciante, *Sortini* Castellum Franciscus Zagaria est assecutus. Quum porro *Perruchius de Motyca*, Ficarræ, & Galatis Dominus, quia *Perello* seniore genus ducebat suum, uti vocatus, coram Martino jus suum mcccxcix. experisset; ortus enim ex Margarita *Perelli* filia, Avi cognomen, & arma, uti illa suo testamento sanxerat, gerebat, Regio decreto *Sortini* Baro renunciatur. A cujus morte N. soror *Joannis de Eredia* conjux obtinuit. *Joannis* anno mccccxl. Alphonſi Regis beneficio gladii potestate

state impetrata, filio *Ferdinando* reliquit; hicque ab eodem Principe confirmatione, cum clausula, uti a-
 junt, *Juris francorum* obtenta, ex literis mccccliiii. subindeque ab Joanne Rege, de alienanda eadem Dynastia facultate exorata anno mccccclxxviii. justo accepto pretio *Guidoni Cajetano* illam vendidit; ex quo & *Lucretia Barresi Petrus* filius. Hunc *Guido* i. excep-
 pit, eique *Joannes Petrus* mxxvi. confirmatus succes-
 sit, qui cum N. Crisafi ex Linguæ grossæ dynastis, *Petrus* genuit, Catharinæ Syracusæ Cassari Dominæ con-
 jugem, unde *Guido, Caesar*, alique prodierunt. Per
 hæc tempora anno mxxlii. Siciliam universam vehe-
 mens terræ concussio tremefecit, & Neti vallem præ-
 aliis vastavit. *Sortini* arx media corruens Catharinam,
 & Guidonem oppressit, nec aliis opidi incolis peper-
 cit. *Caesar* itaque secundo loco natus, patris heres ef-
 fectus, ex Antonia de Bosco Vicaris Comitibus orta *Petrus*
 suscepit Cœnobii Monialium S. Benedicti, uti
 vidimus fundatorem, circa annum mclxxxiv. Hujus, &
 Joannæ de Moncada filius *Caesar* primus *Sortini* Mar-
 chio mdcii. hinc Cassari Princeps Messanæ Strategus
 & quartum Panormi Prætor effulsit; vices etiam Pro-
 regis, quum insula annonæ caritate laboraret, cum glo-
 ria gessit. Binas habuit uxores Annam Aragoniam,
 & Annam de Carrecto, ex qua postrema *Petrus* tu-
 lit, & Josephum. Ille Antonie Saccano adjunctus *An-*
nam procreavit, eamque *Ignatio Moncada* uxorem de-
 dit, qui a Pirro *Sortini* Marchio idcirco appellatur.
 Verum Josephi filius *Caesar* veluti gentilis, & agnatus si-
 bi deberi dynastias contendens, Ignatio sese opposuit,
 tandemque obtinuit, & anno mdcxli, *Sortini* Mar-
 chio, Cassari Princeps dictus est. Nec diu Mundo va-
 ledi-

liberam vitam degeret, illū Matthæus Moncada opido suo exuere tentabat; quod ubi advertit, coactō militē contra Matthæum duxit, opidulumque Curcuracis, quod illius erat juris, diripuit, ac regiam idcirco indignationem incurrit. Præerat insulæ Fridericus in cuius inter aulicos Moncada primas obtinebat; arrepta hinc occasione ad Augustæ Comitatus fines augendos, *Sortinū* sibi donari ab Rege exoravit; ac sollēni huius inaugurationi mcccclxiv. uti *Sortini* etiam Dynasta Messanæ interfuit. Suis in terim opidanis *Perellus* dominabatur, eisque jura dabat. Vixit ad Martini usque tempora octogenario major, suisque ultimis tabulis, quum prole careret, *Guillelmum Raymundum Moncada* Matthæi filium anno mcccxciv. *Sortini* heredem dixit. Ratū id subinde eodem Martino Rege habente post biennium. Ex quo *Sortinum* Augustæ Comitatus adnexum, ejusdem pars dici cœpit. Nec diu sequenti scilicet anno post confirmationem, mcccxcvii. veluti reus majestatis *Guillelmus* Catanæ conclamatus, bonis omnibus exatus, *Sortino* etiam privatur, ac *Raymundus de Aprilia* illius loco in ea dynastia sufficitur, quæ nihilominus ab *Joanne*, & *Matthæo* Guillelmi filiis tenebatur. Rebus compositis, *Aprilia* renunciante, *Sortini* Castrum *Franciscus Zagaria* est assecutus. Quum porro *Perruchius de Motya*, *Ficarræ*, & *Galatis* Dominus, qui a *Perello* seniore genus ducebat suum, uti vocatus, coram Martino jus suum mcccxcix. experisset; ortus enim ex *Margarita Perelli* filia, *Avi* cognomen, & arma, uti illa suo testamento sanxerat, gerebat, Regio decreto *Sortini* Baro renunciatur. A cuius morte *N.* soror *Joannis de Eredia* conjux obtinuit. *Joannis* anno mccccxl. *Alphonſi* Regis beneficio gladii potestate

statè impetrata, filio *Ferdinando* reliquit; hicque ab eodem Principe confirmatione, cum clausula, uti ajunt, *Juris francorum* obtenta, ex literis mcccclm. subindeque ab Joanne Rege, de alienanda eadem Dynastia facultate exorata anno mcccclxxxvii. justo accepto pretio *Guidoni Cajetano* illam vendidit; ex quo & *Lucretia Barresi Petrus* filius. Hunc *Guido* ii. excepit, eique *Joannes Petrus* mdxvi. confirmatus successit, qui cum N. Crisafi ex Linguæ grossæ dynastis, *Petrum* genuit, Catharinæ Syracusæ Cassari Dominæ conjugem, unde *Guido, Caesar*, aliique prodierunt. Per hæc tempora anno mdxlii. Siciliam universam vehemens terræ concussio tremefecit, & *Neti* vallem præ aliis vastavit. *Sortini* arx media corruens Catharinam, & *Guidonem* oppressit, nec aliis opidi incolis pepercit. *Caesar* itaque secundo loco natus, patris heres effectus, ex *Antonia de Bosco Vicaris Comitibus* orta *Petrum* suscepit Cœnobii Monialium S. Benedicti, uti vidimus fundatorem, circa annum mdlxxxiv. Hujus, & *Joannæ de Moncada* filius *Caesar* primus *Sortini* Marchio mdci. hinc Cassari Princeps Messanæ Strategus & quartum Panormi Prætor effulsit; vices etiam Proregis, quum insula annonæ caritate laboraret, cum gloria gessit. Binas habuit uxores *Annam Aragoniam*, & *Annam de Carrecto*, ex qua postrema *Petrum* tulit, & *Josephum*. Ille *Antoniæ Saccano* adjunctus *Annam* procreavit, eamque *Ignatio Moncada* uxorem dedit, qui a *Pirro Sortini* Marchio idcirco appellatur. Verum *Josephi* filius *Caesar* veluti gentilis, & agnatus sibi deberi dynastias contendens, *Ignatio* sese opposuit, tandemque obtinuit, & anno mdcxli. *Sortini* Marchio, Cassari Princeps dictus est. Nec diu Mundo va-

ledi-

ledicens Societ. Jesu nomen dedit inque *Aloysianus* fratrem jura sua transtulit. Hic cum Magdalena Scyzia, contractis nuptiis *Cesarem* suscepit, qui Juliae Bononiae vir factus, *Petri* hujus nominis vi. pater evasit, anno mdcxcix. Marchionis titulum adepti. Fuit Panormi Justitiarius, a Regio cubiculo, decessitque seculi hujus anno l. relicta ex Aloysia Lancea Trabie Principis filia *Cesare* iv. Vivit cum Victoria Viginimillia improles. *Sortini* latitudo est grad. xxxvii. longitudo xxxviii. xliii.

SPACCAFURNUM Opidū. Vide Inspicefundus.

SPANO'. Casale olim, *Spanò* hodie Feudum ad Abbates S. Mariae de Noaria ex concessione Rogerii Comitis pertinens, cujus meminit Fazellus.

STAINPACE. Turre in agro Netino sub Ludovico Rege anno mccccli. *Blasum de Alagona*, uti ajunt, authorem habuit, quod gentis ejus insignia satis evincere dicunt. Abulenses aliquando illā occupasse tradit Littara; sed Petri Infantis jussu Netinis restituta mox fuit. Dolo etiam *Bernardus Caprera* sub Martino sibi vindicavit. De ea Fazellus lib. iv. cap. 2. Elorique veteris urbis ruinis inedicatam testatur.

STERIUM PICTUM. Templum priscis præcellens credit Fazellus Ædem quadrato structam lapide, columnisque subnixam, quæ tumulo insidet ab ora Siciliae Australi haud procul, post Fluvii ostium a S. Cruce appellati. *Steris* vox Panica est, Domum significans conspicuam; a Sarracenis idcirco nomen loco inditum puto.

STINTINUS. Statio ad Syracusas, olim Portus Trogilorum. Vide *Trogilus*.

STYELLA vetus opidulum. Vide *Hybla Tiella*
SYL-

SYLVESTER Casale olim, & Turris, hodie *Bonvicinus*.

SYMÆTHUS. Fluvius totius Insulæ maximus; *Grandis* idcirco, & a proxima celebriori urbe, *Catane* appellatus, a Scapha, qua quatuor in locis traicitur, Sarra-
cenico ore *Jarretta* passim dictus. Northmannorum
evo *Moises*, *Huetmusa*, aliisque corruptis vocabulis ve-
nit. Memoratur Poetis Scylaci in Periplo, Virgilio
Æneid. lib. 9. *Symæthia circum flumina*. Ovidio *Fast.*
lib. 4. *Quæque Symæthæas accipit equor aquas*. Silio
lib. 14. *Rapidique colunt vada flava Symæthi*. Plinio
Colonia Catana, flumina Symæthum, Terias. Ptolemæo,
qui male inter Catanam, & Tauromenium locat; Pom-
ponio Sabino: *Supra Catanam, & Centuripes Symæ-
thus fluvius*; Vibio in *Cathalago flum.* Servio, qui a
Rege Symætho nomen habuisse affirmat; Athenæo, qui
ejus laudat *Mugiles*. Ex Siculis, opinionibus variant cir-
ca situm complures, & cum *Eryce* fluvio confundunt,
qui *S. Pauli* a ponte, e proxima sacra edicula etiam
dicebatur, cujus supra cursum descripsi. Moventur,
quia Virgilius laudato loco addit: *Pinguis ubi, &
placabilis ara Palici*: Vibius vicinum *Palicis Symæ-
tum* locat; Servius, ipseque Pomponius Sabinus cir-
ca ipsum Deos *Palicos*, & fabulam *Palicorum* consti-
tuunt. At enim Maro, Vibius, alique celeberrimum
flumen *Symæthum* memorantes, *Palicios deos*, seu *La-
cum* cum crateribus, eorumque fabulam æque celebrem
non longe a *Symætho* innuere voluerunt. Illud hinc
nota dignum, quod *Symæthia circum flumina lucum,
Martis* crevisse Virgilius tradit, eodem in agro, ubi
Palici ara surgebat. Servius idcirco, Sabinus, & Vi-
bius, alique Grammatici Virgilio adherere putantes,

minus congrue ad *Symethum* Palicios statuunt; nostrosque Fazellum, Maurolycum, Aretium, Philotheum, & Bonfilium in errorem inducunt. Contra tamen Cluverius, Carrera, & alii, re penitus examinata, Virgilii textum commode exponentes, proximum Catanę fluvium *Symethum* esse mordicus substinent, cujus sub Terię nomine originē, cursumque Fazellus describit.

Sunt igitur *Symathi* fontes in valle Demana ad Capitii opidi montem, media ferme Sicilia; unde aque uberrimę justum aninem constituentes sub Troyna defluunt, a qua nomen illi primo obvenit; Cisarum inde ad lævam relinquens, Maniacis alluit agros, ubi sub s. Dominicę agro gurgite augetur, qui ad multā altitudinem, aquas ejectionis, Gurgis plenus appellatur. Broli mox, & vicinorum collium fontes excipit, falcatoque fluxu circa *Ætnę* radices occiduas dilabitur, ac pontem habet impositum e vicino Carcaxis opidulo appellatum. Post pontem insigni spectaculo precipites ex alto undę in subiectum profundum alveum se recipiunt, & cursum peragunt. Adrani subinde fluenta insigni copia ad sinistram, fluviumque Salsum, seu Rahalbuti prope Nicosiam originem habentem, sibi ad dexteram adjungit, & Scapha, sive *Jarrella* Adranensi traicitur. Paternionis aque hinc in eum dilatantur, ubi rursus Scapha iter habentibus se offert. Catanensem amplissimam planitiem vario subinde flexuoso cursu totam irrigat, & tertium Scapha transmittitur, quam Monachorum appellant. Nec procul ad trajectum *Cavaleris*, Chrysam, vulgo Dyctainum absorbet, qui sub Artifino ortum recognoscit. Ab hinc Catanensem agium, & Leontinum determinat, & rursus non longe ab orientali littore Scaphę usum habet,

bet, quæ a S. Agatha dicitur. Sed paullo supra ad aliquot passus Erycem, aliter *Gurnam Longam*, ab anno mxxx i suum in lectum elabentē deducit, tandemque tot altus aquis in mare se exonerat, latum aperiens ostiū, ad quod circa sinistram terræ cuspis crevit, ex aggregata arena, & luto, quæ singulis annis novæ materiei occasione fit major. Fert Symethus Anguillas laudatissimas, ad quarum capturam fluminis aquas cratibus arundineis coercent, & portas per interiecta spatia aperiunt, ubi insidias parant. Eodem ferme artificio *Alofas*, quas vulgo vocant, sapore, pinguedine, & crassitie eximias Martio, & Aprili mensibus capiunt, quas tunc temporis ingenti copia *Symethus* deducit. Tinchis præterea, minutisque pisciculis abundat; Mugiles ejus denique Athenæus commendat, quod supra innui: *E Symetho Mugiles*. Eryces, *Gurnalonga* vulgo, pisciculos quidem, sed Mugiles nusquam protulit, hinc quo pacto *Symethus* dici possit, non video.

SYMÆTHUM Opidum. *Symethios* mediterraneos opidanos cum aliis Siciliae Plinius lib. 3. cap. 8. memorat. Ptolemæus *Dymethum* inter Centuripes, & Ætnam locat opidum, sed corruptum esse vocabulum a genuino *Symethus*, docet Cluverius; quin, & in Eclogas legationum errorem irrepsisse quoque affirmat, ubi ex Diodoro de Opidulo *Amaseio* fit mentio, quod inter Centuripinos, & Agyrinenses situm Hiero expugnavit; *Symethum* namque, non *Amaselum* legi ibi debere tradit. Illius hinc judicio *Symethum* opidum incoetisse colle, ubi hodie Rahalbutum sedet, censendum. At enim alibi cum Carrera, nullam esse duas inter voces *Symethum*, & *Amaselum* analogiam dixi, uti una pro alia irreperere potuerit amanuensium vitio;

Et *Amaselum* idcirco ab Hierone direptum ad Rahalbuti collem locari posse, & aliud a *Symætho* dici nil prohibet. Idem porro Carrera non longe a Symæthi fluminis ostio in tumulo, ubi ager adhuc hodie a *Symætho* appellatur, opidum cognomine sedem olim habuisse opinatur. Sed hic situs ab eo, quem Ptolemæus designat, procul xx. saltem pass. m. abest; decernere idcirco signanter locum non ausim.

SYRACA Palus in plano, & depresso littore circa Syracusas, ubi stagnant *Lyfimeliæ* etiam paludis aquæ, paullo supra ex Cluverio, ad sinistras Anapi fluminis ripas, sed a Bonanno, ad Anapi dexteram a maris littore haud procul, ubi hodie vulgari nomine *Pantanus*, sita dicitur. Syracusis inde vocabulum fuisse Scimnus Chienfis in *Periegesi* tradit. Memoratur Vibio in *Catal. Paludum*, & *Tyraca* mutata S. in T. dialecto *Actica* vocatur; Stephano de urbibus *Syraca*.

SYRACUSÆ maxima, & potentissima quondam totius Siciliæ; & Græciæ urbs, innumeris celebrata authoribus Geographis, Poetis, Historicis, & Philosophis inter veteres; a recentioribus vero satis nunquam descripta, integrum hic librum exposceret, nisi Aretius, Fazellus, & Cluverius, alique illorum vestigia sectantes, Insulæ faciem delineando, uberrime de ea, uti par erat, pertractassent; Vincentiusque Mirabella, & Jacobus Bonannus, peculiari concinnato opere, præcipua illius monumenta literis consignassent; Ego demum, cum in meis ad Fazellum Animadversionibus, tum variis in locis hujus opusculi, uti sese obtulit occasio, ejusdem partes, regionesque singulas designare curavi, uti & reliquas recenscam, quæ supersunt. Sola namque *Syracusana* mænium suorum ambitu,

bitu , quatuor ingentes claudebat urbes : *Acradinam*, *Tycham*, *Neapolim*, *Ortygiam*, aliis , & quidem maioribus , per Siciliam omnino æquandas ; *Epipolasque* munitum locum complectebatur ; sola publicis ædificiis , arcibus , templis , gymnasiis , theatris , latomiis , præ cæteris superbiens , cunctis magnificentior eminebat . Ipsa amplissimo etiam extra insulam dominatu ; incolarum multitudine , qui ad decies centena millia , & ultra excrevere ; Civium gloria , armis , literis , rebusque domi , & foris præclare gestis illustrium , nulli per orbem universum secunda effulsit . Ipsa totius pene Græciæ conatibus restitit ; Carthaginienses non semel protrivit , translatoque in Africam bello, terruit , domuit ; Romanis denique exercitibus sola , & inclinante jam fortuna , diu reluctans , nonnisi cruentam concessit victoriam . Digna , quam e sublimi potentiæ culmine in profundum malorum ruentem victor ipse Consul Marcellus lacrymis prosequeretur : *Mœnia enim ingressus , a superioribus locis urbem omnino ferme illa tempestate pulcherrimam videns , illacrymasse dicitur , partim gaudio tantæ perpatræ rei , partim vetusta gloria urbis* , uti lib. 25. Livius scribit . De tam præclara igitur urbe solum per summa capita , raptimque nonnulla proferam .

Nomen a *Syraca* conterminæ palude *Syracusis* apictum jam paullo supra ostendi . Fazellus a Græco vocabulo ΣΥΡΩ deducens , quod Latinis *Traho* sonat , quia scilicet *illius conditores* , inquit Goltzius , *sponte sua ad illam eo loco statuendam tracti fuerint* , Mirabellam habuit sectatorem , qui tamen ad Archiam , Corinthium perperam retulit ; antequam enim hic coloniam eo deduxit , *Syracusarum* nomen extabat , uti

Bonannus adventit. Eundem porro Archiam Thucydides, Plutarchus, & alii ex Græcis Urbis conditorem protulere, quod adscitis e patria aliquot sociis ad Insulam, tunc Ortygiam vocatam appulsus, Siculis, qui eam tenebant, ejectis, novam constituerit rempublicam. At enim ante Corinthios, primi Sicilię incolę Sicani illam inhabitaverant; prope *Syracusas* raptam Proserpinam Pluto deportaverat; Herculis sacros ritus in ejusdem Proserpinę honorem, Diodoro lib. 4. & 5. ad *Cyanes* fontem instituerat; Siculi ipsi Sicanorum successores ab Archia pulsi sedes jam in illa statuerant. Crevit haud inficior, post eam Gręcorum coloniam mirum in modum, ob soli ubertatem, civesque ejus ob portuum opportunitatem principes effecti, uti Plutarchus loquitur, Acras, Camarinam, Casmenam paucis post annis ad Pachynum proximum condidere; Ennamque in ipso Sicilię centro, suorum manu deducta, incolis frequentarunt; longe majora nihilominus incrementa, postquam Gelo primus Urbis Tyrannus reipublicę regimen assumpsit, suscepisse constat. Hic enim quampluribus circa opidis bello domitis, ea ferme aut solo equavit, aut incolas ex iis abductos *Syracusas* transtulit, ac civitate donavit. Hierone Gelonis fratre rerum potente, nihil præter libertatem *Syracusanis* optandum fuit; nam urbes præsertim Chalcidenses suo illi adjecere imperio; ac post obscurum, brevemque Trasibuli dominatum Reipublicę statu restituto, Siculis primum populis, qui suis vivebant legibus, sibi adjunctis, Atheniense memorabile bellum ingenti hostium excidio confecere. Septuagesimo elapso anno, rursus in Dionysii utriusque tyrannidem incidentes priscam nihilominus gloriam retinere sunt visi; Carthaginien-

sium

sium quippe depressa potentia, nedū finibus eos propriis prohibuerunt, sed fēderatos sibi populos, ne illorum subirent jugum, armis, consilio, suppetiis strenue juvere.

Tyrannis exactis, aliquando ex opum abundantia, nedum ornatus, sed & imperii amplitudo *Syraculis* crevit; at dum externam vim cives metuunt, in domesticam dilapsi sunt perniciem; Agathoclis nempe figulo patre exorti, sese dominio mancipare coguntur. Qualis, quantusque fuerit Princeps Agathocles, sevis licet moribus suos vexaverit, varia per eum cum in Sicilia, tum in Africa egregie gesta uberrime produnt; uti in historiis Fazellus, alique. Eo extincto novis Sicilia motibus exagitata, ac *Syracusa* præsertim dura Penorum obsidione terra, marique oppressæ, Pyrrhi Regis Epiri, qui Agathoclis filiam uxorem acceperat, & in Italia bellum contra Romanos gesserat, auxilia postularunt. Adfuit ille, hostes fugavit, & *Syraculis* Siciliæ Rex salutatur; sed brevi discedens, tam prope insulæ imperium amisit, quam facile quæsierat. Pyrrhum Hiero Junior excepit, a *Syracusanis* primum urbis Præfectus, mox omnium pene insulanorum consensu contra Penos dux, tandemque Siciliæ Rex creatus. Sub eo Romanis dominiæ fines extra Italiam dilatandi, se obtulit occasio, ac Belli Punici Primi initia conflata sunt: Æquo quidem Marte aliquandiu Hiero cum illis depugnavit; tandemque ditionis Romanæ in Sicilia fines à Regno *Syracusano* pax inita designavit. Sed hanc Hieronymus Hieronis ex filio nepos juvenili imprudentia abruptit, patriamque in extremum adduxit discrimen. Captiva mox *Syracusarum* urbs, quæ nulli antea expugnata, Marco Marcello cecit, suisque Romanos ditavit spoliis; neque enim ex alia aliqua

qua urbe tantum prædæ a victore a dsportatum unquam, fatentur historici. Perstitit verumtamen antiqua illa gloria; Romanæ hinc Reipublicæ Prætor ibi suam ut plurimum defixit sedem; Insula universa exactis Carthaginienfibus in duas provincias *Syracusanam*, & *Lilybetanam* divisa perhibetur; quumque Pompei factionibus una cum aliis civitatibus populi jacturam fecisset, Colonia ab Augusto deducta, in pristinum haud equidem restituta, sed instaurari nihilominus adeo est visa, uti præcipuum inter ceteras illi locum, cum in sacra, tum in profana politia, seris etiam temporibus, tribuerent. Hinc Siciliæ Primas *Syracusanus* Pontifex diu audiit; Constans Imperator sedem in ea statuit; nec nisi a Sarracenis excisa, intra angustos demum Orthygiæ fines redacta, *Syracusarum* potius umbra evasit. Aratur hodie omnis, quæ incolebatur, amplissima regio, & tam ingentis, paucisque comparandæ urbis parvæ vixdum supersunt ruinae. Solæ namque integræ extra pomœrium vigent aliquamvis Pelopiæ seu S. Joannis, & S. Didaci cryptæ cœmeteriales, Latotomiæ, Carceres Dionysii, aliaque in vivo saxo exculpta Atradiniæ Tyche, & Neapolis, nec non Epipolarum monumenta, aqueductus, substructiones, atque ex menibus, quæ stadia cxxxix. circiter conficiebant, alicubi rudera, de quibus laudati paullo supra scriptores, ac prope diem eruditissimi Cæsaris Cajetani opusculum, singulorum situs designans, expectamus. Sed jam de superstitite.

Sedet Syracusana urbs hodie in Chersoneso, quam fossa in isthmo excavata, totam mari circumfluam reddit; duosque inter sinus jacet, majorem, & minorem ac majori ab ortu opposita, quem idcirco portuosum effi

efficit, ad latitudinis gradum xxxvii, paucis demptis minutis, & longitud. xxxix circiter sita, gaudet acre temperato, ventis afflato suavissimis, æstivo tamen tempore horis meridianis nonnihil fervido. Menibus undique cingitur, rupe perpetui impositis, quæ maris undis tunditur, brevi occidua littoris parte excepta, quæ arenosa, civibus ad portum descensum præbet parumper declivem. Cuspidi in meridiem protensæ quadrata arx, a Maniace celebri Græco duce conditore nomen habens, imponitur, quæ portus fauces custodit, validissimis munimentis juxta recentioris artis præcepta undique vallata, fossa, & ponte, viaque cooperta, ubi urbem respicit, instructa; contra quam amplæ, & novæ militum stationes assurgunt. Per spatia ab oriente, & occasu, menium latera, sive cortinas sex propugnacula firmant, quorum sunt nomina hodierna a S. Dominico arci ad austrum proximi; Villenæ ad angulum, S. Jacobi, & S. Joannis in ortum, Squillæ, & Arethusæ circa majorem portum ad occidentem. Dudum aliter dicebantur, uti in notis ad Fazellum adverti. Validissima simulque spectatu digna ad iithmum munitio, & paucis secunda. Area quippe satis ampla post urbis ædificia prima occurrit, in qua veteres militum stationes: tum ad aquilonem, ager a veteri diruta arce, Fazello, & aliis memorata, Casenovæ appellatus. In centro porta principalis elegantissima subrigitur, duo inter propugnacula, S. Luciae, & S. Philippi; quorum alterum cum Squilla adjacenti promurali statione, uti & secundum ad portum minorem casside etiam nuper adjecta instruuntur. Sequitur lata fossa, cum parmula, & pontibus maris undis utrimque pervia; hinc tecta via in mi-

litarem plateam aditum aperit, quæ laxior, & plurimum manipulorum ad arma exercenda capax. Hæc ab austro promuralia opera habet; ab aquilone aggere Montis aurei nomine, ac bina parmula firmatur, & postremæ pons ad eruptiones adhæret. Circa occidentem porta, quam duo ambiunt propugnacula, fratres duo vulgo dicta. Portam excipit pons ad fossam traiciendam aquis occupatam; Hinc opus coronatum, rursus tertia fossa cum ponte; vallatque omnia via tecta ab uno ad alterum portum protensa.

Jam interior urbis facies inæqualibus viis tota describitur; ampla tamen area ante principem basilicam sternitur. Hæc olim Minervæ cultui addicta, columnis ex albo lapide striatis fulciebatur, & Archimedis Æquinoctio celebris erat; a Christianis subinde Nativitati Virginis Deiparæ nuncupata, ad sacros usus conversa, vario ornatu hodie splendet, Divinæ præsertim Eucharistiæ, & S. Luciae Patronæ facellis, elegantissima fronte, cum porticu, ac statuis nuper instituta, necnon divite supellectile, ac celeberrimis Ss. reliquis, vasisque præcipuis, quæ inter insignis artificii e succino calicem ostendunt. Episcopalis dignitas Apostolicis temporibus eidem Ecclesiæ obvenit, Paulo enim doctore fidem *Syracusanos* suscepisse constat. Martianum idcirco primum Pontificem a B. Apostolo Petro *Syracusas* delegatum cum Pancratio, qui Tauromeniū, contendit, cōmuniter tradunt. A Martino sanctissimo viro ad Sofronium, qui a Sarracenis deturbatus dicitur, Episcoporum Catalogum Christophorus Escobar *Syracus.* Canonicus texit, quem Siculi Agiographi sequuntur, & novissime Cæsar Cajetanus erudito satis opusculo rem omnem complexus est. Post Sarracenos
ab

ab Rogerio Comite Troinenſis Eccleſiæ Decanus, Rogerius, *Syracuſanus* Episcopus conſtitutus, ſucceſſores ad hæc noſtra tempora ſex & quinquaginta habuit; ſedet hinc hodie *Syracuſis* Joſeph Antonius Requeſentius, Ordinis S. Benedicti dudum Abbas ſanguine, moribus, doctrina clariffimus, V. inter Eccleſiaſticos Proceres locum habens. Adſtant ejus lateri, & Cathedralis Eccleſiæ ſamulatui intendunt Dignitates, uti vocant, quatuor, ipſo foundationis initio poſt Sarracenos exactos inſtitutę, circa xiv. ſęculi finem præbendis auctę, ac ſub exitum xvi. ad priſtinum decorem revocatę. Illarum prima *Archidiaconatus*, cui *Decanatus* ſuccedit, hinc *Cantoria*, & quarto tandem *Theſauraria*, uti vulgato nomine exprimunt. Canonici incerto numero, Electivi dicuntur, quia ab Episcopo collegio propoſiti, ab *Capitularibus* delecti veniunt. Pirrus alium alio tempore fuiſſe illorum numerum affirmat, & ad xx tandem ab Episcopo Giliberto ſęculo xvi. redactos perhibet; Id tamen hodie ſervatum non videmus. Interſunt denique choro Capellani, ab anno MDLXXIII. dote assignata, quos Secundarios appellant Canonicos. Clericorum Seminario, ad Eccleſiæ aquilonem, Bononius Pontifex fundamenta poſuit; Horofcus MDLXX. dote illud inſtruxit; alter Joan. de Horofco, & denique Joan. Torres etiam Episcopi auxere. Templi ſitus poſt urbis medium, æque civibus eſt commodus, eique ampliffima Episcopalis domus adhæret ab auctro, oramque proſpicit occidentalem, & a-
ręæ reſpondet ante ejuſdem Baſilicę aditum ſtratę. Aulę in eo laxiores, & magnificę, conclaves ſplendidę, atria, viridaria ad elegantiam nitent.

Parochias antiquitate illam S. Thomę Apoſtoli

excellere Pirrus affirmat, ac primam post Cathedralē enumerat; sed S. Joannis Baptiste, quam oscitanter idem author præterit, & vulgo *S. Joannelli* dicitur, locum præ aliis habere perhibent. Hæc circa orientem, illa in frequenti urbe, uti & altera S. Petri, & S. Jacobi; S. Martini ad meridiem; & S. Pauli in Salibra regione post portas. S. Nicolai hodie nulla est, hanc enim Joan. Ant. Capoblancus S. Paulo univit. Hisce Parochi præficiuntur sex, ab Rom. Pontifice instituti. Inter antiqua Monasteria illud S. Luciae Virg. illustre fuit, unde olim complures cum in Sicilia, tum in Italia Episcopi, ab ævo S. Gregorii, educti sunt. Stabat eo loco, ubi eadem Virgo martyrium fecit, hodieque a Minoribus de Observantia Reformatis incolitur. Instauratum, dicit Pirrus, mxcv. Gerardi de Leonino opibus; mox Cephalëdensi Episcopo concessum; variis hinc Rectoribus paruit, quos idem Historicus recenset. Concessit Minoribus Joannes Torres dum nostræ Ecclesiæ præesset anno mdcxvii. Tholus ibi magnificus S. Virginis Civis, & Patronæ sepulchrum tegit, ex quo ad Monasterii templum per viam cimiterialem ascenditur, uti excisi in lapide loculi declarant. Ibi ejusdem Divæ a marmore statua pulcherri-
ma, & celebris. Eò denique quotannis totius urbis effusa frequentia argenteum cum ipsanis sacris simulacrum infertur, dieque octava ad Cathedralē summā religione reportatur. Nomen Cœnobio S. Luciae extra muros. Suerns de Vega, Joannis Proregis filius, Societatis Jesu Collegium anno mdlv. condidit, & dotavit, agente adhuc in vivis S. Ignatio, quod ædificiis nobile cum amplissima insigni Ecclesia, supra occidentuam portus oram assurgit. Nec longe, sed pœne in urbe media, Clerici Regulares Theatini sub S.

An-

Andree Apostoli titulo domum habent, quæ Hieronymo Stitica præclaro ecclesiaste authore anno mdcx. initia habuit, nec levia incrementa, bonis civibus adjuvantibus, subinde suscepit, hodieque inter primas effulget. Oratorium S. Philippi Nerii circa elapsi sæculi lxx. annum in regione *Magistræ-Ruæ* Margarita de Grandis fundavit, quod novis ædificiis hodie concinnatur, ut nobiles ephebos excipiat. S. Dominici familia sæculi xiii. anno xviii. primam, aut secundam in Sicilia sedem fixit, B. Regynaldi opera, qui ex Jerosolymitana peregrinatione redux, aut Augustam, aut *Syracusas* appulit, ibique instituti sui domicilia fundavit; Et *Syracusanum* extra urbem ad jactum ballistæ posuit; verum non diu post mccxxii. Constantia Regina, & Imperatrix intra mœnia circa meridiem, magnifice exedificandum suis sumptibus præcepit; *Conventus Regii* titulum illi idcirco datum affirmant. Pars insignis salutiferæ Crucis in ejus sacrario, ac de ossibus S. Lucie, aliæque Ss. reliquie coluntur; Crucifixi item antiquissima imago, ac Deiparæ tabula, e Rhodo translata in veneratione sunt. Minores Conventuales, Romæ Religionis fundatore S. Francisco degente, anno mccxxv. at ex Cagliola xx. *Syracusis* coaluere, prope vetus S. Andree templum, in Salibra regione; hinc in Judaicam, eodem retento titulo, commigrarunt, magnisque incrementis brevi profecerunt. Elegans illorum est Ecclesia, variis nobilium familiarum sepulchris decorata, Ædes non angustæ, quas olim S. Joannis Jerosolymitani Conventuales Rhodo expulsi mxxx. ad annum & ultra incoluerunt. Fratres de Monte Carmelo, quo tempore *Syracusas* venerint, incertum habet Pirrus, qui legisse tradit: iis datum fuisse

fuisse hospitii jure S. Marię de Odigitria templum mcccxxvi. Extra mœnia ad sæculi xvi. medium perstiteret, quumque ad urbis munimen, jussu Hernandi de Vega nova mœnia extruerentur, ut iis locum daret, illorum postdatum fuisset coenobium, novum intra pomerium sub eodem titulo in orientali plaga extitit, quod hodie splendidum sub novo S. Marię de Scala districtiore instituto viget. S. Terefię Conventum, anno mdcxxxiv. erectum laudatus Pirrus tradit, juxta veterem S. Salvatoris extra mœnia Ecclesiam; nunc intra, ab arce Maniacis haud procul, in ortum, decenter constructus videtur ab ejusdem sæculi anno l. Reformationis primę, vulgo Montis Sancti Carmelitę in S. Joannis vetustissimum apud Acradinam templum, olim in urbe majus, mdcxxvi. recepti sunt; hodie S. Nicolai titulo ædem, quę olim Parochia in *Magistra Rua*, uti appellant, ab anno mdcxiii. possident. Ad maritima in austrum mœnia Augustiniensium coenobium prospectu amoenissimo gaudet; dudum Senatus *Syracusanus* S. Laurentii extra illis attribuerat ab anno mdv. quumque locus aeris insalubritate laboraret, intra septa ad S. Sepulchri Ecclesiam ejusdem sæculi xcn. commigrarunt. Paulenses Minimi, & ipsi extra muros in S. Antonii Abbatis, primum confederant mclxxix. ad lapidis jactum ab ora maritima; hodie contra S. Joannis parochialem Ecclesiam commode degunt. Bonis Fratribus B. Joannis de Deo denique ædes Hospitalis *Syracusanus* Senatus anno mpxci. concessit, e conspectu Episcopalis palatii in area majori, ad ortum, ubi juxta ordinis sui leges ægrotis congrua impendunt officia.

Extra mœnia Minorum Capuccinorum Conventus

tus loco parum salubri MDXLIX. Divę Marię de Misericordia templo adheſit; hinc LXXXII. ejusdem ſęculi anno ad celebres Acradinę lapicidinas, ſeu latomias tranſlatus, ſitu ameniſſimo portui minori imminet, decentique ſtructura aſſurgit. Celebrior ejusdem hortus ad imas uſque Latomiarum caveas dignus eſt, qui conſpiciatur; conſite arbores diverſi generis in profundiffimo ſolo oblectamenti quam maximi ſunt, umbrę gratiſſimę accidunt; horrorque ipſe animum exhilarat, Succedit ad dexteram S. Marię de Jeſu Minoritarum quoque cœnobium de Obſervantia, uti appellant, decentiſſimum, in ejus horto Cœmeteriales vię quęque verſum procurrentes, variisq; ambagibus implicatę aperiuntur. Aditus in eas per latum eſt puteum, in quem primum descenditur; totę in vivo lapide excavatę cum loculis ad cadavera humanda longitudinis diverſę, & ſpiramentis, ad aerem, lucemque excipiendam, acuminatim deſinentibus, terebra veluti efformatis. Illas parum ab hinc notas a S. Didaco appellant. Vacuas pene inventas, paucis exceptis loculis, qui occluſi adhuc erant, olim patuiſſe patribus noſtris non ambigo; deſcriptas denique brevi Cęſaris Cajetani opera habebis, quo duce in eis dudum penetravi, anguſtam alicubi præcipuam viam expertus. De S. Lucia jam ſupra expendi aliqua; ſub Reformatis eſt hodie, qui intra mœnia hoſpitiū habent, uti & Capuccini, & Obſervantes. De Commenda Equitum S. Joannis Jerofol. antiquiſſima meminit diploma a Pirro allatum in *Syracuſana* Eccleſiæ notitia. Hodie S. Blaſii nomine extat Eccleſia eidem Ordini ſubjecta. Domus Hoſpitalis, altera ab illa S. Joannis, Senatu curante, excipiendis mulieribus viget. Tertia infantibus

expositis addicta, post Majorem Ecclesiam spectatur. Mons denique pietatis in sacra æde S. Rocchi nomine, ab anno mxxlv. sub Hieronymo Bononio Episcopo ad pauperum levamen coaluit, & hodie sub nobilium sodalium cura perstat, Romano Monti aggregatus. De Monasterio S. Petri de Bajas vetustissimo, hodie de Trimilio, uti Pirrus conjectat, eundem consule; Ad Sanctimonialium Ego Monasteria descendo.

Primum sub S. Benedicti regula S. Mariæ, olim de *Monacabus*, eo loco situm evulgant, ubi S. Mariæ de Jesu surgit. Pirrus extra moenia, loco minime indicato, stetit affirmit; memoratumque anno mxcv, & cxxxiii. testatur. In urbem transtulit Episcopus Montecatenus sequentis sæculi xx. quod vetus piratarum esset incursionibus obnoxium. In cætro itaque nunc splendet edificiis, nobiliumque alumnarum virtute eximium. Census Gregorius Episcopus, & Constantia Regina Petri I. uxor concessere, quos, adjuncto S. Margaritæ veteri clauastro, Thomas item Episcopus auxit. Servat S. Lucie Lipsana. Opibus Parisii de Cassaro S. Benedicti ab anno mcccclxv. conditum prope Episcopales ædes ad austrum confurgit, quod non minori præstantia, & decore eminet. Illius auspatrix, & Antistes Cæsarea de Cassaro Parisii soror celebratur, e S. Mariæ claustriseducta. Regium appellat Pirrus S. Claræ Monasterium, & merito; Elisabethæ enim Petri II. uxoris divitiis anno mcccxxxviii. coaluit, ejusdem Regis, & Ludovici munificentia auctum extitit, ac Friderici demum III. literis meruit confirmari. Præfuit prima sororibus Clara Tolosa. Sæculi nihilominus elapsi anno xlv. illud S. Benedicti claustris Franciscus de Elia unitum voluit. Australe fori majoris latus S. Lucie occupat Coenobi-
um

um. Benedictini Cisterciensis instituti, quod anno MDL. Isabella Hispaniarum Regina fundavit, uti ejus diplomate constat. Ibi ejusdem S. Luciae digitus colitur. Deiparae Annunciatae, circa seculi xv. initia Thoma Episcopo indulgente Alamana Ponsecta nobilis foemina Coenobium condidit, ac dote auxit, propriis edibus attributis, cui Agnes Hodierna S. Mariae monialis prima praeficitur. Sedet circa meridiem a S. Benedicto haud procul. Huic quoque illud S. Catharinae Senensis, quod anno MDCXXVI. fuerat fundatum ex Pirro, Franciscus Elius Episcopus adnexit. Ad ejusdem S. Benedicti perscripta Moniales in S. Eustachio incolebant; sed paupertate pressas ad alia monasteria translatas anno MDLV. perhibent. Ex quibus VIII. Montis Virginum Monasterium circa idem tempus frequentandum susceperre sub Veronica Barbera magistra, quod Albarus Vega Proregis filius, & *Syracusarum* Praefectus a fundamentis moliri jussit, pingui dote assignata. Haeret S. Luciae, & viculo angusto discernitur, fulgetque magnifica structura, alumnisque egregie commendatis. Pro Franciscanis Monialibus templum S. Margaritae anno MDLXII. obtinuit Benigna Bonanno illustris Matrona, Terti ordinis Capuccinorum, suisque sumptibus sub S. Mariae de Araceli nomine, exedificandum in S. Fantini, uti appellant, area ad austrum jussit Monasterium. S. Terefae institutis addictae sacrae Virgines Claustrum habent media urbe. Author Franciscus Capoblancus Episcopus anno MDCLI. Vivunt illae arctissime, studiisque monasticae professionis inhærent. Paucis ab hinc Carmelae Montalto, ac Rosae Isthuris Virginum eque nobilium, ac pietate insignium opera, sub Deiparae de Monte Carmelo auspiciis, domus primum erecta, ubi

a Sæculi curis remotæ Matronæ vivebant ; mox illa in Monasterium anno hujus Sæculi xl. . crevit , ad Carmelitici ordinis præscriptum , quod singulare est hodie monasticæ præfectionis speculum . Ad puellas parentibus orbatas servandas Parthenonem statuit juxta Montis Virginis ædes Asdrubal Termine Episcopus , sub Christi Dom: Plagarum , & Deiparæ dolorum titulo . Pro lapsis denique mulieribus vetus est Gynæceum in ortum prope arcem , a S. Cruce appellatum , quod anno mdxviii. Benigna Romana religiosissima matrona promovente , originem cognovit . Jam aliæ sacræ ædes civium sodalitatibus insignes , præcipuæ spectantur : S. Rocchi de Charitate nobiles viros pietatis officiis incumbentes excipiens ; S. Philippi Apost. & Spiritus Sancti titulo , sacro oleo ambe initiatæ , quarum sodales diebus sollemnioribus recurrentibus , in promovendo divino cultu religiosa emulatione contendunt ; S. Sebastiani Mart. & S. Joseph ad S. Fantini arcem , in illa Sacerdotes , in altera Artifices conveniunt ; ut de reliquis taceam , ne longior evadam .

Senatus Basilica inter civilia ædificia ad omnem elegantiam superbit , ortivumque fori latus post majorem Ecclesiam ad Aquilonem occupat . Reliquæ nobilium privatæ ædes splendidæ ubique occurrunt . Civilis Curia locus est publicis negotiis addictus ; in Salibra regione Dephneum vetus erat Blaneum , in quo Constantius Augustus occisus perhibetur . Sub S. Philippi Ecclesia criptæ in vivo lapide excisæ cum blanco , & gradibus , olim dubio præcul Latomia . Fons denique Arethuse sub menibus ad portus oram circa extremam urbem , & in mari opposito Oculus Cilicæ , de quibus dixi , uti de Marietto , & Casanova arcibus . Puteum
non

non omittam vulgo de *Sbruffa* appellatum ad orientales plagas, quem veteres lapidibus pene oppleverunt; nostrisque diebus, quum illum purgare instituissent, opere ad id destinati, sulphureis alitibus afflati, illico periere.

Sed hic, uti specimen aliquod habeas exiguum rerum ad nostra usque tempora *Syracusis* gestarum, intermissam historię seriem prosequar. Michaelē apud Byzantium imperante, cui cum Italia inferiore Sicilia parebat, Euphemius quidam partis non exiguę in Insula Dux; Toti enim provincię Photinus ex Curopalate pręerat, ob illatum sacrę Virgini stuprum, ad necem damnatus, adscitis defectionis sociis post pręfectum fugatum ad Africę Regem se contulit, in cuius potestatem se redacturum Siciliam spondet, si Romanorum Imperator declararetur. Conditione accepta Amīras multas ei copias tribuit, quibus ille insula potiretur; Hinc *Syracusas* veniens salutari Imperator postulavit, ad callida tamen consilia cives conversi illam dolose excipientes capite truncarunt. *Syracusis* proinde exceptis, Sarraceni per insulam debaccantes suo iugo hanc subdidere. Sed & illam tandem sub Basilio Cęsare expugnarunt, deletamque igni tradiderunt. Sic quę ad hanc usque diem, inquit Curopalates, celebris & gloriosa fuerat, quęque multa Barbarorum bella propulsaverat, temporis momento gloriam omnem amisit. Prędam porro ex direpta urbe adsportatam ad decies centena millia nummum pervenisse tradunt. Quod altera post Constantii mortē *Syracusarum* clades per Ægyptios Sarracenos evenerit, cuius Fazellus meminit, ante hanc a Curopalate descriptam, non inficior. At enimvero excursionem subita vix factam, bonorumque

et gazæ direptionem fuisse potius dixerim; motibus quippe urbs agitata ob Mezentii factiones, qui Constantium interfecerat, nullo præsidio munita urbs, Barbarorum assultui facile patuit.

Habes de *Syracusarum* excidio sub Basilio peculiarem a Theodosio Monacho in sua Epistola descriptam historiam, quam Pirrus exhibuit. Perstitit cum reliquis insulæ civitatibus, & nostra quampluribus annis Sarracenica sub tyrannide; Georgii Maniacis virtute hinc liberata, novis ab eo munimentis firmatur. Refert idcirco ad portus majoris fauces Arx, *Maniacis* nomen, & vulgo *Trimaniacis* dicitur. Tunc S. Lucie Corpus Constantinopolim deportatum. Brevi post partas quamplures in Sicilia victorias Maniaces revocatus, Stephanum successorem accepit; cujus socordia avaritia, & timiditate Sicilia Barbaris prodita, una tunc excepta Messana, & *Syracusa* rursus jugum subire coguntur, ad Northmannorum tempora. His enim fortiter pugnantibus Sarracenorum in Sicilia imperium paulatim concidit, & Jordano primum Rogerii Comititis filio *Syracusarum* custodia demandata, eoque mortuo, Tancredo ejusdem Comititis ex Guillelmo fratre nepoti urbs obvenit, qui & illius Comes est appellatus. Pirrus in Notitiis datam esse *Syracusanam* civitatem a morte Jordani, cum titulo Comitatus, Guillelmo S. Euphemie Domino, cujus soror erat Eremberga Rogerii conjux, ipseque vicissim Rogerii erat sorori copulatus, ex quibus Tancredum ortum vulgavit, & matris jure Comititis nepotem dicit; sed in Chronologia illum Guillelmo Comititis fratre natum, uti innui adstruit, quod verosimilius puto. Ex Tancredo, & Mortilla ejus vxore Robertus immature ante patrem præreptus

reptus, Riccardus, & Willelmus prodire, quorum neuter quod sciam, Syracusarum Rector est dictus.

XII decurrente Sæculo, *Syracusarum* urbs ingenti terræmotu concussa est, civesque complures majoris templi parte corruente oppressi sunt. Anno ejusdem LXX. Riccardus Palmerius Anglus dudum Electus, sub utroque Willelmo Regni negotiis adhibitus ab Alexandro III. Rom. Pont. sollemni ritu Episcopus *Syracusanus* consecratus, Pallii ornamento accepto, Sedi Apostolicæ immediate subiicitur. Quamvis non diu post Riccardum, Successores Monregalēsi Archiepiscopo suffraganei sint facti. Per id tempus terræmotu maximo tota tremuit insula, & *Syracusis* solum nonnullis hyatibus patuit; Celeberrimique Arethusæi fontis aquæ maris falsedine infectæ. Ita Pirrus; sedenim concussionem hanc non aliam ab ea fuisse, cujus ex variis scriptoribus memini, probe censeo. Henrici Cæsaris pressuris haud immunes *Syracusæ* fuisse subinde constat. Quo extinto, in minori adhuc ætate Friderico constituto, Pisani primum classe portum invec̃ti, facili negotio urbem occuparunt. Hinc Januenses illorum æmuli, hostium in portu naves corrumpunt, captaque urbe Pisanos ad unum in ea conficiunt; præfidiaris suis sub Alemanno Costa, qui se *Syracusarum Comitem Dei, & Reipub. Januensis gratia*, dictitabat, illam muniunt. Costa subinde a Venetis occiso, Syracusæ legitimo domino deduntur. Sub Gallis vexatam cum aliis legimus, Vesperisque Siculis ejus immixtos cives, contra Robertum Caroli Andegavensis filium diu restitisse, maritimo, & terrestri bello appetitos, longa obsidione, & fame vexatos; Joannis demum Claramontani opera hostes fugasse. Anno MCCCXLVIII. gravissima

finis coepit urbs afflari pestilentia. Tunc quoque temporis variis, & ipsa turbis exagitur, quas Siculi proceres excitarunt. His tandem confopitis, *Syracusani* in grati animi specimen Friderico III. Regi statuam affabre efformatam in foro erexerunt, quæ ad annum MDXXX. stetit. Fortasse, scribit Pirrus, quia *Fridericus* pro uxoris suæ *Constantiæ Camera Syracusas*, *Leontinos*, *Menas*, *Bidenum*, *Paternionem*, *Castrum Leonis*, *Francavillam*, *S. Stephanum de Brizi*, & *Pantelariæ* insulam cum jure gladii designando, *Camæræ caput*, urbem nostram constituerat.

Martini ævo generale Regni Concilium *Syracusis* celebratum, cujus etiam Principis munificentia *Basilii* munere antiquato, primus in Magistratu *Senator* est dictus, qui prætoris *Panormitani*, & *Catanensis Patricii* privilegiis frueretur; aliaque insuper decora, & privilegia urbi accesserunt. Tunc Regialis *Camæræ* Gubernator *Alphonfus Enriquez Castellæ Talassiarcha* constituitur, cui in eodem munere præclarissimi alii viri succedere ad *Caroli Cæsaris* ævum. Anno MCCCXLIII. annonæ caritas cives vexavit; nec diu peste grassante ex illis non pauci exausti. Sæculo hinc exeunte *Aloysius Margariti Camæræ Præfectus* urbem muniendam suscepit, eaque ex causa sacras aliquot ædes dirui iussit. Obstitit *Episcopus Dalmatius*, sed execrabili scelere impias in eum *Margaritus* manus injecit, carceri cum clericis addixit; unde a tumultuante populo ille eductus Netum contendit, dirisque idcirco Ecclesiasticis subjecta urbs remansit; sed appellente cum classe paucos post menses *Consalvo de Corduba*, qui *Magnus Dux* dicebatur, gradu dejectus *Margaritus*, in *Hispanias* pro merito puniendus adducitur.

Ab omni mox *Censura* liberi quidem cives effecti sunt, sed dira afflati pestilentia intra biennium ad x. m. perire, poenasque admissi a Margarito sceleris innocentem persolverunt. Syracusas e Rhodo insula ejectus S. Joannis Jerosolymit. Ordinis Magister cum suis m. xxix. appulit, Regioque susceptus apparatu ad annum ibi moratus, in Melitam subinde insulam ordini concessam transinigravit. Nec diu m. xxxviii. ob Germanæ Ferdinandi Regis viduæ mortem Reginalis *Cameræ* præfectura siluit. Tunc Siciliae Prorex Gonsaga Syracusas venit, ibique diu substitit; Cives autem aureos 5500. Regi dono obtulerunt, urbisque firmata, privilegia impetrarunt.

Quum porro ejusdem sæculi anno xlii. Insula variis soli concussionibus quassaretur, & *Syracusana* præ cæteris regio horribiliter tremere, multis affecti cladibus cives omnis ordinis, voti causa Catanam ad S. Agathæ corpus, Netumque ad S. Corradi supplices se contulerunt; magnisque poenitentiae signis editis, Numinis compescere iram, & patriæ exitium, quæ maris inundatione mox involvenda videbatur, avertere satagebant. Nova deinceps calamitas agris incubuit, quos Sortinensis annis immensis imbribus auctus anno m. lvi. omnes obruit, ac vastavit. Pestis quoque malum post annos ferme xx. accessit, quam Alexandrina navis *Syracusas* primum, uti nonnulli perhibent, invexit, & si alii Messanam cum mercibus, aut Saccam evulgant illatam; unde tota insula infecta, ad xc. quippe m. ex insulanis confecti sunt. Sæculo xvii. fames aliquando cives afflixit; validissimis munimentis in isthmo urbs firmata, difficilisque expugnata novis operibus reddita, veluti Siciliae arx evasit; circa ejusdem denique
exi-

exitum, terræmotus ingens aliqua ex parte labefactavit. Nostra ætate non minori studio illius firmitati prospectum est. Quum enim aliquando pulveris pyrii, ob sagittam e cælo lapsam accensione, Maniacis Turris ad portus fauces magna ex parte corruisset, recentis artis legibus rursus instaurata validior est facta, militaris platea aggere, & parmulis munita, vix alteri ex præstantissimis arcibus decedit. Proximis hinc temporibus durissima ab Hispano exercitu arctata obsidione fortiter obstitit. Quumque anno mcccxviii. Subaudi ducis, qui tunc insulæ dominabatur, legiones Sicilia exigerentur, *Syracusas* Annibal Maffejus pro Victorio Amedeo Rector, cum suis se recepit, securumque ibi nactus est asylum. Nec secus Comes Sastagus Caroli Cæsaris Prorex, pro sui tutela *Syracusanam* arcem delegit.

Huic itaque tuendæ militares copias Rex adhibet, supremumque, ex primis sui exercitus ducibus, Præfectum illis constituit, cui urbis custodia demandatur. stat porro Syracusarum politia penes Senatorem juris dicendi in rebus civilibus facultatem habentem, & Curatores vi. Senatus titulo insignes cum Syndico, quorum hic & primi iv ex præcipua nobilitate, reliqui ex civico ingenio ordine adsciscuntur; hisque annonæ, vectigalium, & publicæ sanitatis cura destinata. Criminum Quæstor necis, & vitæ potestate gaudet, cui Juris Consulti assident. Horum omnium nominatio ad Cameræ Reginalis Protonotarium pertinet, cujus adhuc hodie munus perseverat. Sedem in Comitibus *Syracusarum* urbs occupat, votumque profert quartum, cujus est stemma Aquila volans coronata fulmen unguibus, arcemque in pectore gerens. Habitat hodie in laribus 4362. civibus 17205. ex censu habito

MDCCXIII. Caroli V. ævo lares 2370. numerabat, sed anno MDXCV. foci erant 3091. incolæ 14411. medio circiter sæculo XVII. foci 3342. animæ 13557. ex Pirro 3755. 14416.

Est Ager *Syracusanus* totus pene vineis, oleisque confitus; sed nec pascuis indigus, nec pomariis, ac Tuburbanis ad delicias caret; frugum quoque ferax, & olerum, omnia ad vitæ necessitatem incolas sufficit. At vinum, oleumque ingenti quæstu per universam Europam actuariæ naves deportantes, civium fortunas augent. Præcipuum vero inter vina locum habent album, & nigrum Muscatum, Calabrense, Guarnacium, Malvasia, Capiata, sic enim vulgo appellant, mensisque divitum passim apponuntur. Cæterò quæ in eodem agro memoratu sunt digna, fontes, flumina, colles, ac vetusta præ cæteris monumenta opportunis locis descripsi. Jam portus magnus v. pass. m. circumscribitur; pluriumque idcirco classium capax, nec insegurus habetur. Fauces angustas validissima arx ab ortu, & meridie tuetur; ad occasum *Marsa Oliveris*, olim *Plemmyriū* promontorium præruptis rupibus opponitur, quæ sane rupes ejusdem portus oram magna ex parte occupant. *Marsa* insulæ adjacent *Castellucii*, & *S. Martiani*; contra arcem scopulus surgebat, paucis ab hinc rupibus, quibus constabat, dissipatis, disiectus. Piscibus idem portus abundat, sed conchas diversi generis, & præcipuas ubertim suppeditat. Has & Portus etiam minor ingenti copia fert. In eo lx. & amplius naves commode degere perhibent. Nec cætaræ cum ad ortiva, tum ad australia littora desiderantur, De his etiam littoribus, & præcipuis illorum locis complura scripsi.

Celebres hic Syracusani Viri, eorumque gesta percensenda forent, sed ne actum agere videar; Fazellus enim, Lascaris, Scobar, Bonannus, Pirrus alique id præstiterunt; illorum tantum nomina pro nere satis duxi; Recentioribus tamen prius memoratis, a primo Christi seculo ad nostrum. Pietate igitur insignes, quorum ducit agmen Lucia Virgo, & martyr, commendantur complures Martyres, quorum ignotum est nomen, uti Cajetanus advertit; B. Peregrinus S. Martiani Episcopi discipulus, & S. Cheromenus Sancti Niconis Martyris assecla, vitæ solitariae sectator; S. Stephanus Pontifex Maximus, S. Methodius Patriarcha Constantinopolit. S. Joseph Hymnographus; Ss. Chrestus, Zosimus, Maximianus, Elias, Georgius, & Sofronius omnes patriæ Episcopi, & fidei in ea doctores, Beati Gordianus, Faustus, Robertus, Attalus, Monasterii S. Luciae ascetæ, & Abbates; Beatus Joannes ex Minoribus ab Vuadingo laudatus; Petrus Nicolaus de Factore Minoritanus etiam de Observantia; Ægidius, inter Capuccinos sanctimonia celebres a suis accensus; Fredericus Campifanus Eremita ad S. Mariam Magdalenam in portu; Jacobus Zummus, & ejus frater Nicolaus, moribus sanctissimis præditi, atque Panormitani S. Viti Monasterii fundatores; Alphonsus, & Octavius Cajetani, alique e Societate, quos commendat Aghilera. Ex foeminis quoque Lucia Candida, & Maria Cajetana Tertiæ Ordinis Capuccinorum; Lucia Zagomia Carmeli Ordinem professa; Joanna Rizzo, & Eleonora Bonajuto S. Dominici alumnae in pauperes munificæ; Bartholomæa Barberia, & Diana Inja S. Francisci Tertiariae; Seraphina Cajetano Montis Virginum Abbatissa, quarum omnium meminit in Idea Cajetanus, & ex illo Pirrus. Supre-

Supremis dignitatibus, ac muniis præstantes: Conon Romanus Pontif. Theophanes primum s. Petri de Bajas Abbas, Antiochenus subinde Patriarcha; Ursus Ravennæ Episcopus, Trojanus Melitæ, Bassianus Laudensis, Guillelmus Bell-homo Catane; Theodosius, aliique veteres, Franciscus Campulus, Ogerius de Ursola, Ludovicus Platamonius *Syracusani*; Franciscus Gynus Alliphanus, Jacobus Candidus Lancianensis, & Joseph demum Candidus Liparæ Episcopus; Vincentius Candidus Sac. Apostol. Palatii Magister; Constantinus Cajetanus S. Baronti Abbas, & Vaticanæ Bibliothecæ Custos; Ludovicus Montaltus Regiæ Cancellariæ Neapolis Præses, apud Hispanam Curiam Italiæ Regens; Antonius Nigri in Sicilia Præses;

Humanis, & Divinis literis, editisque operibus clari post Sarracenos: Alcadinus Medicus, & Poeta sub Henrico vi. & Friderico in Salernitana Academia Professor, scripsit de Balneis; Claudius Marius Aretius Regius Historicus *de Situ Sicilia*; Vincentius Mirabella patriæ Historiæ accuratissimus scriptor; Jacobus Bonannus Montis Albani dux *Syracusanas* res, & ipse complexus; Constantinus, Octavius, & Alphonsus fratres Cajetani, scientia, & morum probitate clarissimi, scriptisque libris literario orbi satis noti; Antonius Tramontana, alter sui sæculi Archimedes; Gaspar Ventura Ordinis S. August. Magister, Græcis, & Hebraicis doctus, Tridentino Concilio interfuit; de quibus Pirrus Hieronymus Avila tenacissimæ memoriæ, acrisque ingenii Poeta; Hieronymus Grandis Jur. Conf. & Historicus Siculum edidit Chronicon; Hieronymus Grandis junior de Situ Siciliæ scripsit. Philippus de Barberiis Ord. Prædic. eximius sub Fer-

dinando Theologus; Vincentius Amodei Jur. Consul.
 patrię subinde Cantor, & ProEpiscopo. ad plures an-
 nos; Francisc. Antonius Aretius Philosophus, Mathe-
 maticus, & Poeta egregius; Dionysius a S. Andrea
 Carmelita Excalceatus, gravioribus, & humanis, sa-
 crisque literis excultus; Franciscus Salafia Ordinis Prę-
 dicat. in Theologia Morali, & sacris Canonibus ver-
 satus; Hippolitus Falcone Cler. Regularis Teatinus,
 eloquentię studiis apprime deditus, & Ecclesiastes di-
 fertissimus; Jacobus Maso Societ. Jesu, Mathematicis
 scientiis imbutus; Petrus Alagona ejusdem Societatis
 Romanę *Penitentierię* Rector, & Episcoporum ad
 plures annos Examiner; Paulus de Angelis Syracu-
 sanus ex Mongitore, Narensis Pirro, doctrina clarus,
 Summisque Pontificibus acceptus Romę diu vixit, Ba-
 silicasque S. Petri, & S. Marię Majoris descripsit; An-
 tonius Cotrone Romani Collegii Ss. Celsi, & Julia-
 ni Pręfectus, sacris literis, poesi, & eloquentia insigni-
 ter excellens; Antonius Montaltus M. R. C. Judex, &
 Fisci Patronus. Hos omnes in sua Bibliotheca Anto-
 nius Mongitore ob typis commissa ingenii monumen-
 ta multis commendat; apud quem etiam poetica lau-
 de insignes memorantur: Natalitius Montasorus, Ma-
 rius Felix, Michaelangelus Mancarusus, Julius Morra,
 Lucius Siviglia, Thomas Sanchez, & Franciscus Leon-
 tinus. Vivit Comes Cęsar Cajetanus ex Marchionibus
 Sortini, eruditione pręcipuus, de patrię historia o-
 ptime meritus, & musis cum Latinis, tum Italicis gra-
 tissimus, inter Arcades idcirco recensus. Extant vul-
 gata ab eo opuscula, ac de veteri *Syracusarum* facie
 aliud expectamus.

Quod ad veteres illustres viros attinet, celebrantur

Ly-

Elydamus in Olympiacis victor, Pancratii-corona primus omnium donatus, quod quinquies in varii generis certaminibus Olympiade xxxiii. adversarios superaverit. Astilus iisdem in ludis stadio currens, Olymp. lxxiiii. superior. Egeſias vates Olympicus, ibidem curru, Olymp. lxxxiiii. victoria conspicuus. Cursa etiam Hipperbius Olympiade xc. & Dicon Olympiade xciv. pluries multis etiam in ludis triumphator. An Cromius in Pythiis, Pindaro teste, victor proclamatus, Hieroni acceptissimus, & Catanz ab eodem prefectus, *Syracusanus* fuerit, subdubito. Hieron ipse huic classi victorū in Græcanicis ludis accensendus, quem cum Gelone, & aliis ejus fratribus *Syracusi* oriundū dicunt. A bellica virtute idem Gelon, & Hieron primus, uti illorum gesta declarant, clarissimi; Dionysius uterque, Pater nempe & Filius, crudelitatem quidem insignes, sed rebus in bello gestis memoria digni habentur. Hermocrates contra Athenienses suorum dux, terra, marique rem bene gessit, illosque tandem una cum Gilippo Lacedæmoniensi fudit, protrivit. Callicrates bello etiam Atheniensi patriæ dux cum Lamacho hostium primario singulari certamine congressus, mutuis vulneribus hunc confecit, a quo & ipse occisus. Leptines adversus Pœnos cum gloria duxit, Navarchus simul, & terrestri agminis Imperator. Dion. strenuus patriæ vindex, & minoris Dionysii expulſor. Archegatus Agathoclis Tyranni filius in Africa Carthaginensium res ad extremum adduxit. Hieron II. nulli ex præcessoribus decedens, Romanis foederari meruit. Hippocrates, & Epicides contra omnem Romani exercitus vim, Marcello obsidenti diu restiterunt. Mitto complures alios, quos extollit historia,

uti

uti ad eos, qui longo ordine scientiis, & artibus floruerunt, descendam: Illorum itaque antesignanus **Archimedes** Siciliae ornamentum, **Machinatorum** facile princeps, **Marcello** **Syracusas** expugnante, qui hunc incolumem velle edixit, occisus; **Antander** **Agathopolis** frater, cujus res gestas literis consignavit; **Alcimus** **Italicas**, & **Siculas** res historia sua complexus est: **Alipandus** ab **Urbis** **Romae** conditu annales exaravit; **Antiochus** **Italiae**, & **Siciliae** a **Cocalo** Rege ad exitum **Xerxis** historias elucubravit; **Acheus** Poeta **Tragicus**; **Archeftatus** **Poesi** etiam clarus, sed **crapulæ** nimis deditus ac **libidini**; aliis, **Gelous**, quod **Gelæ** vixerit, appellatus; **Archetymus** primus **Philosophicæ** **historiæ** scriptor; **Athanes** de **gestis** **Dionysii** libros edidit; **Bion** Poeta **Bucolicus** post **Theocritum**, & **Moschum** tertium sibi vindicat locum; **Bion** alter **Rhetor**; **Callias** **historicorum** antiquissimus, & **Orator**, **Demostenis** præceptor; **Charmus** Poeta **extemporaneus**, sed **gulæ** ad extremum addictus; **Cleon** Poeta, & **Sophista**; **Corax** **Orator**, **Tullio** cum laude memoratus; **Cytharius** Poeta, & **Grammaticus**; **Daphnis** primus **Bucolici** carminis inventor, de cujus patria complures **Siciliæ** urbes decertant; **Dinolocus** Poeta **Comicus**, quem **Aggrigentinum** alii faciunt; **Dion**, cujus jam meminimus, **Platonis** auditor, & **amicitia** illi conjunctissimus; **Diodorus**, alter ab **Agyrinensi**, **Plinio** memoratus, **Historicus**; **Dionysius** **Major** **Tyrannus**, de quo supra, Poeta **Tragicus**. **Dionysius** **Junior** post depositam tyrannidem poetica floruit laude; **Diocles** cum armis, tum literis clarissimus, patriæ **Legislator**; **Ecphantes** **Philosophus**; **Epicharmus** **Philosophus**, Poeta, & **Medicus** eximius **Comediæ** invenit, cultumque nobilissimum

rem in Theatrū induxit; Epidemius Philosophus; Eudoxus Poeta Comicus, & Tragedus; Empedotimus Philosophus; Flavius Vopiscus celebris inter Romanos Imperiales historicos. Helenus Chiromantie professor; Heraclides duo de ciborum condimentis scripsere; Hieron Tyrannus de Agricultura; Lysias Orator origine *Syracusanus*; Leptines Pithagorę auditor; Menecrates excellentissimus Medicus, qui se Deum esse jactabat; Menecrates alter Poeta inter vetustos celebris; Meracus Poeta, etiam dum mente alienus erat, ingeniosissimus; Monymus Philosophus, Diogenis discipulus; Moschion Historicus de Hieronis II. celebri navi scripsit. Moschus, secundus ex Bucolicis, eximiusque Poeta; Michetus Grammaticus, in condiendis obsoniis nulli sua etate secundus. Megalus Medicus olei Megalini author; Nicetas Philosophus insignis docuit primus systema illud de motu terrę circa solem; Nicolaus Orator disertus pro Atheniensibus captivis, quorum telis duos amiserat filios, ne occiderentur, orationem ad populum habuit. Nymphodorus Histor. de Admirabilibus Sicilię tractatum protulit. Nicias Orator Lysię magister; Philemon Poeta Comicus; Philemon filius, & ipse Poeta; Philistides ab Athenæo peritissimus, & elegans dicitur; sed & Præstigiator quoque Alexandro Magno acceptus vixit; Philistus Historicus animi fortitudine, & belli artibus insignis, res Siculas complexus est; Philistus II. Historicus, & Orator. Phormus Comicus; Polidorus Legislatores, & Philosophus; Rhintor Poeta Tragicus Hilarotragediam primus invenit; nonnullis Tarentinis accensus; Scopas Mathesis peritissimus, Plinthum, sive Lacunarem (Est ex Vitruvio Horologii genus) invenit, Romę in cir-

co Flaminio expositum; Sophron Poeta Comicus Mimos viriles, & Mimas muliebres introduxit; Sositheus Poeta Tragicus, inter septem, quos Plejades dixere veteres, enumeratus; Sositheus Tragicus, & ipse ex Plejadis unus. Filiam habuit Poetriadem, quæ Myro dicta est, patria Byzantinam, idcirco ipse Homerus Tragicus Byzantinus audit. Symonius Philosophus Aristotelis primum, inde Scilponis Megarensis discipulus. Terpsion Poeta, ventris, ciborumque studiosus. Primus de ciborum apparatu, sive Gastrologiam edidit; Themistogenes Historicus clarissimus de Cyri expeditione, & de Rebus Syracusanis libros composuit; Theodorus Orator inter eximios, scripsit de Re Militari, & Historiam Græcam: Theocritus claudit seriem Bucolicus Poeta omnium antesignanus, & princeps; in Regis Ptolomæi aula non inglorius vitam traduxit. Claruit Olympiade cxx.

Numismata *Syracusana* cujusque metalli, & magnitudinis tot occurrunt, uti omnia singularum urbium totius insule simul numero excedant. Illud notatu dignum, quod nullibi percussam tam copiosam argenti vim, quantam *Syracusis*, passim fatentur Philologi; Argentæusque cum quadriga numus pondere quoscunque alios cæterarum urbium Græcarum nedum vincit, sed longe omnino qualitate etiam superat. Habes apud Mirabellam, Parutam, Majerū, & Avercampum numismatum hujusmodi typum, & explicationem, & nostra idcirco non addimus. Inscriptos lapides refert Gualterius.

ABAS, seu *Tavis* mons, ad cuius est radices unus ex fontibus Chryse amnis, vulgo *Dyctaini*, Antiquis Silio scilicet memoratur lib. xiv. ubi omnes pene Siciliae populos, urbesque enumerat:

Et bellare Tabas docilis.

Necnon Stephani Epitomatori dicitur, uti Cluverius conjectat, *Tavaca*: *Tavaca* opidum Siciliae, auctore Philisto lib. viii. Gentilitium inde *Tavacinus*. Subdit idem Cluverius: *Est hodie Enna, Assoro, atque Agyrio conterminum castellum, vulgari vocabulo Tavis; id esse antiquam illam Tabam, nulla alia certa conjectura, nisi sola nominis quadam similitudine assequi licet.* Et Cluverii quidem ætate Castellum, extabat; solæ hodie ruinæ spectantur in collis latere contra Leonfortem, novi nominis opidum, non infrequens, quod in opposito ad ortum colle sedet. Fazellus: *Distat ab Assoro ad occidentem pass. m. iv. Tavis mons excelsus, ad cuius radices ejusdem nominis est arx, ubi olim Sarracenorum erat opidum, cujus vestigia passim ob oculos jacent. Unde ejusdem appellationis fons ingens emanat, Chryse fluminis caput. Is Sarracenis Siciliae potentibus sanguineos latices, uti in Siculorum annalibus legimus, jugiter emisit.* Post Sarracenos opidulum perdurasse, puto. Nam ejus Ecclesiam S. Petro sacram in veteribus monumentis invenio. *Tabarum* castrum juris erat anno mcccxx. Rogerii de Passaneto, qui Grassuliatum, & Palagoniam quoque tenebat. Opidulum extabat Ludovici Regis ævo, ejusque dominus *Blascus Alagona* dicebatur, Palatioli dynasta. Regis Martini beneficio Antonius Vi-

gintimillius primum, hinc *Bernardus Berlingerus de Perapertusa* impetravit, cuius abnepos *Guillelmus Petro de Campo* vendidit; Hic *Joanni de Ansalone*; ab eoque rursus *Guillelmus* revocavit. Emit a *Guillelmo Elisabetha Cajetano* mccccclxxxvii. *Belladama Alagona* ex matris *Elisabethæ* donatione tandem obtinuit, quæ *Nicolao Melchiori Brancifortio* nupta, *Blasco* tertio genito ultimis tabulis reliquit; de quo videtis *Leonfortis*. Id enim opidum in Tavis agro constructum, ad pass. m. Hinc *Carolus Vigintimillius* ad *Leonfortem* *Tabas* constituit.

TALARIA. Opidum *Syracusanorum*, inquit *Stephanus*, auctore *Theopompo* in *Philippicar. Rer. lib. xl. Gentilitium* inde est *Talarinus*. *Plinius* inter mediterraneos populos *Talaricenses* reponit. Quo situ *Talaria* fuerit, scribit *Cluverius*, plane incertum est, quando nulla alia illius extat memoria.

TAPSUS Peninsula vulgari hodie nomine *Magnisis*, & in ea olim opidum; celebris est antiquis cum poetis; tum historicis; de ea namque *Silius lib. xvi. Ovid. Fastor. iv. & Virgilius Æneid lib. iii.* qui jacentem merito appellat:

.... Vivo prætervehor ostia saxo

Panagia, *Megarosque* sinus, *Tapsumque* jacentem. In sinu quippe *Megarensi*, ubi hodie *Augustæ* portus, sita, angusto isthmo, atque depresso, qui fluctibus, parumper agitantibus mare austris, undis operitur, continenti annexa est. Quocirca *Servius*: *Tapsus*, ait, insula non longe a *Syracusi* plana, & pene fluctibus par; & nostra ætate *Insula Magnisis* appellatur; Quin & *Romanorum Itinerarium Insula*, habet, *Tapsus* ab opido *Megara*, idest castello *Syracusanorum* stadia xl.

Thu-

Thucydides quoque situm indicans, tradit Athenien-
 sium naves ad Tapsum appulisse. *Est autem Tapsus*
peninsula angusto isthmo in mare procurrent, haud pro-
cul Syracusis, siue terra, siue mari commicare velis.
 Idem porro historicus in eadem peninsula Lamim cum
 Magarensibus opidum condidisse memorat. Hinc Ste-
 phanus: *Tapsus opidum Sicilia, Gentilium Tapsus.*
 Apud Eusebium scriptum invenio: *In Sicilia Cherso-*
nesus condita ad Olympiadis xv. annum iv. Sed quæ
 hæc Chersonesus. *Tapsum* intellexisse Eusebium mini-
 me dubito cum Cluverio; nulla enim alia Chersone-
 sus in Sicilia habetur. Quandonam opidum defecit,
 incertum. Aratur cætero totus *Tapsi* ager, runcatur, &
 colitur; nullas fert arbores, exiguasque casas ad co-
 lonorum commodum ostentat. Ejus est hodie dominus
Vincentius Romeus, qui genus deducit suum ab *Ignat-*
io Romeo MDCLXXXV. primo *Mignifis* Marchione.

TARACATIS Ager amplissimus, ubi olim Syra-
 cense, Tycha scilicet, Neapolis, & Acradina sedebant;
 Oletis, vineis, & suburbanis hodie nobilium civi-
 um celebris; ab occasu Epipolarum collibus cin-
 ctus, ab ortu rupibus mari imminentibus circumscri-
 bitur. Occurrunt passim veterum ædificiorum reliquæ,
 substructionesque, & aquæductuum præsertim spira-
 mina in via, qua ad urbem nunc tenditur. Aretius
Taracatin quasi Terram *Tychæ* dici contendit.

TARGIA Turris, & Ager cognominis, frugum
 ferax, & multa arbore confusus, nec non aquarum
 fontibus foecundatus. Aretius de Galeagra turri, quæ
 hodie *Scala Græca*, loquens: *Sub hac*, inquit, *Trogi-*
lum opidulum suburbanum; locus in præsent Targia
dicitur; ubi turris proximis annis ædificata. At enim

Trogitum, uti dicam, ad ejusdem nominis portum; *Targia* vero procul abest. Mirabella *Hipponium* Gelonis villam, ubi hodie *Targia*, situm dicit, quod *Amalthæa Cornu* etiam veteres appellabant, locus enim amœnissimus, aquisque irriguus id sibi nomen conquirit, cui adharendum duco: Gelon quippe *Hipponium* delictarum locum sibi deligens, urbi proximum illum debuit parare, & *Cornu Amalthæa* ob egregiam agri pulchritudinem vocavit. Bonannus *Hipponium* longe ad *Vibonam*, olim *Hipponam*, male constituit. Quod *Pentargia* nomine, Sarracenis Sicilia potentibus, opidum ibi steterit, ab Rogerio Comite, quia ab eo præter fidem, desciverit, funditus deletum, Fazellas contendit. Verum *Carrera Pentargiam* Sortino locum dedisse affirmat. Seris temporibus circa annum mcccxx *Targia* dominus in Regiis libris dicitur *Obertus Mustrola*, subinde sequentis sæculi anno viii. sub Martino *Joannes Balcaninus*. Hodie *Antonio Aretio* Syracusano subest.

TAVIS Mons, & Casale. Vide *Tabas*. *Tavis* fluvius, vide *Chrysas*, vulgo *Dictaynus*.

TAURUS Promontorium, S. *Crucis Caput*; Sarracenice *Raisakib*. Ptolemæus; *Syracusa Colonia*, *Taurus Promontorium*, *Alabi amnis ostium*. Hæc si recte prolata; *Taurus* erit *Tapsus* peninsula, de qua mox dixi; suspicio hinc Gluverio orta, corruptum esse vocabulum *Taurus* pro *Tapsus*. At enim *Diodoro Taurus* est ad clx stadia a Syracusis, quæ distantia S. *Crucis* promontorio congruit. Vide *Caput S. Crucis*.

TELLARUS Fluvius. Consule *Abisus*.

TEMENITES fons agri Syracusani, de quo *Plinius* lib. iii. cap. 8. Is nostris putatur, qui contra *Epipolarum* austrinum latus vulgo nunc dicitur: *Fonte*

della

delli Canali. Ita Cluverius. Memoratur Thucydidi lib. vii. Temenites Collis in eodem agro circa Epipolas. Et lib. vi. idem historicus habet: Per eam hycmem Syracusani quoque murum ante urbem, tota ea parte, qua spectat Epipolas, incluso intra Temenite, excitaverunt. Nec collis, nec fons Temenites muro conclusus dici quidem debet, ait Bonannus, sed de Apollinis simulacro loquitur Thucydides, qui Temenites est appellatus. Qua parte enim contra Epipolas Syracusani murum duxerunt, collis, aut fons est nullus. De statua vero Apollinis Temenitis Romam a Tiberio advecta Syetionius cap. 74. hæc habet: Supremo varali suo Tiberius Apollinem Temenitem, & amplitudine, & ortis eximia advectum Syracusis, uti in Bibliotheca novi templi poneretur, viderat per quietem, affirmantem sibi, non posse se ab ipso dedicari. Meminit, & Cicero ejusdem statuae. Quarta autem est urbs, quæ quia postrema edificata est, Neapolis nominatur, quam ad summum theatrum est maximum, præterea duo templa sunt egregia, Cereris alterum, alterum Liberæ, signumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum. Apud Stephanum denique lego: Temenus locus Siciliae sub Epipolis apud Syracusas. Quæ dubio procul scripta ab autore ob Thucydidis testimonium: Incluso intus Temenite. Ego igitur regionem ab Apollinis signo Temenitem appellatam, fontem, colle nque vicinam eodem compellatos nomine haud incongrue induci posse putaverim.

TENCHIUS fluvius. Oritur in agro Giliotto Platiensis ditionis, affunditurque, inter S. Michaelem, & Imbazaris opidula, fundis Tenchii, Sciortavallis, & Margariti, hinc ad passus ferri, & Monachorum, ubi

ubi Menensis amnis aquas excipit, tandemque in Eri-
cem, vulgo *Gurnam Longam* illabitur.

TERIA fluvius Leontinensis agri. Fazellus eo vo-
cabulo fluvium intelligit Magnum, qui & Catana, meo-
que iudicio *Symethus*, vulgo demum *Jarretta*, uti su-
perius dictum. *Terias*, itaque alio nomine *S. Leon-
nardi*, & *Reina* etiam appellatus, is est, qui Leonti-
nos præfluens, haud procul a littore Catanensis sinus
extremo stagnum hodie, Siculo ore *Pantanum*, ingre-
ditur; moxque in mare se exonerat. *Terie* fontes in col-
libus Leontinensi occiduo agro, qui late extenditur,
imminentibus, complures sunt, illosque, de *Reina* alie
isque fluentis loquens, satis ita supra descripsi. Vide
Scama, *Regina*, sive *Reina*, *Cagatupis*.

Sed veteres de *Teria* audiamus: Diodorus lib. XIV.
Post hæc, inquit, adversus Leontinos ducent, prope
urbem, ad Teriam amnem castra posuit; subdit Clave-
rius. Vel hinc satis jam claret *Jarrettam* non posse es-
se Teriam, quum ille x millia ab Leontinis distet; at
S. Leonardi amnis mille tantum passus abest, inter quæ
& Leontinorum colles, quibus urbs superstructa, egre-
gius, & castris ponendis aptissimus est campus. Scylax
in Periegesi: Ad Leontinos per Teriam flumen navi-
gatio sursum est xxx stadiorum. Ab ostio quippe ad Le-
ontinos iv. pass. m. circiter numerantur. Thucydides
lib. vi. de Atheniensium classe: Naxum navigarunt;
A Naxiis intra urbem recepti, Catana hinc navigarunt,
sed quum a Catanensibus non reciperentur, subierunt
Teriam flumen. Et post pauca: Agrum Magare egres-
si, navibus Athenienses populati sunt, & progressi ad
castellum quoddam Syracusanorum, quum illud non expu-
gnavissent, rursus iam pedestri itinere, quam naviga-
tione

tionem ad flumen Teriā se receperunt. Ad quā idem Cluverius: Ad Teriam plerumque sese recipiebant, quia is in sinum sese effundit, quem ab ortu solis hiberni efficit promontorium de Cruce, egregiamque navibus præbet stationem, ad quam hodieque Leontinorum est frumenti emporium. Prosequitur Thucydides de Atheniensibus ad Teriam appulis: Transgressique campestria vastaverunt, frumentumque incenderunt, & aliquot Syracusanorum interfecerunt. Clades hæc, & incendia, si ad Catanæ flumen naves habuissent, non nisi in agro Catanensi, aut Leontino perpetrassent, quæ sane urbes erant illis fœderatæ. Igitur si in agris ad Syracusam spectantibus sunt illi debacchati, navium statio ad Leontinum erat emporium, ubi Teriæ ostium statuo; unde in Syracusanorum agros, & his subjectos Magarenses facilis excursus patebat.

TERRANA Cisterciense sub S. Mariæ nomine Cœnobium inter Calatajeronem, & Biscarim, a quo haud procul distat. Ejusdem erat nominis casale dudum sub Abbatis clientela parochialia ibi jura exercentis. Illud porro S. Mariæ de Bethelhem in partibus Palestinæ olim subjectum, Monachorum collegio circa sæculum xvi. destitutum Abbatem hodie habet Fiduciarium Apostolicæ, & Regiæ Legatiæ Præfectum; Huic enim ab anno m^odlxxxv. Monasterii census ex agro circumposito, qui satis pater, aliisque fundis Rex designavit. Votum hinc uti S. *Mariæ de Terrana* Abbas profert in Comitibus xlii. De hoc Cœnobio actum a me in Monas. notitiis.

TERRANOVA. Friderici Cæsaris, & Siciliæ Regis opus circa sæculi xiii. medium, ducatus titulo ab anno m^ocxli. insignis, ad australem Siciliæ oram,

Africa

Africo mari abluta, ac ex maritimis idcirco computata, frumenti denique emporio clara, veteris, nobilisque urbis ruinis hodie inædificata sedet. Hanc *Heracleam*, teste Pirro, *Terranovenses* prædicant, & Reges suis in diplomatis inscribunt; lapis hinc ad portam, qua iter est Calatajeronem, *Heracleam* locum novæ civitati cessisse declarat. Fazellus, aliique eo loco dudum stetisse, aut *Callipolim*, aut *Euboeam* tradunt; eruitque ille ex Strabone, qui deletas inter Pachinum, & Lilybœum urbes enumerans, Callipolim, & Eubœam recenset. Cluverius denique, & cum eo recentiores Geographi *Gelam* vetustam, æque, ac celeberrimam a Phintia Agrigentino Tyranno funditus excisam, ibi recognoscunt, quorū ego sententiam plenius ulnis amplexus sum; nec epim rationes, quas novissime Pizzolantes in suo eruditissimo de *Gela antiqua* opere protulit, ullo pacto Cluverii argumenta convellant, uti de *Gela* loquens indicavi. Cætero, quod nec *Callipolis*, nec *Heraclea* hoc loci fuerint, de illis peculiariter agens evincere curabo, uti de *Eubœa* jam demonstravi, ad Lycodiam eam statuens. Quæ, & qualis igitur hodierna, sit Civitas edisseram. Occupat *Terranova* ad litus maritimum leviter elevatam planitiem, refertque parallelogrammi figuram, cuius minora latera ortum, & occidentem, reliqua duo duplo circiter majora austrum, & septentriones respiciunt. Ad australem ortivum angulum Arx olim maxima, & amplissima surgebat, quæ temporum injuriâ, & terræmotibus labefactata, ruinosa hodie, externos muros, Ducis quassatas edes, & munimentum integrum servat. Huic portæ orientalis hæret, quam *Perthesinam* vulgus appellat. Mœnia deinceps totam ambiunt,

biunt, & in aquilonaribus porta etiam aperitur Calatiferonis, in occidentis porta Salvatoris, quæ recta *Pentefine* responderet. Hinc ad angulum prominet propugnaculum a proxima equitum levis armaturæ statione appellatum, cui parva succedit porta maritima. Ad austrum mox post mediam cortinam tertium se offert propugnaculum, a proxima magna porta maritima dictum; duo succedunt turres, quas excipit munimentum alterum arcis, & Dynastæ palatium. Quatuor idcirco meridionale latus ad oram tuendam exhibet propugnacula, civesque ad proximum mare per quartam, quintamque portam erumpunt.

Jam vero ad civitatis internam, quod attinet, faciem, viæ in ea omnes rectæ, & latæ ab unoquoque latere describuntur, quarum præcipua, portis, quæ ad ortum, occasumque patent, responderet. In hanc porro viam altera incurrit septentrionalem portam e regione habens, & ubi illæ conjunguntur, forum aperitur, in quo Princeps Templum, & civilis consilii Basilica; Hæc ampla, & elegans, illud Deiparæ in Coelum Assumptæ sacrum, cum æris campanis conspicua turri unicum parochiale effulget, ejus Rector ab Dynastis nominatus, Archipresbyteri, & Archidiaconi simul titulum refert, aliisque prærogativis suos inter clericos insignitur. Antiquissimi ex Regularium coetibus Minores fratres ab anno MCLXII. locum ubi vetus erat opidum, occuparunt; hinc intra moenia sese recipientes ad meridiem nobile coenobium statuerunt, iisdem adhaerens, cum insigni Ecclesia S. Francisco dicata, ante quam area sternitur. Carmentis circa occidentum angulum, a minori maritima porta haud procul, decentissima est habitatio; Turris

vetus, sed præcella; Templum Oëdinis tutelaris referens titulum novissime instauratum, Christi Domini e Cruce pendentis simulacro, multis prodigiis, & sanguinis, uti affirmant, profusione clarissimo decoratur; cui proinde universa civitas ex voto addicta. Coenobii fundatio sæculum xvi. non excedit. S. Augustini Monachi ortivum aquilonarem occupant angulum ab anno mcccclvi; Quorum Conventus ædificiis satis excultus; Ecclesia ex Lubino S. Josepho sacra, sed ejusdem S. Fundatoris nomine vulgo hodie venit. Ad oppositum vero occiduum angulum Minoritani Observantes S. Marię de Jesu nomine anno mdcxiv. Francisci a Calatajerone opera constituti a Birro dicuntur; Paulenses in templo S. Marię de Gratia d. paul. ab opido in orientem anno mdxxii. sedem fixere, quod ingens veteris formę ex quadratis, iisque admirandis lapidibus constructum dicit Pirrus. Subinde intra pomerium novo excitato Monasterio, & Ecclesia se receperunt. S. Joannis de Deo hospitalem domum idem Pirrus memorat ab anno mdcxxii. fundatam, sed fratribus recedentibus edis ad egros curandos viget circa ortum prope muros. Pro Sanctimonialibus a majori Ecclesia haud procul circa septentriones Cænobiũ affurgit S. Benedicti nomine, & institutis insigne, cum turri, & templo elegantissimo, cujus origo elapsam non transcendit, sæculum. Puellis demum pauperibus custodiendis, & congrua subinde dote locandis conclave opidum claudit, pene eandem Ecclesiam, quod Pirri ævo non extabat, & dynastarum munificentię, civiumque pietati adscribitur. Extra moenia ad occidentem Capuccinorum asecterium anno mmdlii. coaluit, ubi Minorum Conventualium sedes fuisse, & aliquando vetus

rus civitas, uti dixi, extabat, de qua inferius. In feudo Morganæ ex laudato sæpius Pirro Theutonico- rum S. Mariæ de Alemannia sacræ Mansioni Panormi- tanæ suffraganea domus subrigebatur; hodie post Ca- latajeronis portam, transinisso per pontem fluento, ti- tulo Deiparæ de *Manna*, uti vulgus appellat, elegan- tissima conspicitur Ecclesia, in qua religioso cultu ejus- dem Virginis vetus tabula ab opidanis frequens invi- situr, ejusque veluti præcipuæ patrone dies festus cum nundinis VIII. Septembris celebratur. S. Joannis Je- rosolym. antiqua Commenda S. Blasii extra muros e- diculam subjectam habet. Filiales denique, seu mino- res cum extra, tum intra LXVI. numero, recensentur Ecclesiæ. Ex his præcipuæ piis civium cætibus addictæ, quas inter sub Sacramenti Augustissimi Eucharistiæ Pro- rectione Alborum nobilium sodalitas, principi Templo adherens, locum tenet, Sanctorumque Joannis Bapti- stæ, Antonii Abbatis, Nicolai, Sebastiani, Luciae, & Catharinæ illustriores habentur.

Clero jus dicit Pro Episcopo Syracusano, ad cu- jus spectat Diocesim *Terranova*; Populis Magistratus, Vindex criminum, Syndicus, & Judices a Dynasta sin- gulo quoque anno designati. Armorum Dux ad Regis- num supremas gerit curas, civitatis, & oræ mari- timæ custodiæ invigilat. Censebantur hinc in Calata- jeronensi militari præfectura equites XIII. pedites LIX. *Terranobenses*, sed proprio nihilominus procedunt sub duce, qui & vicinos quæque cogere potest. Compu- tatur sub Platiæ Comarchia *Terranova*; publicisque in ea muniis fungentes nobilitate non excidunt. Hinc qui avitis jamdudum, ingenuisque titulis fulgent, in- signia, tesserasque retinent, ac equestribus idcirco mi-

litiis nomen dare possunt. Insigne est illi aquila alis
 expansis, pedibus binis insidens columnis. Earum
 census sub Carolo v. fuit 934. & animarum 4785.
 circa xvi. sæculi exitum. Sequenti anno lxx. lares 1129.
 anime 4151. Anno mcccxi. foci 1602. incole 5353
 demum novissime 7076. numerati: Agro utitur satis
 amplo, & fecundissimo; patet enim in circuitu pass.
 m. xl. & ultra; tantaque frugum cujusque generis co-
 pia abundat, uti ad ejus oram celebre Emporium one-
 rariis navibus aperiatur. Amnes *Dikillum*, quem A-
 chatem alibi veteribus appellatum cum Cluverio di-
 xi; *Manumuzam*, seu Vagedrusam, & *Maroglium*,
 alio vocabulo juxta nonnullos, demumque Gelam, vulgo
Disutterim eundem affluenter irrigare, derivatisque
 per canales aquis, ejus affundi terris, quum satis con-
 stet, haud mirum, quod ceteris in Sicilia præstet, &
 Virgilio poetæ fuerit olim memoratus: *Apparet Ca-
 merina procul, campique Gelai*. De his porro flumi-
 nibus, quæ ad ortum *Terranova* agrum alluunt, jam
 dixi. Nec circa septentrionales regiones aquarum rivuli
 perennes, & uberrimi desiderantur; pontes hinc tres
 civium commodo subriguntur ab opido haud procul.
Naufrius denique, Buterq. aliter fluvius, per occiduas
 decurrit oras. Castellum quoque, & vulgi voce *Ca-
 stellucium* in colle sedet ad eandem plagam, de quo
 actum, & in tumulo ad ortum machine erant olim ven-
 torum vi agitate, ad triticum molendum. Inter Ge-
 lam & Vagedrusam amnes Ecclesia S. Mariæ de Beth-
 lehem Terranæ Monasterio addicta videtur, cujus
 meminit Pirrus. Hinc Lacus, duo circiter patens pass.
 millia per gyrum, qui & piscosus, & sale circa mar-
 gines abundat.

Præ ceteris spectatu dignissima vetera sunt monumenta; ad ccc. circiter passus post orientalem portam; erecta scilicet columna cum epistyllo, cujus tamen substructiones, & aliarum ingentia subter fundamenta humo obruuntur, nec non ingentis templi, veteris formæ, ex quadratis, & admirandis lapidibus potior pars. Quumque ad aream majoris Ecclesiæ ejusdem formæ fragmentum alterius columnæ extet, illas opidani Herculis columnas appellant; quod eas ibidem Herculem fixisse falsa persuasione, Heracleam edificando, reputent. Aliorum quoque edificiolorum vestigia circa eandem oram perseverant, veteris Gelsæ, quam immanem dixere, rudera. Ad occidentalem regionem veteris opidi reliquæ occurrunt, quod Fazelli ætate desertum licet, adhuc durabat. Hinc geminam *Terrannovam* ille cognoscit, & Friderico Cæsari adscribit. Ego novam menibus cinctam Cæsaris opus merito dixi; alterius vero longe ante originem recognosco, quamvis de nomine nihil firmare ausim. Parochiam S. Michaelis memorari in Tabulariis accepi, quæ ad veterem pertinebat. Amplissimus ager colonifrequens esse oportuit; nulli enim alteri ex vicinis opidibus ante Fridericum addictus legitur; apertum igitur quum esset opidum, & barbarorum incursionibus obnoxium, Rex ille incolarum securitati prospiciens, muris, & propugnaculis excitatis *Terrannovam* appellavit. Invadere nihilominus Afri ausi sunt, & diripere, instaurata proinde dicitur a Fazello. *Annis*, scribit ille, *ab hinc prope ducentis a Sarracenis, captum, & dirutum id opidum legimus; quo nomine etiam exinde a Sicilia Regibus ad meam usque ætatem, vacationem militia, & publicorum munerum habuit.*
Mar-

Marchionatus cetero olim titulo *Terranova* nobilitabatur, duces hodie habet, qui in publico Regii Consilio loco secundo subscribunt. Quum enim Fridericus hujus nominis III. Messanam ad se revocare, quæ ab hostibus tenebatur, constituisset, Manfredus Claramontanus opera, & pecuniis illum levavit, *Terranovam* idcirco ad ea usque tempora Regii *demanii* opidum, uti diploma loquitur, mercedis loco a liberalissimo Principe Manfredus accepit, ea tamen conditione, uti receptis Melitæ, & Gauli insulis, quarum dominio fraudabatur, nostro mox opido cederet. Nec diu idem, Rex mcccclxvi. Salinas ad *Terranovæ* ditionem spectantes, eidem *Manfredo* attribuit. Hunc excepit *Andreas* filius, qui Regi Martino infestus, infelicitè periit; hinc *Terranova* revocata aliquando eidem principi immediate subiecta perduravit; Mox *Ludovico de Rajadello* Castrì custodia demandatur, cui & proventus etiam opidi assignati, usquedum, Calatabuturum, aut illius loco opidum aliud assequeretur. Aloysio, ejusque uxore Euphemia absque prole vita excedentibus, *Joanna* Aloysii ex sorore neptis obtinuit, cui & *Arnaldo Villademani* ejus conjugii Alphonsus Rex anno mccccxv. factam a Martino largitionem confirmavit. Arnaldus *Beatrici de Farlo*, sive, uti Ego lego, de *Jaulo*, sua, & uxoris jura vendidit, quæ ex Gabriele de Jaulo olim secunda filiam habuit *Berlingerio de Cruillas* sociatam, unde *Beatrix* junior ortum habuit. Nupsit hæc *Joanni de Aragonia* dynastæ Abulæ, cujus alibi successores fuscè descripti. Ex his *Joannes* II. Caroli V. Cæsaris privilegio *Terranova* Marchio est appellatus anno mxxx; sed & ejus filius *Carolus Tagliavia Aragona* ex Philippo II. rescripto ejus-

ejusdem seculi anno lxi. Magnus Siciliæ Amiratus, aliisque muniis clarus, Ducis titulum sibi conquistavit. Fulget hodie *Terranova* dux *Fabricius Pignatelli Aragona* Montis Leonis, Castelli veteris, Nojæ, aliarumque ditionum potens.

Illustres Viri Sanctorus Juratus Ordinis Carmelitarum morum innocentia, & virtutum splendore notissimus; obiit Lycodiæ anno mxc. de quo Pirrus. Gregorius Cantoneri patriæ Archipresbyter vitæ sanctimonia, & animarum zelo claruit, cujus adhuc vivit apud suos memoria. Antonius Juratus genere nobilis, jurisprudentia aliisque gravioribus scientiis ornatus, M. R. C. Judex, hinc Fisci Patronus, Regiæ Mesanensis *Jurista* supremus Minister, tandemque apud Hispanias Italiæ Regens. Intemeratæ Justitiæ speculum dicitur a Mongitore. Matriti obiit mdclxxxiii. Vivit Joseph Juratus causarum Patronus singularis, qui M. R. C. subsellium nostra hac ætate occupavit, aliisque muniis cum laude fungitur. Inter Scriptores celebrat idem Mongitorius Petrum Donsellam literis gravioribus imbutum, & poeticis studiis, Siculis præsertim apprime addictum, & Cherubinū Bellum Ordinis Minorum magni nominis Theologum, & Pontificii juris callentissimum, musis etiam gratum, uti plura, quæ edidit, testantur. Petrus Fortis Soc. Jesu scripsit absolutissimum tractatum *de Judice Regularium Conservatore*, & alia opuscula typis vulgavit; Paratumque habebat opus de variis ad easdem facultates spectantibus. De Heraclea Tom. 2, agendum, de Gela jam dixi.

THERSONES. Prope agrum Longarinum in Syracusana ditione memorantur ab Aretio, a mari haud procul, *Hodie*, subdit, *Thirese ruine*.

TYM.

THYMBRIS, memoratus Theocrito Idyllo i. His
verbis ex Andree Divi interpretatione: *Vale Arcthusa.*
Et fluvii, qui funditis pulchram in Thymbridem aquam,
vel ex alio interprete apud Cluverium *Vale Arcthusa*

Et vos fluvii, qui juxta pulchram Thymbridis na-
dam fluitis. Ex Italica demum Antonii Salvini versio-
ne, quem Latinam reddo: *Vale Arcthusa.*

Et vos valete fluvii, qui in Thymbridis pulchram
aquam, fluitis. Quæ sane ultima legitima creditur;
laudantur enim a pulchritudine Thymbridis aquæ, quæ
bus fluvii affunduntur, Servius quamdam invexit fabu-
lam: *Quodam tempore Syracusani victores ceperant*
Syraculis Atheniensium ingentem hostium multitudinem,
& ex cæsis montibus fecerunt addere munimenta civi-
tati. Tunc quævis muris, etiam fossa intrinsecus facta
est, quæ flumine admissa repleta munitiorem redderet
civitatem. Hanc igitur fossam per hostium penam, &
iniuriam factam, Tybrim vocarunt. Postea profecti Si-
culi in Italiam cætenuerunt partem, ubi nunc Roma est,
usque ad Rutulos, & Ardeam, & Albulam fluvium
ad imaginem fossæ Syracusanæ Thymbrim vocarunt. Ne-
que enim Syracusani victores captivorum Athenien-
sium opera usi sunt ad urbem muniendam, aut fos-
sam excavandam; Nec Tybris Romanus fluvius inde
sumpsit, mutavitque vocabulum; nam Siculi longe ante
agrum Romanum coluerunt, quam Athenienses Syra-
culis obsidentes, sedē inde devicti sunt. Nec Siculi
in agrum Romanum migrarunt, sed ex agro Romano
progressi in insulam trajecere, quam Siciliam deno-
matarunt. Putida idcirco grammatici commenta Clu-
verius Servii conjecturas merito appellat. Haud du-
bium vero unum, idemque judicasse Theocritum, &
Ser-

Servium *Thymbridem* seu *Tybrim*. Bonannus *Thymbridem* esse *Crimitis* montem dicit, ad cujus radices caput egerunt aquæ copiosissimæ, quibus olim *Syracusani* per occultos ductus derivatis ad vitæ commoda utebantur. *Mirabella* *Servio* adhæret, *Thymbridemque* fossam ingentem tulisse fluvium nugatur, & situm designat sub *Epipolis*, ubi hodie *Belvedere*: *Hodie*, inquit, *fossæ hujus manifesta vestigia spectantur sub Belvedere loco, quem appellant Cavetta, seu Belfrontis, miræ profunditatis*. *Cluverius* lib. 1. post rejectam *Servii* opinionem, in *Theocritum* scholia expendens scribit: juxta nonnullos *Timbridem* fluvium esse *Siciliæ*, ad quem fabulantur pervenisse *Herculem*, quum boves ex *Eriothya* ageret. Alios vero, nescio, qua lingua, *Thimbrim* intelligere *Mare*. *Asclepiades* hinc *Myrleanus*, qui lit. D. exprimit: *Dimbris*, interpretatur etiam *Mare* *Hiscæ*. Scholiis recitatis subdit: *Asclepiades iste Myrleanus ante natum Jesum Pompeii Magni ætate vixit, teste Suida*. Jam antiquis igitur illis temporibus dubium, atque controversum fuit quid nam *Thymbridis* voce *Theocritus* intellexisset; plerisque mare interpretantibus. *Nicosia* in *Missa Syracusarum Histor.* nuper exarata *Portum Magnum Thymbridem* appellatum a *Theocrito* hoc in loco adstruit; nec abnuat *Cæsar Cajetanus*, in ejusdem urbis descriptione, quam alibi laudavi, quæque prope diem lucem aspiciet.

TRABIPRIMUM *Casale* prope *Albaram* in agro *Platiensi*. Illud tenuit *Gabet Miche Bucherit* *Saracenus*, & *Monasterio S. Mariæ Vallis Josaphat* in *Jerusalem* *Henricus Policastri Comes* attribuit. *Vulgus* *T. P. P. H.* *S* hodie

hodie *Tribilinum* appellat, cujus rudera passim in Albare pseudo prope *Barramfrancam* spectantur. Ejusdem meminit Pirrus.

TRIMILIA Ager. Vide S. Petrus de *Trimilia*.

TRINACIA Vetus Siculorum Urbs. Fazellus an ibi steterit, ubi ingentis vetusti Opidi ruinae in Calatalfaro monte prope Menas videntur, subdubitatur. Verum *Erica* rudera in Calatalfaro cum Cluverio jam supra locavi, a qua fluvius ejusdem nominis, Leontinum, & Catanensem agrum abluens, dicitur, & S. Pauli hodie appellatur. Quod in confiniis hisce fuerit, multa nihilominus suadent; ejus enim suspectam potentiam Syracusani habentes funditus post diuturnam, duramque obsidionem, deleverunt. Diodoro teste: *Valde enim, ait Historicus, Trinaciorum opes suspectas habebant, veriti, ne quando Siculorum gentis cognata imperium ad se transferrent. Haec quippe urbs multos, & magna virtutis viros semper habuit, atque principatum inter urbes Siculas obtinuit; Viris enim ad gerenda imperia idoneis, & celsos ob fortitudinem spiritus habentibus plena erat. Itaque cunctas e Syracusis, ac sociis urbibus copias contrahunt, easque adversus Trinacios educunt. At hi externis sociorum praesidio destituti, ingens certamen commiserunt, & animose fortiterque sese periculis obiectantes, heroice dimicantes universi oppetiere. Major enim pars seniorum, quod captivitatis ignominiam subire nollent, ultra se vita abdicarunt. Syracusani ergo tam illustrem de his, qui invicti haecenus fuerant, victoriam ad patriam, incolis in servitutem redactis, urbem solo aequarunt: ex manubriis vero pretiosi funis, quaeque ad grates Deo persolvendas, Delphos transmisere. Subdit Cluverius apud Stephanum*

phani Epitomatores esse Sicilię opidum *Tyracina*, quod, an idem sit cum illo Diodori *Trinacia*, suspicatur. Plinius inter populi Romani stipendiarios Tiracienses enumerat populos. *Hi, si iidem fuerint*, subdit, quos Diodorus in præscripta historia innuit, certe opidum eorum post dictam eversionem instauratum fuit. Non inficior Aretium & cum eo Philotheum, aliosque *Trinaciam*, ubi Randatium hodie opidum nobile, locasse, quum enim *Trinacia* Sicularum urbium caput Diodoro dicatur; Siculi autem orientales primum oras occuparunt, Randatiumque sub *Ætna* in orientalibus Sicilię partibus situm, facile illorum metropolis haberi posset. Nec defunt denique, qui ad Ieracim *Trinaciam* constituunt. Verum enimvero Ducetii meminisse oportet Sicularum Regis, qui aut Menis, aut Neti ortum habuit; quod sane evincit Siculas præcipuas urbes hisce in locis fuisse olim locatas.

TROGILORUM PORTUS apud Syracusas sub *Tychæ* muris, ubi hodie *Stintinus* portus, sive statio, ad ortivam oram: Ejus est in Livio mentio: *Damasippus* quidam *Lacedæmonius* missus ab Syracusis ad *Philippum* Regem, captus ab Romanis navibus fuerat. Hujus utique redimendi & *Epicidi* cura erat ingens, nec abnuis *Moncellus*. Ad colloquium de redemptione ejus missis medius maxime, atque opportunus locus ad portum *Trogilorum* propter turrin, quam vocant *Galeagram*, est visus. *Mitabella* male portam legit.

TROGILUS VICUS, ad portum ejusdem nominis. *Stephanus Trogilus* locus in Sicilia gentilius est *Trogilii*. *Thucydides* lib. 6. *Athentensium* pars lapides, atque materias comportantes in *Trogilum*, quem vocant; semper deponebant, quæ brevissime futura erat muri

constructio. Et lib. 7. *Ex altera vero & quidem maxi-*
mi ambitus parte versus Trogilum ad alterum mare
jam comportati jacebant lapides. Et hic quoque sub
Tyche muris, qua Acradinę Thyca jungebatur; res-
pondebatque idcirco Acradinę septentrioni.

TROTILUM Vetus opidum ostio Pantagię flu-
minis appositum. De illius origine Thucydides lib. 6.
Per idem vero tempus, quo Chalcidenses Catanam, Leon-
tinofque colonia auxerunt Lamise Megaris coloniam
ducenti in Siciliam appulit, & supra flumen Pantagi-
am opidum quoddam Trotillum condidit. At id posterum
relinquens in Leontinos cum suis abiit. Cluverius
nescit ad utram Pantagię ripam fuerit positum; At
enim ipsius ruinis inędificatam Bruce arcem passim
tradunt, quę ad amnis dexteram sedet. Circa eam-
dem plagam rudera, & antiquissimi diruti opidi monu-
menta spectantur; nec longe in valle nuper balnei pa-
vimentum elegantissimum detectum, & in clivo supra
eamdem vallem arcis substructiones videntur, ad *Tro-*
tilum spectantis.

TURRIS ACUTA. Vide *Pizzuta*.

TURRIS NOVA. Ita appellatur in Melillis agro
aliqua sui tantum parte extans moles, ad cujus portam
scutum cum *Alagonę* Gentis insignibus, de qua Albanus
alibi laudatus.

TYCHA inter Syracusarum urbes magnitudine
secunda, sed origine tertia, ab ortu Acradinam, a
meridie Neapolim, Epipolas ab occasu, apertosque
subiectos campos ab aquilone habebat. Mare pene to-
ta cingebatur ex Cluverio; qua enim Epipolas res-
piciebat, antequam has Dionysius muniisset, moenia
habebat, quę postmodum diruta. Ubi Acradinę con-
junge-

jungebatur, muri erant turribus, & portis distincti per intervalla. Hos perdurasse adhuc Marcello urbem obsidente tradit idem Cluverius; Bonannus vero disiectos credit, longe ante quam a septentrionibus, & meridie vallata *Tycha* fuit, & urbis pars præcipua evasit, quæ nonnisi suburbium dicebatur forte sub Gelone. Ejus a portu Tragilorum initium erat juxta Cluverium, & Bonannum, sed Mirabella contraxit, & ad eundem portum Acradinæ muros extendit. *Tycha* cetero nomen a Fortunæ templo celebri invenit. *Tertia est urbs*, ait Cicero in Ver. lib. 4. *quæ, quod in ea parte Fortunæ sanum fuit, Tycha nominatur. In qua Gymnasium amplissimum est, & complures ædes sacræ.* Præter Gymnasium porro, cujus ignoratur situs, magnificientissimus in vivo lapide excisus Aqueductus *Tychæ* finibus claudebatur, ejusque adhuc extantes videntur reliquię. Portas denique *Agraggianas* *Tycham* habuisse Aretius tradit, quas juxta sepulchrorum copia. Illorum meminit Tullius in Tusculanis lib. 5. qui inter Sepulchra illud diu quæsitum Archimedis invenit, quod ab insculpto Cylindro, & Sphæra recognovit.

TYRACA. Vide *Syraca Palus*.

TYELLA. Vetus Castellum *Hyblæ*, cujus meminit Stephanus. Consule *Hybla*.

ALGUARNERA. Opidum, alio nomine *Caropipis*, in Ecclesiastica Comarchia Catanensi, & Civili Calataxibettæ, sub qua in equo solo situm, ampla recta via distinguitur. Erat olim *Casale*, Luca Barberio teste, juris *Lamberti de Caropipi*, unde nomen accepit, cujus filia *Constantia*, Ludovico de Pampalone conjugii dotis nomine illud detulit. His a Rege Martino deficientibus, datum est *Petro Mironi*, a quo *Macchius de Affermo* emit; *Mucchius Thomæ de Crispo*, *Crispus Vitali*, & *Simoni Valguarnera* Affori Comitibus vendidit anno mcccxcviii. Horum heres *Joannes Caroli Cæsaris* decreto rursus homines congregandi facultatem impetravit circa xvi. sæculi medium; hinc *Franciscus Valguarnera*, ut Principatus titulo donaretur, anno mdcxxvi. obtinuit, atque ab insigni familia denominandum curavit. Habes hujus successores, ubi de *Affero* scripsi. Auctum ab initio fuit ex *Pirro* laribus 100. incolis 350. qui anno mdcii. censebantur 394. Verum mdcxiii. foci 592. animæ 1715. numerate, ac novissime, 3079. Parochiale templum *St. Christophoro* Mar. dicatum, qui & Patronus, pene in centro affurgit; Minores aliæ Ecclesiæ iv. opidanis ad sacra convenientibus patent. Ad occasum excipit viam, de qua dixi, *Gynasta* Castellum vetus, sed novis magnificentissimis triplici concameratione edificiis instauratum in tumulo, qui ab eadem plaga præruptis, & nudis cautibus, ad profundam usque vallem horridus, inaccessæ molis speciem refert. Ab altera ejusdem viæ regione passibus circiter d. in orientem amplum

plum, & splendidum Coenobium loco ameno leviter declivi sedens respondet; ubi Eremitę olim, hodie sub S. Philippi Nerii legibus Presbyteri vivunt, quorum Ecclesia satis elegans Conceptionis Deiparę titulo gloriatur; hortorum septa latissime patentia, pomifera, secunda, irrigua ad delicias usque luxuriant. Ager cetero opido circumpositus feracissimus, fontibus scatens, ac pascuis letus, Baccho denique non ingratius, colonis laborum fructus abunde suppeditat.

VIA ELORINA. Vide *Elorina Via*.

VICTORIA Opidum recens, copiosum, & dives ad australes Sicilię plagas in Motycensi Comitatu, sub Joannis Alphonsi Henriquetii auspiciis, circa xvii Sæculi initia constructū, a Victoria Columna Alphonsi Comitatis matre appellatum in ampla sedet planitie, rectisque, ac latis describitur viis. Laxior area principem sacram eodem excipit unicam parochialem, quę S. Joanni Baptistę, civium singulari Patrono addicta, edificiis nobilis, & magnitudine spectanda se offert. Huic minores alię vię subduntur non inelegantes, & Cœnobitarum insuper, ac Monialium accedunt satis conspicuę suis cum perystiliis. Minoritani enim Observantes jam ab anno mdcxii primi omnium extra Opidum, subinde S. Marię de Gratia titulo, intra suum constituerunt decens domicilium. Paulenses subinde in occidentem, anno mdcxlv locum habuerunt. Tandemque Minores Cappuccini circa ejusdem sæculi finem ad austrum extra, amenissimam nacti regionem, nobile, sed instituto respondens cœnobium statuerunt, omni ex parte absolutum ob pulcherrimum instratum iter civibus frequens. Sub S. Teresię institutis parthenon inclinati Deiparę Sponsi nomine clarus, nobili fulget Ecclesia

fia; B. Marię Collegium paucis ab hinc in S. Blasii coa-
luit. Pro puellis educandis Domus, denique ad infir-
mos excipiendos, curandosque Hospitium patet. Nec
Civilis basilica, neque privateę edes complures sacris
decedunt, dignumque omnino, quod conspiciatur effi-
ciunt. Merito hinc *Pulchra* Civitatis titulo gaudet,
& in Comitatu paucis secundum reputatur. Magistra-
tus est illi juxta insuleę leges ad Comitatus nutum annu-
us; Aquilam, in cujus pectore Caput, & Turris, pro
scuto præfert; Comarchia Calataieronensi comprehen-
ditur, & Syracusana Dięcesi, cujus pro Episcopo Cle-
rus subjacet, Animarum cura Beneficiali committitur. A-
ger frumenti ferax, & irriguus, frugibusque idcirco felix;
sed & vitibus amplissime confitus; adeout, nedum vi-
cinis, & Melitę insularibus, quin longinquis etiam ne-
gotiatoribus, ac onerariis navibus ubertim vina ex-
quitissima suppeditat. Pascuis aliunde abundat, col-
libusque interspersis venationi aptissimus evadit. *Vi-*
storia distantia ab Yhomiso iv. pass. m. a Motyca xv. defi-
nitur. Longitudo post gradum xxxviii. pauca excedit
minuta; latitudo xxxvii. non attingit. Primus ejus
census anno mdclii. focos 618. incolas 2100. exhibuit;
alter vero de anno mdccxiii. lares 1638. incolas 5669.
quos novissime 9072. computatos invenio.

VILLA ASMUNDA opidulum sæculi hujus anno xi. in
Augustę Comitatu, cujus gaudet idcirco immunitatibus,
ac privilegiis, & in S. Michaelis de Gargana feudo con-
ditum Consalvi Asmundo Catanensis Patricii, ex S.
Juliani Marchionibus, opera, qui primus Philippi v.
Regis facultate cum jure gladii homines congregavit.
Parochialis Ecclesia ejusdem S. Michaelis Archangeli
nomine gloriatur, altera minor Purgantium animarum
titu-

titulum præfert. In equo sedet campo & regulari schemate, rectis nempe viis ad ortum, & meridiem, oppositasque regiones vergentibus dividitur. Constat latibus 200, incolis 545. Vita decedens Consalvus anno mcccxxxviii. qui pluries in M. R. C. jus dixit, *Josephum Paternionem* Sororis filium hæredem reliquit, ea lege, uti gentis Asmundæ, sive Sismundæ, quæ suos inter authores celebrem illum Adamum, Alphonsæ Rege, Siciliæ Præsidentem jactat, cognomen, & arma assumeret; cui quidem conditioni hic adherens, *Joseph Asmundo Paternò* deinceps est appellatus, emensisque omnibus in foro gradibus, Regii Ærarii primum Fisci Patronus, hinc Sac. Regiæ Conscientiæ, vulgo Consistorii Præses adlectus id munus hodie intemeratæ justitiæ fama gerit. Idem Marchio, Caroli Regis nostri beneficio, effulget, filiumque *Consalvum* ex Isabella Paternò uxore susceptum habet, qui Annæ Alliatæ ex dynastis Solanti matrimonio adjunctus vivit etiam prole dives.

VILLA AURI. Opidum. Vide *Passarellus*.

S. VINCENTII Casale de *Sophiana* in agro Platiensi, ubi olim *Philosophiana* in Antonini Itinere memorata. Concessit Manfredus Simonis de Policastro filius Ecclesiæ Syracusanæ, uti Alexandri III. Rom. Pon. diploma mclxix testatur.

VINDICARIS Arx, seu Turris ad parvum ejusdem nominis portum, quem insula efficit n. circiter pass. in circuitu patens, juxta Pachynum promontorum ad orientem, inter Abisi fluminis fauces, & Marsamemis stationem. Portus hic *Naustathmus* Plinii creditur, de quo jam supra verba feci, illumque memorata insula ab austrinis, & Noti ventis protegit. Jam

Turris Petro Aragonio, Alphonfi fratre, Neque Domini adscribitur; ad hanc quippe urbem, ejusque territorium litus spectat. Emporium ibi quoque constructum, ad cujus custodiam Turris. Huic gentis Salonię scutum adpictum dicunt, quod aliquando in ejusdem potestate Turris *Vindicaris* fuerit.

VIZINIS Opidum. Vide *Bidenum*.

ULYSSIS Portus. Vide *Odysea*, & *Edissa*.

XIPHONIA Urbs apud Stephanum:
*Xiphonia Urbs Sicilia auctore
 Theopompo Philippicar. Rer. lib. xxx-
 viii. Gentilitium Xiphoniatæ. Hæc
 nulla alia esse potest, inquit Clu-
 verius, qui ad S. Crucis caput Xi-
 phonium promontorium statuit,
 quam, quæ nunc vulgo Augusta
 dicitur, inter celebriores Siciliae urbes computata. Xi-
 phonius portus hinc Scylaci post Megaram locatur:
 Symæthus fluvius, & urbs Megaris, portusque Xipho-
 nius. Post Megaridem sequitur urbs Syracusæ. Sed &
 Xiphonium Promontorium Strabo lib. 6. celebrat de
 littore Catanensi loquens: Ubi, ait, exitus conveniunt
 fluminum ex Ætna defluentium. Hic enim Xiphonium
 est Promontorium.*

XIRIDIA Opidum, hodie *Floridia*.

XUTHIA in agro Leontino vetus regio ab Xu-
 tho Æoli filio. Diodorus lib. v. *Regnavit & Xuthus
 in Leontinorum agro, qui ab eo in hanc usque æta-
 tem Xuthias dicitur; Hinc Stephanus Xuthia opidum
 Siciliae, auctore Philisto Sicularum Rer. lib. iii. Sor-
 tium a Maurolyco creditur.*

HADDEDA *S. Juliani fluvius*, de quo superius. Ibi vetus ad ejus ripas descripsi sepulcretū. Hodie idem locus Sarracenice *Deri* appellatur. Vide *S. Juliani fluvius*.

YHADRA *Arx Chadra* cum proximo Casali, quod in Regesto de anno mcccxx. Adinolfi Mortilleri, & Nicolai de Lamia juris dicitur. Valle intermedia a Franchofonte passibus aliquot distabat; hinc in Censu sub Martino mcccviii. habito denominatum Casale *Thadra de Franchefontis* legimus ad Joannem de Cruillas spectans.

YHALICIS, fluentum in Catanensi planitie. Vide *Galicis*.

YHANNICATTINA Vallis Fazello memorata, hodie *Candicattinum* opidulum. Consule suo loco.

YHANSARIA. Aliter *Canfaria*, *S. Michael*. Vide.

YHARRVBBA fluentum. Consule *Caruba*.

YHASIBILIS. *Cassibilis* *Arx*, & fluvius, antiquis *Cacyparis*, de quibus actum.

YHIBINIS Turris. Fazellus lib. 10. dec. 1. *Pachynus promontorium*, Et ad pass. 11. m. *Thibinis Sarraceni nominis arx*. Vide *Gibinis*.

YHOMISUM Opidum frequens, & dives, Comitatus titulo clarum, vulgo *Comisum*, Motycensis olim Dynastiæ pars, & circa australes idcirco insulæ plagas in equo pene solo situm, humiles in meridiem colles habet veluti imminentes, & hinc Ragusam, & Claromontem ad ortum. Nomen illi hodiernum Sarraceni, originem veteres Syracusani dedere; passim quippe *Casmenam*, Syracusanorum Olympiade xxxii. colo-

coloniā, eodem sedisse loco tradunt, quod innume-
 ris monumentis, ruderibusque evincunt, cum intra,
 tum extra in horto Comitum, ad Perreras, in regione
 Belvedere, circa Castellum, aliisque proximis agris,
 ubi etiam sepulchra occurrunt. Indicia sane clarissi-
 ma, dudum ibi mortales incoluisse, opidumque vetus
 solum occupasse. Quamque non longe a Camarina,
 altera eorundem Syracusanorum Colonia, *Casmena*
 steterit, quo *Gamori*, ingenui nempe illius urbis ci-
 ves, a *Cylliriis*, plebeis scilicet, ejecti sese receperunt;
Thomisumque Camarinę ruinis haud procul hodie as-
 surgat, conjecturis agendo, *Casmenę* subrogatum illud
 affirmant. Cluverius in Antonini Itinere Calvisianam
 pass. m. viii. ultra Gelam positam advertens, id esse
 censuit opidum, quod nunc ad *Hipparis*, seu *Cama-*
rinensis amnis fauces vulgari vocabulo dicitur Comiso.
 Calvisiana aliunde plaga locus certe maritimus fuit,
 & in eodem memoratur Itinere, quod littora descri-
 bit. Aretius de Situ Siciliae: *Casmenę*, ait, *Comisum*
vocamus, ubi fons uberrimus. Fazellus denique, sed
 nulla producta ratione, uti Cluverius advertit: *Huic*
Claromonti scilicet, sinistrorsum, Thomisum Sarrace-
nici nominis opidum ad p. m. 8. subest, Dianę fonte
apud veteres celebrato insigne. Qui *Casmenas* hoc opi-
 dum fuisse arbitrantur, toto, quod ajunt, celo & qui-
 dem sereno, errant. Alibi vero ait: Adeo hæc urbs *Sy-*
racusarū potentia crevit, ut quatuor subinde in *Sici-*
lia urbes *Syracusani* condiderint: *Acras, Casmenas,*
Camarinam, & Ennam, e quibus *Acræ* quidem ni-
 vosis in montibus; *Casmenæ* vero in planitie. Nec lo-
 cum indicat *Casmenæ*; *Acras* licet ad Palatiolum sta-
 tuat. *Casmenam* cetero ad Siclis agrum alii locant,
 quod suis locis adverti.

Antiquis itaque substructionibus, quas memoravi, impositum *Thomisum* prono ad aquilonem solo, circa eandem coeli regionem portam habet, unde ad precipuas insule urbes opidanis est iter, S. Blasii nomen referentem cum ejusdem pulcherrimo marmoreo simulacro. Huic veteris castelli edificia coherent, quibus superstructum Comitis hodie Palatium. Hinc ejusdem S. Blasii magnifica Ecclesia; est enim Divus Opidi precipuus tutelaris, quę tribus distincta partibus, structilibus columnis ornata, ac tholo insuper fulget. Nec inde procul Majus eminet Templum, titulo S. Marię de Stella insignitum. Ejus structura elegans & ampla; tholus, nec non cultus interior picturis, auro, & opere plastico conspicuus; sacra supellex dives, ac nitida. Parochiali jure unica gaudet; Collegio instruitur Ecclesiastico, in quo Canonici ab anno decurrentis Sęculi xli. aluntur; congruas enim illis prębendas Baltassar Comes designavit. Oleo sacro ex more Afrudruba Termini Syracusanus Pontifex inunxit, ac dedicavit. Frons denique eximia, inferiores exhibens tantum partes, in dies promovetur. Succedit ad levam Fons Dianę, de quo satis alibi verba fecimus, & Fazellus fuscę scripsit. Aquis porro ita abundat, ut earum pars fistulis eneis ad civium commoda, pars in aptum conceptaculum lineis purgandis pannis uberime effluat. Venale forum non longe abest, quod civium privateę edes convenienter excolteę ambiunt. Ad dexteram vero S. Joseph nomine clarum, sacrarum Virginum hodie conclave assurgit cum decenti Ecclesia. S. Teresię regulam illę profitentur, cum censu angusto, ac moribus pręstantes, coelestibus divitiis. Refertur fundatio in annum mdcxix opera.

Petri de Palatio, qui pauperibus puellis excipiendis addixit. Ejusdem instituti alterum sanctimonialium, cœnobium, Deiparæ *Reginæ Cœli* vocabulo, dives quidem, sed pietatis studiis haud minus insigne, in occasum quoque vergens ab anno mxcix. eodem Petro fundatore originem recognoscit. Vtriusque conclavis ambitus late patens hortos habet, in quibus veterum balneorum reliquiæ. In levi tumulo centrum opidi occupat S. Mariæ Annunciatæ antiquissima, insignis Ecclesia, in qua ab anno mxcxlv. alumni xii. Canonici, cum Archidiacono sacris officiis intendunt; aræ minores xx. proprio sacerdote instruuntur; Sodales pene octingenti sub S. Rosarii titulo conveniunt. Veterem quidem formam ædificia præferunt, & princeps porta annum mxcxi. exhibet; interni nihilominus parietes cultu decoro fulgent; medius fastigii apex undique in oculos incurrit; frons, ac turris ornatu eximio nitent. Illam Mattheus Trigona Episcopus sollemni ritu dedicavit; pii fideles censibus auxerunt, ac sacra supellectile ditarunt. Jam inter hanc ædem, ac descripta Monialium claustra S. Philippi Nerii Oratorium sedet cum decenti magnifica Ecclesia, conspicuique pro alumniis domiciliis, quod sæculi xvii. anno xviii. laudatus Petrus de Palatio ere suo statuit, & Urbanus viii. Rom. Pon. subinde confirmavit, ac privilegiis auxit. Ad ortum B. Mariæ Collegium ad sequioris sexus educationem aperitur, Thomæ Blundi opera, juxta S. Joseph Ecclesiam. Ad occasum circa opidi fines Minoritarum de Observantia S. Antonii Patavini titulo Monasterium; cujus ex campanum mcccclxxiv. conflatum sæculum xv. foundationis auspicia illi dedisse designat. Ibi aliquando Conventuales incoluisse Cagliola testa-

testatur. Claudit ejusdem Ecclesia Dynastarum Sacellum, in quo elegans e marmore Gasparis Naselli Comitis tumulus dignus est, qui conspiciatur. Minores denique Cappuccini ad meridianos parumper elevatos tumulos inherent, elapsique seculi anno xiv. coaluerunt. Surgit circa eandem regionem S. Marię Montis Serrati, cui adjunctæ veteris asceterii ruinosa ædes, sed incerti ordinis. Ad septentriones extra portam S. Mariæ de Monte Carmelo templum etiam spectatur, cum ejusdem instituti conventus rudibus. Egenis infirmis Domus est Hospitalis addicta intra pomerium, cum Ecclesia Purificationis Deiparæ titulo, congruisque proventibus. Civium demum religioni minores alię inserviunt numero ad sex. Calatajeronis Comarchia, & Siclensis Militaris Prefectura *Thomistum* complectuntur; Syracusano Episcopo, ac ejus Vicario Clerici obediunt; Parochus, sive Beneficialis animarum curę invigilat. Magistratus ad Comitis nutum annuus, hujusque vices Gubernator gerit. Ager fertilissimus omnis generis fruges, vinum, oleum, fructus, cannabem, olera abundanter suppeditat; colonisque idcirco egregie consulit, greges, armenta nutrit, Dynastis largos proventus parit. Officina in eo prope fluminis ripas, qua carta conficitur, primum in Sicilia instituta, variis rotarum machinis, & magnificis edificiis spectanda se prebet. In collis vertice, sub quo olim Camarina, alioque ex latere opidum jacet, Deiparæ Virginis vetus ædes, ubi magna adjacentium populorum frequentia, Ididus Augusti, ejusdem lectus dies celebratur. Cens. larium sub Carolo Cæsare fuit 645. incolarum anno mxcv. 4235. Sequenti seculo apud Pirrum lar. 1276. incol. 4835. in

Re-

Regiis vero libris anno ejusdem lar. 1222. incol. 4371. Sed nostra ætate mcccxi. lar. 2226. incol. 7402. novissime 9145. Longitudo est gradus xxxviii. xv. latitudo xxxvi. l. Illustres denique municipales celebrantur Petrus de Palatio Oratorii S. Philippi author, & utriusque Monialium Coenobii promotor, illius quodam vixit, Præpositus, virtutibus Ecclesiastico viro dignis ornatissimus, sacrisque scientiis imbutus. Obiit circa elapsi sæculi xxx. annum: Mansuetus Cocuzza ordinis Capuccinorum, ante professionem Franciscus appellatus, humilitate, obedientia, ciborum parsimonia, simplicitate, singulari in Deiparam cultu, orandique assiduitate nostro hoc ævo clarissimus, variis idcirco a Deo donis affectus; migravit piissime e vita mcccxvi.

Primus *Thomasi* Dominus *Berlingherius de Lubera* in Regiis Tabulariis elucet sub sæculi xiii. exitum, & sequentis initia; ab eo enim, pretio exoluto, *Joannes de Claromonte* obtinuit, qui in Friderici ii. censu memoratur. At quum eidem Regi infensus evassisset, bonis excidit, ac *Petrus Regius* idcirco Casali donatus est. Ex Petro *Nicolaus*, unde alter *Petrus*, cujus filia, & hæres *Anfilisi* Nicolao Bonfilio cum *Thomasi* dote nupsit. Ex his *Petrus*, qui sub Martino vixisse dicitur. Verum in ejusdem principis Regesto anno mcccviii. *Bernardus de Capera* cum *Motyca Thomasi* tenebat. Bernardo *Joannes Bernardus* successit, qui sub Alphonso anno mccccliii. *Periconio Naselli* Matræ dynastæ acceptis auri unciis ccc. *Terram*, & *Fortalium*, seu *Turrim Comisi* vendidit. *Periconium* filius ejusdem nominis, atque *Periconettus* idcirco appellatus, excepit anno mcccclxix; Ex quo *Baltasar*, duxit hic in uxore Isabellam Montapertā cum dote *Disis* feu-

di juxta Agrigentum. *Gaspar Nasellus* his procreatus cum *Joanna de Porto* uxore *Baltassarem* genuit hujus nominis ii; Fulsit sub Joanne de Vega Armorum dux ad bellum, & Vallis Mazare tuitioni destinatus muneri egregie fecit satis. Jam *Baltassar* Antoniam Galletti ex Fluminis Salsi dominis sibi copulavit, & *Gasparem* filium minoris ætatis reliquit, qui duodenis cum Beatrice Aragona nuptias contraxit, annoque MDLXXI. Philippi II. Regis beneficio *Thomasi* Comes renunciatus, mox in Diesis feudo opidi edificandi facultatem impetravit, eique Aragonæ nomen indidit. Beatrix a morte Gasparis, qui bimulum *Baltassarem* filium reliquit, secundas cum Jacobo Saccano Casaliforni, & S. Petri dynastæ iniit nuptias, unde Antonia Saccano prodiit. Hæc *Baltassari* data est uxor, quæ patris heres Casaliforni domina evasit. Ex eo conjugio natus est *Aloysius* primus Aragonæ Princeps, cujus alibi merita expendam. Genuit hic Eleonora Carriglio maritus effectus *Baltassarem*, qui Velleris Aurei Eques, Proregis vices, Gallorum exardescente bello, cum gloria gessit. Idem supremus Præfectus Fabrum, & exercitus Instructor fuit, tandemque Sacerdotio initiatus circa hujus sæculi initia e vivis excessit, relicto ex Celidonia Florita, & Tagliavia olim uxore *Aloysio* filio, ex quo & Margarita Brancifortia *Baltassar* hujus nominis v, alique sunt nati. Mortua Margarita *Aloysius* sacræ militiæ nomen dedit, amplissimasque dynastias Primogenito reliquit. Hic variis, primisque adhibitus reipublicæ muniis, præclarissime se commendavit. Panormi enim Prætor, XII. Regni vir, Siciliæ legatus ad Regem, S. Januarii Eques, Major domus Regiæ Neapoli, a Consiliis status, Supremi Siciliæ Tribunalis

bunalis ibidem Præses excelluit. Mortuus est Parisiis
 MDCLIII. ejusque exuvie *Thomifum* delatę in majori
 Ecclesia conduntur. Habuit cum Laurea Morfo Regi-
 ne honoris filia *Aloysium* v. heredem, Hispanię Magna-
 tem, Regis a cubiculo, Proregis Custodum Centurionē,
 cui Stephana Morfo Podii Regalis Princeps est hodie
 sacris conjugii vinculis adjuncta.

Thomiso nuper transmissum Græce inscripti an-
 tiqui lapidis exemplar accepi, quod a quopiam Gno-
 sticorum, sive Basilidinarum erroribus imbuto, fortasse
 a Marco Ephesino de Basilidis stirpe, exaratum, nedum
 ex occultis ad calcem characteribus, aliisque sparsim
 per epigrapham dispicitur, sed quod circa secundi ver-
 sus finem clarissime nomen ABPAZIA expressum,
 habet, quod passim in Amuletis, ac Talismanis eo-
 rundem hereticorum legitur. Gnostici sæculo III. Ec-
 clesiam vexarunt; lapidem idcirco per ea ferme tempo-
 ra sculptum dixerim, opidumque nostrum circa hanc
 ætatem celebre fatis effloruisse, evincit.

ZEPHYRIUM Promontorium illud nonnullis creditur ex Strabone, quod post Tapsum peninsulam Megareum claudit, ad veterem Trogilorum portum, & Acradinam, ac S. Bonasia vulgo appellatur. Circa illud enim Archiam Dorienses obvios habuisse credunt. Sedenim rectius alii Zephyrium Calabriae promontorium dicunt. Strabonis enim verba hæc sunt: *Cetero Archiam, quam in Siciliam navigaret, & ad Zephyrium promontorium appulisset, incidissetque in Doriensium quosdam, qui e Sicilia eo se contulerant, digressi ab his, qui Megaram condiderant, adjunxisse sibi eos, indeque profectum communis cum eis opera Syracusas condidisse. Si Dorienses e Sicilia ad Zephyrium se contulerant, Zephyrius igitur Insulae promontorium nequit obtrudi.*

ZILICÆ OCULUS fons. Vide *Cilica*.

ZOTICA Opidum olim, & Arx. Consule *Judica*.

FINIS II. PARTIS TOMI PRIMI.

Addenda in I. Parte, & immutanda. 351

Fol. 24. lin. 17. *post* brevissimus *adde* Ita Fazellus. Verum infra, de Melillis agro verba faciens in collibus longe superioribus *Alabi* fontes statuo.

Fol. 48. lin. 17. *post* Armellinus mons, *adde* aliis *Armerinus*, cujus jugum *Platia* vetus occupabat. Successit huic in altero colle *Platia* nova, ex mediterraneis civitatibus paucis secunda. Aquis scaturit *Armerinus* circa radices limpidissimis, estque amantate præcipuus. De eo rursus, ubi de *Platia*.

Fol. 140. lin. 17. *post* habet *adde* Hunc ortu *Teranovensem*, *Calatajerone* oriundum alii dicunt.

Fol. 165. lin. 6. *post* anguillis *adde* CATENA NOVA. Vide *Melinventris*.

Fol. 172. lin. 32. *dele* suo diplomate.

Fol. 180. lin. 18. *post* aquæ lege in extremis marginibus tantum in sal inarescunt, & congelantur; in ipso vero centro dulces sunt. Illud in eo &c.

Fol. 181. lin. 30. *dele* Sed *Vibii* locus usque ad inferebant.

Fol. 249. lin. 1. *post* Ferdinando *adde* confirmatos, aliosque successores habuit.

Fol. 277. lin. 3. *post* contendunt *adde* Appellat Solinus *Gelonium* stagnum, & proximantes tetro odore abigere tradit. Nomen cetero optime congruit.

Fol. 281. lin. 26. *post* curatum est *adde* Nec non Joannem ex Minoribus Capuccinis eximium, piumque Dei præconem, qui suorum provinciam prudentissime rexit, & regularis disciplinæ zelo se commendavit, sui demum obitus die prænunciato xxvii. Decembris in Domino obdormiit.

Fol. 285. lin. *post* celebratū *adde* In hujus simulacri lacinia Græcis characteribus antiquissimis hæc inscripta verba leguntur: *Gulphios Maria nomen æternat*.

Fol. 293. lin. 22. *post* Tironis *adde* sed juxta alios Pancalis, qui Tironi imminet.

Fol. 341. lin. 15. *post* incertum *adde* Putant autem, quod descientes ab Rogerio Rege Cosentinis, patriisque sedibus exactos *Leontini*, & Ragusani exceperint; a quibus in utroque opido regiones adhuc nomen retinent.

Fol. 361. lin. 13. *post* evulgant *adde* Cætero sub Northmannis extitisse, Tancredi Syracusarum Comitibus literæ produnt. Hic enim Catanensi Ecclesiæ aliquot terrarum tractus in agro Leontino assignans, *Lacum* quoque inter Cryptas, & Leontinos enumerat; Constat quippe hunc esse *Vivariis* situm.

Addenda, & immutanda in II. Parte.

Fol. 45. lin. 9. *post* Bocconus *adde* At ex his, quæ novissime accepi, scopulus Gaulo adjacet.

Fol. 47. lin. 7. *post* accessionibus *adde* a Carolo ejus fratre Gaulensis Ecclesiæ Archipresbytero, rursû auctû.

Fol. 99. lin. 8. *post* obtinuit *adde* Vincentius Ragusa Minor. Observ. eximius Ecclesiastes, variis sciētiis & religiosis virtutibus clarus. Ejus extat vitæ typis vulgata.

Ibidem lin. 10. Augustinus Grimaldus S. Joannis Eques, ingenio, moribus, atque animi magnitudine clarus; strenue pugnans in Gretensi bello occubuit. Habes illius gesta Messanæ edita 1662.

Fol. 139. lin. 14. *post* edidit *adde* Angelinetum elegiacû carmen Senensis Gaii fontis laudes complectitur.

Fol. 194. lin. 20. lege *Platia* olim *Pluria*.

Fol. 260. lin. 30. *post* appellavit *adde* Hieronymus Palermo Cleric. Regul. ingenui sanguinis, morum facilitate, sacra eloquentiâ, aliisque virtutibus insignis, novissime ad pontificiam Mazariæ cathedram vocatus.

Fol. 347. lin. 1. *post* ejusdem *adde* Lin.

Errores in l. Par. ex nova recensione sic corriges.

In Epistola Dedicatoria: Dynasti Dynastæ.

Fol. Lin.

xxix. 32. colle colla
xli. 9. lacus laus
xlii. 3. Daphniti Daph-
nidi
xlvi. 9. amiserim omi-
serim
22. 5. decies decem
35. 11. pate pace
13. Echtele Echetha
23. Pelorum Palorū
40. 9. Gurgiuo Guc-
ciuno
51. 8. utrobique hic
56. 29. Regi Regis
74. 22. quem quam
77. 19. Septeptione se-
ptentrione
81. 21. Bulgaroni Bul-
garani
86. 29. liberalitati libe-
ralitatis
89. 33. effulxit effulsit
93. 32. At hanc Ad hanc
124. 7. quas quos
133. 33. de quo de qua
147. 6. Scimmus Scimus
151. 13. Portarii Porcarii
161. 16. fulxit fulsit
178. 6. coreamque bo-
reamque

Fol. Lin.

181. 3. qui xx. qui ad xx.
12. ostium fontes
189. 17. cospitavit ces-
pitavit
196. 13. Licodiæ Lycodiæ
198. 11. Eurielū Eurialū
200. 2. Menas Menas
204. 3. generi generis
206. 14. fundæ fundæ
210. 2. urbis Urbis
219. 12. coream boream
220. 20. conditū conditus
262. 10. xl lx
20. Gaudiufium Gau-
disium
265. 22. hodie v. hodie vi.
274. 10. Maroglius De-
sutteris
299. 13. incendit incendio
300. 6. expenderent ex-
penderat
305. 8. Hyble Hyblæ
320. 9. tum cum
330. 15. mutuo procul pro-
cul mutuo
333. 21. exofas exefas
344. 7. Britinniorum
Bricinniorum
346. 29. quorum quarum
Er-

Fol. Lin.

13. 33. Aloysio Aloysia
 15. 2. suppeditat sup-
 peditant
 30. 22. Massa Sirocca
 Mirsa Sirocco
 19. 23. Neapolis Neapoli
 33. 25. Biskellin Biskal-
 lin
 34. 17. Sangleam Sen-
 gleam
 41. 5. Gallo Majoricensi
 42. 22. Fescia Folsola
 45. 8. Typhedos Ty-
 phoides
 47. 16. Lausi Lagusi
 21. Romæ Melitæ
 52. 24. Salmon Selmum
 56. 5. MDL. MDLI.
 59. 25. Guyet Guyot
 77. 8. vacationum va-
 cationem
 85. 2. forsum forum
 90. 8. xxv. xiv.
 96. 1. fugget fulget
 109. 15. Ana Asia
 115. 6. inclusa inclusio

Fol. Lin.

129. 1. Id bonis Is bonis
 130. 1. nam non
 22. Consultor Con-
 sultor
 135. 25. Neapolis Neapoli
 139. 9. Mancusius Mar-
 rasi
 133. 4. MDCCCXIV. MDCCXIV
 178. 8. Camuscio Camu-
 scio
 179. 15. tradidit tradidi
 16. sine sint
 182. 5. Ficalli Alpusalli
 198. 20. faferunt faverunt
 214. 1. pollitioribus po-
 litioribus
 225. 8. MDCCXIII. MDCCXIII.
 260. 22. XVI. XLVI.
 292. 31. Mortilla Moriella
 311. 3. biberni hybernæ
 26. pater patre
 313. 21. cāpanis campani
 314. 28. pene pone
 317. 21. coloni colonis
 320. 21. Tymbrim Tybrim
 321. 26. urbis urbis

*Leviore errata Orthographia, quæ sensum non
 immutant, adjectasque non semel inopportune
 virgulas prudens Lector emendet*

Catanæ Typis Pulejo 1758.

Superiorum Permissu.

